

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Peter Ackroyd

İlk Işık

ROMAN

Çeviren: Mehmet H. Doğan

İLK IŞIK

Peter Ackroyd 1949'da Londra'da doğdu. Cambridge Üniversitesi'ni bitirdi. Yale Üniversitesi'nde araştırmacı olarak bulundu.

1973-1982 yılları arasında *Spectator* dergisinin yayın yönetmenliğini yapan Ackroyd, *The Times* gazetesinin de baş kitap eleştirmenidir. Ayrıca çeşitli gazete ve dergilerde yazıları yayımlanmaktadır.

Ackroyd'un ilk romanı 1982'de yayımlandı: *The Great Fire of London* (Londra Yanıyor, Çev. Aslı Çelik, 2002). 1983'te çıkan *The Last Testament of Oscar Wilde* (Oscar Wilde'in Son Vasiyeti, Çev. Tomris Uyar, 1994) ile Somerset Maugham Edebiyat Ödülü'nü kazandı. Türkçeye çevrilen öteki romanları, Booker Ödülü'ne aday gösterilen *Chatterton* (1987; Çev. Fusun Elioğlu, YKY, 1995), *English Music* (1992; İngiliz Müziği, Çev. Oya Dalgıç, YKY, 1995), *Doktor Dee'nin Evi* (Çev. Özcan Kabakçıoğlu, YKY, 2004), *Dan Leno and the Limehouse Golem* (1995; *Cinayet Sanatı*, Çev. Burçin Karamercan, 2002) ve *Hawksmoor*'dur (*Hawksmoor*, Gül Tekay Baysan-Candan Baysan, YKY, 2006) .

Romanları yanında William Blake, Thomas More, Charles Dickens ve T. S. Eliot gibi ünlüleri çağları ve çevreleriyle birlikte ele aldığı biyografileriyle de tanınan Ackroyd'un ayrıca şiir ve deneme kitapları da vardır.

Mehmet H. Doğan 28 Haziran 1931'de Adana'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini orada gördü. 1951'de Harp Okulu'nu, 1953'te Uçuş Okulu'nu bitirdi. 1951-1957 arası pilot olarak, 1960-1970 arası İngilizce öğretmenisi olarak 20 yıl Hava Kuvvetleri'nde çalıştı. 1970'te kendi isteği ile emekli olduktan sonra Ege Üniversitesi'ne İngilizce Okutmanı olarak atandı. 1977'de bu görevden de yine kendi isteği ile emekli oldu ve klasik deyimiyle "kendini bütünüyle edebiyata verdi." İzmir'de yaşıyor.

Edebiyata genç yaşta (1945-46) şiir ve öyküyle başladı ama sürdürmedi. 1960'tan beri deneme/eleştiri türü yazılar, 1980'den bu yana ise hemen hemen yalnızca şiir üzerine yazıyor. 1992-2000 arası Adam Sanat Şiir Yıllıkları'nı hazırladı, 2002-2005 yılları arasında *Kitap-lık* dergisi için YKY Şiir Yıllıkları'nı hazırladı.

Bir yandan da, felsefeden insanbilime, sanat-edebiyat kuramından estetiğe, romana, öyküye, şiire; çeşitli dallarda çeviriler yapıyor. Aristoteles'ten Jameson'a, Conrad'dan Radiguet'ye, Ralph Ellison'dan Bradbury'ye, yayımlanmış otuzdan fazla çevirisi var.

*Peter Ackroyd'ın
YKY'deki kitapları:*

İngiliz Müziği (1995)
Chatterton (1995)
Doktor Dee'nin Evi (2004)
Hawksmoor (2006)
İlk Işık (2007)

PETER ACKROYD

İlk Işık

ROMAN

ÇEVİREN:
MEHMET H. DOĞAN

İSTANBUL

Yapı Kredi Yayınları - 2534
Edebiyat - 785

İlk Işık / Peter Ackroyd
Özgün Adı: First Light
Çeviren: Mehmet H. Doğan

Kitap Editörü: Burçin Tetik
Düzeltili: Fulya Tükel

Kapak Tasarımı: Nahide Dikel

Baskı: Üç-Er Ofset
Yüzyıl Mah. Massit 5. Cad. No: 15 Bağcılar/İstanbul

Çeviriye Temel Alınan Baskı: Hamish Hamilton, 1989
1. Baskı: İstanbul, Temmuz 2007
ISBN 978-975-08-1271-2

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2007
Sertifika No: 1206-34-003513

© Peter Ackroyd

Bu kitabın telif hakları Onk Ajans Ltd. Şti. aracılığıyla alınmıştır.
Bütün yayın hakları saklıdır.

Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Yapı Kredi Kültür Merkezi

İstiklal Caddesi No. 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23

<http://www.yapikrediyayinlari.com>

e-posta: ykkultur@ykykultur.com.tr

İnternet satış adresi: <http://yky.estore.com.tr>

<http://alisveris.yapikredi.com.tr>

<http://www.yapikredi.com.tr>

İLK IŞIK

BİRİNCİ BÖLÜM

Ama o konuşursa bütün bu dünya şu anda son bulacak –instanto–, başınızın üstüne çökecek demektir. Bu gibi şeylere izin verilmez. Kapı kapalı.

“Dünyanın En Güzel Öyküsü”

RUDYARD KIPLING

Belirsizlik İlkesi

Sonsuzluğun içine çekileyim. Hiçbir şeyin bilinemediği karanlığın içine. Bir zamanlar, gök boşluğunun içinde sıçrayan ışıktan yaratıklar vardı, devinimlerinin çizdiği şekiller boşluğu doldururdu. Ama yaratıklar çok geçmeden kayboldu ve yerlerinde, birbiri içinde dönen, şarkıları dünyanın bütün tellerinde titreşen büyük kristal küreler belirdi. Bu armoniler uzun sürmeyecek kadar güzeldi. Bir saat, Tanrı'nın soluk ellerinde tik-tak çalışıyordu ve vakit çok geçti zaten. Evet. Düzenegün tekerleri dönmeye başladı. Neydi o Derbili Joseph Wright'ın tablosu? Bir kez görmüştüm. "Deney" miydi adı? Işığın, çan biçimindeki bir kavanozun içinde parıldayarak yukarı doğru fırladığını ve bütün gökyüzünü kapladığını anımsıyorum. Ama bu da söndü: elektriksel güçler gök boşluğunu yaladığında, geniş fırınların üfürdüğü rüzgârlar mum alevini söndürdü.

Ama tarlalar hep vardı, hatta ateşlerin ötesinde zaman tarlaları. Sonsuzluğa erişen boş uzam. En azından bunu düşündüm çocukken. Sonra bir belirsizlik ürpertisi geldi. Zaman kalmamıştı geriye. Ne de içinde yüzülecek uzam. Ve her şey uzaklaşmaya başladı. Artık dalgalardan, onların, var olmayan nesnelerin peşini bırakmayan izlerinden başka şey yoktur. Şurada, Yabancı adlı bir yıldız. Şurada, Büyülü adlı bir yıldız. Bundan sonra, bu düş geçtikten sonra, evet, sonra? O zaman ne şekil

alacaktı karanlık? Ben... Damian Fall arkadaşına döndü. "Neyi gözlüyor olacağımızı siz biliyorsunuzdur herhalde?"

"Aldebaran."

"Evet. Orada." Damian ufku gösteriyordu, iki adam da o büyük yıldızla baktı. "Güneşten yüz yirmi kere daha parlak" dedi. Ve ellerini, sıcaklıktan korumak istermiş gibi gözlerinin üzerine kaldırdı. Yanan yıldız. Kırmızıymış gibi görünüyordu, ama renkler birsamdaymış gibi değişiyor. Gökyüzünün bu aynı bölgesinde, Hyades adlı, yerden en uzak bir mesafede olduğu sanılan küçük ışık konileri gördüler – çevrelerinde girdaplanan gaz bulutları içinde parlayan soğuk kızıl yıldızlar. Ve onların yakınında, her yıldızla yapışmış gibi görünen, mavi ışığının kıyıları ve iplikçikleri sonsuz karanlık içine yayılan mavi bir bulutsuluk içine karışmış Ülker takımyıldızları diye bilinen ışıklar. Bu kümelerin gerisinde, uçsuz bucaksız Yengeç Bulutsusu'nu görebiliyorlardı, yerden o kadar uzaktı ki, bu uzaklıktan bir pus ya da buluttan öte bir şey değildi, gözde, bir patlamanın art-imesi gibi kalan bir bulanıklık. Damian daha ötesini de görebiliyordu. Yukarıya bakıyor ve görebiliyordu. Gökadaları. Bulutsular. Başiboş dolaşan gezegenler. Fır fır dönen diskler. Parlak yıldızlararası kalıntılar. Sarmallar. Bir zamanlar milyonlarca güneş içeren parlak izler. Boyalı bir yüzey üzerindeki fırça izlerine benzeyen karanlık. Soluk aylar. Işık titreşimleri. Bütün bunlar, geçmişten gelen hayalet imgeler, Damian'ı şaşkına çeviren sisi kaplıyordu. Açık denizde dalga yemiş bir teknedeyim, etrafımda simsiyah dalgalar. İlk insanların gökyüzünde gördüğü şey buydu – üzerinde sürüklenmekte oldukları, ne olduğu bilinmeyen bir deniz. Şimdi de biz, dalgalarla dolu bir evrenden konuşuyoruz. İlk söylenceye dönmüşüz. Yıldızlar gerçekten de yolumu aydınlatmak için tutulmuş meşalelerse ya? Onların, başlangıçta, gökyüzünde ışıktan yaratıklar belirmeden bile önce, gördüklerini görüyorum. İlk insanın gökyüzünü görebiliyorum.

"Evet" dedi. "Aldebaran. Bir zamanlar bu bölgenin, Boğa takımyıldızında bir yüzün dış çizgilerini oluşturduğu sanılırdı..." Arkadaşının yüzüne baktı, fakat karanlıkta bir silüetle başka bir şey göremedi. "Ama Ülkerler, gerçek şekilleri olmayan üç yüz yıldız içerir. Sadece yanan, yok olan, dışa doğru kaçışan."

Son bulut izleri de şimdi savrulmuş, bütün gece gökyüzü yenisinden ortaya çıkmıştı, öyle parlak ve açıktı ki, Damian Fall elini ona doğru uzattı; sonra gökyüzünü büyük bir tekerlek üzerinde döndürebilirmiş gibi bileğini çevirdi. Bir an için, başının hareket ettirdiğinde, yıldızlar onunla birlikte hareket ediyormuş gibi göründü. "Neden" diye devam etti, "dairese hareketi en yetkin şey olarak düşünüyoruz? Bir başlangıcı ve sonu olmadığı için mi?"

"Bak işte, derin bir soru bu."

"Taştan halkalar gibi. Burada, çevremizde taştan halkalar olduğunu söyleyen eskil bir tarihçi vardı, biliyor musunuz? Turbalıkta bile. Tanrı'nın her on dokuz yılda bir Britanya Adası'na dönmesi gerektiğini anlatır, yıldızların döngülerini tamamladığı dönemdir bu. Tanrı, bu ziyareti sırasında, ilkbahar ılımından Ülkerlerin yükselişine kadar her gece—tıpkı böyle gecelerde—sürekli olarak şarkı söyler ve dans edermiş. Ve tabii onlarla birlikte Aldebaran'ın da doğuşuna kadar." Genç arkadaşı ayak değiştirdi, hiçbir şey söylemedi. "Alec, biliyor musun, hiçbir zaman çözemediğim bir şey var. Gökadamız neden bu şekilde dönüyor? Görülebilen yıldızların kütlesi bu hareketi açıklamaya yetmiyor. Başka kütle türleri olmalı. Başka güç alanları. Kara delikler. Karanlık yamaları. Belirsizlikler. Özür dilerim. Sıkıyorum seni. Bütün bunları bilirsin sen."

"Evet. Duymuştum. İşim bu benim." Birden ses tonundan dolayı üzümlere yüzü kızardı Alec'in.

"Yüz bin milyon gökadası. Her birinde yüz bin milyon yıldız."

"Önemli rakamlar bunlar."

"Keşke hepsini görebilseydik, ama belki de o zaman ışık kör ederdi bizi. Yine de elimizden geleni yapıyoruz." Geriye döndü ve gözlemesine baktı, beyaz kubbesi yıldızların aydınlığında parlıyordu. "Demek istediğim" diye sürdürdü konuşmasını daha neşeli bir sesle, "iyi oldu bu araştırma projesi. Hoş geldi Holblack Moor."

"Çay hazır." Genç bir kadın onlara seslenirken, iki adam karanlıktan çıktılar. "Nerdeyse şafak söküyor. Bir bardak sıcak çay içmenin zamanı."

“Tamam, Brenda. Geliyoruz.”

Bu yıldız Yabancı’dır. Bu ise Büyü. Her şey hızla uzaklaşıyor. Damian çayını içiyor ve sonsuzluğun içinden çıkmakta olan ışığın altında, Alec ve Brenda ile sohbet ediyordu.

Pilgrin Vadisi yolundan geriye dönerken, onun yanında uzanan küçük patikayı kıvrılırken, kahverengi bir arabaya yol vermek için aniden fren yapmak zorunda kaldı. Merakla arabaya baktı, ön koltukta oturan bir erkek ve bir kadın gördü; birbirleriyle konuşmuyorlardı, ama kadın, saçlarını düzeltmek için küçük bir ayna tutuyordu elinde. Ortalık aydınlamıştı.

Yangından Sonra

"Dişbudaklardan küllere"* dedi kadın, "ne kadar görkemli." "Ve yangının" diye sürdürdü adam, "dişbudak ormanı içinde nerede söndüğünü görüyor musunuz? Orada. İşte orada." O heyecanla yeşil geyik avcısı başlığını çıkardı ve vadiyi bir uçtan ötekine taradı.

Kadın onun ileriye uzatmış olduğu başlık yönüne boş gözlerle bakarken, "Şu korkunç kara lekeleri mi diyorsunuz?" dedi ve uzakta toprağın üzerinde gölgeler gibi duran geniş kavrulma izlerini fark etti.

"Yanmış ağaçlar ateşten sonra temizlendi. Onu da işte o zaman gördük." Adam, gözleri hâlâ iri iri açık, kadına baktı. "Keşfi o zaman yaptık, Miss Tupper."

"Hayatımda duyduğum en olağanüstü hikâye." Sözleri, bu bahar öğle sonrasında, çevrelerinde cıvıldaşan geniş kuş sürülerini rahatsız etti.

Evangeline Tupper ile Mark Clare, Pilgrin Vadisi'nin batı yamacının yakınında bir patikada duruyorlardı, önlerindeyse, karşıdaki doğu yamacında, bölgenin kıraç toprağında boy vermiş yemyeşil çayırılık uzanıyordu. Öyle parlak ki, tutuşmuş gibi,

* Hem "kül" hem de "dişbudak ağacı" anlamına gelen "ash" sözcüğüyle yapılan bir sözcük oyunu (ç.n.)

alev çizgisi kilometrelerce kıraç toprağın uzantısını, kayalık ve düzlüklerini tarayarak, çukurlarını ve çöküntüleri doldurarak, tümölüsleriyle, tepeleriyle birlikte yükselerek izlermiş gibi görünüyor. Havadan bakılınca, denizden içeriye doğru hareket eden koskoca bir nehir gibi görünüyor, ama onun üzerinde yürüyenler ne denli narin olabileceğini, topraktan nasıl kolayca sökülebileceğini, çorak zeminin sert tabanına ne denli yakın olduğunu anlar; parlaklığı nerdeyse bir çılgınlık, yeşiliye yaklaşan bir yıkımın telaşıdır sanki...

Vadinin batı yamacından kıraç bozkırın bir bölgesinin, yangından sonra nasıl hâlâ kavrulmuş ve kararmış olduğunu, manzaranınsa, onun iki yanında nasıl hâlâ her zaman olduğu gibi kaldığını görebiliyorlardı – tarlalar renk renk, sanki üzerlerinden bulutlar geçiyor da canlı yeşili, zümrüt ya da yeşim taşı koyuluğunda gölgelere döndürüyormuş gibi. Yine orada, yamalar şeklinde ardıç fundalıkları, onların arasında benek benek, uzaktan toprağın değişik renklerine karşı simsiyah görünen yaprak dökmeyen çalılıklar vardı. Vadinin üstünde, tam bu noktada, çürümekte olan bir kayın korusunun yuvalandığı bir sırt vardı; kayınların arasına karışmış, daha yaşlı ağaçların koyu kabuğuna karşı yumuşak gri açık çizgiler çizen bir genç dişbudak kümesi bulunuyordu. Ve orada, daha aşağıda, yanmış ormanın kenarında eskil tümölüsün kendisi vardı.

Üzerini kaplamış olan otlar ya da çimen, yakındaki tarlalar-dakinden daha koyu yeşildi; ilk bakışta, doğal manzaranın bir parçası gibi görünse de –şekli, bir tepeciğin ya da kumulunkine benziyordu–, daha yakından bakıldığında Pilgrin Vadisi'nin geriye kalan kısmıyla açıkça bir ilişkisi yoktu. En yüksek noktası dört, eni ise yirmi beş-otuz metreydi, vadinin yanından çıkıyor ve aniden aşağı doğru düşmeden yavaş yavaş yükseliyor gibiydi. Bu dar uzun toprak yığını, şu anda soyu tükenmiş bir yaratığın aniden ortaya çıkışını gösteriyor ya da çevredeki eski ve unutulmuş bir hastalığı temsil ediyor olabilirdi – dişbudak örtüsünün altında yüzyıllarca başarıyla gizlenmiş, fakat şimdi, sonunda, bir orman yangınının kavurduğu dairelerin arasından ortaya çıkmış geniş bir oluşum.

Doğudan bir rüzgâr başladı, parlak kırmızı eşarplarına çenesi-

nin altında daha sıkı bir düğüm atmadan önce hafifçe ürpermiş gibi görünen Evangeline Tupper'a ulaşmadan evvel, çimenlerin üzerinde garip şekiller çizdi. "Bu kadarı fazla" dedi Mark Clare'e. "Tüylerim diken diken oldu. Yoksa iğne iğne mi demeliydim?"

Adam, onun desteğe ihtiyacı olduğunu sanarak kolunu uzattı, ama kadın hızla geriye sıçradı. "Sanırım rüzgârdan" dedi adam, "buralarda sert rüzgârlara alışkınız biz."

"Kırsal yaşama özgü bir şey, eminim." Hava gittikçe soğuyordu, ayak parmakları kahverengi yürüyüş ayakkabıları içinde istemsizce kıvrılmıştı. "Asla değişmeyen bir şey tıpkı bu—..." Uygun bir sözcük bulmakta güçlük çekiyordu, "...—tıpkı bu arazi gibi."

"Hayır, değişti." Kalın sesliydi Mark, konu üzerinde bildiklerini anlatırken bu sesi kullanmaktan hoşlanıyordu, Evangeline ise mahzun mahzun bakıyordu vadiye, sanki bir ağaca dönüşmek üzere olan bir orman perisiydi. "Değişti" dedi Mark yeniden. "Bir zamanlar tamamıyla ormandı herhalde burası, bir kısmı, onlar mezarı inşa etmeden önce temizlenmiş olmalı. Yangınla. Sonra da taşlar getirilmiş. Kutsal bir yerdi herhalde. Belki de onu dünyanın bir merkezi olarak düşünüyorlardı." Geçmişe dair çizdiği bu romantik görünüşle gözleri parladı, rüzgâr, otları ve ağaçları yalarken, kalabalık bir insan grubu yürüyormuş gibi oluyordu.

Sesi giderek zayıfladı, Evangeline sözlerini bitirdiğini düşünerek, "Bir Woody içmeliyim. Fazla sakıncası yok değil mi sizce?" diye mırıldandı. Yün ceketinin cebinden bir paket Woodbines çıkardı, yakmadan bir sigara ilıştirdi ağzına.

Mark, bölgeye ulaşmakta sabırsızlanarak, "Atalarımızın izinden gidelim mi?" diye sordu kadına. "Aşağıya inelim mi?"

"Aşağı nereye?"

"Mezara." İkircimliyd; öyle garip bir kabadayılık ve kararsızlık karışımıydı ki bu, zaman zaman birisi bir adım ileri atarken öteki gerilemek ister gibiydi. Yanaklarının yarısını kaplayan uzun favorileri vardı, şu anda elleriyle onları okşuyordu. Meydan okurcasına bakıyordu Evangeline'e. Sanki kadın karşı çıkmak üzereymiş gibi, "Onun bir mezar olduğundan hemen hemen eminiz, anlıyorsunuz ya" dedi.

“Bekleyemem. Sahiden bekleyemem.” Ama Mark Clare’i izleme konusunda belirgin bir isteksizlikle söylüyordu bunları.

“Haydi öyleyse” diye bağırdı Mark, ondaki ağırdan almayı hissederek ve bayırdan aşağı koşmaya başladı, üzerine bol gelen uzun paltosu arkasında şişmişti.

Evangeline, çok zayıf bir sesle, “Beni bekleyin” diye bağırdı. “Küçük tilkiyi bekleyin!” Toprak, son yağmur fırtınasından sonra hâlâ yumuşaktı. Evangeline vadiye yayılmış sivri kaya parçaları ve taşlar arasında yolunu bulmakta güçlük çekiyordu; bir kaya parçasının üzerinden atladı ama bir çamur birikintisi içine kayarak ıslak çimlere kıştı oturdu. “Lanet olsun!” diye çığlık attı, hızla yerinde doğruldu. Sonra da, düşüşü hoşuna gitmiş gibi kendi kendine güldü – Pilgrin Vadisi’nde bir uçtan öbür uca yankılanan uzun, sesli bir gülüştü bu. Bitişik bir tarladaki iki koyunu irkiltti; yüksek çitin köşesine kadar koştular ve beklediler orada, başlarını rüzgârdan korumak için çevirirlerken, kırılmış postları üzerinde kırmızı şeritler açıkça belirgindi. Aynı anda, Mark ile Evangeline’in demin geldikleri patikadan iki küçük beyaz kamyonet geçiyordu; durdular ve sonra bu eski yol uzantısı üzerinde çıkmış koyu yeşilliğin içine doğru devam ettiler.

Evangeline ıslak otların içinde sigarasını arandı, bulunca sevin-di ve Pilgrin Vadisi’nin tabanında akan dereye doğru daha iyi bir ruh haliyle koştu Mark’ın peşinden; son yağmurlardan sonra kabarmıştı dere; burada bir an durma gereksinimi duydu. Hâlâ kendi kendine gülümsediğini Mark’tan gizleyerek, yerinde döndü ve görkemli bir eda içinde kollarını açtı vadiye doğru. “Kime...” diye başladı, “...kime teşekkür borçluyuz biz doğa hayranları bütün bunlar için?” diye devam edebildi birkaç saniye sonra.

“Efendim?”

“Kimin bu güzel fundalık?”

“Dişbudak ormanı ile bu höyük, Orman Kurulu’nun şu anda. Kalanıysa yerel bir çiftçinin. Çiftçi Mint. Evi şurada.” Demin gelmiş oldukları yönü gösteriyordu, orada, patika boyunca, oluklu demirden yapılmış bir grup derme çatma kulübeyi görebiliyordu.

“Ah” dedi. “Ne güzel hayat. Kilometrelerce hiçbir şey yok çevrede.”

“Aslında, Colcorum Köyü hemen şuracıkta. Vadinin öbür ucunda.”

“Colcorum mu dediniz? Bir durun, dilimi döndürmeye çalışayım.” Islanmış sigarayı ağzından çıkarıp dereye fırlattı. “Colcorum. Ne güzel bir İngiliz adı bu. Çoban köpeği gibi. Ya da somuncuklar gibi.” Bunları söylerken, bulanık akıntı içinde kendisinden yüzerek uzaklaşan Woodbine sigarasını seyrediyordu. “Şaşıyorum” diye ekledi heyecanla suyu gösterirken, “nereden geliyor bütün bu su?” Aslında kimse bilemezdi bunu. Hızla denize sürüklenmekte olan suyun nerden geldiğini kimse tam olarak söyleyemezdi, ama bölgede, yumuşak kireçten oyulmuş bir sürü yeraltı mağarası ya da çatlak vardı; halk ise Pilgrin Deresi’nin, Devlin ve Dorset’in bulunduğu bu noktada toprak yüzeyinin altında akmakta olan güçlü bir nehirden çıktığına inanıyordu. Çevrede, rutubetin ya da parça parça sazlıkların da gösterdiği gibi, birçok kaynak ve su sızıntısı vardı; kuşkusuz, bunlardan birinden yol bulup aydınlığa çıkıyordu dere. “Ve şaşıyorum” diye ekledi Evangeline, “harka küçük bir köprü arasam, ne kadar yorgun düşerdim kim bilir?”

“Gerek yok buna” dedi Mark; ona yardım etme olasılığıyla canlandı. “İzin verin.”

Evangeline bir kahrkaha daha atarak en dar noktasında akıntının üzerinden atladığında, paltosunu çıkarıp taşların üzerine sermek üzereydi. “Tıpkı Lancelot ile Guinevere gibiyiz, değil mi?” dedi. “Gerçekten de öyleyiz.” Aslında garip bir çifttiler – Evangeline Tupper ellilerinin sonlarındaydı. Kısa boylu ve biraz da tıknaz biriydi, incecik bir ağzı, sivri bir burnu vardı, bu da onu, yüzüne büyük bir darbe yemiş de gözleri fal taşı gibi açılmış, şaşkın bir papağana benzetiyordu. Mark Clare uzun boyluydu, ama şişmanlığı uzun boynunu kısmen gizliyordu. Kaba saba, kırmızı yüzlü, orta yaşlılığa çoktan girmiş bir adamdı, geniş favorileriyle bir kasaba kasabı sanılabilirdi ama giysileri çok gösterişli, çok garipti; gözlerinde, kendinden kuşkulandırılmasın diye çaba harcamak zorunda kalan bir adamı akla getiren bir dikkatlilik vardı. Höyüğe doğru yokuşu tırmanırken avcı başlığını çıkarmıştı, aniden yakalandığı coşku içinde, dağılmış beyaz saçlarını sert bir el hareketiyle geri-

ye atmıştı. Evangeline çıkışta daha fazla zorlanıyordu, bir bacağı öbürünü garip bir açıda çaprazladığından yan yan yürüyormuş gibiydi; Mark, son birkaç yarıyı yürümeden önce onun kendisine yetişmesini bekledi. "Vakit..." diye soracak oldu.

Kol saatini işaret ediyordu, ama Mark höyüğe bakıyordu. "Binlerce yıllık" diye cevapladı yüksek sesle. "En azından dört bin yıllık." Hazla içini çekti ve kollarını uzattı höyüğe doğru.

"Tepeler kadar yaşlı! İzin verir misiniz?" Sıyırarak geçti onu ve parmağını ileri doğru uzatıp boyalı tırnağının ucuyla tepeye dokundu. "Çok eskil bir şey girdi içime" dedi. "Eski ve değerli bir şey var şimdi içimde." Parmağını yalamak üzereydi, ama son anda vazgeçti. "Şanslısınız" diye ekledi, "burada çalışıyorsunuz."

"Yangın olmasa hiçbir zaman bulamazdık. Dişbudak ağaçları örtmekteydi onu – kim bilir ne zamandır..."

"Kesin, yüzyıllardır?"

"Uzun bir zamandır. İşte sonra, yangın ormanı yok edip de toprak açılınca, onu gördük. Daha önce hiç kimse fark etmemişti. Tıpkı ötekiler gibi bir bayır, bir başka yüzey özelliği." Ona neredeyse minnetle bakmaktaydı, fakat birden kadına doğru döndü ve daha yumuşak bir sesle ekledi: "Tabii açmamızla birlikte, onu yok ediyoruz. Kazıyı yaparken onu açmak, yarmak zorunda kalacağız. Arkeolojide, daha bulur bulmaz kanıtı tahrip ederiz, ama onu öyle olduğu gibi saklayabilseydik..."

"Hayır, hayır, hayır." Evangeline parmağını salladı ona doğru. "Yapmayın. Çevre Bakanlığı öldürür beni. Sizi de." Evangeline, Çevre Bakanlığı'nda kıdemli bir görevliydi, hemen bir üstündeki amiri kendisine Mark'ın, son yıllardaki en önemli arkeolojik "bulgular"dan biri olabilecek şey üzerine raporunu verince, ta Londra'dan buraya gelmişti. "Ee, nerede o" diye ekledi. "Sözünü ettiğiniz büyüleyici taş çember?" Elini alnına götürdü ve ufkuna taradı. "Bir şey göremiyorum ben."

Mark, "Ne aptalım!" diye bağırdı onun korkulu bakışları altında, yumruğuyla göğsüne vurdu; sanki hep kendi kendini inandırmak için her şeyi büyütmişti. "Tabii, fotoğrafları görmek istiyorsunuz. Bense arabada bıraktım onları! Bir dakika bekleyin." Onun bir şey söylemesine kalmadan yokuş aşağı yürüdü, derenin üzerinden atladı ve vadinin öte yakasında,

kahverengi Ford Cortina'sını park etmiş olduğu patikaya doğru koşmaya başladı.

Evangeline, nedense, mezar höyüğün yanında tek başına bırakılma olasılığını hoş karşılamadı. Sırtını ona dönmeye karar verdi, sonra da çok dikkatli bir şekilde höyüğe yaslandı; fakat çok ıslak ve nemliydi höyük, içine düşeceği –içine çekilebileceği- düşüncesi korkuttu onu. Bir Woodbine sigarası daha çıkardı, hâlâ titreyen parmaklarıyla yakmaya çalıştı. Fakat bu açık arazide rüzgâr çok sertti. Üzerindeki bayırda kümelenmiş dişbudak ve kayın ağaçlarının dalları arasındaki uğultusunu işitebiliyordu, fakat burada, höyüğün yanındaki açık arazide bile aynı sesi duyar gibiydi.

Yine de sigara içmeliydi. “Çaresiz” diye fısıldadı kendi kendine. “Woody’siz olmayacak.” Çevresinde kapalı bir yer arandı ve bayıra doğru birkaç yarda ötede küçük bir kaya çıkıntısı fark etti; o acayip yan yan yürüyüşüyle ona ulaşmayı başardı, kayanın dibine çömeldi, yün paltosunun örttüğü kalçası taşın üst kısmına ancak değiyordu. Yine de Woody’sini yaktı ve keyifli bir iç çekişle ayağa kalktı, eteğine bulaşmış toprağı silkti ve taşın üzerine oturdu.

Çevresindeki manzaraya ilgisizce baktı, güçlü bir nefes çekti sigarasından. İki koyun, komşu tarlanın köşesinde birbirine sokulmuş duruyordu, onlara doğru üfledi dumanı. “Ne güzel de pişerdiniz” dedi. “Keşke tabağımda olsaydınız.” Ağaçları, çitleri ve düzensiz tarlalarıyla vadinin öbür kısmına baktı, ama beyaz kireçten lekelerin, canlı çimenler içinde boylu boyunca uzanmış bir figürün etleri altındaki kemikler gibi gözüktüğünü fark etmedi. Sonra arkasında bir gürültü işitti. Dönerek höyüğe baktı. Hareketli bir şey yoktu. Rüzgâr olmalıydı. Şimdi de bacağına bir şey sürüyordu. Ne olduğunu görmek için eğildiğinde, küçük yeşil bir kapçığın çorabına yapışmış olduğunu fark etti; çorabı kaçmıştı. “Burası” dedi, “hoş bir yer değil.” Sık sık yaptığı gibi yüksek sesle konuşuyordu, bir kahkaha olabilirdi ya da arkasındaki tepeye çarpan sesinin yankısı. Hızla geriye döndü ve vadinin üzerindeki dişbudak ve kayın yığınının gözledi; ağaçların arasında bir şeyin kımıldadığını görür gibi oldu bir an.

Höyüğün Üzerinde

“Miss Tupper?”

“Aman Tanrım!” Mark Clare omzuna dokunduğunda küçük bir çılgılık attı Evangeline.

O da aynı şekilde çılgılla karşılık verdi. “Size bunları göstermek istemiştım sadece” diye ekledi mahcup mahcup, arabasından getirdiğı fotoğrafları uzattı.

Evangeline en sevimli gülümsemelerinden biriyle baktı ona. “Bağırmaya gerek yoktu” dedi. “Çok güzel vakit geçiriyorum. Bu tertemiz hava...” İzmaritini otlara attı ve topuğuyla ezdi, ama o sırada Mark’ın elinde olmadan dehşetle baktığını görerek izmariti yerden aldı ve cebine koydu. “Ne harika, değil mi” diye sürdürdü, “burada, bu mutlak yabanda?”

“Bir zamanlar daha da yabandı. Bakın.” İlk fotoğraf, bütün manzaranın havadan alınmış fotoğrafıydı, sol üst köşede höyük, çevresindeki yanık izleriyle apaçık görülebiliyordu; bir zamanlar bütün vadiyi kaplıyor olmalıydı; bu açıdan, göklere dikilmiş bakan bir tek gözü andırıyordu. İkinci fotoğraf, daha yüksek, farklı bir yerden alınmıştı, höyüğü, üzerindeki ağaç topluluğuyla birlikte sol alt köşede gösteriyordu. “Ve şu da” dedi Mark, “bizim daire.” Parmağıyla höyüğün çevresinde uzanan daha koyu renkte bir toprak hattını işaret ediyordu; bir daire değil bir elips şeklini almıştı, Pilgrin Vadisi’nin ötesindeki tarlaya doğru uzuyordu. “Buraya yaklaşıyoruz” diye sürdürdü ve kolunu uzatarak üçünü fotoğrafı verdi. “Bunlar ayakta duran taşların izleri.

En az sekiz tanesi yere gömülü, ama toprağın üzerinde beş tane daha var. Tam da bunlardan biri üzerinde oturuyordunuz.”

“Söylemeniz gereksiz. Hissettim. Tüm Dorset’i ayaklarımın altımda duyumsadım. Her şey bana doğru geliyor.”

“Bu da hemen höyüğün üzerinde çekilmiş.” Dördüncü fotoğrafta tümülüs vadinin kenarından çıkıyordu ortaya, ama onun karşısında uzanan bir gölge vardı. “Her şey, bunun önemli bir mezar olduğunu akla getiriyor. Tümülüsün büyüklüğü. Taş daire. Alanın kendisi. Alay halinde vadiye doğru yürüdüklerini görebiliyorum.”

“Aman Tanrım. Nerede?” İnsanlar kendisini karşılamaya geliyorsa kendine çekidüzen vermeliydi.

Mark işitmemişti söylediklerini. Tümülüs hâlâ kutsaldı, çünkü değişmemişti. Ona baktıkça, içinde ışıldayan yüzyıllarla daha da parlıyor gibiydi. Bir güç alanı. Bir tören alanı.

Tam Evangeline dudaklarına şeftali kırmızısı bir ruj sürerken geriye döndü. Cep aynasını kesin bir şakırtıyla kapatırken, “Kimsecikleri göremiyorum” dedi.

Ayağıyla su birikintisini şaplatan bir çocuk gibi yeri tekmeleyen, “Çevremizdeler” dedi Mark. “Her yerde.”

“Bunu size söyleyebilirdim.” Dramatik bir jestle kırmızı eşarbını çözdü ve ağarmış saçlarını rüzgâra bıraktı. Dalgın dalgın gökyüzüne bakarken, “Üstümüzdeki toprak” dedi, “altımızdaki gökyüzü. Şiir diye buna derim ben.” Mark, kadının yeryüzünün ve gökyüzünün yerlerini değiştirdiğini belirtmek istemeyerek, başını salladı. “Bütün gün burada durup onları içime çekebilirim.”

“Ben de bütün gün burada kalabilirdim.” Adamın coşkusu onun coşkusuna yanıt verirken iki misli artmıştı.

“Doğru. Ama bugün değil herhalde.” Onu ciddiye alır gibi görünüyordu, Evangeline ise korkuya kapıldı. “Ama fazla uzamasın, fazla uzamasın.” Bir kâğıt mendille ağzının kenarına dokundu, kirlenmiş kâğıt mendilini çantasına attı.

“Yeteri kadar gördüm sanırım.” Onun ruh halini hissedebiliyordu, ayaklarını daha sıkıntılı bir ritimle yere vurmaya başladı. “Sizi tutmamalıyım.” Orada durup kendisinin ve takım arkadaşlarının kazmak üzere oldukları bölgenin özelliklerini

daha ayrıntılı olarak açıklamak çok hoşuna giderdi, ama Evangeline hiçbir şey söylemiyordu, sessizce gökyüzünü seyretmeye dalmış gibiydi. “Şey” dedi, “arabaya dönelim mi?”

Evangeline iç geçirdi. “Arabaya dönebiliriz. Ama sırf siz ısrar ediyorsunuz diye.”

“Hayır, hayır gerçekten...”

“Tabii sonsuza kadar burada kalmak isterdim. Ama siz ısrar ediyorsanız.” Eşarbını bağlamaya başlamıştı.

“Şey ...demek istemedim.”

“Hava epey serin, değil mi?” Hızla önden yürüdü, derenin kenarına gelinceye kadar, yan yan yürüyüşü onu biraz sola atmıştı. Mark ona yetiştiğinde, bir ayağını derenin üzerine atmış öylece duruyordu. “Bu dere de hep burada mıydı?”

“Evet. Sanırım.” İki kıyıyı birbirine bağlayan dört beyaz taşın üzerinden geçmesi için ona yardıma gitti. “Mezar höyükler sıklıkla akarsuyun altında yer alırdı.”

“Ve kimse nedenini bilmiyor?” Başını iki yana salladı Mark. “Tabii ki hayır. Hiç kimse bilmiyor.” Bu biraz da gizli yorumla dereyi geçti, ve Mark’ın arabasına doğru bayırı çıkmaya başladı.

“Ruhlarla ilgili bir şey olabilir bu” dedi Mark, yeniden ona yetişmek için aceleyle.

Evangeline güldü, başını çevirerek seslendi ona: “Müthiş gülünç bir hikâyeyi anımsattı bana bu...” Sesi uzaklarda kayboldu. Höyüğün çevresindeki sessizlik geri dönmüştü. Pilgrin Vadisi sessizdi.

Vadi

Mark, Evangeline'i arabasıyla Axminster İstasyonu'na götürdü; kadın birinci sınıf kompartımanına girer girmez, el sallamaya başladı – sanki kadın yüzlerce metre ötedeymiş gibi kolunu havada tutuyordu. "Güle güle" diye bağırdı. "Güle güle Miss Tupper!" Birden daha da kibar bir davranışla, avcı başlığını çıkardı, onu da sallamaya başladı.

Evangeline ise kompartımanında sinirli küçük işaretler yapıyordu, ama bundan, çok neşeli mi, yoksa canı mı sıkkın, anlamak güçtü. El kol hareketleriyle bazı şeyler söylüyordu, Mark bunlardan "harika" sözünü çıkarır gibi oldu, ama kadın birden, hiçbir şey söylemeden turuncu perdeleri çekti pencereye. Değerli yükünü Londra'ya taşıyan kentler-arası ekspresi istasyondan ayrıldı; Evangeline bir Woodbine sigarası çıkardı, iç geçirdi ve her zamanki somurtkan ifadesini takındı yeniden.

Mark bütün hayatı boyunca Lyme Regis'te yaşamıştı, ama şimdi, eve döneceğine, ana Axminster-Bridport yolundan saptı ve sonunda kendisini yeniden Pilgrin Vadisi'ne götürecek olan dar şeritlere ve dik arayollara sürdü arabasını. Belki de bu bölgeye tenhalık, hatta gizlilik havasını veren de bu yüksek çitlerdi; vadiyi gösteren işaretler elbette yoktu, Mark nerede olduğunu anlayabilmek için zaman zaman bir giriş kapısının yanında ya da bir çit açıklığında yavaşlamak zorunda kalıyordu: düzensiz şekilli tarlaların, tepeciklerin, eski kalelerin ve setlerin dış hat-

larını tanıyordu, bunlar onun bildik yol göstericileri haline gelmişti. Giderek daha yükseğe tırmanıyordu şimdi. Küçük pembe karanfiller ve yaban menekşeleri çalılıklara dönüştü; çalı dizi-leri seyrelti ve yabanileşti; kıraç arazi göğe doğru tırmanıyor gibiydi. Bazen buralarda yürürken Mark'a öyle gelirdi ki, şu çorağın virajına kadar koşsa, kendisi de gökyüzüne yükselebilir, bu yüksek yerlerin berrak ışığı onu yukarılara taşıyabilirdi. Ama sonra, içindeki bu coşku onu korkutur, topuklarını otlara, yumuşak toprağa daha da sıkı basardı.

Çiftçi Mint'in evinin önünden geçiyordu. Beyaz badanalı taşlardan yapılma bir çiftlik eviydi bu, ama oluklu çinko, ağaç, saz, çar-çaput ve harap binalar arasında perdeler gibi sarkan halkalı ve düğümlü metrelerce iple tutturulmuş başka gereçlerden yapılan sundurma ve ahırlarla çevriliydi. İlk bakışta bir Çingene kampına benzetilebilirdi, ama yalnızca Mark, Çiftçi Mint'in her zaman burada yaşadığını, bu köhne kulübelerin ve sundurmaların onun evde olduğunun şaşmaz bir belirtisi olduğunu biliyordu. Bunlar geçici evlerdi, ama yalnızca Çiftçi Mint'in vadinin kendinden sonra da var olmaya devam edeceğini bildiği anlamında, tıpkı kendisinden önce gelmiş olanların ölümünden sonra da olduğu gibi.

Patikadan aşağı birkaç metre daha sürdü ve Pilgrin Vadisi'ne yürüyerek inmeden önce, Ford Cortina'sını dik bir bayırın yanında park etti. Buradan, anbean ayaklarının altına serilircesine uzanan manzarayı görebiliyordu, fakat bu serin bahar gününde aşağıda, vadinin güney ucunda bir sis oluşmaktaydı, oradaki tarlalar gözden kaybolmadan önce titreşiyordu. Çakıllı sert toprak üzerinden hızla yürüdü ve dereyi geçti. Tümülüse geldiğinde, ellerini, daha sonra da ağır ağır yüzünü onun çimli toprağına değdirdi. Soğuk toprağının nemini soludu, sevinç içinde, kaybolmuş zamanın hayal edilemez geçitlerine doğru yaklaştığına inandı. Oradaydı. Onlarla birlikte.

Bir adım geriye attı, nerdeyse bir mal sahibi edasıyla tümülüsü gözden geçirdi. Her zaman olduğu gibiydi, ama Mark biliyordu ki, birkaç gün içinde bozulacaktı. Kendisi ve kazı grubu işe başlamak için tam bu noktada toplandığında, mezar höyük sistemli bir biçimde soyulup soğana çevrilecekti; aşağıya doğru

indikçe, tabaka tabaka, yapanların ilk sırları ortaya çıkarılınca ya kadar altüst edilecekti. Bu büyük değişiklikle de kutsallığını yitirecekti tabii. Onu ilk gördüğünde, orman yangını o büyük tepeyi açtıktan sonra bu noktaya geldiğinde, çevresindeki taşları ilk gördüğünde, neredeyse neşe denebilecek büyük bir heyecan duymuştu. Hâlâ o heyecan içindeydi, ama şimdi, etrafa göz atarken, içi acımayla doluydu – yalnızca orada yatıyor olanlara karşı değil, böyle büyük bir değişikliğe uğrayacak olan tümülüse duyduğu karşı acımayla.

Mark elleriyle yüzünü ovuşturarak geri döndü, hareketleri öyle anıydı ki, toprak yığınının gerisindeki ağaçtan örtünün içinde bir şey ürkmüş olmalıydı. Dişbudak ağaçlarının ince uzun dalları arasında bir hareket gördüğünü sandı, ama onlara doğru tırmandığında havada asılı duran ufak sinek kümelerinden başka bir şey göremedi. O zaman güneşin, uzun ağaç gölgelerini yere düşürdüğünü fark etti ve gölgelerden uzaklaşarak yürüyüşüne devam etmeye karar verdi; vadinin batısındaki bayırların ötesindeki toprak uzantısını hava fotoğraflarından tanıyordu, çünkü taş dairenin sınırları bu tarlalarda bulunacaktı, ama hiç yürümemişti oralara kadar. Şimdiyse ağaçların arasından geçti, vadinin tam tepesini belirleyen kaya çıkıntısını aştı ve yukarıdaki düzlüğe ulaştı, oradan baktı manzaraya. Dalga dalga uzanan tarlalar yabancı değildi, ama özellikle, onlardan birinin köşesinde gizlenmiş gibi duran, çatısı sazla örtülü küçük bir kulübe çarptı gözüne. Yüksek çınar ağaçlarından bir sıra çevreliyordu etrafını, çatı üzerine yatmış iki eski erik ağacı kısmen gizliyordu kulübeyi, buna rağmen Mark'ın ilgisini çekti. "Haydi" dedi kendi kendine. "Haydi, Mark Clare." Yürümeyi severdi, "darbe" dediği şeyleri severdi; yüzünde bir gülümsemeyle kulübeye doğru yürüyüşe geçti. Bir başka zamandaydı. Yeniden bir çocuktu.

Birkaç dakika sonra, kulübenin bahçesine açılan beyaz bir kapıya ulaştı, fakat yukarı baktığında siyah bir şeklin pencerenin önünde ileri geri doğru hızla hareket ettiğini gördü şaşkınlıkla. Işığa karşı bu ileri geri hızlı hareketlerde tanımlanamaz bir korku ya da endişe duygusu vardı; orada kıvrıla kesmiş tarlada öylece duruyorken bile etkiliyordu Mark'ı. Döndü, vadi boyunca geldiği yerden geriye yürüdü.

Bazı Vadililer

Patıkaya çıkmıştı, fakat düşüncelerine öyle dalmıştı ki, ağıllarına götürülmekte olan bir sığır sürüsüyle çarpışacaktı neredeyse; sığırlar her zamanki meydan okuma havasında ayaklarını sürüyorlardı, sanki biraz önce gözleri kör edilmiş ve hâlâ acı içindeymiş gibi başlarını ileri uzatmışlardı: hayvanlar âleminin onursuzluğa ve ölüme karşı ezeli yürüyüş biçimi. Düzgün aralıklarla bir köpek havlıyordu, Mark kendisine doğru ilerleyen iki sesin mırıltısını da duyuyordu. Durdu ve Çiftçi Mint ile Oğul Mint'in ortaya çıkmalarını bekledi.

"İşte burada Oğul" dedi çiftçi. Sanki kendisini bekliyor gibiydi.

"Evet" diye yanıtladı Mark, istediğinden daha yüksek sesle ve daha meydan okur gibi. "İşte buradayım."

"Hayır. O." Çiftçi Mint yukarıya doğru uzatmıştı elini, Mark, onun Pilgrin Vadisi üzerinde toplanmakta olan koyu fırtına bulutundan söz ettiğini anladı. "Fırsat kolluyor." Sağ avucunu, bulutu selamlıyormuş gibi, havaya kaldırdı. Mark ise onlarla buluşmak için ilerledi, Çiftçi Mint'in her zaman olduğu gibi birbirinden farklı giysiler giymiş olduğunu fark etti: eski koyu mavi yürüyüş ayakkabıları, bileklerinden sımsıkı bağlı yamalı pantolon, dışına plastikten yeşil yağmurluk geçirilmiş kalın siyah bir palto. Başında eski bir kasket vardı, ama yüzünden ve başından fışkırmış havasını veren o saçları – şapkanın al-

tından dışarı çıkma savaşı veren, boynundan sular seller gibi akan saçları, kulaklarından dışarıya kıvrılan, kaşlarından alına tırmanan kılları, hiçbir şey gizleyemezdi. Oğul Mint ise, tersine, tamamen kılsızdı, Allah bilir kasketinin altında kel bir baş vardı; ama o da mavi çizmeler, yamalı kahverengi pantolon, siyah palto ve plastikten yeşil bir yağmurluk giymişti; yeraltından dünyaya fırlamış bir çift iri bahçe cücesine benziyorlardı. Fakat Oğul Mint bir yönden farklıydı babasından: daha yaşlı görünüyordu, tavırları daha saygındı, yanıtları Çiftçi Mint'inkilerden daha ölçülüydü.

"İşte geliyor" diyordu Çiftçi Mint. "Bu gelen ilk parçası." Ve elinin ayasındaki üç damla yağmuru ileri uzattı. "Yala, yala Oğul, yala da güçlü beynin sonuçlara ulaşsın."

Oğul sunulan damlaları yaladı, birkaç saniye düşündü. "Yağmur bu" dedi.

Çiftçi Mint'in hoşuna gitti bu. "Yine tam isabet! Hiçbir şey kaçmaz bu oğlandan!"

"Ne kadar süreyle" diye konuşmaya karıştı Mark, "ne kadar zaman yağacak?" Kazıların başlamasını düşünüyordu o.

"Bilgilerinden biraz daha yararlandır bizi, Oğul. Ne kadar sürecek?"

Oğul Mint son kararını bildirmeden babasının kasketinin tepesine birkaç saniye bakarak düşündü. "Duracak" dedi. "Sonunda duracak."

"Hiç böyle bir Oğul gördünüz mü?" Baba-oğul birbirlerine hayranlıkla baktılar ve sonra, aynı anda, kasketlerini daha çok indirdiler alınlarına.

Yollarına devam etmek üzereydiler, sürü hareket etmeyi beklerken içgüdüyle sağa sola sallanmaya başlamıştı, fakat Mark kazılardan söz etmek istiyordu onlara. "Gelecek hafta işe başlıyoruz" dedi. "Höyükte."

Çiftçi Mint, azı dişlerindeki çürük kökleri göstererek güldü. "Ne bulmayı bekliyorsunuz orada?"

Mintler dönüp birbirine baktı, Oğul Mint babasına cevap verdi. "Koyun kemikleri. Ve de tavşan dişleri."

"Tekrar et, Oğul. Ağır ağır söyle."

"Koyun kemikleri. Tavşan dişleri. Ölü kuş iskeletleri." Oğul

Mint bu tekrardan hoşlanmıştı, söylerken gülümsüyordu. “İnek boku. Ölü tilkiler. Köstebekler.”

“Susturamazsın artık onu.” Çiftçi Mint iki elini de uzattı yağmura, sanki dinlemesi için ona yalvarıyor gibiydi. “Bilecek birisi varsa, odur.”

Mark Clare de Oğul Mint’in tümülüsün değerini bilmediğinden aynı derecede emindi, fakat onun açık ilgisizliği rahatlatıcı geldi ona: geçmişte, komşu çiftçilerin merakından ve işe karışmasından çok çekmişti, işine karışılmamasını yeğliyordu. Aslında, tümülüsün bulunduğu toprak, Orman Komisyonu’na altı yıl önce satın alınıncaya kadar Mintlerindi, ama davranışları Mark’a oradan kurtuldukları için mutlu olduklarını düşündürdü. Tabii, mezarın bulunuşu, yangından sonra, onlara bir tür şakadan başka bir şey gibi görünmüyordu. Ne olursa olsun, eğer bu vadi birisininse, o birileri Mintlerdi.

Yağmur bastırmıştı, gittikçe artan karanlıkta, sis geliyordu vadinin öteki ucundan. Üç adam bir an için tümülüse baktılar sessiz sessiz. Oğul Mint “Koyun kemikleri” diye mırıldandı ağzının içinde, esprisinin tadını bir kez daha çıkararak. “Koyun kemikleri.” Sonra iki adam, hayvanlarıyla birlikte patika boyunca hep birlikte harekete geçti. Mark, tarlalara dönünceye kadar onları izledi, onların bunu bir oyun haline getirmiş olabileceklerini, bu oyunu kendisi için oynadıklarını düşündü, ilk kez olmuyordu bu.

Londra Leylağı

Evangeline Tupper, Waterloo İstasyonu'nda bir taksiye bindi, ama şoförü evine yöneltmedi. Londra'nın bir başka bölgesine gidecekti. Bu bahar öğle sonunda ince uzun ve yaprağını dökmüş iki-üç kavak ağacından başka bir şeyin bulunmadığı bomboş bir meydana girdi. Meydanın öteki ucunun sınırını, on dokuzuncu yüzyılın ortalarından kalma küçük bir dizi ev çizmekteydi, işte bu evlere doğru yürüyordu Evangeline, giderek yavaşlayarak. Bir pencereden, çok yaşlı küçük bir adam el salladı ona; bir iç çekişle, taş basamakları çıktı, giriş kapısını açmak için el çantasından bir anahtar çıkardı.

"İyi görünüyorsun" dedi adam, o, küçük koridora girerken. "Çok sağlıklı görünüyorsun."

"Merhaba, baba."

"Çaydanlığı ocağa koyayım mı?"

"Hayır. Ben koyarım." Evangeline'i başka durumlarda tanıyan biri onun bu ani yorgun haline ve boyun eğmiş, dümdüz ses tonuna şaşardı. Fakat babası alışkındı buna.

"Çayın hazır" dedi. "Pancar severdin, değil mi?" Merakla sormuştu bunu – sanki bir zamanlar biliyormuş da şimdi unutmuş ya da kızının ağız tadını artık bilmiyormuş gibi.

"Evet. Tabii. Sen ne istersen."

Küçük ön odada her şey hazır; Evangeline, yemeklerini yerken zaman zaman babasına bakıyordu: onun aceleci hare-

ketlerinde, elini kolunu sallayışında kendini görürdü hep, hat-
ta şimdi çökmüş yüzünde kendi yüz hatlarını tanıyordu. Ama
yine de, o kadar uzağım, ondan o kadar uzağım ki artık, diye
düşünüyordu. Özümden o kadar uzak ki. Ona, babasına değil
de sanki bir başka yaşlı adama bakar gibi baktığını fark etti.
Kendine de, bir yabancı gibi bakıyordu sanki.

"İşler nasıl?" Ağzı doluyken sordu bu soruyu. Aynı kızı gibi
sinirli bir hızla yiyordu yemeğini.

"Her zamanki şeyler."

"Yeni bir şey?"

"Hayır. Yok." Ve bu anda, hiçbir şey yeni, özel görünmü-
yordu Evangeline'e. Ne olursa olsun, hayatı hakkında konuşmak
istemezdi hiç. "Her zaman nasılsa öyle."

"O büroda yükselmiş olmalısın şimdi. Ne diyorlardı ona?"

"Çevre. Çevre Bakanlığı."

"Ağacın tepesinde olmalısın."

"Evet, baba." Onu sevdiğini biliyordu, ama ona karşı duygu-
larını açık edemiyordu. Yaklaşıp öpmeliydi onu, ölüme bu kadar
yakın bu sıska adamı; yine de onun yanındayken suskunlaşıyor,
ne yapacağını bilemiyordu.

Adam da farkındaydı bunun tabii. Onu rahatlatmaya çalı-
şarak, "Seninle gurur duyuyorum" dedi, işlerin iyi gittiğini, her
şeyin düzgün olduğunu söylemeye çalışıyordu. "Annen de gu-
rur duyardı tabii."

"Evet baba, biliyorum." Her erkekten çok severdi onu –as-
lında başka bir erkeği sevmemişti– ama ona söyleyecek şey bu-
lamıyordu. Ona karşı gerçek duygularını açıklamış olsaydı, her
ikisi de ezilirlerdi bu sözlerin altında. Konuşmaya başlamış ol-
saydı, sonsuza kadar konuşabilirdi. Bunun için de, söyleyecek
şey yoktu. O kadar uzağım ki, diye düşündü. Kendimden o ka-
dar uzağım ki!

"Arkadaşın nasıl?" diye sordu adam.

"Çok iyi." Evangeline'in yüzü kızardı, parmağındaki lekeyi
masa örtüsüne sürdü. "Aslında, arkadaşım değil o kız" diye ek-
ledi. "Yardımcım." Yüzü hâlâ kırmızıydı: yalanı yakalanmış bir
çocuk gibiydi yine. Hızla konuyu değiştirdi ve dümdüz, ilgisiz
ses tonuyla, "Ne soğuk bir gün. Sen de soğuk bulmuyor musun?"

Bahar için?" diye sordu. Adam cevap vermedi, ama ıssız meydana baktı pencereden. "Televizyonu açabilir miyim?" diye sürdürdü Evangeline. Aralarındaki bu sessizliğe dayanamıyordu. "İyi bir şeyler var mı?"

Çok geçmeden gitme zamanı geldi; babası sözsüz bir boyun eğişle, sallanarak ayağa kalktı ve giriş kapısına kadar götürdü onu. "Seni görmek güzeldi" dedi. "Seni görmek her zaman güzeldir."

Birlikte eşikte dururlarken birden yanaklarından öptü onu, Evangeline ondan uzaklaşmamak için zor tuttu kendini. Ama hemen de suçluluk duydu bundan. "Burada olmaktan her zaman mutluyum."

Acımaya benzer bir bakışla ona bakarken, "Epey uzun yolun" diye cevap verdi adam. "Her zaman gelebilirim sana, biliyorsun."

"Hayır" dedi hemen. "Buraya gelmek hoşuma gidiyor. Bir değişiklik oluyor."

"Güle güle güzelim. Yakında görüşürüz."

Artık ayrılmak üzere olduğuna göre, birden özgür hissetti kendini. "Allahımsarladık, baba. Evet, yakında görüşürüz."

Oradan uzaklaşır uzaklaşmaz, o yorgun, kendini bırakmış havası geri döndü. İssiz meydandan ayrılırken, ona öyle geldi ki, gerçek hislerini babasına açıklayamadığına göre bir başkasına hiç açıklayamazdı. Yapraksız kavaklar arasından geçti, bir kadınla karşı karşıya gelince içgüdüyle gözlerini kaçırdı Evangeline. Yere baktı. Dünyayla bir ilişkim yok, diye düşündü. Bu bomboş meydan bir rüyada da olabilirdi.

Önünde, caddenin kenarındaki su yolunda, kırık bir oyuncak bebeğin pembe kolu yatıyordu, ona bakmak için eğilince, caddenin ilerisinden bir yerden erken bir leylak kokusu geldi burnuna. Londra leylağı. Bütün hayatı boyunca bilirdi bu kokuyu, yeniden doğrulurken o küçük, ince kadın rahatsızmış gibi uzaklaştı yanından.

Bekleyiş

Fırtınalı yağmur gittikçe kötüleşmişti, Mark Clare Pilgrim Vadisi'nden Lyme Regis'e vardığında hava daha da kararmıştı; arabasını kent içine sürdükçe, farları on sekizinci yüzyıldan kalma ev cephelerini, kırmızı tuğla döşeli Victorian kemerli geçidin iki yanındaki gazete bayisini ve eczaneyi, süpermarketi, Georgian Assembly Rooms'un taş sütunlarını ve Brood Street'ten Crooked Alley'e girmeden önceki araba parkını yalayarak geçti. Motoru durdurdu ve birkaç dakika denizin sesini dinledi – her zamanki gibi, her akşam nasıl farklı bir ses verdiğini fark ederek. Bazı yazarların söylediği gibi, deniz, insanlığın umutlarının ve düşlerinin emanet edildiği yer idiyse eğer, onlarla birlikte hiç dinmeyen şamatalı bir yankıyla onun da değişmesi olası mıydı?

Bütün yenileştirmelere karşın ilk oranlarını saklamış bir geç on sekizinci yüzyıl binasında, bir antikacı dükkânının üzerinde bir dairede oturuyordu; park ettiği arabasında otururken ikinci kat penceresinde bir ışık gördü. Karısının orada oturduğunu biliyordu; arabasının sesini duyuncaya kadar kendisini beklemiş olacaktı, şimdi de onun karşılamak için koridorda dineliyor olmalıydı.

Karısı, merdivenin son basamaklarını tırmanırken yüzüne endişeyle bakarak "Yorgunsun" dedi.

"Kathleen!" Söylediğini duymamış gibi yaparak karısına doğru ilerlerken kollarını açtı. "Kathleen'im benim!" Ona gülüm-

süyor, onun da öyle yapmasını bekliyordu. "Üzgünüm, geciktim. Miss Tupper'ı istasyona götürmek zorundaydım." Karısını kucakladı, onu kollarında tutarken omzunun üzerinden konuşuyordu: "Sonra da bir kez daha görmek için bölgeye gittim."

"Bilmiyordum ..." Kibarca kollarından sıyrıldı ve elini bırakmayarak oturma odasına götürdü onu. "Bir şey olmuştur diye düşündüm."

"Endişelenmemelisin, Kathleen. Hiçbir zaman endişelenmemelisin."

"Endişelenmiyorum. Sen buradayken." Salona girdiklerinde hâlâ ona tutunuyordu. İncelmiş sol bacağında metal bir destek vardı; belirgin aksaması daha az görünsün diye kocasına yaslanması eski bir alışkanlığıydı onun.

"Sen hep en kötüsünü düşünürsün" diyordu adam. "Ama gereği yok. Hiç gerek yok buna."

"Tabii ki yok." Bir an daha sıkıca sarıldı ona ve başını omzuna koydu.

"İşte yine evdeyim" diye ekledi.

"Biliyorum. Evdesin." Bir sihirli gibi onun söylediklerini tekrarlıyordu. Yüzünü paltosunun koluna gömdü, sonra Mark'ın da hissedebileceği belirgin bir çabayla ayrıldı ondan. Dik durmaya çalışırken hafifçe titreyerek ayakta durdu, sonra mermer şömineye doğru yürüdü. "Bak" dedi, "sen eve dönmeden önce bunu okuyordum."

"Bakayım." Hep güler yüzlü davranıyordu ona karşı. "Bakayım şuna bir." *New Archaeology*'nin bir sayısını uzattı ona. Adam ceketinin cebinden gözlüğünü çıkarmadan bir an baktı dergiye. Yüksek sesle okumaktan her zaman hoşlanırdı, Kathleen de onu dinlemeyi severdi. Kadın sabırsızlanarak sayfayı işaret etti, okumaya başladı adam:

Geç neolitik dönemde, akil insanlardan ve gökbilimcilerden oluşan, kırsal bölge insanların çalışmalarıyla desteklediği, bilgilerini şiiirlerle, baladlarla kuşaktan kuşağa aktarabilen profesyonel bir cemiyetin olduğuna dair bir kuram vardır. Lyon ve Krakov'un dışındaki büyük taş yapıların, merkezi örgütleyici bir gücün etkin denetlemesi olmaksızın başarılabilmesi açıkça olanaksızdır; hem bu anıtlar tipik olarak

yıldız düzeninde dizilmiş olduklarına göre, bu taşların ve tümölüslerin kesin konumları ancak bilgi sahibi gökbilimciler tarafından hesaplanabilirdi. O zaman, gökbilimcilerin, geç neolitik toplumun önderleri ya da en azından müneccimleri olduğu gibi karşı konulamaz bir sonuca varıyoruz – ve Avrupa'nın birçok yerinde, hepsi de yaklaşık olarak aynı zamanda ortaya çıkarılmış aynı tümölüslerin ve tören taşlarının benzerleri bulunduğuna göre, bu gökbilimciler cemiyetinin uluslararası bir cemiyet olduğuna inanmamız gerekmektedir.

Kocası bunları okurken Kathleen dikkatle izliyordu onu. Onu tanıdığından beri, daha önce nelere ilgi duymuş olduğunu unuttarak, heyecanlı bir amatör arkeolog haline gelmişti, bir şekilde kendini yenilemiş, belki de o güne kadar kendisini bağlayan bağlardan kurtulmuştu. Pilgrin Vadisi'ndeki buluşun önemini fark ediyordu, aslında Mark'ın kendisi kadar onu da heyecandırıyor bu buluş. Buna karşın bölgeye hiç gitmemişti; kocasının meslektaşlarının kendisini görmesine izin vermiyordu.

Mark sayfayı çevirmişti, okumayı sürdürdü:

Bütün bu taş anıtların İ.Ö. 1400 civarında terk edildiği, astronomik ve matematiksel kuramla ilgili eserlerin aynı dönemde kaybolmuş ya da terk edilmiş olduğu açık bir gerçektir. Bizim önerimiz, astronomik gözlemlere izin veren sıcak, sakın ve kuru havanın yerini, bir ya da iki yüzyıllık bir zaman içinde, sis, yağmur ve neredeyse devamlı bulut örtüsü alınca, bütün bu bilgilerin iklim koşullarındaki bir değişiklik yüzünden yok olduğu yönündedir.

Mark gözünü kaldırıp kısa bir süreyle baktı karısına. Kocasından çok daha gençti, onun yarı yaşında bile değildi, ama –uzun siyah saçlarının çerçevelediği– yüzü, yumuşak ışıktaki, yorgun ve bitkin görünüyordu.

Tabii, yıldızlar, gözle görünmez olunca toplumsal törenlerin daha az önemli bir parçası haline geldi, erken tunç çağı süresince dinsel uygulamalarda belirli bir değişiklik olur. Büyük taş anıtlarla, toprağa gömme uygulamasıyla bağlantılı olan din sona erer, aynı zamanda, taş anıtlar, taş daireler ve dehliz mezarlar da kullanılmaz olur.

New Archaeology'yi içini çekerek bir kenara bırakırken, "Jude nerede?" diye sordu Mark. Jude, sert tüylü küçük teriyerlerinin adıydı.

"Senin çalışma odanda uyuyor. Peki ama sen ne düşünüyorsun?" Kathleen yazıyı elinden aldı ve sabırsızlıkla göz attı. "Ne diyorsun bu kurama?" Her gün içinde yaşadığı hayatı sanki bir şekilde değiştirebilirmiş gibi, uzak geçmişe dair bu derin hayaller içinde kaybolmuş gibiydi.

"Bu bir kuram" dedi. Karısının yüzündeki, hayal kırıklığına uğramış bakışı gördü ve daha neşeli bir şekilde ekledi: "Ama doğru olabilir, tabii. Kim bilir? Gidip bakayım mı Jude'a?" Çalışma odasına doğru yürüdü, dairenin gerisinde altlarındaki antikacı dükkânının avlusuna bakan dairenin gerisinde küçük bir odaydı bu. Jude'u, yerde patilerini altına almış, sırtı hafifçe kabarık, yatar görünce, köpeklerin hep böyle uyuduklarını düşündü bir an; büyük taş yapıların dikildiği o zamanlarda bile. Odaya girer girmez köpek birden uyandı, esneyerek arka ayakları üzerine kalktı ve patileriyle Mark'a yaslandı. "Hanımış benim oğlum" dedi. "Benim güzel oğlum." Köpeğe havladı.

Mark pencereye gitti, aşağıda avludaki antik eserlere baktı – kırılmış heykeller, yosun bağlamış vazolar, zamanın yıpratmış, oraya buraya yayılmış öteki kalıntılar. Fırtınanın yarattığı zamansız karanlıkta gerçek hatları görünmüyordu, ama çöken akşam karanlığında parlıyorlardı sanki.

Daha Öncesi

Bir başka zaman. Bir başka zamanda. Kadın, henüz bir çocuktur, topal bir çocuk. Lyme yakınındaki kıyıda dineliyor, denize bakıyor. Ana babası, gerisindeki kıyı kulübesinde oturmuş sandviçlerini yiyor, hâlâ orada olduklarından emin olmak için geriye dönüp bakıyor. Kendisini terk etmediklerinden emin olmak için. Sonra tekrar denize bakıyor, dalgaların ışığı yüzünde oynaşıyor. Ne düşündüğünü bilmek olanaksız. Aslında hiçbir şey düşünmüyor. Kathleen denizle bir olmuş.

Adam onu seyrediyor. Bir arkadaşıyla sahil boyunca yürüyor, ama topal kızı seyrediyor. Ona karşı duyduğu şey, acıma mı? Hayır, değil. Yalnızca acıma değil. Daha çok bir vesile duygusu. Bir serüven duygusu. Onu alıp omuzlarına oturtmak ve daha fazla şey görebileceği tepenin en üstüne taşımak isterdi. Daha fazla deniz. Daha çok ışık. Başka insanlarla konuşmak zor-du, ama onunla konuşmanın zor olamayacağını biliyordu. Kabul edilmiş. Kabul edilmiş ve kabul eden. Mark'ın arkadaşı kıza bakıyor ve "Hep geride bırakılmış biri vardır kıyıda, öyle değil mi?" diyor. Ama hiç kimse bırakılmamalı geride. Ne Mark. Ne de topal kız.

Bir başka zaman. Artık tanıyor onu. Dost oldular, kız ve adam. Birlikte yürüyorlar. Topallığı onu hiç engellemiyor gibi. İleri doğru yürüyor, doğasının gücü onunkine de yayılıyor. Yeni umut. Çünkü, evet, kız onu da koruyor. Adam onunla birliktey-

ken, işi üzerine çekincesiz, rahatlıkla konuşabiliyor, çok çok eski zamanlara dair görüşünde kız da kaybediyor kendini. Adam ve kız, her hafta, pazar meydanındaki saatin önünde buluşuyor, sahilde birlikte yürüyor, falez altı yeşilliklerde dolaşiyor, en yüksek kayalarda oturup denize bakıyorlar. Adam, onunla birlikte yeniden çocuklaşıyor, eski taşları düşleyen bir çocuk. Eski hikâyeleri.

Bir başka zaman. Daha da sonra. Bir gökyüzü çevrimi tamamlanmış. Kızın annesi ölmüş, eski kaybolma duygusunu, terk edilmenin korkunç sessizliğini bir kez daha duyuyor. Bütün yaşamı boyunca onu hiç terk etmemiş bu duygu, bu geride kalma korkusu, dünyanın dışında bir yere bırakılma korkusu. Ama onunla savaşmaya, bu korkuyu yenmeye çalışıyor. Şimdiyse adam onunla birlikte. Onu kederlerinden uzaklaştırmak için, bir zamanlar nasıl omuzları üzerinde taşımak istediye, öyle. Kızsa, onu hiç terk etmeyecek. Adam bunu biliyor artık. Birlikte, korkularını yenecekler.

Bir başka zaman. Kız ona dikkatle bakıyor. Acımayla bakıyor ona. Ama total bacağı ne olacak? Kim bilir ne düşünür hakkında? Bütün o yıllardan sonra, ilk kez sözü geçiyor topallığının. Hayır. Adam bunu asla görmediğini söylüyor şimdi. Bu, yalnızca bir parçası onun. Onun. Sevdiği kimsenin.

Şimdiki zaman. Onu kuşatan zaman. Mark eve dönmeden önceki fırtınalı gecede, onsuz. Bir daha dönmeyecek diye düşünüyor. O öldü ve ben yapayalnız kaldım yine. Onun ardından nasıl yaşayabilirim? Juda'a nasıl bakabilirim? Kathleen'in hep korktuğu, ve de hep kendisine biçtiği yazgı bu.

Geçmiş zaman. Yazgısının hep acı çekmek olduğunu hissetti – Mark'la karşılaştıktan sonra, onun sevecenliğinden ve dostluğundan hep korktu. Talihinin iyiliğinden hep korktu, çünkü önünde sonunda, bu iyi talih böyle gitmeyecek, kendisini eskisinden daha yalnız, daha şaşkın bırakacaktı. Evlendikten sonra bile, artık yalnız olmadığı duygusunun zevkine varamadı, sevincini tadamadı. Hep dağılacak gibi gelirdi ona bu duygu – çünkü, bir kötülük işareti değil idiyse, niçin total kalmıştı? Mutluluğunun hemen altında, her an ortaya çıkmayı bekleyen aynı yılmış, yaralı insan vardı. Bu yüzden, en çok da sevildiğini

hissettiği zamanlarda korkuyordu. Kendisine ilk biçtiği kimlikti bu, bu ilk kimliğin aynı zamanda son kimlik olmasından korkuyordu. Her zaman, yenilenecek, yeniden keşfedilecek bir şey olacaktı bu. Topal kız. Etrafı sarılı. İtilmeyi kakılmayı bekleyen.

Şimdiki zaman. O sabah güneş ışığının odanın içinde ağır ağır hareket ettiğini görmüştü – ve bu hareketin gezegenin döndüğünün işareti olduğunu düşündü. İşte böyle küçük şeylerde tanıyabiliriz büyük şeyleri. Aynı şekilde, benim yaşamım hayatın kendi hareketinin bir yansıması. Ama o ileri doğru yürüdükçe onun gölgesinin sadece bir parçasıyım. Ve sonra, evet sonra, güneşi karartan yağmur başladı. Gölgeler bile kayboldu o zaman.

Her zamanki, her zaman olacak olan Kathleen'di bu: kara kara düşünen, melankolik, korkmuş. Yeryüzünde geçirdiği zamanın anlamıydı bu.

Bir Çocuk

Kathleen onun peşinden gitti, çalışma odasının kapısına yaslanarak bahçedeki kırık antik eserleri dikkatle seyretmekte olan kocasına baktı. Kımıldamadı. Sonunda, "Kuruma telefon ettim" dedi. "Mrs. Lipp adında biriyle konuştum."

Mark eliyle alnını ovuşturdu. "Bunu hâlâ istediğinden emin misin?"

"Elbette." Kollarını ağır ağır yanına indirdi, dikildi. "Hep bunu düşünüyorum. O kadar çok yalnız çocuk var ki, Mark. O kadar çok mutsuz çocuk var ki. Niçin bir yardımımız olmasın buna?"

"Olmayacak şeylere bütün bu özlem." Kadın sesli bir şekilde soludu, kocası ona doğru döndü. "Özür dilerim, Kathleen, onu demek istemedim. Birbirimize yetmiyor muyuz?" Ama hayır, başka bir güvene ihtiyacı vardı onun; dünyayla arasında başka bir bağ istiyordu; sarılacak bir başka kişiye ihtiyacı vardı. Onu hâlâ sahildeki topal kız olarak gördüğü zamanlar olmuştu, parmaklarını avucuna aldı ve öptü. "Yetmez mi?" diye sordu yine, yüzünü onun avuçlarıyla gizlerken.

"Aynı şey –neydi o sözcük– aynı özlem sende de varken nasıl böyle konuşabilirsin? Ait olmakla aynı şey değil mi özlemek? Biz de bunu istemiyor muyuz? Bir çocuğa ait olmak?" Her ikisi de, birbirine yapışmış ileri geri sallanarak, aynı sakin sesle konuşuyordu. "Bunun *olamayacağını* nereden biliyoruz? Bunu kim söyleyebilir bize?"

“Ben biliyorum.” Gözlerini kaldırdı ve karısının çarpılmış yüzünü gördü. “Ben biliyorum. Ben sadece en iyisini yapmak istiyorum. Senin için en iyisini.”

“Neden benim için?” Bu düşünce Kathleen’i dehşete düşürmüş gibiydi, –kocası tarafından bile olsa– özel ilgi gösterilen bir kişi olmak istemiyordu sanki. Yumuşakça itti onu. “İkimiz de bir çocuk istiyoruz” diye fısıldadı. “Her zaman söyledin bir çocuk istediğini.”

O konuşurken bir kez daha eliyle alnını ovuşturdu, sanki silmek istediği bir işaret vardı alnında. Aslında, gerginliklerinde onu şaşırtan bir şey vardı. Mark başkalarının yanında her zamanki insandı, ama Kathleen’le birlikteyken, soyutlanmış, savunmasız, tehlikeye açık, dünyanın kasvetli müziğine karşı tetikte hissediyordu kendini. Ona olan aşkından ayrılamaz bir şeydi bu, ama onu korkutuyordu. “Haydi yemek yiyelim” dedi. “Yiyecek bir şey var mı?” İşte tam bu anda Jude’un, ayaklarının dibinde sessiz sessiz yattığını, gittikçe çöken akşam karanlığında kendilerinden ayrılmadığını fark etti.

Mutfağa gittiler, yemekte evlat edinme olasılıkları hakkında konuştular; sonunda, ikisinin de sonunu hayal edemediği bir sürecin ilk aşamasına girme kararı aldıklarında, Kathleen ellerini çırpı. “Biliyordum!” dedi. “İşte gerçekleşiyor!” İnce, solgun yüzü renklendi.

Mark çalışma odasına döndü ve kitaplarının arasında oturdu. Çevresinde, arkeoloji dergilerinden yapılan eski kopyalar ve cilt cilt arkeolojik araştırmalar kadar yığınlar halinde kendi yazıları, grafikler, bilgisayar çıktıları, çizimler de duruyordu. Raflardaysa bölgeye ait eski ve değerli çalışmalar vardı. Dorset, bir takınaktı onun için. Bu yerin –kuş seslerinde her zaman gariplik bir yumuşaklık işitirdi– kendine özgü bir sesi, kendine özgü kokuları vardı. Koyunların ve sığırların tarlalarda huzur içinde otladığını görünce, oradan kaynaklanmış gibi görünen hayatı besleyen, koruyan iyiliğinin, kıvrımlarının ve katlarının basısını hissedebiliyordu. Nerdeyse insani bir varlığı vardı onun, sanki onun üstünde yaşamış kuşaklar zayıf bir akis bırakmıştı geriye – özel bir kuşun şarkısı kadar tanınması güç, ama bütün öteki seslerin altında inatla devam eden bir nota. Yoksa, notadan

çok bir renk mi demeli – kan kadar canlı, soluk kadar yumuşak, her zaman yenilenen o koyu yeşil renk. Dorset’in çayırlarında, yere uzandığında, kendisinden önce gelmiş olanların ellerinde büyütülmüş gibi hissedirdi kendini. Buralar dinlendiği topraktı. Evet, tekin olmayan bir yerdi burası. Birtakım gizleri vardı.

Dorset Antiqua’nın bir cildini aldı eline. Kitabın başlığı bile onda engin tarlaları, yeşil girinti ve çıkıntıları, ağaçlı ufukları, çorağın, yumuşak toprağın eğri büğrü sınırlarını anımsatıyordu ona. Bir kez daha huzur içinde hissetti kendini. Okumak istemiyordu onu, sadece, küf kokulu, hafifçe nemli yapraklarını çevirerek, eskil tepeleri ve terk edilmiş uzun patikalarıyla manzaranın eski gravürlerine dalarak elinde tutmak ve bakmak istiyordu. Bölgedeki bir tümülüs çiziminin bulunduğu bir sayfada durdu. Olmayacak kadar geniş çizilmişti, hiç kuşkusuz bir on sekizinci yüzyıl eski eserler uzmanına aitti, bir Leviathan gibi, dalgalı bir manzaraya egemendi. Ama bir başka anlamda, perspektifi gerçek gibi görünüyordu Mark’a, çünkü manzaranın kendisi tanınmayacak kadar değişmişti – gravürdeki yabanıl ağaçların dış çizgilerini izledi parmaklarıyla, dallar öylesine siyah çizilmişti ki, höyükten, onların altındaki koyaklardan, insan elinin değemeyeceği kayalıklardan dehşetle uzağa kaçıyor gibi geliyordu ona. Bütün bu özellikler, tümülüsün kendisinden yayılan şeyler olabilirdi; gravürü çizen kişi bütün bunların üzerine kül gibi mavi, çalkantılı bir gökyüzü çizmişti. Ama belki de o zamanlar manzara böyleydi. Ya da belki, gravür bitirildikten sonra bu hale gelmişti. Kathleen bütün bu süre içinde çalışma odasının kapalı kapısının dışında duruyor, içinde kocasının gerçek düşüncelerinin bir yankısını yakalayabileceği ani bir iç çekiş ya da hareket duyar mıyım diye dikkatle dinliyordu.

Mark kitabı masaya bıraktı ve pencereye gitti tekrar. Demek bir evlat edineceğiz, diye düşündü, bir insan yaşamını alıp kendimizinkine ekleyeceğiz – hepimizi bütünüyle değiştirerek, kendi yaşamımızı değiştirerek, çocuğun yaşamını değiştirerek, bizden sonra geleceklerin yaşamını değiştirerek. Her şey şimdi başlıyor. Şu andan başlayarak, Kathleen’in ve benim yansımalarını kuşaktan kuşağa geçirerek sonsuza kadar sürececek bir ilişkiler zinciri kuruluyor; insan kalıbında bir değişme, ama niçin bu

kadar rastlantısal, bu kadar önceden görülemez, bu kadar kalıcı? Her şey bu kadar zayıf, bu bir tek eylem kadar yatıştırılmaz mı?

Gökyüzüne baktı. Fırtınalı yağmur geçmişti, açık, sakın bir geceye bırakmıştı yerini – Thomas Hardy'nin *Çılgın Kala-balıktan Uzak* romanında Gabriel Oak, Norcombe Tepesi'nde böyle bir gecede otlatıyordu koyunlarını; Hardy şöyle anlatıyor: "...Akyıldız'ın şahane parlaklığı çelik gibi bir pırıltıyla deliyordu gözü, Kapella adlı yıldız sarıydı, Aldebaran ve İkizlerevi ateşli bir kızılıkla parlıyordu" çünkü "bütün yıldızların pırıltılarının, bir vücudun ortak nabzınca ayarlanan bir kalp atışına benzediği" bir geceydi. Ama yıldızlar tam da bu şekilde atmıyor. Bilinmeyen bir başlangıç noktasından hızla uzağa kaçıyorlar, bu gezegen de, uzayın yaratıldığı aynı hayal edilmez ânın içinde zamanı yaratmış olan bir olayın gücüyle, onlarla birlikte uzaklaşıyor.

Mark Clare bunu düşünmüyordu. Göklere bakıyordu, ona göre takımyıldızlar Çiftçi Mint'in, Evangeline Tupper'ın, karısının yüzlerine dönüşüyordu. Bütün gökyüzüne yazılmış öyküydü bu. Daha sonraysa bu yüzler soldu, bilinmeyen bir çocuğun yüzünün dış çizgilerini görmeye başladı. "Bir çocuk" dedi. "Bizim çocuğumuz."

Kathleen onun sözcüklerini anlayamadı, ama sesindeki garip tonu işitti; hafifçe vurdu kapıyı ve odaya girdi, onun gökyüzüne vurmuş silüetini gördü yalnızca. Daha sonra, altlarındaki dük-kânda, antika saatlerin çınlayışını duydu – büyük, küçük tümü birlikte çınılıyordu. "Burası ne kadar karanlık, Mark" dedi. "Işığı aç. Işığı açmalısın."

Kazı Yerinde

“Bir tür soruşturma olacak bu. Yine de, dinlemesini bilirsek, ölülerin bizimle konuşacağı bir soruşturma olacak. Kullanacak ne kadar alete ihtiyacımız olduğunu hepiniz gördünüz, fakat başka türden işaretler de var. Hemen ayaklarımın altında gömülü yatan insanlardan gelecek işaretlerdir bunlar, gerçekten nasıl çözüleceğini öğrenmemiz gerekenler de bunlardır.” Mark Clare, çevresinde arkeoloji ekibinin öteki üyeleri toplanmış, tümülüsün tepesinde dineliyordu. Sözlerindeki ahenk hoşuna gitmiş olmalı ki, bir an durdu, kabarmış derenin kamışların içinden akışı ve Pilgrin Vadisi’nin altında bir kez daha kaybolmadan önce fundalıklara sızışı duyulabiliyordu. Yağmur bir kez daha başlamıştı – şafaktan hemen sonraya kadar, havada asılı duruyormuş, daha çok yerden yükseliyormuş, sonra da gökyüzüne ağıyormuş gibi gözükken şiddetli ve devamlı bir yağmurdur bu. Fakat gökyüzü şimdi, hâlâ nemli olmasına rağmen geceden sıyrılmış topraktan daha parlak, soluk saydam bir maviydi. Rüzgâr, derenin gürültüsünü bastıran, Çiftçi Mint’in buzağısını alıp karanlığın örtüsü altına taşıdığı bir ineğin böğürtüsünü getiriyordu onlara kadar.

“İlk görevimiz, bütün bölgeyi dolaşıp araştırmak, sonra da haritasını çıkarmak.” Mark, oralarda sanki kendinden bir şeyler kalmış gibi, uzak tarlaları ısrarla göstererek bir hatip gibi el kol hareketleriyle konuşuyordu. “Bu ise, görüntüdeki her bir belirtinin hiç atlanmadan gözlenmesini gerektiriyor. Bu bölgenin çev-

resindeki taş daireler, bir zamanlar ne kadar önemli olduklarını gösteriyor bize, ama vadinin daha ilerisindeki çevre mezarlarını da aramalıyız. Varsa, bu insanların geldiği yerleşim yerlerinden izler bulmaya çalışmalıyız. Bugün sesleri duyulmuyorsa da, bir zamanlar burada bunlardan yüzlercesi yaşıyor ve çalışıyor olmalıydı. Bunun için, en küçük şeylere dikkat edin. Kırık bir çakmaktaşı ya da bir taş parçası, bu unutulmuş dünyayı anlamamıza yardımcı olacak bir eylemin, hatta bir hareketin kalıntısı olabilir. Yapıcılardan biri öfkeyle bir çakmak taşı düşürmüş ya da çalışırken aletlerinden birini kırmış olabilir; bu kısacık an, biz gelip onu uyandırana kadar burada uyumaktadır. Birkaç saniyelik bir insani eylem, son beş bin yıldan beri saklanıyor olabilir, işte bizim görevimiz bunları yeniden ortaya çıkarmaktır.” Grubun bazı üyeleri Mark’ı iyi tanırdı, ama konuşmasındaki her zamanki akıcılık ve enerji yine de şaşırttı onları; sanki yaratıcılaşmış gibiydi.

Rüzgâr sert esiyordu şimdi, Mark, sözleri gereği gibi anlaşılсын diye sesini yükseltti. “Hepiniz, gördüğünüz her şeyin kaydını tutmalısınız. Resimler. Notlar. Sistemler kuramını hepiniz biliyorsunuz, değil mi?” Kimileri başını salladı, diğerleriyse kaygıyla birbirine baktı. “Her şeyi düzenli tutun. Hiçbir şey kaybolmamalı, çünkü topladığımız bütün bilgiler, yüksek düzeyli bilgisayar çözümlemesinden geçecek. Amaçlarımız, tam bir yeniden kurmayı, nesnel yorumu ve kapsamlı açıklamayı içermektedir. Elektronik bir arşiv yaratıyoruz, çünkü bu bölgenin gerçek doğasını ancak o zaman anlayacağız.” Mark bu yükseklikten vadinin aşağısını görebiliyordu, bir an bitişik tarlanın öteki ucuna baktı: bir sıra koyun bir çember biçimini alıp dağılıyor, daha sonra özel bir enerjinin itisiyle yeniden bir araya geliyordu. “Fakat burada kayıp olayları da anlamaya çalışmalıyız. Kimi zaman sessizlikler, boşluklar başka herhangi bir şeyden daha çok şey söyler bize. Örneğin, bu tümülüs neden açık otlakta değil de vadinin hemen yanında yapıldı ...”

“Arseland!” Arkasında bir yerden bir bağırış geldi, Mark, şaşkınlık içinde, eski dişbudak ormanının kül olmuş kalıntılarına doğru döndü.

“Hey, bayım! Eskiye dikkat! Eskinin üzerinde bulunuyorsunuz!”

“Uyandırmayın onu!” İki küçük çocuk yanmış açık alanı bir uçtan bir uca, sonra aşağıya dereye doğru bir sığircık sürüsünün peşinden gülerек koşuyordu, ürken sığircıklar havalanıp gökyüzünde küçük gruplar oluştuyordu.

Arkeologlar da güldü, Mark elinin ayasıyla gözünü ovuştururken gülümsedi. “Ehh” dedi, “çeşit çeşit kuram var. Çocukların bile kendi öyküleri var, görüyorsunuz. Bunun içindir ki...” Burada duraksadı. “Bunun içindir ki, gerçeği bulmak bu kadar önemli. Ama çok geç olmadan.”

“Çok geç mi? Tanrı aşkına, çok geç diyerek ne kastediyor?” Alan ölçücüsü Owen Chard, kaşlarını çatarak solundaki meslektaşına döndü.

“Sevgili Mark’ı bilirsin. Bazen hiçbir şey kastetmez.” “Bulgular” denetçisi Martha Temple söyledi bunu en tatlı sesiyle, sanki dünyanın en gönül okşayıcı sözlerini ediyordu ona. Aldatıcı neşeli tavırları olan şişman bir kadındı, tombul, ısıltılı yanaklarıyla hemen herkesi inandırırđı kendisine. “Bir şey yakalamamış olması da” diye sürdürdü tatlılıkla, “büyük olasılık. Bakın, Julian ne kadar gecikmiş. Yanlış saat verilmiş olabilir mi kendisine?” Bölge çevrecisi Julian Hill’e bir genç kız edasıyla el salladı, Julian soluk soluğa geliyordu kendilerine doğru.

Mark, kendilerini büyük bir serüvene katılmak üzere hissedenden, burada olmasalardı işsiz kalacak gönüllü yardımcılar grubuna konuşmasını sürdürürken, bu üçü, kenarda duruyordu. Yirmi kişiydiler – çoğu gençti, ama aralarında orta yaşlı adamlar da vardı, nerdeyse umutsuzlukla başvurmuşlardı yerel arkeoloji birimine. Şimdi tekrar iş bulmuşlardı, bundan da önemlisi, başkasına olduğu kadar kendilerine de ait olan bir geçmişı ortaya çıkarmaya çalışıyorlardı. Artık dışlanmış hissetmiyorlardı kendilerini, dikkatle dinliyorlardı Mark’ın konuşmasını.

“Bizler çok şanslıyız” diyordu Mark. “Yangın dışbudak ormanını yakıp kül edinceye kadar tümölüsü hiç kimse görmedi, bunun için de el değmemiş, görülmez olarak kaldı bugüne kadar. Tahminim şu ki, burası, geç neolitik dönemden kalma bir gömü yeri, ve biz oraya girdiğimizde, hemen hemen beş bin yıldır hiç dokunulmadan kalmış bir döneme dair kanıtlar bulacağız...”

“Öyle umuyor” diye mırıldandı Owen Chard. “Bazı insanların hemen sonuçlar çıkartması, şaşırtıcı.”

“Şüphelenme hakkını verelim ona.” Martha, böyle söylerken bir yandan da Mark’a gülümsüyor ve başıyla onaylıyordu onu. “Birileri bunu yapmalı.”

“Kendimle övünmek istemiyorum ...” Gecikmiş olan Julian Hill onların hemen arkasında durmuş alnını silerken hâlâ terliyordu. Güçlü kuvvetli, kendine güveni olan fakat hep uzaklarda bir şeyi gözlüyormuş gibi garip yabansı bir bakışı olan bir gençti. Kızıl saçları karmakarışık, şimdi de dalgın dalgın tarıyordu onları elleriyle, bir yandan da konuşuyordu. “Böbürlenmek istemem ...”

“O zaman böbürlenme.” Owen üst cebinden bir pipo çıkardı ve dişlerinin arasına sıkıştırdı; bu haliyle, kırılmış saçları, sıkılmış çenesi, soğukkanlı görünüşüyle bir savcıya ya da başöğretmene benziyordu. Kesin, sivri düşünceleriyle ünlüydü, ama birisi ona çoğu kez ne kadar kaba göründüğünü söyleyecek olsa, gerçekten çok şaşırdı. Bıraktığı izlenimin farkında değildi. Ne düşünüyorsa onu söylerdi o.

“Çok önemli olabilir” diye sürdürdü Julian Hill, hiç bozulmamıştı.

“Evet. Bırak Julian devam etsin, Owen. Hepimiz küçük küçük katkılarda bulunacağız, değil mi? Sizlerin bilmesi gerek bunu.”

“Mark benim önemli kümelenme hakkındaki düşüncemden söz etti mi?”

“Ah sevgili Julian.” Martha bundan daha fazla ilgi göstermezdi sözlerine. “Bildığımız kadarıyla, hayır.”

“Buradaki çok boyutluluk etkenleri hakkındaki çok önemli fikrimden de mi?”

“Şey, anımsayamamış...” Hafifçe öksürdü. “... olmalı”

“Hay Allah. Hay Allah.” Julian sabrı tükenmişçesine baş salladı. “Haklıyım *ben* yine de.” Kendi kendine gülümsüyordu. “Siz biliyorsunuz tabii benim kuramımı ...”

“Eminim her iki yanda da söylenecek çok şey vardır.” Martha, Julian’ın bir kez daha kendinden söz etmemesi için elini uzatmıştı ileri doğru. “Ama, sanırım bir süre Mark’ı dinlemeye çalışmamız gerekir, değil mi? Ne de olsa, çok çaba harcıyor.”

Aslında, Mark önceden hazırladığı düşüncelerinin sonuna gelmekteydi. “Yani ön avluya ulaşınca kadar kazacağız.” Tümülüsün, kaba bir kama şeklinde açılmış olan batı ucuna doğru yürüdü. “Ve burası, hepimizin de beklediği gibi, mezar odası ise, olasılıkla girişi burada bulacağız. O zaman, girişin kendisinden mezarın doğu ucuna doğru çalışacağız.” Eliyle, tümülüsün bir noktaya kadar inceli vadinin yanında kaybolur gibi görüldüğü bir noktayı işaret ediyordu. “Ama, aklınızda olsun, ağır bir süreç olacak bu. Çok acele ya da çok derin kazmamamız gerekir. Höyüğü kazarken her birimiz aynı aşamalarla ilerlemeli, aşağı doğru birlikte inmeliyiz ki, her dönemin tanınabilir olayları bir arada ortaya çıkarılabilsin. Tabakaları izlemeliyiz. Toprağın katmanlarını izlemeliyiz. Varsa, hâlâ höyüğün içinde olanları bulmadan önce onun sırlarını dinlemeliyiz.” Mark kendi konuşmasının yankısını havada yakalamak istermiş gibi, aniden sustu.

İşte bu anda Martha Temple Julian Hill’i dirseğiyle dürttü ve biraz da fazla yüksek sesle, “Evet, sizden söz etme gereğini hiç duymadı” diye fısıldadı. Ve hemen heyecanlı küçük el çırpışlarıyla Mark’ı alkışlamaya başladı.

Alan Gezisi

Gezegenden adım adım ayrılıp sonra geri dönerek çimler üzerinde yürüme; dimdik fakat başı önde yürüme, yeryüzünde olmanın koşullarından özgürlük ve boyun eğme. Alan gezisi. Bir zamanlar aynı pozlarda yürümüş olan atalarının izlerini arıyorlar. Başları öne eğik. Dane ve kök arayarak. Pozları aynı idiyse, dünya ve üstlerindeki gök hakkındaki duygularının da aynı olması gerekmez miydi? Taşların ok uçları olarak kullanıldığı zamandan bugüne, taşların yeniden bir araya getirildiği güne kadar herhangi bir temel değişiklik olmuş muydu?

Çimler üzerinde hep birlikte yürüyor, yedisi birlikte, Pilgrin Vadisi'ni kesen bir çizgi üzerinde, birbirlerinin adımlarının basıncını çevrelerindeki yerçekiminde ufak değişiklikler gibi hissederek. Kendilerinden önce başkaları da bu şekilde yürümüşlerdi, şimdi onlar da aşındırarak, daha sonra bulunacak olan kendi izlerini bırakarak, değiştiriyorlar yüzeyi. Bu yüzden de geziciler dansçılara benziyorlardı. Dans hep aynıyken, dansçılar değişir.

Vadinin sırtında, ötedeki düzlükteki tarlalara doğru yürüyorlar, çorağın eğrisini izleyerek, ortak amaca uygun olarak, tavşan yuvalarını aşarak, çimenler arasında beyaz iplikler gibi uzanan eski izleri inceleyerek, çakmak taşları, kemik parçacıkları, daneler, salyangoz kabukları arayarak. Her zaman aynı olan, her zaman yenilenen çimenler üzerinde yürüyorlar,

ayaklarının altındaki toprak bile, aramakta oldukları geçmişin kendisi.

Yine de başka kanıtlar da olacak. Bu alanda, bölgenin kıyı çizgisinde hâlâ fosiller ortaya çıktığına, döküntüler ve ani çatlamalarla konik fosiller ve amonitler fırladığına göre, iç bölgenin de daha önce burada yaşayanlara dair kanıtlar kusmasının olası olduğunu bilen yürüyüşçüler için kanıtlar. Bir gecede belirmiş gibi, aniden ortaya çıkan izler.

Martha Temple bir tehlike çığlığı atıyor: yeraltındaki yuvalardan siyah bir yaratık çıktı ve tarlanın köşesindeki beyaz badanalı küçük kulübeye doğru kaçtı. Gözünün ucuyla görmüş olabileceği biçimsiz bir şeydi. Bir kedi olmalıydı. Evet, bir kedi. Pencerenin önünden bir şeyin geçtiğini gördüğünü sanıp ileriye doğru bir adım ilerleyerek kulübeye bakıyor karşıdan. Sonra aynı geçiş. Ama bu, güneşin önünden geçen bir bulut olmalı, ya da pencerenin önünden aşağı düşen bir dalın gölgesi. Ve yeniden yürüyüşüne dönüyor. Sessizlikte, sessiz toprakla uyum içinde yürüyor; tozun toprağın sessizliği, zerre elementlerin sessizliği, fosfatların sessizliği, sessiz tarlalarda adımlarını yonentenlerin sessizliği.

Julian Hill ile genç bir kadın birbirlerine bir şeyler seslenince, sessizlik bozuluyor şimdi. Alanın çeşitli yükselip alçalmaları ve dış hatları haritaya geçirilince, vadi Öklid geometrisinin bir çerçevesi içine yerleştiriyor. Koordinatlar işaretlenince, Pilgrin Vadisi'nin yerini bir sayısal görünüm alıyor. Dereceler. Eğimler. Akım tablosu. Matriks. Göklerin altında sayılar seslendirilince bir başka görünüm.

Mark Clare, toprağın bir kesitini görebilmek için, tümülüs-ten elli yarda kadar ötede bir deneme hendek kazılışını da denetliyor aynı zamanda. Yumuşak toprağın ve kilin hemen altı ufak kireç parçaları da içeriyor, fakat kazıcılar kilin ve yumuşak toprağın altındaki yumuşak ıslak kireç taşına ulaşıncaya kadar giderek daha derin kazıyorlar. Daha derine, arazinin kendi şekli olan daha sert kirece ulaşıncaya kadar. Ve bu kireç ve toprak tabakalarında insana ait yerleşme tabakaları bulacaklarını da umuyorlar. Öbeklenmeler. Varsayımsal zaman.

Mark Clare ve Owen Chard şimdi tümülüsün çevresinde

alışıyor: Mark toprağın içine terminaller gönderiyor, Owen'sa küçük kara bir kutuya bakıyor ve notlar alıyor. Yüz ifadelerinden açıkça anlaşılıyor ki, tamamen beklenmedik bir şeyle karşılaştılar: manyetik gürültünün dalgalanışı, kazılmamış mezarın n avlusu içinde deliklerden oluşan yarım daire şeklinde bir örnek olduğunu düşündürüyor. Neden orada bu delikler? Bunların büyük ağaç direkleri desteklemek için tasarlanmış olduğunu tahmin edebiliyorlar sadece. Zamanla hepsi çözülecek belki. Gerçek zaman.

Elektriksel etkinlik düzeylerinde de farklılıklar kaydettiler –nk kireçli toprak bile taş duvarlardan ya da döşemelerden daha az dirence sahip–, bu bilgiler de mezarın içinde bir tür taş yapı olduğunu dşndrtyor onlara. Fakat belki de iyimser bir tahmindir bu: höyüğün içinden gelen sinyallerin çoğu o kadar zayıf, o kadar karmaşık ki, henüz zmlenemiyor. Başka bir aşama olacak. Süreç devam ediyor. Varsayımsal zaman. Gerçek zaman. Birbirine doğru eğriler. Mezardan dışarı doğru yayılarak yürüyüp sonra geriye dönen alan yürüyüşü gibi; eski adımları izliyor ve yeniden izliyor. llerin yaşayanları nasıl çevrelediğini, sardığını anlamak gibi. Her şey bir başka şeye dokunuyor.

Bir Tartışma

"İlkbahar ılımında mezar, Ülker takımyıldızı ile aynı hizadaydı. Benim kuramım hâlâ geçerli. Baştan beri haklıydım." Julian Hill utkuluydu, alanda kurulmuş barakada birlikte otururlarken, sesi saldırganlaşmıştı.

"O zaman devam et ve harika makaleni yaz." Martha Temple bundan daha destekleyici olamazdı. "Bizim adlarımızı geçirmeyi de unutma. Biz de varız burada, biliyorsun."

"Ne büyük bir şans benim için. Bizim için de, tabii."

"Tabii." Martha giderek tatlılaşıyordu. "Demek sen buranın bir yatırı olduğunu düşünüyorsun...." Julian'ı desteklerken, kısa fakat anlamlı bir biçimde bakıyordu Owen Chard'a.

"Evet. Burası, yıldızlardan anlayan birinin gömüldüğü yer. Geç neolitik dönemde, gökbilimciler kraldı. Toplum sözcüleriydiler. Yorumcuydular. Ben de... ilk kişiyim..."

"Hoş bir kuram, Julian." Martha olabilecek en güzel şekilde araya girmişti. "Eminim, haklısın. Ancak, neden hiç kimse bunu onaylayacak herhangi bir kanıt bulamadı bugüne kadar, değil mi?" Bir kez daha anlamlı anlamlı baktı Owen'a.

"Hikâye anlatmakta üstüne yoktur senin." Owen nihayet konuştu. Martha tarafından kışkırtılmış gibiydi. "Bir roman ödülünü hak ediyorsun."

Julian güldü, hiç de keyifli olmayan yüksek perdeden bir gülüştü bu. "İnsanlar burada, bu kutsal yerde toplanırdı. Bun-

dan hiç kuşkusuz yok." Sesini denetlemek için çaba gösteriyordu. "Ve hiç şaşmazdım, en azından, *ben*, buraya gömülmüş başka gökbilimciler varsa, hiç şaşmazdım. Yüzyıllarca önce buraya gömülmüş."

Owen başını elleri arasına almış mırıldanıyordu, "Oh aman, oh aman, oh aman."

"Neydi bu, Owen? Bir şey mi söylüyordun?" Martha, onun Julian'la aynı fikirde olup olmadığını gerçekten merak ediyor gibiydi.

"Daha mezarı bile açmadık, o ise burada ne bulabileceğimizi söylüyor bize. Lütfen, bir-iki gerçek olgu olsun yok mu?"

Julian yiyecekmiş gibi bakıyordu ona. "*Olgu* derken neyi kastettiğini açıklamayı isterdim."

"Ben de siz ikinizin tartışmamanızı isterdim." Martha zıtlaşmayı kendisinin körüklemiş olduğunu unutmuş görünüyordu. "Anlaşmazlıklardan nefret ettiğimi bilirsiniz. Her tür tatsızlıktan." Ama, onların tartışmayı sürdürmesini sabırsızlıkla bekliyordu, onlarsa sessiz kaldı.

Mark Clare konuşmayı dinlemekteydi; iskemlesinde öne doğru eğilmiş, nerdeyse iki büküm, araya girme dürtüsünü bastırmaya çalışıyordu. Ama şimdi, gözleri çakmak çakmak, konuşmaya zorlandı. "Birisi hikâyelerden söz ediyordu" dedi. "Bende bir hikâye var. Ya da bir görüş. Bilmiyorum. O zamanlar çok daha gençtim."

Tartışma yatıştığına göre ayrılmaya hazır olan Martha, sarı plastik başlığının iplerini tombul gıdığının altından bağlamaya çalışıyordu; fakat yüzüne açık ve coşkulu bir ifade vermek için de zaman buldu bu ara. "Anlatın" dedi.

Mark önce bir şey söylemedi, gırtlığını temizledi yalnızca. Sonra yerinden kalktı, ellerini ceplerinin ta dibine soktu ve sağa sola sallanmaya gülümseyişle. Başkalarına hitap etmeye hazırlanırken genellikle böyle yapardı, fakat Martha, ötekilere omuzdaş bir gülümseyişle bakma arzusunu da yenemiyordu. Owen ile Julian'ın kendisine aldırmadıklarını fark edince kayboldu bu bakış. Onlar, hikâyesini anlatmaya başlayan Mark'a dikmişti gözlerini.

Bir Görüş

Peru'da bir alan gezisindeydim. Dediklerine göre, yağmur ormanının ötesinde bir İnka yerleşim yeri vardı. Orman içinden bir sabah gezisinin bizi oraya götüreceğini söylüyorlardı. Sabahleyin şafak sökerken yola çıktık.

Bir düşe girer gibiydik. Her şey çok fazla büyüktü – yosunla kaplı ölü ağaç kütükleri, dev uçurtmaların ipleri gibi aşağılara sarkan sarmaşıklar, hem yukarı hem aşağı doğru büyüyor gibi görünen bitkiler, öyle ki aralarından geçemiyorduk; sonsuza dek uzayacakmış gibi görünen ağaçların ince gövdeleri, yürüdükçe önümüzde açılan dev yapraklar – ve her şey öyle yeşil, öyle canlıydı ki. Bir hikâye kitabında bir orman resminin içinde dolaşıyoruz da, devler, yaprakları şöyle bir aralayıp merakla bize bakacakmış gibiydi. Bir İngiliz ormanında, çağın huzurunu nasıl hissettiğinizi bilirsiniz? Sessiz yüzyılların nasıl sokulduğunu onun içine bir sis gibi? Yağmur ormanında böyle bir şey yoktu. Öylesine canlıydı ki, hayata yeni atılmış gibi, yürüdükçe, hiçbir şeyin değişmeyeceğini, hiçbir şeyin yaşlanmayacağını hissedebilirdiniz. Hep böyle parlak, gösterişli olacaktı. Ve o koku – yatıştırıcı koku, çürümenin değil yeni doğmuş şeylerin baskın kokusu. Ve devamlı bir gürültü, böceklerin gürültüsü, bıcırbıcırbır kuşların hiç kesilmeyen gürültüsü, uluyan maymunların çığlıkları, öbür hayvanların gürültüleri, bir sürekli karnaval, bir

sürekli kutlama içindeydik sanki. Ve ben kendi kendime düşünüyordum, böyle bir yerde eskil örenler nasıl olabilir diye. Tabii, yanılıyordum.

Sabahtan beri yürüyorduk, önümüzde, ağaç altlarındaki bitkileri temizleyerek bize yol açan bir rehber. Arazi kaba, engebeli değil fakat tehlikeliydi – ve rutubet, üzerimize çullanan rutubet. Yüzlerimizden boşanıyordu. Sanki devamlı ağlıyorduk. Ama aslında bu tatlı, yoğun atmosferde bizi canlandıran, neşelendiren bir şey vardı; öreni bulmak için merakla koşuyorduk sanki, birden başımı eğip de baktığımda, böcek ölülerinden, orman yaratıklarının küçük hafif iskeletlerinden oluşan bir halı üzerinde yürüdüğümüz için gerçekte ayaklarımızın yere basmadığını gördüm. Yürümemize hız vermişlerdi. Yine de, o günü yeniden düşündüğümde, bu fikrimde aldanmış olabileceğimi fark ediyorum: başlarımızın üzerindeki yeşillik örtüsü öyle kalındı ki, hep kesintisiz bir yeşil alaca karanlık içinde yürümekteydik, çok az şey görmüş olmalıyım. Orman bir gölgelik görevi görüyordu, ve biz devamlı gölgedeydik.

Fakat o sırada yüzümde güneşin titreşen ışıklarını hissettim, toprak sertleşti, eğreltiotları yüzüme dokunuyordu, birden kendimi açıklıkta buldum. Göz kamaştıran ışık her yanıma sarmıştı, sanki bir bulut içindeydim de soluk almak için çabalıyordum.

Sonunda bir şeyler görebildiğimde, açık bir alana, karşımızdaki tek şeyin gökyüzü –parıltılı, içinde hiçbir şey bulunmayan yanardöner bir gökyüzü– olduğu için ince hava tabakası içinde gözden kayboluyor gibi görünen düzlüğe benzer bir şeye ulaşmış olduğumuzu anladım. Hiçbir şey. Ne bulut. Ne kuşlar. Sadece, başımın üzerindeki o geniş boş çanak. Rehber ilerlememi söylüyordu bana, ona doğru açıklığı geçtim. Kenarda duruyordu o, tam gökyüzünün başladığı yerde, ve ben ona yaklaşırken sol eliyle işaret ediyordu. Yanına gelip de onun ileri doğru uzanmış parmağını izlediğimde, koskoca bir vadinin üzerinde bir uçurumun kenarında durduğumuzu fark ettim. Altımda, vadinin tabanında akmakta olan geniş bir nehre doğru sıradağlar gibi uzayan koyu yeşil ağaçları görüyordum; nehir öyle koyu maviydi ki, bu rengin onun suyundan mı geldiğini yoksa gökyüzünün

onun içindeki yansıması mı olduğunu söyleyemiyordum. Sonra karşıya, rehberin gösterdiği yöne doğru baktım, vadinin öbür yanında geniş bir kayalık düzlük gördüm. Ağaç mağaç yoktu orada, yalnızca sıra sıra tepeler ve kaya tabakalarından oluşan karmaşık şekilli dümdüz bir taş uzantısı.

“Görüyor musunuz onları şimdi?” diye sordu bana, gözlerim bu koyu gri boşluğa giderek alıştıkça, düzlüğün gerisinde dimdik yükselen taşları gördüm. Bir daire şeklinde sıralanmışlardı, ortada bir toprak siper görebiliyordum. Bizim vadimizdekine benzer bir tümülüs olmalıydı bu, ama daha büyük, çok daha büyüktü, tepesi, sanki dev bir el tarafından düzeltilmişti. Konuşamıyordum, sadece taşlara ve höyüğe çakılmıştı gözlerim. Rehber bana doğru geldi, elini omzuma koydu. “Orayı görüyorsunuz” dedi. “Açıkça görüyor musunuz şimdi?” Büyük toprak höyüğü işaret ediyordu, “İşte orası gideceğimiz yer. Kutsal günlerde insanların uçtuğu yer orasıydı.” Ne demek istediğini sordum. “Onun açıkça gördüğünüzü sanıyorum” dedi. Sonra bıyık altından güldü. “Büyük tepeden uçarlardı. Dairenin ortasından gökyüzüne uçarlardı.”

İşte, tıpkı bunun gibi bir daireydi c da. Pilgrin Vadisi’ndeki daire gibi.

Görüş Siliniyor

O akşam Kathleen Clare, Pilgrin Vadisi'nden dönüşte Mark'ın yanından ayrılamıyordu. "Günün iyi geçti mi?" diye soruyordu ona. "Umarım iyi bir gündü."

"İyi mi? Evet, sanırım." Yağmur ormanı içinden örenlere yaptığı gezinin anısını hâlâ atamıyordu kafasından.

Ters bir cevap alırım korkusuyla ayrıldı ondan. "Ne düşünüyorsun?"

"Düşünmüyordum. Kilometrelerce uzaktaydım. Özür dilerim." Sonra da onun ne kadar kolay kırıldığını bildiği için sürdürdü konuşmasını: "Bizimkilere Peru hikâyesini anlatıyordum. Anımsar mısın, hani bir zamanlar uçan insanlar vardı?"

Kadın ellerini çırparak, "Bana da anlat" dedi.

"Ama biliyorsun sen hikâyeyi." Geçmiş hakkında ona anlattığı ilk şeylerden biriydi bu.

"Tekrar anlat." Odayı geçti, ayakta durabilmek için bir sandalyenin arkasına tutundu. "Neden anlatmıyorsun bana?"

"Şimdi olmaz. Şimdi olmaz."

"Gerçekten uçmuşlar mı?"

"Kimse bilmiyor. Hiçbir zaman da bilinemez." Kathleen'i düşünerek konuyu değiştirmek istiyordu. "Haydi. Bana gününü anlat. Eminim benden çok daha heyecanlı geçmiştir senin günün." Her zamanki coşkulu ses tonunu yeniden bulabilmişti. "Evlat edinme bürosuna gittin mi?"

"Bu sabah gittim, beni bir sosyal hizmet uzmanına gönderdiler. Konuşmalarından, evlat edinilen kişinin *ben* olduğumu sanırdın." Yabancıların yanında topallığını asla unutamazdı, Mark bu konuşmanın onun için ne kadar güç geçmiş olduğunu düşünabiliyordu. "İyi bir adamdı. Senin hakkında her şeyi öğrenmek istedi. *Bizim* hakkımızda." Yüzü aydınlandı. "Bize yazacakmış. Biliyorsun" diye devam etti kendine bir bağlantı kurarak, "dün gece ikimizle ilgili bir düş görmüştüm." Gerçek kimliği buna bağlıymış gibi vurguladı "biz" adını.

Sokaktan hafif bir çığlık duyuldu, Mark pencereye gitti. Aşağıya baktı, kaldırımında antikacı dükkânının sahibinin dans ettiğini görebiliyordu, önünde alçıdan bir başın kırık dökük kalıntısı vardı; arabasından alıp dükkâna getirirken yere düşürmüştü, gözün ve alnın düşen bir parçasını toplamak için yere eğilmişti. Sonra yukarıda penceredeki Mark'ı gördü, elindeki beyaz parçayı havada salladı, gülümsedi ve omuzlarını silkti. "Tanrıça Nelli paramparça oldu" diye yukarıya bağırdı ona.

Mark pencereden ayrılırken, karısına "Düşte ne görmüş-tün?" diye sordu.

Jude ani gürültü üzerine havlamaya başladı; Kathleen onu kucağına aldı, konuşurken tüylerini hafif vuruşlarla okşuyor, okşuyordu. "Büyük bir şehre doğru tozlu bir yolda yürüyorduk. Çok sıcak bir gündü –düşlerde sıcaklığın hissedilebileceğini biliyor musun– ve beyaz yol sıcakta pişiyordu. Ama bunu hafifleten bir şey vardı. Tozun kokusunu hafifleten bir şey." Düşünde kusursuz yürüyebildiğini söylemedi ona; fakat en açık seçik anımsadığı şey buydu. "Sonra bir at ve araba durdu yanımızda. Arabanın arkasında küçük, kare bir pencere vardı, oraya baktığımda birbiriyle konuşan birkaç yaşlı kadın silueti gördüm. Sonra düş kayboldu."

"İlginç bir hikâyenin başlangıcına benziyor" dedi Mark.

"Biliyorum." İkircikliydi. "Dışarıdaki o gürültü neydi?"

"Augustine bir heykeli düşürmüş."

"Yine mi?" Güldü, ama başka bir şey düşündüğü besbelliydi. "Haklısın" diye sürdürdü. "Bir hikâyeye benziyor. Bir romanın olay örgüsüne giriliyormuş gibi. Sana söylemiş miydim, ben gençken, bir kitabın içine girmek ve oradan bir daha çıkmamak

isterdim hep. Okumayı o kadar çok severdim ki, onun bir parçası olmak isterdim; sonsuza kadar içinde kalabileceğim kitaplar da vardı.” Mark korkar gibi bakıyordu ona. “Tabii, şimdi öyle değil” diye ekledi. “Mutluyuz artık, değil mi? Yıllarca önceydi bu.” Jude’ı aceleyle yere bıraktı ve pencereye doğru yürüdü, sırtı Mark’a dönüktü.

Karısı kitaplardan söz ettiği için, evliliklerinin ilk aylarındaki bir olayı anımsadı. Londra’yı ziyaret ediyorlardı, British Museum’un rehberli bir gezi turuna katılmışlardı; karısı, büyük kubbenin altında, çepeçevre dizili ciltli bir kitap görünce ağlamaya başlamıştı. Bunu asla açıklamamıştı, ama şimdi onun üzüntüsünü anlıyordu Mark. Bunlar, içinde yiteceği değişik dünyalardı, ilk kez olmak üzere özgürce yürüyebileceği hayali manzaralardı, fakat onların içine asla girememişti. Bir anlamda, ona kilitli kalmıştı bunlar.

“Gel bak” dedi Kathleen. “Augustine parçaları bir araya getiriyor.” Yanına geldi, aşağılarındaki kaldırıma baktı, antika satıcısı beyaz başın kırılmış parçalarını dikkatle birleştirmeye çalışıyordu. “Buradan çok kolay görünüyor” dedi karısı. “Ama aynısı olmayacak. Asla aynısı olmaz.”

Kazı

Ertesi sabah Pilgrin Vadisi'nde işe başladılar. Ondan sonraki günler, eskil alan bütün doğal özelliklerini yitirdi, tümölüsün çevresindeki taştan halkalara kadar uzanan bölge sistemli bir şekilde temizlendi. Üstten çıkan toprak alındı ve kazı yerinin uzağında ayrı bir yere yığıldı, geriye "doğal" ya da alt tabaka toprak kalmıştı. Yer açıldıkça giderek koyulaşıyordu rengi; hayvan henüz yaşıyorken derisini soymak gibi bir şeydi bu.

Mark Clare tümölüsün yüzeyini ilk yardığında, nerdeyse isteksizdi: bu, onun için bir başlangıç, fakat kendisinden binlerce yıl önce gelmiş olan öbür çalışanlar için bir sondu. Kendisi ve öteki işçiler, şiddetli yağmurda, mezarın üzerindeki tabakayı kaldırmaya başladıklarında, onların o kayıp duygularını hissedebiliyordu; gri ışıktaki, çimeni kesiyor ve kazı alanın başka bir yerinde otlu kısımlar yüz yüze gelecek şekilde yığıyorlardı. Ve böylece yara yayıldı.

"Kapak taşı ..."

"Kapak taşı mı? Hemen dişlerini bulduğunuzu söylemeyin bana. Dayanamam buna."

"Özür dilerim." Mark nedense, Evangeline Tupper'dan onun hatası yüzünden özür diliyordu, gülmeye başladı. "Kapak taşı, çatıdır. Taş kapak yüzeyden yaklaşık bir metre aşağıda diyecektim."

"Sözcük olmaz." Evangeline kahverengi ayakkabısının bur-

nuyla nemli toprağı yavaşça dürttü. "Böyle kutsal bir şey için sözcük olmaz."

"Ah, sözcükler var. Ne var ki doğrusunu seçmeniz gerekir." Yine de onun apaçık heyecanını içtenlikli buluyordu; hava soğuk olmamasına karşın, ellerini ovuşturdu. "Daha şimdiden dönemin izlerine ulaştık" dedi. "Çim yığını içinde ufak kömür zerrecikleri var, bu da höyük yapılmadan önce alanın yangınla temizlenmiş olması gerektiğini söylüyor bize."

"Suskunluk ve küçülmüşlük duygusu veriyor bana bu."

"Ah, hayır güzelim." Yağmurda höyüğün yanında dururlarken Martha Temple onlara katıldı. "Bir an bile aklıma getirmem bunu, Mrs. Tupper."

"Yani, Miss Tupper."

"Siz çok önemlisiniz. Küçülmüş hissetmesi gereken bizleriz." Martha'nın sesinde hafif bir sertlik varsa bile, çok iyi gizlenmişti bu.

"Bunu söylemeniz büyük nezaket." Evangeline, kendine güvenen, hatta rahat davranışlı bu şişman kadından daha ilk görüşte hoşlanmamıştı. "Tam olarak işiniz ne sizin?"

"Bulguları gözlüyorum."

"Birinin bunu yapması gerek sanırım. Cezalar mı dediniz?"*

"Bulgular. İğneler. Boncuklar. Çanak çömlek. Bölgede bulunan şeyler." Evangeline'in onu anlayamaması kabul edilebilir bir şeymiş gibi ağır ağır konuşuyordu.

"Şimdi anlıyorum. Eski şeyler demek istiyorsunuz. Kırık şeyler. Kemik filan gibi."

Martha tatlı tatlı gülümseyerek Evangeline'in yünlü takımını nerdeyse profesyonel bir dikkatle inceliyordu. "Bizim işimizi anladığınızı görebiliyorum." dedi. "Ama aslında kemikler benim bölüme girmiyor."

"Ya öyle mi?"

"Owen Chard bakıyor kemiklere. Oldukça karmaşık bir sınıflandırma sistemimiz var, görüyorsunuz. Kemikler ve öteki organik şeyler bulgu olarak sınıflandırılmaz. Bu şekilde değil. Onlar farklı bir matriksin bölümleridir. Ama sıkıyorum sizi. Ar-

* "Finds" ile "fines" sözcükleri arasında yapılan bir sözcük oyunu (ç.n.)

keoloji, dışarıdakiler için çok yavandır." Bunu o kadar kibarca, o kadar hafiften alarak söylemişti ki, hiçbir sitem duygusu çıkarılamazdı bundan.

"Hiç de sıkılmadım." Aslında Evangeline parmaklarıyla çantasını karıştırıp duruyor, sigara arıyordu, bunu yaparken de hafif bir hava tutturmuştu. "Ama uçmamız gerekmez mi?"

Son soruyu bundan neşelenmiş gibi görünen Mark Clare'e yöneltmişti. Mark yüksek sesle güldü. "Uçmak mı? Nereye?"

"Dostlarınızla, Çakmaktaşlarla buluşmaya. Yaşlı mıdırılar? Yaşlı erkekleri severim." Bir an babasını anımsadı ve yanmamış bir Woodbine'ı dudakları arasına sıkıştırdı.

"Tabii. Mintler." Evangeline bir ara Çiftçi Mint'i görmek için geçici bir istek göstermişti, gösterdiği işbirliğinden dolayı teşekkür edecekti ona, Mark'ın bu buluşmayı ayarlayacak kadar ciddiye alması korkutmuştu onu. Londra'dan buraya geliş nedenlerinden biri de buydu. "Evet" diye devam etti Mark. "Bizi bekliyorlar. Belki de şu anda bizi beklemektedirler."

"Yeşil orman ağacının altında mı?"

"O neydi?" Mark gülümsüyordu, ama sırf Evangeline gülümsediği için.

"Sanırım ki" dedi Martha Temple, "Mrs. Tupper ..."

"Miss. Ya da Ms."

"Miss Tupper şaka yapıyordu."

"Doğru. Benim berbat şakalarımдан biri. Aldırmayın siz." Ama başını geriye attı ve bir kahkaha patlattı – alanda çalışmakta olan herkesin bir an durup ona bakmasına neden olarak. Çevresine bakınarak fısıltıyla ekledi: "Sanırım bir mezarın yanında gülmemek gerekirdi, öyle değil mi?"

"Oh, böyle düşünmeyin burayı" dedi Martha neşeli bir edayla. "Bir eğlence yeri olarak düşünün. Biz aldırmayız."

Ses tonu öyle hoştu ki, Evangeline inanabilirdi ona, ama şimdi el çantasını kapatarak Mark'a döndü. "Çok güzel bir ziyaretti bu. Ama güzel şeylerin de bir sonu vardır." Yokuştan aşağı bir-iki adım attı, sonra durdu, döndü ve Martha'ya gülümsedi. "Sahi, benim köpeklerim de kemikten hoşlanır. Au revoir." Sonra Pilgrin Vadisi'nden aşağılara yankılanan bir kahkaha daha attı.

O ve Mark daha öteki tarafa ulaşmamışlardı ki, Owen şikâ-yete başladı. "Yetti" diyordu. "Şurama kadar geldi. Benden bu kadar."

"Sorun ne, sevgili Owen?" Martha küçük bir felaket haberi duymaya hazır, ona doğru koştu merakla. "Bu Tupper denen kadına dayanması gereken kişi benim, önünde sonunda."

"Bir kürek daha gitmiş. Bir dakika önce yere bırakmıştım. Şimdi yok. Yok olmuş." Gerçekten de, Martha alanın bu köşesine baktığında, çıkarılmış ıslak toprağı gördü yalnızca. Kürek ortadan yok olmuştu.

Ziyaretçiler

Çiftçi Mint onların patikadan aşağı geldiğini görmüş, eşikte bekliyordu; koyu siyah bir paltonun üzerine siyah bir kepenek geçirmişti, kollarını serbestçe yana sarkıtmış dineliyordu. Evangeline, kapının önüne bir korkuluk yerleştirilmiş olma olasılığını düşündü. Bunun için de, Çiftçi Mint sırtarak "Sığırları bekliyorum" dediğinde çok kısa ama görülebilir bir şaşkınlık gösterdi.

Kendini toparlayarak "Şey" diye cevapladı. "İşte sonunda geldik."

Çiftçi Mint başını salladı, ağır ağır "Sizi tanıyorum" dedi. "Sizi de bekliyorduk. Mr. Clare'le birlikte." Eski uzun çizmeleri ayağında, ileri geri sallanıyor, ani bir harekete hazırlıyordu kendini. Ziyaretlerinin gerçek amacı sanki oğluymuş gibi, "Oğul Mint içerde" diye ekledi. "Güçlü beyniyle bekliyor."

"Çok heyecan verici bu." Çiftçi Mint evin içine doğru yönelirken, Evangeline daracık patikadan aceleyle iniyordu. Daracık bir koridor bulmayı ummuştu –en azından, bir an durup saçlarına şekil verebileceği ufacak bir girinti–, kendini bir anda geniş bir odanın içinde bulunca şoka benzer bir şaşkınlık geçirdi. Oğul Mint babasıyla aynı korkuluk pozunda büyük bir şöminenin önünde karşısında beliriverdi, Evangeline içeri girince kasketini çıkardı başından. "Oğul." Ciddi bir tonda, ama yine de sakıntılı bir gururla kendini tanıttı.

"Miss" diye yanıtladı kadın aynı ağırbaşlılıkla. Sonra da ge-

riye bir adım attı ve küçük bir çığlık attı. "Bu ne görkem!" dedi. "Bakın hele! Muhteşemsiniz!"

Bu duygusunu Mark'a onaylatmak için döndü, şaşkınlıkla Çiftçi Mint'in hemen arkasında dineldiğini gördü. Ama o da Evangeline'in heyecanını paylaşıyor gibiydi. "İyi bir oğuldur o, gerçekten." Sonra da ekledi: "Daha bakar bakmaz sağabilir bir ineği."

"İnekleri hatta. İnanılmaz bir şey bu. Onlardan çok var mı bu ülkede?"

Oğul Mint bu soru üzerinde düşündü, farkına varılmak hoşuna gitmiş gibiydi. "Birçok inek" dedi sonunda. "Evet. Ve koyun. Ve piliç. Ve fare."

"Ah, onlardan Londra'da da var." Gülümsedi, gülmemeye çalışıyordu. "Ama sizin gibisi yok. Oysa hoşumuza giderdi sizin de olmanız."

"Bu oğlandaki beyne herkes hayrandır." Çiftçi Mint konuşmaya katılmak için can atıyordu. "Bu beyin nerde olursa olsun yükselir. Ama buradan ayrılmak istemez. Burası onun yeri."

"Tabii ki. Hiç kimse isteyerek terk etmez Dorset'i." Mark Clare ilk kez konuşmuştu, Evangeline ise şaşkın şaşkın bakıyordu ona. Bir an sürdü bu yalnızca, ama dikkatini Oğul Mint'in beyni gibi büyüleyici bir konudan ayırmak için yeterli bir zamandı bu. Şimdi, yarı açık ağzıyla geniş odaya bakınıp duruyordu. "İnanamıyorum" dedi. "Gerçekten inanamıyorum buna. Aklımı mı kaçıırıyorum yoksa, *Binbir Gece Masalları*'nda mıyım?"

Gerçekten de oda, sihirli bir değnekle yaratılmış gibi görünen çeşitli eşyalarla doluydu – değişik boyutlara kadar yanmış mumlar, eski fenerler, bir çift ısıtma kabı; çizmeler, iki kırık tabure, içinde gazete yırtıkları bulunan iri cam kavanozlarla dolu bir tahta sandık; bir köşede, kurumuş otlarla dolu bir pirinç kova. Kovanın üstündeki duvarda, abanozdan yapılmış bir duvar saati yıllar öncesinde durmuştu; onun hareketsiz yüzünün hemen altında, Borneville Cocoa afişinin bulunduğu madeni bir levha asılıydı. Büyük şöminenin ocağına iki ayrı fırını olan dökme demirden bir kuzina yerleştirilmişti; bunlardan birinin üzerine eski siyah bir çaydanlık, öbürününse içinden samanlar fırlamış sarmal bir deniz kabuğu yerleştirilmişti. Kuzinanın yanına fırın

dık sapıyla bağlanmış bir çalı süpürgesi dayalıydı; arkaya men-
teşeli bir madeni bir kutu, bir kürek ve bir çift körük atılmıştı.
Fakat bu odanın en başta gelen özelliği, şöminenin üzerinde gö-
rülebiliyordu; kaba şekillerle süslü duvar kâğıdının üzeri dizi
dizi fotoğraf, madalya, minyatür ve resimlerle kaplıydı, hepsin-
de yandan ve önden alınmış kadın ve erkek yüzleri seçiliyordu.

“Birisi beni çimdiklesin” diye mırıldanıyordu Evangeline.
“Düş görüyor olmalıyım.” Her şeyi biraz da gerçek anlamında
alan Oğul Mint, onun dediğini yapmak üzere öne doğru çıktı;
Evangeline süpürgeyi kapıp önünde sallayarak onun yolundan
hızla çekildi. “Eski bir kaçış şekli mi?” diye sordu.

“Hayır” diye yanıtladı Oğul. “Bir çalı süpürgesi o.”

“Sahi mi?” Afallamış gibiydi, yardım için Mark’a doğru
döndü, fakat o ana pencereden dışarı bakıyordu; buradan tümü-
lüsü çok net görebiliyordu. “Bütün bunlar bir esrime” diye sür-
dürdü Evangeline. “Düpedüz esrime. Israr ediyorum, bunları
ulusa bırakmalısınız.”

Çiftçi Mint bu öneriyi düşündü ve başını iki yana salladı.
“Artık bizden ayıramaz onlar” dedi. “Vadinin onlara ihtiyacı
var. Öyle değil mi oğul?”

Oğul, önce babasına, sonra Evangeline’e baktı, şimdi söyle-
yeceklerinden en çok kimin yararlanacağını düşünüyor gibiydi.
“Vadinin onlara ihtiyacı var” dedi bir utku havasıyla.

Çiftçi Mint kıkırdayarak güldü ve oğlunun bilgeliğine kas-
ket çıkardı. “Her gün böyle bir düşünce işitmezsiniz, değil mi?”

“Hayır, Londra’da işitmeyiz.” Evangeline, umutsuzca, şömi-
ne rafı üzerinde asılı portreleri, çizimleri ve gravürleri incele-
meye başladı. “Ne güzel eski yüzler” dedi. “Hepsi de öyle kırsal
görünüyor ki, değil mi? Ama elden bir şey gelmiyor gerçekten.”
Baba ve Oğul ona dikmişti gözlerini; söyleyecek bir şeyleri ol-
mayınca, Evangeline’in daha sonra “ilkel sessizlik” diyeceği
duruma gömülürlerdi. Fakat şu anda onların sessizliğinden ra-
hatsız olmuştu, yaşayanlardan çok ölümlerle karşı karşıya kalmak
için arkasını döndü. “Kim bunlar” diye sordu, solmuş kahveren-
gi bir fotoğrafı göstererek, “bir Holbein figürüne benzeyen bu
muhteşem yaşlı çift?”

Çiftçi Mint yanaştı ve parmağıyla fotoğrafa dokundu. “Bu”

dedi. "Yaşlı bir çift bu." Yaşlı bir erkek ve kadın, bir kulübenin kapalı kapısının dışında ayakta dineliyordu, kulübenin saz damı başlarının hemen üzerindeydi. Kadın, kurdeleleri boynundan aşağı sarkan beyaz bir başlık giymişti; elleri önünde, beyaz önlüğünün üzerinde birleşmişti. Yaşlı adam koyu renk bir iş gömleği giymiş, öne doğru bir sopaya dayanmıştı, besbelli doğrudan fotoğrafçının gözlerine bakıyordu. "Bu Oğul'un büyük ana babası bunlar. Onlar, işte."

"Olamaz" diye yanıtladı Evangeline. "*Hayatımda bu kadar şaşmamışımdır.*" Tatlı bir şaşkınlık içinde ve ilgiyle başını sallıyordu, ama fotoğrafa daha dikkatle bakmış olsaydı, yaşlı çiftin Mintlerin çiftliğinin dışında durduklarını fark edebilirdi – yine, bozuk patikası, beyaz badanalı taşları ve çatlak yeşil kapısıyla evin de hiç değişmemiş olduğunu fark edebilirdi. Yüzyıllardır böyle duruyordu sanki.

"Bütün bunlar onun" diyordu Çiftçi Mint, "Oğul Mint'in ataları. Uzun bir geçmişi var onun." Aslında, en az üç yüz yıllık kesiksiz bir çizgiyi işaret ediyor görünen bu resimler ve fotoğraflar, şu anki Mintlerinkiyle çarpıcı bir benzerlik taşıyan bir dizi yüzü sergiliyordu. "Ta geçmişe uzanır o."

"Söyleme bunu." Bir kerecik olsun, ne söylediyse onu kastediyordu. Kendi ana babasını düşündü ve onların ana babasını; ona yabancıydılar. Ama yabancıdan da kötü. Onun düşmanlıydılar her nedense.

Mark hâla dalgın dalgın pencereden dışarı bakıyordu: Tümülüsün tepesinde kollarını sallayan birini gördüğünü sanmıştı, bu izlenim bir an sürmüş de olsa, Evangeline kendisine doğru yaklaşırken hâlâ bunun kim olabileceğini çıkarmaya çalışıyordu. "Harika bir görüntü var buradan" dedi coşkuyla. "Fakat biliyor musunuz, bir şey gördüğüme yemin edebilirim..." Hiç kimse fazla ilgilenmedi bununla, ve o yine "Miss Tupper..." diye konuşmaya başladı.

"Evangeline. Kırsalda her zaman Evangeline'im ben."

"Evangeline, bize o kadar yardımcı olduğunuz için gelip ikinize de teşekkür etmek istedi. Devamlı ilerliyor çalışmamız." Çiftçi ve Oğul Mint ne dediğini anlamış görünmüyordu. "Biliyorsunuz" dedi. "Geçit mezar. Büyük höyük."

“Tam bir resim gibi, hoş” diye ekledi Evangeline.

Çiftçi Mint odanın öbür tarafına gitmiş, atalarının fotoğraflarına ve minyatürlerine bakıyordu. Konuşmaya kulak vermiyor gibiydi, ama “Bu konuda bir şey bilmek istemiyorum” diye söze karıştı. Geriye döndü ve Mark’la yüz yüze geldi. “Ölü toprağı karıştırmak iyi bir şey değil” dedi. “Fazla bir şey bulmazsınız orada.” Mark bütün bunları daha önce de işitmişti, sadece hayır anlamında başını salladı. “Ne *bulacağımı* anlat ona, Oğul. Kafanı çalıştır bu konu üzerinde.”

Oğul Mint bu defa düşüncelerini toplamak için fazla zorlanmadı. “Koyun kemikleri” dedi önce. “Tavşan dişleri. Ölü kuş iskeletleri.” Bu nakaratı ezberlemiş gibiydi. “İnek boku.”

Evangeline elini kaldırdı ve susturdu onu. “Hiç bu kadar güzel ya da öğretici bir öğle sonu geçirmemiştin.” O, “Kırsal bilgiyle tıkabasa doluyum” diye sürdürürken, Oğul listesini soluksuz tekrarlıyordu.

Çiftçi Mint de onaylıyordu bunu. “Doğru” dedi. “Bununla dolduracak sizi. Hiç durmayacak.”

“Biz de durmalıyız.” Evangeline’e çok kibar bir veda gibi geldi bu, muzaffer bir edayla Mark’a gülümseyerek kapıya yürüdü, açtı ve yola çıktı. Eski samanlar içinde rahat rahat eşelenmekte olan üç tavuk koro halinde bağırıştı ve çite doğru kaçtı. Evangeline patikada ardından yürüyen Mintlere sordu. “Acaba” dedi, “bunları tavukla besleyediniz, vahşileşirler miydi?” Yanıtı beklemedi. “Al’asmarladık. Siz Mintler hep böyle sevimli olun. O güzel atalarınız gibi. Al’asmarladık.”

İKİNCİ BÖLÜM

*Yaratılış siz doğduğunuzda başladı.
Öldüğünüz gün sona erecek.*

OSCAR WILDE

Kumsalda

Hasır şapkalı, pembe spor ceketli yaşlı adam koyu gri bir kaya çıkıntısı üzerine oturmuş kendi kendine hafif bir sesle şarkı söylüyordu:

*Only to see the old cottage again!
How my poor heart would rejoice,
To see the old faces I loved
And to hear my poor mother's voice*

Yaşlı bir kadın ona ulaşmak için taşlı kumsalı güçlkle geçerken, sesi giderek zayıfladı, mırıldanmaya başladı. "Doğrusu, Joey" dedi kadın. "Bir daha asla. Çin'deki bütün parayı verseler bile olmaz."

"Çayı, güzelim."

"Her neyse, umurumda değil. Benim zavallı ayaklarım..." O da pembe giyinmişti, beyaz saçları sıkı beyaz bukleler halinde ustaca yapılmış kupkuru, küçücük bir kadındı; devamlı boğaz ağrısı çekiyormuş gibi kısıktı sesi.

"Ama Floey, sabah gezintin hoşuna gitmedi mi yoksa? Böyle güzel bir yerde hem?" Adam gülümsedi, her zamanki gibi neşeli bir edayla hasır şapkasıyla selam verdi, oysa yüzündeki biraz hüzünlü ifade aynen duruyordu.

Kadın onun gerisindeki, toprak kaymasından aşağı yuvar-

lanmış, yarın yüzeyinden sızan yeraltı sularıyla çatlamış St. Gabriel's Shore'un kurşunu kayalıklarına baktı; bölgedeki eski katman sönmüş kireç taşı ve eğimli kil yığınlarına dönüşüyordu burada. Küçük su akıntıları, çakıl ve kil yardan aşağı akmıştı, bunların yanında, kopup yuvarlanmış taşlar ve parçalanmış kayalar kumsalın kenarına kadar iniyordu. "Sessiz bir yer" dedi kadın.

"Şüpheli."*

"Tartışılabilir." Elini uzattı ve onun kayadan kalkmasına yardım etti. "Her şeyden önce bizi kimse çağırmadı buraya. Bir yaban kazı avına."

Adam güldü. "O eski şarkıyı anımsıyor musun Floey? 'Eski günler hatırına'?"

"Hani garip bir şeklide söylenen, o mu?"

"Tastamam." Kıyı boyunca kol kola yürüyorlardı şimdi, denizden yansıyan ışık önlerindeki taşların üzerinde parlıyordu. "Geçmiş günlerimi yad etmek için geliyorum buraya. Geçmişten bir şeyim ben, eski dostum."

"Orasını fazla karıştırma, Joey."

"Sadece, geçmişim nasıl bilmek istiyorum. Ya da nasıldı." Durdu, denize baktı. Deniz çekilmişti, açıkta kalmış sahilden aşağı doğru koyu arduvaz renginde düz kaya çıkıntıları uzanıyordu. Bu uzaklıktan, suyun dur durak bilmez hareketiyle boyanmış gibi dümdüz görünüyorlardı, fakat Joey Hanover onlara yaklaştıkça üzerlerinde küçük deliklerin ve ince çizgilerin olduğunu gördü. İriyarı, hantal görünümlü bir adamdı, fakat birden kıvrak bir hareketle kayanın üzerine fırladı ve onun üzerinde denize doğru yürümeye başladı.

"Joey! Kır bacağı!" Floey parlak dalgaların karşısında kaygısızca dinelen, hasır şapkalı, pembe ceketli kocasının silüetine gülerek bakıyordu. O ise bir bacağı havada salladı, bir dönüş yapmaya çalıştı, kayarak kayağantaşın üzerine düştü; fakat gözleri yanındaki kayanın üzerinde duran bir şeye takıldığı için ciddi şekilde incinmiş olamazdı bir yeri. Onu yerden aldı, başının üzerinde sallayarak bir şey söyledi yüksek sesle; fakat ağır ağır yükselen denizin sesi sözlerini boğdu.

* Mute = sessiz, ve Moot = şüpheli sözcükleriyle yapılan bir sözcük oyunu.(ç.n.)

Hafifçe soluyarak geriye döndüğünde, "Orada bir şey buldum" dedi, "binlerce yıllık bir şey."

"Şakalarından biri mi yine?"

"Alay etme, Floey. Bir bak şuna."

Elindeki küçük kaya parçasını ona uzattı, o ise belirgin bir hoşnutsuzlukla burun kıvrarak taşın içine gömülü, salyangoza benzer bir yaratığın sarmal şeklini inceledi. "O zaman ölü olmalı?"

"Tabii ki ölü. Bu kadar eski bir şey yeniden canlanmaz."

"O kadar emin olma." Son ilkel uykusu içinde kıvrılmış bu şeyin şekli, içindeki çeşitli gazların, merkezdeki çok küçük bir çekirdek etrafında sarmal yaptığı bir yıldız görünümünü anımsattı ona. "O servet avcılarının biri bu"* dedi sonunda.

"Doğru sözcük bu mu? Servet avcısı." Joey karısının küçük dil yanlışlarına alışkındı.

Açık, küçümser bir bakışla baktı ona karısı. "Tabii ki, eminim. Kitapta okudum."

"O zaman" dedi, "sorun yok. Onlar da servet avcısı bulmak için kazıp duruyorlar demek!" Hanoverler, ellerinde kovaları ve küçük çekiçleriyle yarın yüzüne tırmanıp duran beş-altı kişinin, St. Gabriel Sahili'nde bulunuşuna şaşmışlardı. Gerçekte bu sahil bölgesi zengin ve çeşitli amonitleriyle ünlüydü; bunlar uzun süren bir yağmur döneminden sonra, ufalanan balçık ve kireç taşı içindeki yuvalarından sökülüp atılır ya da sahilin kumlarına sürüklenirdi. Bu yüzden yarın tabanında kalıntılar ve düşmüş kayalar arasında, içinde fosil parçaları olan yuvalar bulunurdu; 140 milyon yıl önce bu yerin yüzeyinde hareket eden zarif yaratıkların kalıntılarıydı bunlar.

Hanoverler sahilde daha da ilerilere yürüdüler, Floey amoniti parlak sarı el çantasına koyarken bir-iki dakika geride kalmıştı. Kocasına yetiştiğinde, yarım kalan konuşma konusuna döndü. "Geriye dönmek ne işe yarar ki" diye sordu ona, "o kadar yıl sonra? Geçmiş geçmiştir ve gömülmüştür. Neden onu kazıp yeniden çıkarmalı?"

"Gerçeği bilmeliyim. Ölmeden önce." Karısı sözünü kesmek

* Ammonite: kafadan bacaklı bir hayvan olan amonit ile servet avcısı anlamına gelen "mammonite" sözcükleri arasında bir karıştırma (ç.n.)

üzereydi, ama o, susturmak için elini kaldırdı. "Ciddiyim, Flo. Ölmeden önce."

"Joey ..."

"Sen olsan neler hissederdin? Bilmek isterdin, değil mi? Anlamak isterdin. Yıllardır bunu düşünüyor, şaşıyor, planlıyorum..." Sonra kendi ciddi haline gülmeye başladı, hasır şapkasını çıkarıp bir tiyatrocu edasıyla göğsüne bastırdı. "Ah, Floey, gençlik günlerimi unutamıyorum."

"And grief too keen to talk about was thine?"* Karısı biliyordu bu şarkıyı.

"Wolverhampton Lisesi, 1946."

"Ne güzel söyledin!"

"Doğru! Çakı gibiydik, değil mi?" Joey iç çekti. Yürümeyi sürdürüyorlardı, el ele, ve bir kez daha döndü aklından hiç çıkmayan konuya. "Buralarda bir yerde olduğunu biliyorum. Buraya gelir gelmez anımsadım. Bahçeli bir kulübe vardı. Mor çiçekler kalmış aklımda. Yüzler de vardı. Melek yüzlerine benzer beyaz yüzler. Bir düş. Ne demek istediğimi anlıyor musun? Bu düşün el altında bir yerde olması dışında. Ve bir his var içimde, Flo. Onu bulmak üzere olduğuma dair bir his var içimde."

Kayalıkların üzerinde sis toplanmıştı, rüzgâr hafiflediği için fosil yatakları kalıntılarına doğru hevenk hevenk kıvrılıp inmeye başladı. Kumsalda biri bir ateş yakmıştı, dumanı yükselip sise karşıyordu. Deniz sakindi, Joey Hanover bir an korktuğunu hissetti. "Haydi" dedi. Karısının kolundan tuttu, arabalarına dönerlerken yüksek sesle şarkı söylemeye başladı

Oh I do like to be beside the seaside,

Oh I do like to be beside the sea...

* Bir şarkıdan bir dize: "Anlatılamayacak kadar keskin bir acı bu seninki" (ç.n.)

Ünlü Adam

Hanoverler, Lyme Regis'e döndüklerinde sabahın geç bir vaktiydi; Joey, sola Cobb Road'a kıvrılmadan önce Broad Street'te giderlerken sessizce gülümsüyordu; gözlenmeye alışkın birinin gülümsemesiydi bu. "Burada, plajdakinden çok daha fazlası var o eski fosillerin" diye mırıldandı. Önlerinde, yolu geçmekte olan yaşlıca bir kadına açıkça bastırılmış bir tatmin duygusuyla bakıyordu. "Bütün gereken şey bir çekiçe bir kova."

Floey, Crogg Lane'den birkaç yarda öteye park etti arabayı, üç aylığına bir ev kiralamışlardı orada. "Hey, büyük budala" dedi. "Bir tek için vaktimiz var mı?"

"Sadece bir tek."

Rover 2000'lerinden çıktılar, tepeden aşağı, Aç Eşek'e doğru yürüdüler. Birahane biraz uzaktaydı, ama Joey gülümsemeye devam ediyordu – hatta küçük bir çocuk kendisine doğru gelip yüzüne şaşkın şaşkın baktıktan sonra sıçrayarak yanından kaçtığında bile. Çocuk hızla bir yan sokağa kaçtı, sonra geriye dönüp garip bir sevinç içinde köşeden tekrar ona doğru yürüdü. Joey'un hoşuna gitti bu, çocuk bir kez daha yanından geçerken, "Anan biliyor mu senin sokakta olduğunu?" diye fısıldadı ona. Çok iyi bilinen "Joey"ca bir tavırdı bu. Oğlan gülerek bir çığlık attı ve Hanoverler yollarına devam ederken onlarla yan yana yürümek için geri geri yürümeye başladı – bütün bu süre zarfında Joey'un hüzünlü yüzünü bir türlü aklından çıkarmayarak. Bu

durum caddenin öbür yanından birinin dikkatini çekti, bir delikanlı, "Zavallı ayaklarına yazık değil mi?" diye bağırdı. Joey'un ünlü özlü sözlerinden biriydi bu da, fakat o dönüp bakmadı; gü-lümsedi, belli belirsiz selamlar gibi elini salladı ve yürümeye devam etti.

Aç Eşek, kenti denizin yıkımından koruyan eski bir koru-nak olan Cobb'un yanına kondurulmuştu; Joey çocuğun kışına bir tekme atar gibi yapıp "Çek git artık, dikkatli ol" diye mırıl-danırken dalgaların eski taş duvara çarparken çıkardığı sesleri duyabiliyorlardı.

Floey o sırada barın içine girmiş, orta yaşlı barmen kadını gözüyle yakalamaya çalışıyordu, oysa kadın o anda burnundan bir kıl koparmakla meşguldü. "İki kırmızı porto ve limon" di-yordu. "Limonu fazla olmasın."

Joey yanına geldi. "Hanım biraz titizdir, bilirsin."

Sesinde barmenin dikkatini çeken bir şey vardı, kadın ağır ağır yaşlı çiftte döndü yüzünü, "Sizi tanıyorum" dedi Joey'a. "Sizi çok iyi tanıyorum." Yaptığı küçük bir şeyden dolayı onu azarlarmış gibi başını iki yana sallıyordu. "Joey. Joey Hanover."

"Bu benim adım ve huyum."

Aslında herkes tanırdı Joey'u. İkinci Dünya Savaşı'ndan hemen sonra çeşitli yerlerde, erkek işçi kulüplerinde fıkra an-latıcı olarak çalışmaya başlamış, "komik sözler"iyle çabucak ün kazanmıştı. 1948'deki bir turda Huddersfield'deki Gaiety Theatre'da Floey'le karşılaşmıştı; kadın orada bir korodaydı, fa-kat Joey daha popüler olunca mesleğini bırakmıştı. Joey kulüp-lerden radyoya ve televizyona giden doğal yolu izlemiş, ara sıra bazı pantomim mevsimlerinde sahneyle de tanışıklığını ilerlet-miş, sonunda altmışlarda en tanınmış modern komedyenlerden biri haline gelmişti. Fakat onun komedisi özel türden bir şeydi: kariyeri müzikhollerin ortadan kalkmasıyla aynı zamana rast-ladığı halde, bu özel türden tiyatroyla birlikte hatırlanıyordu, bir televizyon "yıldız"ı olmasına karşın, müzikhollerin o aşırı parlak ve duygusal halesini başında taşıyor gibi görünüyordu. Canlandırdığı kişiler Dan Leno ya da Max Miller'inkilere yakın-dı: Joey Hanover da, gadre uğramış fakat umudunu yitirmemiş, eğilmiş fakat kırılmamış, hem acımacak hem gülünecek biri olan

o üzgün Cockney* tipiydi. Sohbeti genellikle kabaydı, fakat dinleyicilerini eğlendiren bütün anıştırmalarında çok iyi niyetliydi. Bazen neşeli olur, bazen gözleri yaşla dolardı, ama onları her zaman güldürürdü. Pantomimlerinde kadınları oynarken bile yüz hatları hatasızdı; kocaman ağzı, sarkık burnu, iri ellerinde, Matthews ya da Garimaldi gibi palyaçoların ayırt edici özelliklerini görenler vardı. Ayrıca, kendi "Joey"cu şakaları ya da karısının sıradan konuşmalarından çaldığı sözcükleri yanlış kullanma özelliğiyle de ün yapmıştı.

Barmen ona öyle merakla bakıyordu ki, ısmarladıkları içkileri getirmede hiç acelesi yok gibiydi. Bu yüzden Joey, karısından yediği dirsek üzerine, çenesini ellerine dayadı ve gizli bir şey söyleyecekmiş gibi barın üzerinden eğildi, "Bahse girerim ki, bizim porto ve limon ..."

"Limonu az" diye ekledi Floey hemen.

"Bahse girerim ki, bizim porto ve limon bardakta gelecektir. Siz ne dersiniz?"

Barmen kikir kikir güldü, ayılmış gibiydi, içkileri hazırlamaya başladı, kendisini gözlediğinden emin olmak için şeytanca bakıyordu Joey Hanover'dan yana. "Limonu biraz fazla olsun mu, Joey?"

"Nasıl olursa olsun, güzelim. Sulu bir şey olsun da."

Barın kenarında bir taburede oturmuş orta yaşlı bir adam, yan yan bakıyordu ona. "Özür dilerim" dedi. "Excusez-moi." Hasır bir şapka duruyordu dizlerinde adamın, şimdi onu eline almış döndürüyor, bir yandan da Joey'un başındakine bakıyordu. "Snap" dedi. "Snapette." Boştaki eliyle bardağını kalırdı. "Sağlığınıza."

"Cumaları berbat. Hafta sonlarında o kadar kötü değil."

"Fraicheur, bayım."

"Temiz havayı severim."**

"Komiklik yapma" dedi adam. "Benim adım bu. Augustine Fraicheur. Bütün kasabada, siyah harflerle yazılıdır."

"Cenaze işleri mi?"

* Cockney: Doğu Londralı (ç.n.)

** Fransızca "fraicheur" = serinlik sözcüğü ile "fresh air" = temiz hava sözcükleri arasında bir sözcük oyunu yapıyor (ç.n.)

"Hayır, ama siz çok içtensiniz. Antikalar. Saatler, spécialité de la maison."

Joey Hanover, şu anda parlak turuncu kravatını eliyle fırçalamakta olan çipil gözlü bu adamdan hoşlanmaya başlıyordu yavaş yavaş. Soluk renk çizgili gömleği, tüvit ceketiyle Hindistan sömürgesinde askerlik yapmış birini andırıyordu. "Hanover" diye yanıt verdi. "Almanya'daki gibi."

"Oo, sizi tanıyorum. Herkes tanır sizi."

"O da benim karım. Kırmızı köşedeki." Floey porto şarabıyla limonunu alınca sıvışmış, çevresinde olanlarla fazla ilgilenmemek için ok atılan hedef tahtasının altında bir yerde oturuyordu şimdi.

"Bir zamanlar ben de o meslekteydim" diyordu Augustine. "Betty güzelim, bir tane daha G ve T." İçkisini tazelemesini söylüyordu barmene. "Mr. Hanover'e de bir şey." Birden pembe bir pamuklu elbise geçer gibi oldu yanlarından, Floey, sihirli gibi belirdi barda. "Sevgili hanımına da, tabii."

"Proust!" dedi Floey, tazelenmiş bardağını alıp uzak köşesine çekilirken.*

"Evet, aktörlük işindeydim. Ama bu Savaş sırasındaydı."

"Birlikleri eğlendiriyorduk, değil mi?"

Augustine gülerek omuz silkti. "Ne kastettiğinizi bilmiyorum! Ben cephe gerisindeydim! Sanki bunun yarını yokmuş gibi bacak sallayıp duruyordum." İç geçirdi. "Güzel bacaklarım vardı o günler. Hoş iniş takımları."

Joey tanıştığı kimselerden bu türlü nostaljiler dinlemeye alışkındı, bu durum için hazırlanmış bir sürü şakası da vardı. "Onlar gerçek tiyatrolardı" dedi en üzgün tavrını takınarak. "Gerçek oyunlar. Tennyson ve O'Gorman. Minik Websterler. Clapham ve Dwyer. Murgatroyd ve Winterbottom..."

"Gladys Cooper'ın kız kardeşi."

"Gladys Cooper'ın kız kardeşi mi?"

"Öyle. Gladys Cooper'ın kız kardeşi."

Bir sessizlik oldu aralarında, Floey içkiler tazeleniyor mu görmek için ara sıra bara bakıyordu. Sonra Joey'a orada oldu-

* Floey'in yaptığı bir sözcük karışımı daha: "Prosit" diyeceği yerde "proust" diyor. (ç.n.)

ğunu hatırlatmak için yüksek sesle gırtlığını temizledi. "Karım da bir dansçıydı, biliyorsun. Ha, evet. Bir tane daha ister misin, sevgilim?" Büyük bir bardak içki götürdü karısına, kadın kötü kötü bakınca yüzüne, fısıldadı: "Bir şeyler biliyor olabilir. Bize yardımını dokunabilir."

Joey bara döndüğünde, "Yüreğinde hâlâ aktörlük yatan biriyim" diyordu Augustine. "Tutamıyorum kendimi. Sahneyi görmeyeyim, içim gidiyor. Bu küçük amatör kumpanyayı işletiyorum, bilirsiniz." Birden daha da ilgiyle bakmaya başladı Joey Hanover'e. "Bu mevsim *Aile Toplantısı*'nı yapıyoruz. Yaz dönemi için. Acaba..."

Joey erken davrandı. "T.S. Eliot? Doğru, değil mi?"

"Korkunç düzeyli, sanıyorum. Özellikle de Lyme Regis için." Augustine içkisinden büyük bir yudum aldı. "Ama bana göre komedi olarak oynanması gerekir, ne düşünürsünüz? Bu trajedi kraliçeleri bana göre değil." Joey'a baktı, tekrar, "Acaba..." dedi. Joey en hüzünlü tavrını takındı. "Hayır. Elbette hayır. Yapmazdınız."

"Ben emekliyim" dedi. "Dükkânı kapadım, Joey öldü."

"Benim aptallığım işte. Tokadı hak ediyorum. " Augustine gerçekten de iki yanağını tokatladı; artık oldukça sarhoş olduğu için olabileceğinden sert vurdu yanaklarına, ürkmüştü. "Ama umarım görmeye gelirsiniz bizi."

Bu konuşma boyunca barmen kadın, Joey'un yüz hatlarına bakıyordu dikkatle; yüzü kıpkırmızıydı şimdi ve eğlendiğini saklama çabasına daha fazla sürdürüp sürdürmemekte hafifçe bocalıyordu. Bir şeyler kıpırdıyordu içinde, birdenbire patladı: "Pekâlâ Mr. Pell, ama burada uyuyamazsınız." Joey'un ünlü sözlerinden biriydi bu, barmen öyle yüksek sesle gülüyordu ki, bu espriyi hemen o anda kendisinin bulduğu sanılabilirdi.

Joey kendisinden alıntılar yapılmasına alışkındı. "Yorgun başlarımızın üzerinde bir çatı yok" diye yanıtladı. "Avare dolaşmak için doğmuşuz biz."

Augustine konuşmadaki bu değişmeyi anlayacak kadar ayık değildi. "Sanırım yazlıkçısınız."

"Aslında" dedi Joey. "Bir şeyler bakınıyoruz. Küçük bir yazlık arıyoruz."

"Ne kadar iyi ettiniz köye gelmekle. Bir sürü yazlık ev var bizim buralarda. Bununla ünlüyüz biz."

"Hayır. Çok özel bir şey istiyoruz." Floey'e baktı yukardan, oysa porto ve limonu bardağında sallayıp duruyordu. "Şimdi beni iyi dinleyin, tamam mı? Karışık bir şey bu." Ciddi konuşurken bile, içgüdüsel olarak eski artistlik günlerindeki sözlerle dönerdi. "Biz –ben ve o– bir kulübe arıyoruz. Özel bir şey olmalı bu. Vadide olması gerek. Yakınında bir orman olmalı. Galiba bahçesinde de mor çiçekler olmalı."

"Çiçekler de çok bilinen şeydir. Teşekkür ederim, güzelim." Önüne bir bardak daha cin konmuştu, derhal daha sıkı fıkı davranmaya başladı. "Vadilere gelince, azizim. Her yerde bulunurlardan. Vadiden çok ne var! Yukarı aşağı. Yukarı aşağı. Sözü mü olur."

"Ama hatırlıyorum da... "Joey bir an durdu, içkisinin geriye kalanını yuvarladı. "Özür dilerim. Ağzım bir tuhaf oldu birden. Diyordum ki, çok تنها bir vadi arıyoruz. Çok sessiz."

Augustin dudaklarını büzdü. "Korkarım, kırlar çok gürültülü oluyor giderek. Eğer sessizlik istiyorsanız, Londra'yı denemelisiniz."

"Sen zaten sessiz adamın birisin, Yakışıklı." Barmen bu konuşmayı ciddiye alıyordu. "Haddinden fazla sessiz."

"Sen beni mutfakta duymalısın, güzelim. Birden vahşileşirim. Köyde, bilirsin" diye sürdürdü Joey'a bakarak, "mutlak vahşet ve bizim aramızda çok ince bir çizgi vardır."

Joey, coğrafya ile ilgili bilgi toplamaya meraklıydı. "Nerede oturuyorsunuz;"

"Colcorum'dayım. Pilgrim Vadisi'nde sıradan bir barınak."

"İşte ben de bunu diyorum ya" diye lafa karıştı barmen. "O vadi her zaman sessizdir. Ve yazlık evler de vardı orada."

"Şimdi sahipsiz, güzelim. O toprağın unuttuğu bir zamanda. Yoksa tersi miydi?"

Joey cebinden küçük bir not defteri çıkarırken bir şarkı mırıldanmaya başladı. "Bu Pilgrim dediğiniz, hani şu şeydeki mi?"

"Hayır. *Pilgrim*. Pill. Grin."

Joey bir kurşunkalemle oranın adını yazarken barmen üze-

rine doğru merakla eğilmişti. "Eski şarkıları severim" dedi. "Bir tane daha söylesene."

"Önce Madame Günah'ı tazeleyelim."

Floey'e bir içki daha götürdü; kadın içkiyi kaptı ve mırıldandı: "Sanırım budalalaşıyorsun."

"Ben sadece nazik olmaya çalışıyorum, Floey. Ama beni budala yapıyorsa bu, olsun, ne yapalım." Doğruldu, sırtı nişan tablasına dönük, kollarını barmene doğru uzattı. "Dinle" dedi. "Hoşuna gidecek bu." Ve hafif bir sesle şarkı söylemeye başladı.

*In the twi-twi-twilight
Out in the beautiful twilight
We all go out for a walk, walk, walk
A quiet old spoon and a talk, talk, talk
That's the time we long for
Just before the night-*

Eski bir şarkıydı bu, geçmiş günlerin, çocukluk günlerinin anılarını canlandırdı barmenin gözünde. Geçmiş zaman. Bir başka zaman. Ve Joey şarkısını sürdürürken ağlamaya başladı o.

*In the twi-twi-twilight
Out in the beautiful twilight...*

Granny'nin Dişleri

Aç Eşek'ten ayrılırlarken, Floey Hanover'e sürtünerek biri geçti önlerinden; Floey o sırada ayakları üzerinde biraz denge-
siz durduğu için geriye doğru düşecek gibi oldu, Joey engel olmasaydı bağıracaktı. Sakat bir kadındı bu. Elindeki mektubu okumakta olduğu için onları görmemişti, şimdiyse uzakta suyun öte yanındaki bir şeye dikerek gözlerini, Cobb'a doğru telaşla yürüdü. Nereye gittiğini bilmediği, ya da aldırmadığı, apaçıktı; elinde mektup, denize doğru ilerliyordu sadece, Cobb'ın içine doğru küçülen ve "Granny'nin Dişleri" denen dar merdiveni çıkmaya başladı. Ama kötü topallıyordu; birden ayağı kaydı ve dengesini bulamadığı için limanın yanında yalamasına yere yuvarlandı.

Joey Hanover hasır şapkasını kafasına geçirerek yardıma koştu. "Ne güzel taklaydı bu" dedi. "Keşke ben de böyle düşebilsem." Bir yeri incinmişe benzemiyordu kadının, kibarca yarım etti ayağa kalkmasına.

"Mektup" bütün söyleyebildiği buydu. "Mektubum." Düşerken elini açmış, mektup da Cobb'a doğru uçmuştu.

Fakat caddede Joey'u izlemiş olan aynı küçük oğlan ona doğru koşup yakalamıştı mektubu. "Buyrun" dedi. "Tuttum onu." Sanki eskiden beri tanıyormuş gibi Joey'a göz kırptı, Joey ise tamamen içgüdüsel olarak aynı şekilde yanıt verdi ona.

Düşmenin verdiği korku sakat kadını ürktülmüştü besbel-

li, hâlâ titriyordu. "Özür dilerim" dedi. "Özür dilerim. Aslında kaymam ben." Ağlamaya başladı.

"Ara sıra hepimiz kayarız, değil mi?" Sevecenlikle baş sallamakta olan oğlan çocuğa söylüyordu bunları Joey. "Özür dileyecek bir şey yok."

"Normalde düşmem ben."

"Tabii düşmezsiniz." Koluyla sardı onu ve Cobb'dan uzaklaştırdı. "Üzülmeysin" dedi. "Sarmaşık gibi sarılırim size." Oğlan gülümsedi, Joey'u selamladı, ellerini pantolon ceplerine soktu ve uzaklaştı. "Bana evinizin yolunu gösterin" diyordu Joey. "Sizi evinize götürüyüm."

Kadın ilk kez dönüp ona baktı; yüzünü tanıyordu onun, ama öyle sarsılmıştı ki, bir zamanlar gördüğü unutulmaz bir düşten kalmış bir iz gibi göründü ona. "İyiyim. Sahiden. Yalnızca bir şeydi..."

"İsrar ediyoruz." Floey ona yaklaştı ve kolunu tuttu. Genç kadın bir an başıyla selamladı onu, Floey yüzünü görebilmek için hafifçe eğdi başını. "İşte buradayız" dedi kibarca. "Bir şey yok." Üçü birden, Hanoverler sakat kadının iki yanında, ağır ağır arabaya doğru yürüdüler. Kadın Crooked Alley'de* oturduğunu söyledi. Gülmeye çalışıyordu, mektubu daha da sıkı tutuyordu elinde. "Güzel bir isim" dedi Joey. "Eski bir sokak ismi." Şimdi ulaşmış oldukları Rover 2000'den eliyle destek alarak, "Benim adım Joey. Bu da Floey" dedi.

"Kathleen. Kathleen Clare." Bunu söylerken tekrar başını eğerek selamladı onları; sanki isim kendisinin değildi, özel olarak birinin ismi değildi sanki.

Floey arka koltuğa binmesine yardım etti, kendisi de yana oturdu. "Nereye gideceğimizi söyleyin bize" dedi. "Buraları bilmeyiz de."

Joey ise, Kathleen'in yönlendirdiği, denizin yanında ve kasabanın içinde dolaşan daracık nehrin kenarında birleşen küçük sokaklar labirenti içinde Lyme Regis'ten geriye sürdü arabayı. "You've got to get under" şarkısını söylüyordu kendi kendine hafif sesle. "Get out and get under." Crooked Alley'e vardılar, Joey hemen fark etti "Antikalar. Augustine Fraicheur" yazısını. Gülüm-

* Crooked Alley: Eğri Sokak (ç.n.)

sedî ve arabanın camını indirerek yalnızca iki sokak ötede olan denizin sesini dinledi. "Onu tanıyorum" dedi. "Severim onu."

Kathleen arabadan indi ve dönerek teşekkür etti onlara. Elleri hâlâ titriyordu, hareketleri o kadar gergindi ki, Floey acıdı ona. "Gidin bir bardak çay için güzelce" dedi Floey. "Bardak yapıştırır."

"Yatıştırır, güzelim."

Kathleen teşekkür etti onlara ve arkasını döndü; ama Joey onun yeniden ağlamaya başladığını gördükten sonra. Joey, antikacı dükkânının yanındaki bir kapıyı açınca ve karanlık merdivenlerden yukarı çıkmaya başlayınca kadar izledi onu. Sonra bir süre başı eğik direksiyonun üzerine abandı. "Floey" dedi sonunda. "İçeri girelim mi bir?"

Arabadan çıktılar ve dükkânın içine yürüdüler. Uzun kı-zıl saçları at kuyruğu şeklinde arkasında bağlı bir delikanlı yerden ayaklı bir saatin arkasından onlara yaklaştı. "Gussie dışarıda" dedi soğuk bir tavırla. Ağır bir Belfast şivesiyle konuşuyordu.

"Biliyorum" diyerek gülümsedi Joey. "Biraz önce birahane-de beraberdim. Birisinin ona evin yolunu göstermesi gerekiyor." İrlandalı bir şey demedi ve esprisi yanıtsız kalınca biraz hayal kırıklığına uğrayan Joey karısının kolundan tuttu ve masaların üzerine toplanmış, tozlu odanın kıyısında köşesinde gizlenmiş, görülemeyecek kadar yüksek raflara yerleştirilmiş eşyalara bak-maya başladılar – ne ararsan vardı, ama çoğunluk saatlerdeydi. Madeni tablaları boyalı ya da eskimiş kum saatleri, kronomet-reler, güverte saatleri, cep saatleri, çalar saatler, masa saatleri, yerden ayaklı saatler, incecik, en parlak pirinçten yapılma bir gök cisimleri modeli, devamlı bir gergin hareket içindeymiş gibi görünecek kadar karmaşık düzeneği olan bir deniz kronomet-resi –hepsi de ağırlıklar ve dengelerle, zemberekler ve tellerle zamanı ölçüyordu. Hanoverler, dükkânın içinde sessiz sessiz dolaşırken, birbirine sürtünen küçük silindirlere, yufka ince-liğinde dişlilerin çalışmasıyla, narin zembereklerin kurulması ve boşalmasıyla ölçülen ve öldürülen zamanın sesini, saniyeler birbirini izledikçe çıkan daha tanıdık tik takları işitebiliyorlardı. Başka hiçbir ses Joey'ü bunlar kadar kışkırtamazdı; fildişinden

yapılmış kadrana parmaklarıyla hafifçe dokunmuş dururken, zamanın akışı içinde sürükleniyor hissetti kendini.

Augustine içeri girmişti. "Kedi kaçtığında..." diyordu yardımcısına; daha birkaç adım öteden soluğundaki alkol kokusunu duyabiliyordu Joey. Sonra Augustine dönüp de birden loş ışıkta Floey'i görünce, küçük bir tanıma sesi çıkardı. "Sürpriz bu" dedi. "Özel bir şey mi arıyordunuz? Bir usturlap? Güzel bir Victorian seyahat saati?"

"Yo, teşekkürler." Floey kocasını arandı. "İnsanlar kitaplarla ne yaparsa onu yapıyoruz."

"Yakıyorsunuz yani?"

"Hayır." Gitmeye hazırlanırken bir zafer edasıyla çıkmıştı bu söz ağzından. "Bakınıyorduk." Joey çevresini sarmış toz kokusunun duyabiliyordu, karısı kapıyı açınca temiz hava cereyanını ve sanki başka biri odaya girmiş gibi ışığın arttığını hissetti. Ve eski saatlerin bir araya toplandığı bu dükkânın üzerinde oturan topal kadını düşündü.

Alacakaranlıkta

Mark Clare o akşam Pilgrin Vadisi'nden eve döndüğünde Kathleen'i, her zaman olduğu gibi, karşılamak üzere kendisini bekler bulacağını umuyordu. Ama o pencerenin gerisinde bir koltukta oturuyordu, profili kararmakta olan gökyüzüne düşmüştü. "Merhaba" dedi yumuşak bir sesle. Ama bir şeyler olduğunu hissetti, daha coşkulu bir sesle "Hey merhaba. Neden karanlıkta oturuyorsun? Işığı yakayım mı?" diye seslendi.

"Hayır Mark. Henüz değil. Lütfen." Olmayan ışıkla birlikte gözden kaybolmak, görünmez olmak ve artık kendisi olmamak ister gibiydi.

"Ne var?" diye sordu tereddütle, nerdeyse özür diler gibi. "Bir şey mi oldu?"

Karısı yanıt vermeden mektubu uzattı, pencereden gelen soluk ışıktaki okuyabilmek için karısının arkasında duruyordu. Mektup evlat edindirme memurundan geliyor, dikkatle açıklıyordu: Mrs. Clare özürlü biri olarak kayıtlara geçtiği için, çocuk edinme ön adımlarının atılmasından önce daha ileri soruşturmalar yapılması gerekiyordu. Özürlü bir kimsenin ebeveyn olmaya uygun kabul edilebildiği durumlar vardı, ama ne yazık ki, böyle bir kararın alınamadığı başka durumlar da vardı. İşlemler yürüyordu.

"Bir şey ifade etmiyor bu" dedi. Nedense yutkunuyordu. "Olağan bir şey bu." Fakat koluyla Kathleen'i sarar sarmaz on-

daki umutsuzluğu hissetti ve umutsuzca konuya girmeye çalıştı. Mektubu yere attı. Aklından kovmaya çalıştığı halde, bunun ardından ne geleceğini biliyordu; kendini buna hazırlamaya çalıştı. "Sadece olağan bir şey" dedi tekrar. "Her zaman alınan bir önlem."

"Önlem mi?" Yüzüne bakmak için ona doğru döndü karısı. "Neye karşı bir önlem?" Sesi titrer gibiydi, ve Mark'ın kolundan sıyrılarak elini boynuna götürdü.

"Sadece emin olmak istiyorlar" dedi. "Bizi görür görmez anlayacaklar. Bizim gibi kimseler..." Bu "bizim gibi kimseler" sözlerinin katılığıydı asıl acınacak durumu yaratan – Kathleen'e ve kendisine dışardan bakıyormuş gibiydi, biricik değillerdi de nasıl olmuşa kayıp ya da acizliklerinin temsilcileri olmuşlardı sanki, sanki birbirlerine karşı gerçek değillerdi artık. Yanına diz çöktü, elini eline aldı.

"Unutmaya başlıyordum" dedi karısı çok alçak sesle. "Ama şimdi ne ise oyum tekrar. Her zaman olduğum gibiyim." Bacağını elliyordu. "O kadar ağır geliyor ki bana."

"Biliyorum." Yardım etmek istiyordu, ama onun üzüntüsünün kendisini de sardığını bir kez daha hissediyordu. Eğer o anda birisi odaya girmiş olsaydı, Mark derhal, sanki içgüdüsel olarak, bütün dostlarının tanıdığı neşeli, coşkulu insan olurdu, ancak Kathleen'le birlikteyken sırrı kendiliğinden ortaya çıkıyordu. Tezcanlılığı her zaman şaşırtırdı Mark'ı, ama şimdi işi, geçmişe doğru yaptığı araştırmalar, ölmüş kimselerinin oturdukları yerin ayağa kaldırılması, karısının umutsuzluğuyla karşılaştırıldığında en ufak bir önem taşımıyordu. Yüzyıllar boyunca başka insanların acı duyduğu bir şeydi bu – "bizim gibi kimseler" – ama yine de taptazeydi, her zaman yenileniyordu, her zaman ilk acıydı.

"Belki de haklılar" diyordu Kathleen. "Belki de baştan beri bir hataydı."

O konuştukça, görünürdeki hevesliliğinin, iyimserliğinin ne kadar kırılgan olduğunu, onun ne kadar az değişmiş olduğunu fark ediyordu kocası. Kendi korkusunu tadıyordu, ağza alınmış bir metal parçası gibi. "Öfkelenmeye çalış" dedi. "Öfkeni sırf kendine yöneltme. Dışarıya yönelt."

“Ama kapana kısılmanın ne olduğunu bilmezsin sen. Ve hiçbir şeyin hiçbir zaman değişmeyeceğini bilmenin. Bazı şeyler değişir” dedi. “Fakat önemli şeyler aynı kalır.”

“Önemli değil.” Ne söylediğini bilmiyordu kocası. “Çalış ve ötesini gör bunun.”

“O zaman ne göreceğim, peki? Gökyüzünü mü? Toprağı mı? Onlar bensiz devam edecekler yollarına.”

Mark, onun sesinde, ilk kez karşılaştıklarında hissettiği yoğunluğu, bastırılmış kısık sesini duyuyordu şimdi. Ve artık biliyordu ki, onun çektiği acının dışına itiliyordu. Kendi kendine yaptığı bu konuşma çocukluğundan beri sürdürdüğü bir şeydi, Mark bir kez onu zayıfça işitmiş olsa da, birlikte yaşamaya başlayınca bastırılmıştı. Şimdi Kathleen’in acısı o kadar gerçektir ki, aradan geçen yılları siliyor gibi görünüyordu; her zaman olduğu gibiydi şimdi, topal olmak onun yaşamının tek anlamı olabilir miydi? Ama hayır, gerçek olamazdı bu, şimdi olmazdı. “Beraberiz biz” diyordu. “Unutma. Yalnız değilsin.”

“Sen de bir yük gibi taşımak zorundasın beni. Olan bu değil mi?”

“Sen yük değilsin. Benim hayatımsın sen.” Gözlerinde hiç böyle bir acı görmemişti onun, büyülenmişçesine bakıyordu ona, karısı gözünün önünde değişiyormuş gibiydi.

“Evet” diyordu Kathleen. “Biliyorum.” Birbirlerine sarılmış, ileri geri sallanıp duruyorlardı alacakaranlıkta.

Daha Derine İnerken

Owen Chard yanında çalışan genç adamı seyrederken tuhaf bir zevkle hareketlerinin giderek yavaşladığını fark etti. Onu etkileyen belki de bahar sonu sabahının sıcaklığıydı, fakat zaman zaman içini çekiyor ve ellerini gözlerinin üzerinden geçiriyordu. "Vay vay vay" dedi sonunda. "Şimdiden yoruldun. Nerde kaldı gençlik?"

"Yorgun değilim, aslında." Delikanlı siyah plastik bir örtü üzerine diz çökmüştü, uzaktan bakılınca yere eğilmiş dua eden birine benziyordu, ama şimdi bacaklarını ve ağrıyan sırtını rahatlatmak için ayağa kalkmıştı; bunu yaparken çevresinde açılmış koyu renk toprağa bakıyordu. "Nedir bilmiyorum."

"Takma kafana." Owen her zamankinin aksine neşeliydi. "Herkes böyle olur ara sıra. Biz buna Taş Devri sıkıntısı deriz." Elindeki ufak kürekle toprağa vurdu hafifçe. "Buradan başlıyor gibi. Havaya açılıyor."

"Bir hastalık gibi mi?"

"Hayır. Keder gibi."

Martha Temple onlara yaklaştı, en muziphaliyle parmağını onlara doğru sallayarak, "Siz çocuklar neler konuşuyorsunuz böyle?" dedi. "Korkunç bir sözcük geldi kulağıma, hiç sevmediğim bir şey. Güzel şeyler duyayım. Zencefilli çörek gibi. Ya da gevrek gibi."

"Taş Devri sıkıntısından söz ediyordum ona" dedi Owen. "Sanırım siz hatırlarsınız ne olduğunu."

“Bilmek istemiyorum.” Ellerini kulaklarına götürdü sevinçle ve uzaklaştı oradan. Ama biliyordu tabii. Alında toplanan soğuk teri, ellerde kollarda hissedilen ağrıya benzer o yararsızlık duygusunu, o garip seyredilmek duygusunu biliyordu. Bir keresinde ciddi biçimde etkilemişti kendisini de, ama şu anda çok neşeliydi. “Julian” diye seslendi. “Julian Hill, ne yapıyorsun?” Keyfi o kadar yerindeydi ki, Julian’ın, her zamanki gibi, kazıya yardım için çok az şey yaptığına dikkati çekiyor olmayabilirdi. Mezarın, tümülüsün vadinin yanından başlıyor gibi görüldüğü doğu ucunda dineliyordu Julian; başını geriye atmış, kollarını havaya kaldırmıştı. “Yaz dönümü gün doğuşu hakkında bir kuramım var. Aslına bakarsan benim en iyi kuramlarımdan biri...”

“Uzman olan sensin, herkese böyle söylendi. Neden oturup *New Archaeology*’ye ilginç bir makale yazmıyorsun? Herkes böyle yükselmiyor mu?”

“Bu da bir fikir.” Julian onun önerisini ciddiye almıştı. “Acaba gerçekten güzel bir parça için ne ödüyorlar?” Julian’ın huyunun bir özelliği idi bu, kendi değeri üzerine düşüncelerini herkesin kabul edeceğini sanırdı. “Konferansımı da geliştirebilirdim.” Julian Hill’in, şu âna kadar henüz vermediği konferansı, arkeolojinin geleceği ile ilgiliydi. Onun görüşüne göre bir zaman gelecekti ki kazılara neden kalmayacaktı, toprağı dinleyen aletler yerin altında gömülü olan bütün nesneleri saptayabilecek ve onları üç boyutlu bir biçimde yeniden kuracaktı. Yeraltı dünyası rahatsız edilmemeliydi, çünkü bu üç boyutlu imgeler hologramlar şeklinde yeniden üretilebilirdi: geleceğin müzelerinde, geçit mezarlar ve yeraltındaki odalar sergi salonunun tabanında, sımsıkı kapalı toprak içinde gizli olarak duran nesnelerin eksiksiz bir kopyası halinde, ışıkla yansıtılacaktı. Bu neolitik anıtların taşı, içinde yaratıldıkları müzenin taşı kadar gerçek, çürümüş kemikler ve toprak kaplar yeraltından yeni çıkarılmış kadar katı görünecekti, tarihöncesine ait bütün kanıtlar ışıltılı bir halde gözler önünde olacaktı. Gerçekte hiçbir şeye dokunulmamış olacaktı: dolayısıyla, biri sonsuza kadar karanlığa gömülmüş, öbürüyse ışıklar içinde iki dünya olacaktı. Julian Hill kendini de ışık içinde görüyordu; kendini kazı birikintilerinden, kendi

bedeninin çevresinden, bütün meslektaşlarından uzakta, gözlerinin her zaman dikili görüldüğü mesafede görüyordu.

Martha Temple, elindeki küçük hesap makinesine bazı rakamlar girerken seyrediyordu onu. "Ne şans" dedi en çekici haliyle, "içimizden birinin gerçekten kazı yapmak zorunda olması. Geride durursun ve bütün resmi görürsün, değil mi?"

"En iyi yaptığım şey de budur benim."

Martha'nın beklediği yanıt tam da bu değildi, sesinde bir hayal kırıklığı vardı. "Seni meşgul etmeyeyim" dedi. "Gerçek işlere dönmem gerek."

Şu anda gerçek işi, alana bitişik kurulmuş eklentide masasının üzerinde bıraktığı tahta bir tepsinin içindekilerde olacaktı. Tepside, sabahki kazılarda bulunmuş şeyler vardı: her ikisi de ileri derecede bozulmuş fakat ilk şekillerinden yeterli izler taşıyan iki çakmaktaşı, birinin ötekinden daha geniş ve daha düz olduğu görülebiliyordu. Bu buluntuların kesin yeri not edilmişti, yapılmaları arasında yüzlerce yıllık zaman farkı olmasına karşın, gerçekte birbirine çok yakın yerlerde bulunmuştu. Bir de toprak kap parçası vardı. Beş santimetreden daha büyük değildi, ama Martha ince fırçasıyla ona dokunmak üzere eğildiğinde, üzerinde, ip görünümünde bir iz olduğunu hemen fark etti; bir başka zamanda, birisi henüz katılaşmamışken kilin üzerine bir ip sarmış olmalı ki bu soluk süs izi kalmıştı geriye. Bir başka zamanda. Fakat zamanlama yapmak yine de zordu; üzerinde iz bulunan nesnenin dönemi, bölgenin, kuruluşundan yüzlerce yıl sonra hâlâ kullanım halinde olduğunu akla getiriyordu.

Parçayı polietilen bir torbaya koydu dikkatle, mühürledi ve etiketledi torbayı. Arkasından kapının açıldığını duydu, kendi kendine konuşurmuş gibi ama en çekici sesiyle, "Çok garip bu" dedi. Yanıt gelmedi. "Budalalık ediyor da olabilirim." Hâlâ bir yanıt yoktu, hızla geriye dönünce, piposunu çıkarmakta olan Owen Chard'ı gördü. Tatlı bir gülüşle, "İçeri girdiğini duymadım" dedi. "Böyle kendi kendimle konuşurken görünce kim bilir neler düşündün hakkımda?"

"Dinlemiyordum." Pipoğunun çanağını bilgisayarın kenarına vurdu. "Beni Mark sandın, değil mi?"

"Kimse sanmadım." Yine aynı tatlı gülüş, ama Owen dikkat etmediği için, daha sert bir edayla, "Sahi o nerede?" diye ekledi. Kulübenin kapısına gitti ve seslendi, "Mark? Mark? Mark'ı gören var mı?" – Onun henüz gelmemiş olduğu gerçeğine dikkat çekmiş oluyordu böylece. Kendi kendine, yüzündeki hafif gülümsemeyi bastırmaya çalışırken, "Umarım kötü bir şey olmamıştır" diye ekledi.

Aslında Mark günün geç saatlerine kadar gelmedi. Ötekiler onun coşkısına o kadar alıştı ki, Owen dışında hiç kimse onun ne kadar zor durumda ve gergin olduğunu fark etmedi. Fakat Mark bir şey söylemedi, onlar da, höyüğün içinde bulunan oda mezarın üzerindeki sıkışmış kireçli toprağı yavaş yavaş kaldırmaya gün boyunca çalıştı. Toprağı diz çökmüş çalışırken sırtları ağrıyordu; siyah plastik örtü üzerine diz çökmeye çalışsalar da, dizleri sıyrılmış, berelenmişti; malaları ve ufak kürekleriyle gevşettikleri toprağı incelerken boyunlarına ağırlı kramplar giriyordu; keskin taşlar parmaklarını çizmişti; toprağı eleyip daha sonraki analiz için plastik torbalara yerleştirmekten bilekleri acıyordu.

Gün ışığı kaybolmaya başlayınca kadar çalışmayı sürdürdüler; batmakta olan güneş, sınır taşlarının uzun gölgelerini düşürdü düz araziye. Tümölüs ise, şimdi ilk durumundan otuzkırk santimetre kadar aşağı inmiş olmasına karşın, vadinin kenarında koyu bir çukurluk olarak görünüyordu. Öğleden sonra erken saatlerde bir rüzgâr başlamıştı, kazıcıların gözlerine toprak ve kireç parçacıkları üfürmüş, ağızlarına girmiş, saçlarını darmadağın etmişti. Fakat şimdi rüzgâr durmuş ve sisin ilk ince parçalarının yerini, vadinin yamacındaki kayın ve dişbudak ağaçları üzerinde duran kalın bir perde almıştı; o kadar kalındı ki sisin üzerinde ağaçlar karakalem resimler gibiydi, sanki hemen eriyeceklerdi onun içinde.

"Buraya!" Taş Devri sıkıntısına düşmüş delikanlının sesiydi bu. "Buraya gelin!" Mark ile Owen ona doğru gittiler, aşağıda, küçük küreğiyle işaret ettiği, toprağı gömülü bir şekle baktılar. Yirmi beş santimetre boyunda, kavisli bir şeydi. "Kemik falan mı?" diye sordu, bulduğu şeyin fazla önemli bir şey olmaması olasılığına üzölür gibi.

“Evet, bir kemik.” İlk bakışta anlamıştı Mark ne olduğunu.
“Ama insan kemiği değil.”

“Hayır” diye ekledi Owen. “Bir öküzün kürekkemiği bu. Bir kürek şekli verilmiş. Görüyor musun?” Eğildi ve nesneye dokunmadan çalışarak parmağıyla dış çizgilerini izledi.

Mark bir adım geriye çekildi. “Doğru” dedi. “İşte bu o. Onlara yaklaşıyoruz artık.”

Saldırganlar

Geceleyin bir şey olmuştu. Owen ertesi sabah oraya gelen ilk kişiydi, Martha geldiğinde onu kafasını sallar ve kendi kendine acı acı gülümserken bulmuştu. “Şimdi” diyordu. “Şimdi. Kim yaptı acaba bunu.” Kazı başlar başlamaz, Pilgrin Vadisi’nin bu bölümü –taş çember ve tabii tümülüsün kendisi de– ağaç direklere bağlanmış parlak yeşil uzun bir şeritle kuşatılmıştı. Fakat geceleyin şerit dört yerinden kesilmişti, uçlar, taze kazılmış toprak üzerinde yatıyordu.

“Koyunlar olabilir mi?” diye sordu Martha her zamanki masum edasıyla. “Koyunlar dişlemiş olabilir, hem, bölgeye kim zarar vermek istemiş olabilir ki. Hatta...” Sesi giderek zayıfladı, her şeyden önce suçlayacak kimse düşünemiyordu çünkü.

“Koyunlar mı? Ha evet. Koyunlar yapmış olabilir bunu. Tabii.” Owen höyüğün çevresindeki alanı gösteriyordu, yeni açılmış yeri korumak üzere sıra sıra tahta levhalar ya da yürüme yolları konmuştu buraya. Şimdi bu tahta levhalar kaldırılmıştı – bazıları ortasından parçalanmış ve kazı alanının ötesine fırlatılmıştı, ötekilerse bir araya toplanmış ve büronun yanına yığılmıştı. Tam bu noktada ikisi de, büronun kapısının açılmış olduğunu fark ettiler birden. Martha, olası bir hasarı ilk gören kişi olmak hevesiyle fırladı, büroya girdiğindeyse küçük bir çığlık atma lüksünü bağışladı kendine. Portakal rengi iskemlelerin hepsi tersine çevrilmiş ya da parçalanmıştı, bilgisaya-

rın ekranı ezilmiş, bir sürü dosya yere fırlatılmıştı. Şimdi tam bir telaş içinde, Exeter Museum laboratuvarına gönderilmeden önce "bulgular"ın incelendiği küçük masaya doğru koştu. Ve ne gariptir, dün toplanan şeyler zarar görmemişti: çakmaktaşları, üzerinde yiv olan o nesne, tohumlar, deniz kabukları ve hayvan kemiği parçaları sağlamdı. Ama yine de kaybolan bir şey vardı...

Elini ağzına götürüp "Kürekkemiği! Kürekkemiği gitmiş!" diye bağırarak için Owen büroya girinceye kadar bekledi. Bir akşam önce bulunmuş, öküz kemiğinden oyulmuş küreği mühürlü bir plastik torbaya koymuştu; şimdi kayıptı torba. "İnanmıyorum" diyordu. İskelelerden birini aldı, eliyle tozlarını süpürerek sakıntıyla oturdu üzerine. "Bu bölgeden kimsenin böyle bir zarar vereceğine *inanamam*." Owen meslektaşlarından birinin bunu yapma olasılığını gerçekten düşünmemişti, şaşkın şaşkın bakıyordu ona. "Yanılabiliyim. İnsan yaradılışına fazla güveniyor olabilirim. Ama inanmıyorum." Mutlu gibiydi.

Mark, işe geç kalmış gibi ceketini çıkararak bir koşu içeri girdi. "Ne var?" diye sordu. "Neler oluyor?"

"Birisi bizden hoşlanmıyor." Owen pek suratsızdı.

Mark'ın küçük büroya girmesiyle Martha'nın havası değişmişti. "Böyle söyleme, Owen. Korkunç bir yanlışlık olmuş olabilir. Bir kaza. Yine de" diye ekledi yerden bir dosyayı almak için eğilmiş Mark'a bakarak, "bunun üstesinden gelmek aylar değilse bile haftalar alabilir."

Mark dineldi ve ellerini silkeledi. "Tam olarak ne olmuş burada?"

Ötekilerin bütün gün boyunca tartıştığı soru bu oldu. Owen Chard kazı alanının yoğun saldırı altında olduğuna karar verdi ve bütün gününü herkesin bildiği şeyi herkese anlatmakla geçirdi. Julian Hill derhal, bu saldırının cilalı taş devrinden kalma mezarı tahrif etmelerine karşılık geldiğini düşüncesine vardı; ve bütün "deneyim"in içselleştirilmesi gerektiğine öyle derinden inandı ki, yapılan hasarın hiç üzerinde durmadı. Martha Temple melekler gibi neşeliydi, nerdeyse canlanmıştı; fakat "takım"ın moralini "ayakta tutma" çabasıyla, istemeyerek ufak da olsa bütün kazı üyeleri üzerine bir kuşku düşmesine neden oldu.

Durumu uygun şekilde ele alabilen yalnızca Mark oldu: şimdilik bir şekilde kendini kurtarmaya çalışıyormuş gibi, bu karışıklığı bir düzene kavuşturmanın keyfini tadıyor gibiydi. Hasarı saptadı ve kazı bölgesine yapılan bu garip saldırının önemli olduğu aklından hiç çıkmazken, onu düzeltmek için acil önlemler aldı. Olay çok açıktı: birisi, kazı ekibine ait aletlerin çoğunu tahrip etmişti, fakat garip şekilde, ne tümülüse ne de oradan çıkarılan şeylerin hiçbirine zarar verilmemişti. Bölgedeki tahta levhalar sökülüp atılmış, ama alttaki toprağa hiç dokunulmamıştı; ne bir ayak izi ne de eski toprakta taze izler vardı. Yalnızca öküz kemiğinden yapılmış kürek çalınmıştı.

Mark önce suçluların oralı çocuklar, hatta belki de haftalarca önce gülüşleriyle kendisine engel olmuş olan küçük çocuklar olduğunu sandı. Fakat çocuklar alana bu kadar saygı ya da korku gösterirler miydi? Hem her şeyi bırakıp da neden yalnızca küreği çalsınlardı? Ama eğer çocuklar sorumlu değil idiyse, kazıları kim durdurmak isteyebilirdi? Bir tür uyarıya benziyordu bu, ama Pilgrin Vadisi'nde, böyle bir uyarı yapma gereğini duyacak kimse yoktu. O zaman vadinin ötesindeki eski kulübe-yi hatırladı; aydınlık odada aşağı yukarı yürüdüğünü görmüş olduğu şekil geldi aklına. Fakat ötekilere bir şey söylemedi, bu arada, geceki olayları haber vermek için Evangeline Tupper'a telefon etti.

İki Hanım

"Ne acayip. Fransız Devrimi'ni hatırlatan ne korkunç şey. Bir öküz kemiği mi demiştiniz? Suçluları giyotine götüren kağnıların sesini duyuyorum şimdi." Evangeline Tupper, Mark'ın verdiği habere tepki gösteriyordu, ama o anda elini telefon almacının üzerine koydu, "sadece bir dakika sürer, Bebeğim" diye fısıldadı.

Hermione Crisp'ti gizliden seslendiği, bu öğleden sonra beyaz bir gömlek, gevşek bağlanmış mavi bir kırvatla siyah bir elbise giymiş yaşlıca bir kadın; kır saçları o kadar kısa kesilmişti ki, uzaktan, alabros tıraşlı bir şirket yöneticisine benziyordu.

"Hayatımda böyle korkunç bir şey işitmedim." Evangeline ilgisini Mark'ın anlattığı hasar öyküsüne yöneltti. "Bu gece gözüme uyku girmez artık." Hermione'ye gülümsedi. "İğrenç." Telefonu dinlemeyi sürdürürken esnemesini önlemeye çalışıyordu. "Facia, kesinlikle klasik trajedi. Tabii. Dehşet verici. Ööö." En sonunda da, "Sizin oraya geliyorum." Almacı gösterişle yerine koydu ve eşine döndü. "Ne sıkıcı adam."

"Böyle şeyler söyleme." Hermione'nin yumuşak ve melodik bir sesi vardı; sert dış görünüşüyle zıt görünebilirdi, ama aslında garip bir biçimde onu tamamlıyorsa benziyordu. "Söylediğini kastetmediğini biliyorsun, o zaman niye söylüyorsun?"

İki hanım, son yirmi yıldır, Albert Hall'a yakın bir apartman dairesinde yaşıyordu; bu süre içinde, tersine birçok kanıtla rağ-

men, Evangeline’de, Hermione’un tam bir kadın olduğu inancı oluşmuştu. “O güzel küçük kafanda neler var senin?” diye sordu arkadaşına. “Evangeline’ine iyi davran. Kötü düşünme.”

“Düşünmem gerektiğini bile bilmiyordum.”

Fakat Evangeline onu duymamıştı; pencere doğru gitmiş karşıdaki Albert Memorial Caddesi’ne bakıyordu. “Dorset’e gidiyorum ben” dedi. “Onunla konuşmaya gidiyorum. Erkek erkeğe.” O, Hermione’ye nasıl kadınlığın canlı örneği olarak bakıyorsa, Evangeline de kendisinin erkekliğin timsali olduğu yanılsamasından hoşlanıyor gibiydi. “Görevi paylaşmaya gidiyorum. Elimi çamura sokmaya.”

Hermione eğlenerek bakıyordu ona. “Ne yaparak?”

“Esher değil, budala kız. Sıkıntılı bir yer orası. Bütün o horozlar.” Titrer gibi yaptı hafifçe. “Ve de öküzler.”

“Birden hatırladım. Baban aradı.”

“Ne istiyormuş?”

“Sadece mesajını aldım. Onunla uzun uzun konuşmamı istemediğini biliyorum.” Doğruydı bu: Evangeline, yirmi yıl sonra bile, babasına Hermione’yle ilişkisinden söz edememişti, onu hep “yardımcım” olarak tanıtıyordu. Öyle görünüyordu ki, dünyaları özel olarak kalmak zorundaydı.

“Döndüğümde konuşurum” dedi isteksizce.

Hermione “Neden biraz daha iyi davranmıyorsun ona?” diye sordu. “Çok yaşlandı. Nazik olmaya çalış. Bir kerecik olsun.”

“Naziğim *ben*. Sana karşı naziğim, değil mi?” Açıkça, bunun üzerinde konuşmak istemiyordu; aslında, hiçbir zaman ciddi olarak konuşmak istemezdi, Hermione ise oynadıkları rollerin gerçeklikten bir kaçış yolu olduğundan kuşkulanıyordu. Evangeline’in kişiliğinin bütünü, bu anlamda, gerçek duygunun yadsınmasıydı. Ama Hermione giderek buna alışmıştı, aslında bundan hoşlandığı bile oluyordu zaman zaman. “Benimle gelmek ister miydin?” Evangeline, açıkçası babasını ihmalinden rahatsızdı, şimdiyse eşini yatıştırmaya çalışıyordu. “Yalnızca ikimiz? Çevrede bir kadın olması hoş olurdu.”

“Kazı alanında kadınlar olduğunu sanıyordum.”

“Tabii ki, orada çalışıyorlar, Bebeğim. Yirminci yüzyılda-

yız." Evangeline yanı başına diz çöktü onun, koyu renk pantolonunun kırmalarını şakacıktan çimdikledi. "Ama gerçekten kadınsı biri yok orada. Ne demek istediğimi biliyor musun? Senin gibi kız değil hiçbiri. Hem öyle yumuşacık, tapılacak kişi nasıl yaşayacak kırsalda..."

"Köpekleri de alalım mı?" Hanımların, George ve Harry adlı iki dişi Fransız finosu vardı.

"Çevrede o kadar inek varken mi? Sanmam. Bir ya da en çok iki gün kalırız orada." Evangeline, Hermione'nin elbisesinin yakasına yapışmış bir ipliği süpürdü eliyle. "Ama ne olur ne olmaz, bir gece elbisesi al yanına. Bebeğim farbalalı şeyler içinde her zaman güzel görünür." İkisi de Hermione'nin elbise dolabında böyle bir şeyi olmadığını biliyordu, ama şu anda yolculuğa hazırlanıyormuş gibi içgüdüsel bir edayla kravatını düzeltiyordu. Evangeline hayran hayran bakıyordu ona. "Kaba olabilirim" dedi. "Kaba saba eski kafalı biri olabilirim. Ama beni büyülüyor bu kadın."

Hanımlar Ziyarete

İki gün sonra, yünlü bir avcı ceketi ve ona uygun bir başlık giymiş olan büyüleyici yaratık, Axminster İstasyonu'nun peronundan aşağı yürürken görülecekti. Evangeline Tupper, kahverengi iki büyük bavulu yüklenmiş biraz arkadan geliyordu; bunları taşımakta kendisi ısrar etmişti, Mark Clare'in yanına geldiğinde soluk soluğaydı. Bavulları yere bırakıp çabucak eski otoriter tavrını takınarak, "Ne hoş" dedi. "Sizi görmek her zaman harika." Yoldaşı, Dr. Barnardo Evleri'nin reklamı plastikten bir yetim maketine bakıyordu dikkatle; Evangeline işaretle çağırdı onu. "Hermione Crisp'le tanıştığınızı sanmıyorum" dedi. "Yardımcım, gerçekten çok değerli biridir."

Hermione elini uzattı. "Memnun oldum" dedi. Onun görünüşünden dehşete düşmüş olan Mark, güçlü bir tokalaşma beklerken kadının parmaklarının ne kadar yumuşak, el sıkışmasının ne kadar kibar olduğunu fark edince şaşırды.

Bu arada Evangeline, bu karşılaşmayı seyretmekten kaçınırmış gibi bilet gişesine doğru ilerledi, derin derin soluk alıyordu. "Kır havası" dedi. "Kesinlikle eşi yoktur bunun. Kendimi daha şimdiden buralı gibi hissediyorum."

Mark her iki kadını, hayretle bakan yolcuların arasından ustaca geçirip istasyonun park yerine götürdü, hep gülümsüyor, olur olmaz şeylere baş sallıyordu. İnleyerek bavulları aldı, içlerinde ne varsa, çok ağır oldukları havasını veriyordu, ama Her-

mione ona yardım için ileri fırlayınca, Evangeline hızla Mark'ın arabasının arka koltuğuna soktu onu. Pilgrin Vadisi'ne doğru yola çıkmadan önce Mark bavulları güçlükle yerleştirdi arabanın bagajına.

Arabada, kazı alanına yapılmış olan hasarı heyecanla anlıyordu. "Anlamıyorum" diyordu, "kim bizi çalışmalarımızdan alıkoymak isteyebilir?"

Evangeline yanından geçip giden manzaraya gözünü dikmiş rahat rahat seyrediyordu, yanıtlamaya niyeti yoktu bu soruları. "Ne güzel bir araba bu" dedi, sanki özel bir şeyden söz etmiyorlmuş gibi. "Kendimi altından bir savaş arabasında hissediyorum."

"Savaş arabalarında otomatik benzin pompası yoktur" diye yanıtladı Mark. "Ama sevdim bu imgeyi. Eski bir manzaraya uygun bir imge." Bir zafer ya da yakarı hareketiyle bir an için ellerini direksiyondan çekti.

Hermione öne eğildi. "Bir galonla kaç mil yapıyorsunuz?" diye sordu Mark'a. Fakat Mark'ın yanıtlamasına fırsat kalmadan, Evangeline çok şaşırmış ve hoşuna gitmiş gibi başını salladı. "Yardımcım" dedi "arabalar hakkında kesinlikle bir şey bilmez."

"Oo, evet, bilir." Hermione ters ters bakıyordu ona. "Başlığının altına bir bakmak isterdim onun."

"Ne dediğimi anlıyorsunuz değil mi, Mr. Clare?" Evangeline geriye döndü, biraz sert bir bakışla baktı Hermione'ye, kadınca katkılarının şu anda iyi karşılanmayacağını ima eder gibiydi. "Arabaların başlıkları olmaz, Hermione. Başlıklar kadınlar içindir. Senin ve benim gibi kadınlar için." Mark'a döndü. "Devam edin lütfen" dedi. "Faciayı anlatıyordunuz."

"Belli birinden şüphelenmiyorum" dedi Mark. "Tabii bazı çocuklar var, ama çocukların bu kadar dikkatli olacağını sanmam. Kazı alanı tahrip olmamıştı. Bazı levhalar sökülüp atılmıştı, bilgisayar parçalanmıştı, fakat asıl höyüğe dokunulmamıştı. Alana yığılmış olan turbalar bile öylece duruyordu. Sanki biri bizi uyarmak istiyor gibi. Ya da bizi vadiden kovmaya çalışıyor gibi. Ama kim olabilir ki bu?"

"Bunu çocukların yapabileceğini sanmam." Bu konuşmadan

arkadaşından fazla akıllı karışmış gibiydi Hermione'nin, fakat daha ağzını açar açmaz, Evangeline geriye döndü ve onun koketçe coşkusunu susturmak için parmağını dudaklarına götürdü.

Özür diler gibi, "Yardımcım sizin işinize çok ilgi duyuyor, Mr. Clare" dedi, "görüyorsunuz."

Yolculuğun son bölümünde her üçü de sessizliğe gömüldü; bu sessizlik, yalnızca, Dorset kırsalına ait olduğu bilinen yerleri uzaktan geçerken Evangeline'in attığı çığlıklarla bozuldu. "Bak" diyordu Hermione'ye. "İnekler! Çitler! Şuradaki kocaman şeye-
re bak!"

"Sanırım" dedi Mark, "domuz onlar."

"Siz ve kırsal üzerine bilginiz. Hayrete düşürüyor insanı."

Pilgrin Vadisi'ne vardılar;arabadan inip derenin öte yanında-ki tümölüse doğru batı yokuşundan ağır ağır çıkarlarken, Martha Temple onları karşılamaya çıktı. "Miss Tupper" dedi. "Ne kadar güzel. Sizi masanızdan koparabilmiş olmaları şaşırtıcı."

"Bakanlık acil hallerde her zaman iyidir."

"Yani siz bir tür – neydi o sözcük dertle başlayan?"

"Dert dinleyici mi?" Bir sigara çıkarmak için çantasını açtı, Martha bir adım geriledi. Hermione keyifle izliyordu bu konuşmayı, Evangeline ise hafif bir kaş çatışla devam etti: "Hermione Crisp'i tanıştıırabilir miyim? Benim *yardımcım*."

Martha adı tam anlayamamıştı, her zaman olduğu gibi, gözlüğü boynunda takılı ince bir gümüş kordondan sarkıyordu. Gözlerini kısarak bu yün ceketli olağanüstü kişiye baktı. "Sizi tanıdığımı sevindim, Mr. Crisp."

"Miss."

Bebek bu yanlışa yüksek sesle güldü, fakat Evangeline bundan pek hoşlanmış görünmedi. "Ne yazık" dedi kötü kötü, "George ve Harry'yle tanışamamanız."

"Kocalarınız değil, sanırım?" Martha çok sakın ve tatlıydı. "Hayır. Tabii ki tanışmadım."

"Hayır" diye yanıtladı Evangeline. "Yalnızca iki kancık." Martha'nın akıllı karışmıştı. "İki dişi köpek. Onları evde bırakmak zorundaydık. Yoksa kırılık yerde yabanlaşırlardı."

"Çok akıllıca" dedi Martha. "Dişi şehir kancıklarının çoğunlukla böyle olduğunu duydum."

Evangeline Tupper gözünü dikmiş bakıyordu ona, sonra yüksek sesle Mark'la konuşmaya başladı. "Eminim" dedi, Martha'ya doğru bakarak, "buralarda adam öldürmeler olmuştur. Size de öyle gelmiyor mu?"

"Birçok şey olabilir sanıyorum" dedi çevresine bakınarak, sonra gülümsedi, "ama bilmem ki..."

"İşin içinde kadınlar filan da olabilir, değil mi?" Martha'ya dönük konuşuyordu.

"Doğrusu bilmiyorum."

"Sakat bırakmalar filan, belki de? İlkel sakatlamalar hakkında ne biliyoruz?"

"Bunu söylemek olanaksız."

"Olanaksız, değildir. Olanaksız olan hiçbir şey yoktur." Mark sadece başını salladı iki yana.

"Neyse, boş verin. Herkesin kendine göre bir dehşet öyküsü vardır. Bunlardan konuşmak..."

Sonra Evangeline'e, yapılan hasar gösterildi, fakat kazı alanını birlikte gezerlerken, Mark bir boşunalık duygusuna kapıldı. Altüst edilmiş kazılara bakarken, manzaranın kendisi küçülmüş ve renklerini yitirmiş gibi görünüyordu. İşte, kimsenin anladığını açıkça söyleyemediği bir kültürün kalıntıları karşılarında duruyordu, bir hikâyenin ortası ve sonu gibi bir başlangıcı da olması gerektiği için ancak bir "dönem" denilebilecek, genişçe bir zamandan geriye kalanlar... Kazı alanına vurulan sekte, Mark'ın, tümülüsün sırlarının sır olarak kalacağı hissini doğruluyordu, daha büyük bir sırrın hatırlatıcılarıydı bu sırlar, umulmadık bir biçimde kurtulmuşlardı bundan. Hikâyeyi daha da zarifleştirmelerine yardımcı olabilirdi, ama karanlıkta anlatılmış bir hikâyeydi bu. Üzerlerine inen kaos bu karanlığın bir anımsatıcısıydı.

Denetleme gezisinin sonunda, "Bir film gibi bu" dedi Evangeline ona. "Tıpkı bir film gibi. Saldırıya uğramış olabiliriz." Sigarasını yaktı ve dumanı istekle çekti içine. "Korkunç öç alıcı ve eski bir şeyin saldırısına uğraşmış olabiliriz. Zamanın derinliklerinden gelen bir şey..."

Martha bunu duydu ve sahte bir şaşkınlıkla çevresindekilere baktı. "Bu vadideki en eskil yaratıklar, Miss Tupper, Mintlerdir."

“Mintler! Mintleri severim! Ne sevimli kimseler, değil mi?” Kendi ürkütücü uyarılarını unutmuşa benziyordu. “Onların gerçekten de kesinlikle ulusal hazine olduğunu düşünüyorum.”

“Eski kulübe de var” dedi Mark, sanki kendi kendine konuşur gibiydi. “Orada yaşayan biri var.”

“Ben de orada birini gördüm.” Martha sürü zihniyetli biriydi, öyle ya da böyle bir başka kuşku konusu yaratmış olmaktan mutluydu. “Bir aşağı bir yukarı yürüyen biri.”

“Ben de bunu söylüyordum işte!” Dehşet görüşünün onaylanmış olmasına sevindi Evangeline. En üst perdeden bir sesle, “İnancım o ki” dedi, “birisini ateşle oynuyor. Ama daha fazla bir şey söyleyemem. Henüz erken. Araştırmaya kadar, olmaz.” “Sıkıntılı durum”larda yetenekli olmakla övünürdü, ayağa kalktı ve sigarasını istiflenmiş çim yığınlarının tehlikeli bir şekilde yakınına fırlattı. “Bugün harekete geçiyoruz” diye ekledi. “Gönüllü var mı?”

Sonunda Mark ile Evangeline’in, sahibini –daha doğrusu, Mark’ın aydınlık odada görmüş olduğu kişiyi– sorgulamak üzere kulübeye gitmeleri üzerinde anlaşıldı. Bunun üzerine bayıra tırmandılar, kayın ve dişbudak korusunu geçerek bitişik tarlanın içinden yürüdüler. Mayısın sonlarında tarladaki çukurlar, engeller papatyayla, düğünçiçekleriyle doluydu; onlar yürüdükçe sarı polenler ayakkabılarının ucuna yapışıyor, böylece ışıklar içinde yürüyor gibi oluyorlardı. Mark geriye baktı ve ayak izlerinin bıraktığı koyu izi gördü, birkaç saniye sonra tekrar geriye döndüğünde iz yok olmuştu.

Tarlanın köşesinde kulübeyi, onun sazla örtülü çatısını, yalnızca evin etrafını bir çit gibi çeviren akçağınarın üzerinden fark edilebilen üst pencerelerini görebiliyorlardı. Kulübeye yaklaşıırken “Kutsal” diye mırıldanıyordu Evangeline, fakat pencerelerden birinin gerisinde karanlık bir figür görünce elinde olmaksızın irkildi. Şimdi o kadar yaklaşmışlardı ki, kulübeden gelen sesleri işitebiliyorlardı – tam ses de değildi, daha çok mırıltılar ya da fısıldaşmalar. Beyaz renkte, tahtadan bahçe kapısına doğru ilerlediler, Mark elini kapıya koyduğunda, çitten bir şey fırladı ve tarlaya doğru sıvıştı. Evangeline küçük bir çığlık attı ve Mark’ın koluna yapıştı. “Sadece bir kedi” dedi Mark. “Bir kara kedi sadece.”

“Kocaman bir şeydi” dedi. “Tam bir ‘Korku Filmi’.”

Sesler ya da mırıldanmalar giderek yükseliyordu. Mark bahçe kapısını açtı, ikisi birlikte çakıl taşı döşeli yoldan yürüdüler. Eski kulübeye yaklaştıkça fısıldaşmalar duyulabilir hale geldi:

*Solemn before us
Veiled the dark portal
Goal of all mortals...*

Şarkısını duyabiliyorlardı şimdi. Bir an birbirlerine baktılar, daha sonra Evangeline heyecanla kapının üst sövesinde her iki yanda asılı iki beyaz maska çevirdi gözlerini – iki genç yüze ait beyaz alçı maskları bunlar, belki ölüm maskları değil, ama iç karartıcı ve cansızlardı ne olsa. “Hansel ve Gretel’i mi bulduk dersiniz?” dedi Evangeline. Sonra da kendini toparlayıp kapıyı çaldı.

Beyaz Yüzler

Mırıltılar durdu. Evangeline yeniden çaldı kapıyı, kısa bir süre sonra kapı açıldı. "Umarım Schoenberg rahatsız etmez sizi." Kapının gerisinden ikircimli, hatta sinirli bir erkek sesi duyuldu. "Çok mu yüksekti sesi?" Birden önlerinde belirdi – kırklarında, koyu saçları şimdiden kırışmaya başlamış, yüzü öyle ince, öyle içeri çöküktü ki, ölümün görünüşünü önceden bilir gibiydi. "Özür dilerim. Lütfen buyrun."

"Tanıdığımı sandım!" Evangeline, ellerini öne doğru uzatmış, eşiği aştı. "Ben Evangeline Tupper. Bu da ..." Mark'ın odaya girmesini bekledi arkasından. "Bu da Mr. Clare. Her ikimizi de Pigskin Vadisi'nde görmüş olabilirsiniz."

"Pilgrin" diye mırıldandı Mark.

"Her neresiyse."

Adam bir an, şaşkın, hatta bozulmuş havasında baktı onlara. Daha önce bir kez görmüştü onları, gözlemevinden gelirken, kahverengi bir araba içinde görmüştü, ama şimdi bundan söz etmedi. "Fall" dedi yumuşak bir sesle. "Damian Fall." CD çalıcısına doğru gitti, sesi kısıtı, sonra ikircimli, kapadı makineyi. Mark adamın hafif kambur olduğunu fark etti. Fiziksel bir nedenden çok tinsel bir nedenden geliyordu bu kamburluk: elinden geldiğince yatıştırmak isterdi başkalarını. Kimseye zararı dokunsun istemezdi. "Bahçenin güzelliğinin farkına varmışsınızdır, herhalde?" diye sordu Damian, sırtı hâlâ onlara dönüktü.

Sıkıntılı resmiyeti Mark'ı bile etkilemişti, alçak bir sesle, "Buradan geçiyorduk da" diye cevap verdi.

"Yazın gelmelisiniz. Pembeler. Acı çiğdemler. Daha neler neler." Hep, onları rahatsız ediyormuş gibi, isteksiz konuşuyordu.

Mark kasvetli havayı dağıtmak ister gibi, "Ne güzel bir kulübe!" dedi ve neşeyle ellerini ovuşturdu. Kendisi bulmuş olmalıydı burayı. "On yedinci yüzyıl mı?"

"Bilmiyorum." Damian yavaşça söylemişti bunu, bir sürü hatadan biriydi sanki bu da.

"Sağlam işçilik" diye ekledi Mark, yumruğuyla duvarlardan birine vururken. "Kalın. Dayanıklı olsun diye. Harika malzeme."

Bir sessizlik oldu, Evangeline odanın ortasına doğru ilerleyerek bozdu bu sessizliği. "Bütün bunlar" dedi, "elle mi yapılmış. İnanamıyorum." Yukarılara, yüksek tavana oyulmuş ya da çivilenmiş beyaz alçı yüzlere apaçık bir coşkuyla bakıyordu. Geriye dönmüş gözler, yukardan, odada bulunanlara bakıyordu.

Sonunda, Damian da döndü ve yukarı baktı. "Sanırım, uzun bir hikâye, ama ben bilmiyorum. Buranın sahibi Mintlere sormanız gerekecek. Özür dilerim." Bütün bu yaşamı için özür diliyor olabilirdi. Şimdiyse, ziyaretlerinin amacını merak ederek fakat konuyu açmaya besbelli isteksiz, bir ona bir öbürüne bakıyordu.

Evangeline oralı değildi. "Demek Mintleri de tanıyorsunuz? Hiç bu kadar gerçek köylü yaratıklar gördünüz mü daha önce? Elime bir yaba alıp üzerlerine saman yığmak geliyor içimden. Ne demek istediğimi anlıyor musunuz?"

Damian Fall sinirli sinirli gülümsedi. Onun, Pilgrin Vadisi'ndeki olaylarla hiçbir ilişkisi olmadığını çoktan anlamıştı Mark, ama yararsız ve rahatsız edici bir karşılaşmaya dönüşmekte olan bu duruma nasıl son vereceğini bilemiyordu. "Siz" dedi dikkatle, "tatilde misiniz?"

"Yo, hayır." Damian ilk kez olmak üzere gerçekten yanıt veriyor gibiydi. "Ben hiç mola ya da dinlenme bilmem." "Dinlenme" sözcüğü sırasında sol yanağında bir anlık bir kasılma belirdi, oysa sesinde hiçbir titreme yoktu. "Hiç zamanım olmuyor, anlıyorsunuz ya. Üstlerim..." Burada kesti sözlerini.

Evangeline üst perdeden, "Sanıyorum" dedi "harika bir iştesiniz." Fakat hemen o anda bu bağlamla ilişkili bir şey düşünemeyince, tereddüt etti. "Hava raporlarıyla ilgili biri misiniz?" Aklına gelen ilk güzel meslekti bu.

"Yaklaşıyorsunuz."

"Su bulucu?"

"Şey..." Damian Fall, bir başka rahatsızlığı önlemek için onun doğru bir tahminde bulunmasını istiyordu. "Korkarım şimdi biraz uzaklaşıyorsunuz."

Evangeline ellerini havaya kaldırdı. "Pes" dedi. "Vazgeçiyorum."

"Sizinkine benzer bir meslektenim." Evangeline'in bir arkeolog olduğundan kuşku duyduğu için Mark'a dönmüştü yüzünü. Fakat sonra, onu incitmek istemediği için tekrar ona döndü. "Sizinkine de, tabii."

"Hayır" dedi Evangeline. "Eğlenmeyin benimle. Söyleyin. Etonnez-moi."

"Çevrenize bakın." Konuştukça, olduğundan daha küçük görünüyordu şimdi Mark'a, kulübenin duvarlarını gösterirken, beklenmedik konuklarının kendisinin orada olduğunu unutmuş olmalarından oldukça mutlu gibiydi.

Evangeline, söyleneni yaparak, sevimli bir meraklılık içinde bir parmağı üst dudağında, odayı gözden geçiriyordu – göreceği herhangi bir şeyden şaşırma ya da sevinmeyi beklemiş gibiydi. Bir duvarda siyah, dar çerçevelere tutturulmuş bir dizi basılı resim vardı, apaçık istemeden bir çılgık atarak onlara doğru koştu. 1610'da, *Starry Messenger*'da yayımlanmış, Galileo'nun Ülker takımı yıldızı haritasına ait bir gravürdü bu; koyu renk çizgileri öyle dikkatle oyulmuştu ki, koyu çizgileri öyle dikkatle çizilmişti ki, çizgiler alevden çemberler arasında çevreye yayılmış gibi görünüyordu; elinde güneşin görkemli bir imgesini tutan bir on sekizinci yüzyıl Batlamyus tasviri, güneşin ışınları, merkezi bir küreden çıkan parlak madeni dillerle temsil edilmiş; uzun peruklu bir Kopernik portresi, açık bir kapıya bakıyor, sağ eli bir usturlaba dayalı; çevresi yıldızların konumlarını gösteren harfler ve rakamlarla çevrili bir Tycho Brahe gravürü; bir Kepler tasviri: eli bir bir göksel yarımküreyi gösteriyor, altında bir yazı:

"Astronominin iki amacı vardır, göklerin görünümünü korumak ve dünyanın yapısının gerçek biçimi üzerine düşünmek"; bir Newton tasviri, aydınlatılmış bir odada yüzen güneş sistemi modelini gözler önüne sermek için bir perdeyi açıyor; ve bu dizinin sonunda, Einstein'ın, üzeri tebeşirle yazılmış kargacak burgacak yazılarla dolu bir karatahta önündeki bir fotoğrafı.

"Ne güzel yüzler bunlar" diyordu Evangeline. "O günlerde. Ah, bakın. Nasıl mutlular." Daha büyük boyda üç basılı tablonun dikkatle birbiri ardından asıldığı öteki duvara gitti. Kenarları buruşuk ve lekeli ilk gravür, açık bir pencereden yukarıya doğru bakan keşiş giysili bir yaşlı adama aitti; elleri, yakarır gibi, avuçları açık, yukarıya doğru kalkıktı. Onun yanında, on yedinci yüzyıl basısı, saçları arkadan şeritlerle bağlanmış peruklar takmış, uzun boruların içine bakan üç adam gravürü; bu sahnenin altında şunlar yazılı: *Prospectus Intra Cameram Stellatum*. Son gravür daha sonraki bir tarihten: soba borusu gibi uzun şapkalar giymiş, karanlık bir odada çalışan üç Victorian'ı gösteriyordu, önlerinde büyük bir teleskoptan inen dar bir ışık ışını. Bunun altındaki yazı: *Domus obscurata*.

"Peki bu görkemli ibarenin anlamı ne?" diye sordu Evangeline.

Damian çok sakindi. "Karanlık ev" dedi.

"Dayanamam. Çok güzel."

Mark Clare de resimlere bakıyordu. "Bizde, arkeolojide de aynı şey var" dedi. "Biz ona 'fogou' deriz. Yeraltındaki ev."

Damian hızla ve heyecanla, "Ama benim karanlık evim yerin üstünde" dedi. "Holblack Moor'da bir gözlemevinde çalışıyorum. Bir astronomum. Benden istediğiniz neydi?"

Konuşma

“Asla geriye gidemezsiniz” diyordu Damian Fall. “Geçmişe gönderilen sinyaller kendi yankıları tarafından yok edilir. Yalnızca bir tek şey yapabilirsiniz. Geleceğe sinyal gönderebilirsiniz. Öözür dilerim. Söözünüzü kestim, bağışlayın.”

Mark Clare ziyaretine bir açıklama getirebilmek için Damian’a Pilgrin Vadisi’nde alışılmışın dışında bir etkinlik fark edip etmediğini sormuştu; şimdiyse, daha inandırıcı bir edayla, tümölüsün doğasını anlatıyordu kısaca. Kulübenin ortasında durmuş, elleri paltosunun ceplerine sokulu, gözleri vermek istediği bilgiyle parlıyordu. “Ulutaş dönemi” diyordu, “geriye, gayet uzun bir zamana uzanıyor. Üç bin yıldan fazla sürüyor. Ve bunun gibi mezar odalar iki bin yıldır yapılıyordu.” Heyecanla ayaklarının ucunda yükselmişti, sonra tekrar topuklarına bastı.

“Onu bütünölyle capcanlı görebilseydik.” Evangeline bu konuşmanın dışında bırakılmamaya kararlıydı. “Bütün o nefis hayvan derileri. Nefis ama hiç kuşkusuz çok pis.”

Mark kaşlarını çattı, onun şakacı nostalji ruhuna girmeye niyeti yoktu. “Bilmiyoruz –emin değiliz– fakat Pilgrin Vadisi’ndeki mezarın İ.Ö. 2500 yılında yapılmış olduğunu düşünölyoruz. Ve bunun bir gökbilimcinin mezarı olduğunu sanıölyoruz.”

Damian, kendi mesleğinden söz edildiğini işitince, yüzü kızardı. Evangeline küçük bir haz çığlığı attı. “Ne olağanüstü

bir rastlantı! Bahse girerim, birinin sizin mezarınızın üzerinde yürüdüğünü hissettiniz.”

“Emin olmak güç” diye yanıtladı Damian Fall. “Ama kuşkusuz, bir şeyler hissetmiş olmalıyım.” Peşinen özür dilemeye çalışıyormuş gibi, mahcup mahcup gülümsedi Mark’a. “Çok sayıda kuram var. Hangisini seçtiğiniz önemli değil. Sadece havada daha çok duman...”

“Bu mezarın yapıldığı zamanlarda bütün İngiltere’de taş çemberler vardı.” Mark, tartışmasını sürdürmeye o kadar istekliydi ki, Damian’ın garip bir biçimde dinlemeye isteksiz görüldüğünü fark edemedi. “Ve bütün bu kanıtlar, bu taş çemberlerin gözlemeyleri olduğunu akla getiriyor. Bu yüzden, geceleyin gökyüzünü seyreden ve şöyle ya da böyle yıldızları okuyabilenler, kabilenin en büyükleriydi.”

Damian onu durdurmak için elini uzattı, sonra da eline bakarak, çabucak cebine soktu yeniden. “Şimdi siz bunu hayal ettiğinize göre” dedi, “gerçekleşir. Bir zamanlar anlatılmış olan hikâyeye inanmak zorundayım, ama...”

“Evet. Tabii. Biz yine inanıyoruz ki, bu gözlemeyleri bütün yeryüzünde birbirinden bağımsız olarak oluştu. Malta’da, Portekiz’de, Danimarka’da, İrlanda’da bulundu. Şimdi de burada. Burada, Pilgrin Vadisi’nde.”

“...Ama keşke duymasaydım bunu. Çok sayıda hikâye var.”

Mark, astronomun yüzündeki gerginliği ilk kez görerek, durdu, sonra ağır ağır ve açık açık konuşmasını sürdürdü: “Neden yalnızca bu dönemde yıldızlara karşı böyle genel bir ilgi olsun, kimse bilmiyor. Yeryüzündeki insanların kendi anlamlarını neden göklerde görmeye başladığını hiç kimse anlamıyor. Bazı yaratıkların neden kanatlanıp kuş olduklarını sormak gibi bir şey bu.” Durakladı, bir an için, karanlık bir odada, küçük yatak odalarında oturmuş, pencereden dışarı bakan karısının hayali belirdi gözünün önünde.

“Devam edin” dedi Damian, odadaki ani sessizlikten kendini suçlu bularak. Mark hâlâ ikircimliydі. “Lütfen devam edin. Her güzel hikâyenin bir sonu vardır.”

“Tümülüsümüzün çevresindeki taş çember, göklerdeki bir noktayı hedefliyor bile olabilir. Böyle alışılmamış bir şekil, sa-

bit bir gözlemevi platformunu temsil ediyor da olabilir. Belki de bahar noktası zamanı için." Coşkusu bir anda nasıl dindiye öyle alevlendi, heyecan içinde kollarıyla kendi bedenini sarmıştı şimdi. "Ama yola çıktık. Sadece daha derine kadar kazmak zorundayız."

"Zaman kımıldamayınca kadar." Damian bir an için, bir aynanın bir yüzü yansıtışı gibi Mark'ın coşkusunu yakalamıştı. "Zamanın, bir binanın tepesinde, tabanındakinden daha hızlı aktığını bilir misiniz?"

"Bu vadide eskiden oturanlar belki de bunun için önderlerini yere gömüyorlardı. Belki de anlamışlardı bunu."

"Ama yukarıya baktıklarında, bir sabit yıldızlar örneği görmüş olmalılar. Neden astronomlarını yakıp yukarıya göndermediler? Ay'a örneğin?"

"Bu cümleyi başka bir yerde görmedim mi ben?" Bu konuşmadan sıkılmış olan Evangeline en sonunda uzaktan aşına bir şey duymuştu. "Bir papağan kadar hasta ile aynı şey değil mi bu? Yoksa budalalık mı ediyorum?" Her iki adam da sessizdi. "İşte aptalca bir soru daha" diye ekledi belli bir umutsuzlukla. "Tam olarak ne yapıyorsunuz bu fundalık boş arazide?"

"Yıldızları inceliyorum" dedi Damian.

"Ama o kadar çok yıldız var ki, nasıl seçiyorsunuz?"

"Ülker yıldızlarını bilir misiniz?" Evangeline sertçe baş salladı. "Yaklaşın, Boğa burcunun beş yıldızını göreceksiniz. Daha yaklaşın, Aldebaran'ı, kızıl devi bulursunuz. Bağışlayın beni." Konuşmasından olduğu kadar susuşundan da rahatsız olmuş, durdu, bir an için gözlerini kapadı. "Tabii ki hiçbirimiz değişmez bir geometriye inanmıyoruz. Yakına deyince, zaman bakımından yakına demek istiyorum. Ülkerler bizden 300 ışık yılı uzakta, Boğalar 140 ışık yılı. Aldebaran'sa yalnız 68 ışık yılı uzakta. Hepsi de o kadar yakın görünüyor birbirine, ama gerçekte çok ayrılar birbirlerinden."

Evangeline, işittiklerinden fazlasıyla büyülenmiş gibi, elini ağzına götürmüştü. "Bilmiyordum" dedi, "astronominin bu kadar hoş olduğunu. Tam bir ifşaat." Esneyişini zor bastırdı.

"Aslında yalnızca bir model bu" diye yanıtladı Damian. "Her şeye rağmen, ne bilmediğimizi bilmiyoruz."

“Şimdi de benimle eğleniyorsunuz. Evangeline’i buldunuz, devam edin eğlenmenize.”

“O fundalık arazide ziyaretime gelin” dedi düşünmeden. Damian Fall. Yere bakıyordu. “O zaman kendiniz görürsünüz.”

“Son derece zevkli bir şey olurdu bu.” Davet, aslında Mark’a yapılmıştı, ama Evangeline gitmek için o kadar hevesliydi ki, sevinçle kabul etti. “Bundan daha büyüleyici bir konuşmayı ne zaman yapmıştım, bilmiyorum.” Mark’a bakıyordu, o ise oradan ayrılmaya hazır olduğuna dair hiçbir işaret vermiyordu. “Emimin ki, *ilerde* daha çok konuşacağız.”

“Elbette” dedi Damian onlardan bir adım geriye, sonra da bir adım yana attı, ileri geri dans ediyor gibiydi bu haliyle.

Evangeline kapıya doğru yürüdü, Mark istemeyerek onu izledi, Damian ise onların dar yoldan yürüyüşlerini, bahçe kapısını açışlarını seyretti. Kulübede oturmak istemiyordu henüz, küçük bahçeye çıktı. Onlar gelmeden önce, o da Batlamyus ve Kopernik’in, Kepler ve Newton’un, hepsi de sonsuz arayışlarının imgeleri içinde çerçevelenmiş gravürlerini inceliyordu. Kendi kuramları ve buluşları kısa, çok kısa sürmüştü, ama bütün bilgi bir hikâye idiyse, gerçekten neyi gösterirdi bu? Belki de ne yıldızlar, ne gezegenler, ne bulutsular ne de takımyıldızlar vardı; belki de sadece arzularımızın ve isteklerimizin tanınması olarak oluşmuşlardı. Dünyada hiç kimsenin gökleri incelemediği bir an gelseydi –hiçbir çocuğun hayretle yıldızlara bakmadığı, hiçbir radyo teleskobun uzak gökadalara yöneltilmediği, gözlemevinde hiçbir astronominin olmadığı– o zaman ne olurdu? Göklerin gözden kaybolma olasılığı var mıydı? Şimdi şu içimdeki boşluk gibi bir boşluk olsaydı üzerimizde? Bahçe kapısına dayandı ve karşıda karanlığın çökmeye başladığı tarlalara baktı. Uzakta, yapayalnız biri koyunları yediordu vadide, onun arkasında küçücük bir ateş, dumanını gökyüzüne salıyordu.

Mavi Köpek

Mark ve Evangeline kulübeden döndüklerinde, Hermione'yi bürodaki masalardan birinde bacak bacak üstüne atmış otururken buldular. Bir Woodbine sigarası içiyordu, içeri girdiklerinde Martha Temple ile konuşurken sigarasını havada sallıyordu. "Ve bir de o Japon-boğması denen şey var. Çok güzel eski bir hareket. Boynunuzu verin bana bir anlığına." Martha bu konuşmaya sadece Evangeline Tupper hakkında başka şeyler öğrenmek için girmiş, ama işin aldığı şekilden korkmaya başlamıştı şimdi. Hermione'nin gerçekten kendisine bu güreş tutuşunu göstermek isteyip istemediğinden emin değildi. Ciddi görünümüne karşın güvenilmez bir kadın olduğu kesindi, rol yapıyor olması da mümkündü. "Haydi, kırma beni" diyordu Hermione masanın kenarından aşağı kayarken.

Evangeline odanın ortasına doğru ilerleyip onun Martha'ya daha fazla yaklaşmasını önleyerek, "Yardımcım" dedi, "açık hava sporlarına çok düşkündür. Kelebekler filan. Öyle değil mi, Miss Crisp?"

Hermione ona gülümsedi sadece.

Martha, Evangeline'in aniden içeri girişine çok sevinmişti, hatta rahatlamıştı. Sözcüğü vurgulayarak, "Yardımcınız, çok hoş şeyler anlatıyordu bana" dedi. Evangeline, gerçek kadın aklının harikalarını kabule hazır, nazikçe gülümsedi. "Hep evde çalıştığını söylüyor bana."

"Bu bakımdan şanslıyım."

"Eve gelen bir kadının yok mu sizin?"

Evangeline hafifçe dikleştirdi. "Nereye gelen?"

"Temizlikçi bir kadın."

"Böyle biri var, evet." Ev yaşamı konusunda ayrılmak istiyordu. "Biliyor musunuz" diye sürdürdü, "biraz önce oradaki adamla çok ilginç bir konuşma yaptık." Evangeline kulübe yönünü gösteriyordu belli belirsiz. "Bir uzman topluluğuydu aynen."

"Tabii, onun şöyle... şöyle bir ilgisi yoktu" dedi Mark, öğleden sonraki olaylardan duyduğu sıkıntıyı örtecek kadar içten olduğunu düşündüğü bir sesle.

"Ah" dedi Martha, çok tatlı bir sesle, "Onun bir şüpheli olduğunu asla düşünmedim ben. Doğru sözcük bu mu?"

"Evet" dedi Mark. "Doğru sözcük bu."

Artık gitmek için acele eden Evangeline geceyi nerede geçirebileceklerini sorduğunda Mark bir şey daha eklemek üzeriydi. "Tabii." Mark hâlâ yüksek sesle konuşuyordu. "Bir otel demek istiyorsunuz?" Favorilerini düzeltilti. "Güvenilir ve rahat bir şey. Eski Dorset'ten bir şey."

"Bir düşüneyim." Martha akıllı ve yardımcı görünmeye karar verdi. "Hemen Mavi Köpek akla geliyor. Pek hoşgörülü kimselerdir oradakiler." Bunu söylerken Hermione'a bakıyordu. "Sanırım ayrı odalar istersiniz?"

Hermione bacakları yana açık dineliyordu. "Herhangi bir yatak yeter benim için. Bir hamak filan da olabilir."

"Sanıyorum Mavi Köpek'te yatak var yalnızca."

Evangeline yeniden söze karıştı. "Eminim" dedi, "yatak olması yeter."

Bundan hemen sonra oradan ayrıldılar, Mark bayırdan aşağı, Pilgrin Deresi'nin karşısına götürdü onları. Öbürleri güneş batıncaya kadar çalışmaya devam ettiler; Mark geriye dönüp baktığında arkeologların bacaklarının ve gövdelerinin gölgede kaldığını, başlarının ve omuzlarının ise güneş ışınları içinde olduğunu görüyordu. Tümülüsün kendisi, batmakta olan güneşin ışınları içinde parlamayan tepesi dışında, karanlıktaydı artık. O anda, bir zamanlar onun tepesinde nasıl bir odun yığını olduğu-

nu, bir ateşin yakıldığını ve aynı bölgede başka ateşlerin bunu izlediğini anladı – gördü. Alevlerin kırsal bölgeye nasıl yayıldığını, ve evet, doğrudan tümülüsün üstünde yıldızlar şekline dönüştüğünü gördü. Eski ateşler, Ülkerlerin yıldız-parıltısını taklit ediyordu. Yeryüzü, gökyüzünü yansıtır. Onun, Evangeline ile Hermione’yi arabasıyla Lyma Regis’e götürüşü de belli bir ruh aydınlanmasıyla oluyordu.

Hep birlikte Mavi Köpek’in dışında dururlarken Evangeline, “Akşam yemeğinde bize katılmak ister misiniz?” dedi. “Umarım güzel kırsal yemek mönüleri vardır.”

“İsterdim. Ama karım...”

“O da katılabilir bize” diye ekledi Hermione hemen.

“Karım pek iyi değil.” Başını eğmiş, yere bakıyordu, karısının duyduğu acıyı paylaşıyor, bu acının yeniden kendisini de sarmasından korkuyordu.

“Üzgünüm” dedi Evangeline. “Kadın sorunları mı?”

“Tam olarak değil. Sorunlar işte.”

“Olsun, yine de kötü. Sevgilerimi iletin kendisine. Onu düşüneceğimi söyleyin.”

“Elbette.” Mark gerçekten de mutluydu bu ilgiden.

“Daha şimdiden onu iyi tanır gibiyim.”

“Söylerim. Teşekkür ederim.”

“Teşekkür etmesi gereken benim.” Evangeline, Bebeği ve onun ağır bavullarını otelin lobisine sokmak üzereydi. “Böyle güzel bir gün için. Au revoir.” Mark arabasına yönelirken, Evangeline sevgiyle el salladı, O Crooked Alley’e doğru hızını artırıncaya kadar da gülümsemeye devam etti. Araba köşeyi döndükten sonra, “Bu sıkıntı hiç bitmeyecek sandım” dedi. “Bu adam ve o sözümona astronom son derece yordu beni.” Resepsiyondaki zili öfkeyle çaldı. “Hem, sen” diye ekledi, “meslektaşlarımda önünde neden utandırıp duruyorsun beni? Neydi o güreş konusu?”

“Sırf konuşuyordum ben. Sen her zaman yaparsın ya.” Resepsiyon memuru geldi, adlarını kaydettirip odalarına götürüldükten hemen sonra Hermione konuşmasını rahatça sürdürdü. “Ne olursa olsun” dedi, “küçük bir kadın muamelesi görmekten sıkılıyorum zaman zaman. Budala kadın *yardımcı*.” Evangeline

gibi belli bir vurguyla söylemişti bu deyimini. "Bu rol hoşuma gidiyor mu sanıyorsun?"

Özel yaşamlarının çözülmemiş bütün sorunları patlak verebilirdi burada, ama Evangeline buna fırsat vermemeyi yeğledi. Bavulunu tek yataklardan birinin üzerine koyarken, bir iç çekişle, "Neyse" dedi, "Bebek ister, Bebek elde eder." Eliyle yatağa dokundu. "Belki de Bebek bu akşam yemeği için pembe bir şeyler giymek ister, ne dersin?"

Hermione şöyle bir baktı, onun biraz önce söylemiş olduğu şeyleri kulak ardı etme yeteneğine şaşıtı kaldı, ama daha sonra güldü. "Şöyle yumuşak, tüylü bir şey. Şunun gibi?" Kendi bavulundan yeşil yünlü bir ceket çıkarmış, arkadaşına uzatmıştı. "Babanın giyebileceği bir şey?" Gülüştüler.

Bir Toplantı

Aslında iki hanım, sonunda otelin lokantasına indiklerinde, Bebek akşam yemeği için ince çizgili kumaştan bir elbise giymişti. Evangeline'se şeffaf mavi bir elbise giymişti – mavi, onun “yaşlı denizci rengi” dediği cinstendi. “Hangi lezzetli şeyleri yemek ister Bebeğim bu akşam?” Mönüyü eski dostunun önüne sürdü. “Biraz hafif pasta?”

Garson kız ürkek ürkek yaklaştı masaya. Evangeline hemen ses tonunu değiştirerek “Biftek” dedi. “Az pişmiş olsun. Sığırdan hemen çıkarılmış gibi sanki.” Sonra ekledi: “Bahşişiniz de içinde olacak.” Hermione karar vermekte güçlük çekiyordu, eski dostu parmağını mönü üzerinde aşağı yukarı dolaştırırken Evangeline sabırsızlanıyordu. “Sen beyin seversin, öyle değil mi?” diye sordu ve onun yanıtını beklemeden garsona baktı. “Sanırım bu akşam beyin yiyecek” dedi.

“O da mı az pişmiş olacak, Miss?”

“Bu kasabada hiç şaşırırmazdım öyle olursa.”

Garson espriyi kavrayamamıştı. “Beyninizin nasıl pişirilmesini isterdiniz, Miss?”

“Kömür gibi kapkara pişsin, güzelim. Tanınmaz halde. İki şişe de kırmızı yerli şarap.”

Hermione fısıldadı ona: “Benim adıma sipariş vermemeni dilerdim. Bundan nefret ediyorum.”

Evangeline şaşkın şaşkın baktı ona. “Yanlış bir şey mi yaptım? Sen beyin seversin, değil mi?”

Üç masa uzaktaki bir başka çift onları seyretmiyor gibi yapıyordu. Floey Hanover kocasına, "Şu kesicilere* bak" dedi. "Winston Churchill gibi giyinmişler."

"Seviciler, güzelim. Eski İrlanda ezgisini hatırlarsın, değil mi? Artık söyleme bana gözyaşı ve iç çekişiyle, aşkımızı kınayacaklarını. Onların hep – bir şeyleri var, tra-la, şimdi unuttum – ama bizimkisi hepsinden tatlı."

"Doğru değil" dedi Floey. "Bu yaşta olmaz." İki yaşlı kadın arasındaki konuşmayı duymaya çalışırken başını önüne, körili tavuğuna eğmişti, kocasına susmasını işaret etti.

"Kancıklar bizi özleyecek" diyordu Hermione, Evangeline'e. Floey Hanover anlamlı anlamlı baktı kocasına.

"Bulundukları yerde mutludur onlar. Hep öyle olmuşlardır." İki Fransız finosu, George ile Harry, kendilerince Paddy diye bilinen, bir İrlandalı kadın "gündelikçi"nin sorumluluğuna bırakılmıştı, kadın üç oğluyla birlikte belediye apartmanlarından birinde kalıyordu. "Paddy onlara düşkündür, sevgilim. Onlar da her zaman küçük uslu kancıklardır."

Bir çatal, Floey'nin ağzıyla tabağı arasında havada kaldı öylece. "Duydun mu nasıl edepsizce konuştuklarını?" diye fısıldadı kocasına. "Hem de burada, Lyme Regis'te."

Evangeline bir Woodbine sigarası çıkardı, yemeğini beklemek üzere geriye yaslandı. "Ne hoş bir gündü" dedi. "Ne kadar da eğitici. Bütün o yıldızlar ve ışık yılları. Bebeğimin küçük başı dönüyor olmalı."

"Şu vadiyi keşfetmemiz gerekiyor yarın" dedi Joey Hanover karısına. "Ne demişti adına? Pilgrim mi?" Bir çatalla boş tabağı üzerinde çemberler çiziyordu. "Kulübenin yanında bir ağaçlık hatırlıyor gibiyim. Ya da bir orman. Ne olsa, ağaç. Ağaçları hatırlıyorum." Daha gür bir sesle konuşmaya başladı. "Kıvrım kıvrım yükselen dumanı vardı. Yeşil ağaçların üzerinde. Hemen yanında kulübe..."

"Kapıyı Çalan Ağaçkakan?"

"Tamam, o. Avrupa'nın taçlı başlarına büyük duygularla söylenen hani."

* Yine bir sözcük oyunu: Floey Hanover her zamanki gibi sözcükleri yanlış kullanıyor. "Sevici" anlamına gelen "Dyke" yerine, "kike" argo dilinde "Yahudi"yi kullanıyor. Aslındaki uyağa uygun düşsün diye "yahudi" yerine "kesici"yi kullandım (ç.n.)

Birden kendi kendine konuşmaya başlamıştı. Floey Hermione'ye, Hermione de ona bakıyordu gözlerini dikmiş; her iki kadın bir anda sandalyelerinden kalktı. "Kaplan Postu!" diye bağırdı Floey.

"Yabani Sümbül!" diye yanıt verdi Hermione.

Otelin lokantasının ortasında birbirlerine yaklaştılar, küçük parmaklarını kulaklarına soktular, bir kez çevirdiler ve ikisi birden bağırdı: "Her zaman makak!"

Bunun eski dostunun "eski sevgili"lerinden biri olduğunu sanan Evangeline en sevimli haliyle görünmeye hazırlanıyordu. Joey Hanover ise Hermione'nin, karısının gençken tanıdığı bir tiyatro trupunda oyuncu olduğunu varsayarak gülümsüyor, çevresindeki öteki müşterilere bakıyordu. "Eski bir müzikhol" diyebilirdi. "Sev ya da nefret et, benzerini bir daha göremezsin."

Floey ona döndü. "İki insan rastlantıyla karşılaşır ya, ne di-yordun ona?"

"Çarpışma?"

"Hayır. Başka bir şey. 'Kayıtsızlık' gibi bir şey." Dille olan eşitsiz savaşımından vazgeçti. "Kaplan Postu, okulda benimle birlikteydi" diye devam etti konuşmasına. "Biliyorsun, St. Muriel'de." Bebek'in elbisesine, yakasına, kırıvatına bakıyordu. "Hiç değişmemişsin" dedi.

"İnşallah öyledir, Yabani Sümbül."

Evangeline üç-dört metre uzaktan, "Tanışma onuruna eriştiğimizi sanmıyorum" dedi. Bunun üzerine tanıştırmalar yapıldı, ikili gruplar daha geniş bir masaya geçti ve okul arkadaşları St. Muriel'in yatakhane üzerine anılarını yadettikler birlikte.

"Hatırlıyor musun Kaplan, bir gece nasıl sarhoş olmuştun da köpek bisküvilerini yemeye koyulmuştun? Kahvaltılık hububat sanıyordun onları. Üzerlerine süt dökmüş ve yemiştin."

Nedense Evangeline'i dehşete düşürür gibi oldu bu. "Ne gülünç" dedi. Woodbine'ını kül tablasına delice bastırırken gülümsemeye çalışıyordu.

"Anladığıma göre" dedi Joe, "St. Trinian'inkine benziyor. Eski okul kırıvatı mı bu?" Bebek'in boynundaki şeyi gösteriyordu. "Yoksa hayat okulu muydu?"

Bebek buna güldü. "Birde bir" cevabını verdi.

Bebek ile Floey Hanover geçmiş günlerine dalmışken, Evangeline Joey'a döndü; televizyondan çok iyi tanıyordu onu, ama bu gerçeği kabul etmeye hazır değildi. Henüz. Bütün kozlarını elinden alırdı bu o zaman. "Yeniden buluşmaları ne hoş değil mi?" dedi. "Hem de böyle güzel bir yerde." Bir sigara daha yaktı. "Londra'da bir şey görmeden yaşıyoruz. Her şeyle ilişkimiz kesilmiş gibi." Joey da aynı düşüncede görünüyordu. "Ama, doğayla karşılaşır karşılaşmaz istiyoruz onu. Bağrımıza basıyoruz."

"Siz de bana bunu anımsatıyorsunuz" dedi Joey. "Cesur Eski Meşe. Alçak sesle söylenen bir şarkı."

Bu bir kompliman olmalıydı, Evangeline gülümsedi. "Sizi sahnede gördüğümünden eminim" dedi.

"Bir zamanlar sahnede idim. Evet."

"Başka yerlerde de?"

"Başka yerlerde de." Joey aslında gururlu biri değildi, ama tanınmadığında her zaman canı sıkılırdı. Böyle tepkisizlik durumlarında sanki hiç yaşamıyormuş gibi olurdu. "Televizyon. Radyo. Ama hepsi bitti artık. Tepelerin ardında, uzaklarda kaldı."

"İşte" dedi Evangeline, "bütün onuruyla emekli olmuş bir kişi konuşuyor şimdi. Şımarmamış." Joey hafifçe eğilerek yanıt verdi buna. "Sanıyorum" diye devam etti kadın, "burada olmanızın nedeni de bu. Bu muhteşem eski kentte?"

"Olabilir, olabilir." Joey bu durumdan kurtulmak istiyor gibiydi. "Birazcık hayalin zararı dokunmaz."

"Ne garip değil mi? Benim felsefem de her zaman bu olmuştur." Bir sessizlik oldu aralarında, o zaman Evangeline çaresiz bir başka konuya atladı. "Emeklilikten söz ediyorken" dedi, "bu güzel eski mezarlığı buldum. Ama tam da mezarlık demek istemiyorum. Tam olarak bu değil. Sahi ne diyorsunuz ona?"

Floey bu tür dil güçlüklerinde yardımcı olmaya her zaman hazırdı, Bebek'le heyecanlı konuşmalarını keserek, "Sanatoryum mu?" dedi.

"Tam değil."

"Krematoryum mu yoksa?"

“Bu daha yakın.” Aslında o Pilgrin Vadisi’ndeki tümölüsten söz etmek istiyordu. “Çevresinde bazı kutsal taşlar var” dedi. “Yalnızca çevresinde. Şaşırtıcı değil mi? Yıldızlarla ilişkili...”

Sesi giderek zayıfladı. Joey parmaklarını parlak kırmızı yeleşinin üzerinde oynatarak uzaklara bakıyordu. “Bu bana bir hikâyeyi anımsatıyor” dedi yavaşça. “Bir hikâye geliyor aklıma. Onu nasıl olup da bildiğimi bilmiyorum. Ama biliyorum.”

Evangeline lokantanın tavanına bir duman halkası üfürdü. “Durmayın” dedi.

“Benimle misiniz?” Onun ünlü cümlelerinden biriydi bu ama şimdi çok yumuşak bir sesle söylemişti bunu, bir büyüye başlarmış gibi. “Şey...”

Bir Hikâye

Bir zamanlar, çok çok eski günlerde, dünyanın üzerinde ruhlar vardı hep. Kayaların ruhları, akarsuların ruhları, ormanların ruhları. Ve o günlerde Wesses halkı bunlara tapardı. Sahilde, tam da Lud Mouth'un ötesinde bir tarla vardır, işte o tarlada siyah bir taş parçası görürsünüz, bu taş öyle derine gömülüdür ki, bugüne kadar hiç kimse yerinden oynatamamıştır onu: ruhlar için su ve yiyecek oraya bırakılırdı, hâlâ da sunu-taşı olarak bilinir. Ama başka ruhlar da vardı, yerin altından gelmiş olan kötü ruhlar. Söylendiğine göre, toprağın üzerinde yürüyen insanların gürültüleri onları kızdırırmış, bu yüzden de onlar bu bölgede oturanları yüksek uçurumların kenarına ya da en derin çukurlara sürmeye çalışmış. Uykuları bölünmeden uyuyabilenler diye onları ortadan kaldırmak isterlermiş.

Bu ruhlar uçabilirlermiş. Bir yerde yaşamazlar da yeraltındaki büyük mağaralarda süzülerek uçarlarmış – işte bu yüzden, kulağınızı yere dayadığınızda, kanat çırpışlarına benzer sesler işitirmişsiniz. İnsanların görmeyeceği büyük kapılardan çıkıp topraktan, dış havaya bile uçabilirlermiş; fakat orman ruhları, akarsu ruhları onlardan nefret ettiği için, yüzeye yaklaşılamazlar, bulutların içinde ya da daha yükseklerde, daha yükseklerde, gök boşluğunda uçmak zorunda kalırlarmış. Göklerde hızlı bir hareket olduğunda onları gördüklerini ileri süren insanlar vardır hâlâ.

Uzun zaman önce, St. Gabriel denilen eski taş köyde, bir yaz ortasıydı, birçok erkek ve kadın dışarda, açık göğün altında uyuyordu. Küçük bir köydü burası, ama elbette çocuklar da vardı – kimileri on iki diyor, kimileri daha fazla. Doğal olarak, kötü ruhlar çocuklardan nefret ederdi, o gece, köylüler yıldızların altında uyurlarken, onlar da fesat için bir araya gelmişler; uyuyanların başlarının üzerinde dönmeye başlamışlar, tasarladıkları ve planladıkları gibi, bazen baykuş gibi ötüyor, bazen tilki gibi havlıyorlarmış. Yaptıkları şey bu. Gecenin en sakin saatinde, ölü zamanda, bütün iyiliksever ruhlar kendi kayalarında, akarsularında ya da ormanlarında dinlenirlerken, onlar biraz daha uçtuktan sonra tam da çocukların yattıkları yere konmuşlar. Bir kötü ruh birinci çocuğa sinsice ilerlemiş ve kulağına fısıldamış: “Ana babanı bırak benimle gel. Nasıl uçağını öğretilirim sana, başının üzerinde ışık saçan bütün o parlak yıldızları keşfederiz birlikte.” Daha sonra ikinci bir ruh bir başka çocuğun omzuna dokunup fısıldamış: “Bizimle gel. Biz sizin gerçek aileniziz, çünkü biz de sizin gibi özgür olmanın ne demek olduğunu biliyoruz. Sizleri gökyüzüne götürüp gökyüzünün gizlerini göstereceğiz size.” Üçüncü bir ruh, kanatlarının ucuyla bir çocuğu uyandırıp mırıldanmış: “Böyle sert toprak üzerinde yatıp duracağına neden yumuşacık havanın içinde yüzmüyorsun? Aileni bırak da bizimle gel.” Hiç kimse, bu çocukların sürmeye zorlandıkları çetin yaşamdan yorgun düşmüş olup olmadıklarını, kötü ruhlar kulaklarına fısıldarken bile yıldızları düşleyip düşlemediklerini, ya da başka bir nedenle mi kendilerinden geçmiş olduklarını bilmiyor; fakat hangi nedenle olursa olsun, hep birlikte kalkmışlar ve kötü ruhlar onları St. Gabriel uçurumunun kenarına götürmüş. Daha sonra ruhlar onların üzerinde uçmaya başlamış, kanatlarını çırparak gökyüzünü, çocukların daha önce görmediği kadar parlak ve görkemli hale getirmişler. Çocuklar ellerini çırpmışlar, fakat annelerini ve babalarını uyandıracak kadar yüksek sesle değil, ruhlar onlara kendilerinin de uçabileceğini söylemeden önce birbirlerine gizlice gülümsemişler. “Hepiniz bizimle birlikte uçacaksınız” diye fısıldamışlar. “Yalnız bir şartla.”

Çocuklar, “Ne yapmamız gerektiğini söyleyin bize” diye yalvarmış. “Ne yapmamız gerektiğini söyleyin bize!”

“Yeni bir yaşama başlamalısınız. Topraktan sonsuza kadar ayrılacak ve yıldızlar arasında yaşayacaksınız, bir daha toprağa ayak basarsanız, taşla döneceksiniz.” Ruhlar bunları çok hızlı bir şekilde mırıldanmış, çocuklardan bazılarının bu uyarıları hiç duymadıkları söyleniyor; işittikleri tek şey gökyüzüne doğru uçmanın heyecanıymış, gördükleri tek şey gece göğünün harikasıymış. “Ne göreceğiz? Ne göreceğiz?” diye sormuş onlara bir küçük kız.

“Harikaların en büyüğü” diye cevap vermiş baş ruh. “Ne dilerse onu göreceksin. Ne görmeyi dilerse onu göreceksin.”

Tabii, çocuklar bütün bunlar karşısında çok heyecanlanmışlar, hepsi birden alınıp götürülmeleri için yaygaraya başlamışlar; böylece ruhlar birer birer almış onları kanatları üzerine – bu kötü ruhlar o kadar hafifmişler ki, çocuklara sanki kendileri uçuyormuş gibi gelmiş. Birden, o kadar iyi tanıdıkları tarlaların ve ormanların üzerinde süzölmeye başlamışlar; giderek öylesine yükselmişler ki, evleri ve aileleri kum tanelerinden daha ufak görünüyormuş; giderek öylesine yukarı çıkmışlar ki, ayaklarının altındaki hiçbir şeyi tanıyamaz olmuşlar. Fakat hava çok soğumaya başlamış, çocuklar titriyormuş. “Yıldızlar nerede?” diye sormuş bir tanesi, bir diğeri bağırmış: “Yeryüzünde bizi ısıtan güneş nerede?”

Ve bir ruh gülererek yanıtlamış: “Ne diliyorsanız onu göreceksiniz.”

Bir başkası yankılamış onu: “Ne diliyorsanız sadece onu göreceksiniz.”

Fakat aslında çocuklar hiçbir şey dilememiş, hiçbir şey beklememişler. Sadece bir an kaçmak, güç yaşamlarından uzaklaşmak istemişler. Gerçekte içlerinden bazıları dilek nedir bilmiyormuş. Çevreleri soğukmuş artık ve karanlıkmuş, sisliymiş. “İndirin bizi” diye ağlamış küçük kız.

“Bizi geriye götürün” diye bağırmış onun ağabeyi.

“Ama şartı biliyorsunuz? Toprağa bir daha ayak basarsanız ne olur?”

“Eve gitmek istiyoruz!” Çocuklar hiçbir şeye aldırmayacak kadar çok korkmuşlarmış, tek istekleri bu korkunç yerden ayrılmakmış.

“Gerçek dileğiniz buysa, öyle olsun o zaman.” Ruhlar hızla havanın içine bırakmışlar kendilerini; o kadar aşağılara uçmuşlar ki, çocuklar ellerini uzatmışlar bildik ormanlara ve tepelere, o kadar inmişler ki aşağılara çocuklar eski St Gabriel Köyü’nü seçebilmişler. O kadar yaklaşmışlar ki, uyumakta olan ana babalarının üzgün yüzlerini görebiliyorlarmış, fakat kötü ruhlar yeniden St. Gabriel uçuşumuna gelince, çocukları sırtlarından aşağı atmışlar. Ve onlar yere düşer düşmez derhal taşla dönmüşler. On ikisi birden, denizin kenarında bir çember oluşturmuş. Çocukların evlerinden uzağa gezilerinin sonu böyle olmuş.

Bazıları bunun, çocuklara, başlarını alıp gitmemeyi öğretmek için uydurulmuş bir peri masalı olduğunu söylüyor. Fakat bunda başka tür bir gerçek olduğunu söyleyenler de var – St. Gabriel’in yakınındaki tarlalarda çöplükten geçinen bir yetim çocuk varmış. Bu yetim garip bir çocukmuş, köyün öteki çocuklarını büyülemiş. Barren diye bilinirmiş o. Bizim Barren. Ve Bizim Barren çocuklara uçtuğunu söylemiş; çocuklar onunla alay edince öfkelenmiş ve onlara nasıl uçulacağını öğretebileceğini de söylemiş. Onları güle oynaya St. Gabriel uçuşumunun kenarına kadar getirdiği söyleniyor, orada, onları uçurumdan aşağı, havaya atlamaya kandırmış. Tabii, düşmüşler ve aşağıdaki kayaların üzerinde parçalanmışlar. Yani bu kayalar, hikâyede anlatıldığı gibi, ruhların taşla dönüştürdüğü çocuklar değil de, gerçekte uçabileceklerini düşünmüş olan çocukların mezarlarıymış. Ve o küçük köy uzun zaman önce toprağın altında kalmış olmasına karşın, on iki kayayı hâlâ görebilirsiniz.

Joey Hanover gözlerini ovuşturdu ve ötekilere baktı. “Nerden biliyorum bu hikâyeyi?” dedi ortaya. “Ne zaman işittim bu hikâyeyi?”

Evangeline ile Floey uyuyakalmıştı, ama Joey’un sesi kesilince uyandılar. Floey bir elini boş şarap şişesinden bir türlü ayırmamayı başarmıştı, Evangeline ise yorgun yorgun bunu gösteriyordu. “İyi bir yıl mıydı?” diye sordu ona.

Floey bundan alındı, “Bilemem” diye yanıtladı. “Kitapsever değilim ben.”

Fakat Hermione, Joey'un hikâyesini dikkatle dinlemişti ve ağlıyordu. Ceketinin cebinden koca bir mendil çıkardı ve yüksek sesle sümkürdü. "Özür dilerim" dedi. "Gözüme kül kaçtı sanırım." Sigarasından bir nefes çekmeye çalıştı, ama sigarası çoktan sönmüştü; yumuşak bir sesle sordu: "Ateşi olan var mı?"

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

*Kendi minicik varlıkları ile pervasızca aralarına
daldıkları varlıklar arasındaki zıtlığı
giderek daha çok hissettiler;
bir fikir olarak bile baş edemedikleri,
bir karabasan gibi çevrelerinde
asılı boşluğun içinde sıkışıp
kalmışlardı.*

Kulede İki Kişi
THOMAS HARDY

.

.

.

Özel Dünyalar

Sıcak bir yaz olacağa benziyordu; güneş, Pilgrin Vadisi'nin yamaçlarından son şafak sisini de daha şimdiden yakıp kül etmişti; ağaçların yaprakları daha koyuydu artık, daha yeni kırılmış koyunlarsa incecik kalmış derenin yakınında sürünüp duruyordu. Arkeologlar sabahın erken saatlerinde çalışmaktaydı, mezarın çevresindeki toprağı suluyorlardı; topraktan bir şey yüzeye çıksın da büyüsün diye acele ediyorlar sanılabilirdi; aslında onlar, yeni çıkarılmış toprağı, tozun ve günün parlak ışığının silebileceğı işaretleri görünür tutmak için ıslatıyorlardı. Koyu bir kil kıvrımı, çok önceden gömülmüş, çürümüş bir şeyi akla getirebilir, bir kireç yatağındaki lekeler, çakmak taşı ya da balta serpintisi izlenimi verebilirdi. Bu yüzden de, gün ilerledikçe, kazı alanının çevresine, gölge yapacak yeşil çadır bezinden perdeler gerildi.

Devamlı aşağıya ön avluya ve mezar bölmesine doğru ilerleyerek epeyce derine inmişlerdi: Daha şimdiden çatının kapak taşları ortaya çıkarılmıştı – koyu renk büyük taşlar birbirine öyle bitleştirilmişti ki, mezar bir tek büyük kayayla örtülmüş gibi görünüyordu, üzerindeki ağırlık aşağıya doğru bası yapıyor ve bilinmeyen iç bölümü dışa kapıyordu. Bu taşlar şu anda siyah plastik örtülerle korunuyordu, ama birkaç gün önce, üzerlerindeki kireçli toprak kalıntısı sonunda temizlenip de çukurlu, çizgili yüzeyleri sonunda ortaya çıkarıldığında, Mark sabırsızlıkla

höyüğün tepesine tırmanmıştı. Bu eski çatıya ilk dokunan kişi olmak istemişti. Sanki o anda, dört bin beş yüz yıl kadar önce mezarı kapatmış işçilerin yaşamına ve ruhlarına dokunabilecekmiş gibi geliyordu ona. Belki de bütün görünüm o zaman, kayboluncaya kadar incelerek, bükülerek yükselen duman gibi değişebilirdi – ve vadi, mezar yapılırken, vadililer şarkılar söyleyerek ona doğru giderlerkenki haliyle ortaya çıkardı. İki elini taşın üzerine koymuş, bir tür şaşkınlıkla çevresine bakmıştı. Fakat hiçbir şey değişmemişti. Ağaçların dalları rüzgârda birbirleriyle dövüşüyor, çitler çatırdıyordu, bir mala, toprağı hafif hafif kazıyordu. Dokunduğunda soğuktu taş, hızla indi höyüğün üzerinden; sırtını döndü, yürüdü gitti, ötekilerin yüzünü görmesini istemiyordu. Ne olursa olsun, şimdiki zamandan kaçılmazdı.

On iki kişi çalışıyordu kazı alanında, o yaz sabahında, her biri işaretlenmiş toprağın ufacık bir alanı içinde, sessizce kazıyor, eliyordu; kürekkemikleri, bıçaklar, kürdanlar, fırçalar, malalar, plastik bardaklar, kürekler saçılmış duruyordu çevrelerinde. Birbirlerine alışmışlardı artık; Owen Chard, mezara yaklaştıkça, çirkin bir doyum duygusuyla, davranışlarının nasıl değişir gibi olduğunu fark ediyordu. İyi biliyordu bunu, çünkü her zaman aynı şey olurdu. Sanki kendi koruyucu kabukları soyuluyormuş da, daha açık, gizlenmeye daha az eğilimli, daha belli biçimde kendileri oluyorlardı. Yalnızca Martha Temple fazla etkilenmemişti. Julian Hill, bazen kendi bedeninin uzantısıymış gibi kazı alanının ortasında dinelip kuramlarını yüksek sesle dillendirirken, Mark Clare, kendini kesintisiz ve özel bir araştırmaya adanmış biri gibi, günlük kanıtları karşılaştırır dururken, Martha hep capcanlı duruyordu. Her iğne ve kolye, her kırık çanak çömlek parçası ya da kayağantaşı bulundukça, kazı alanında gerçekten iş yapan tek kişi kendisiymiş gibi zafer çığlıkları atıyordu.

Bu sabah, sessizliği keyifle bozarak, “Ne garip, değil mi” diyordu Owen’a, “her zaman bize daha çok iş düşüyor. Mark ne yaptığını biliyor kuşkusuz, bundan eminim. İsteddiği bütün kanıtları ona verebildiğim için mutluyum.”

Owen toprağa diz çökmüştü. Elindeki işi bıraktı ve “Ötekiler de çalışıyor, değil mi? Yalnızca siz değil” demeden önce bir süre yere, toprağa baktı.

“Ellerinden geleni yapıyorlar. Zavallı Mark’ı çabalarından dolayı kutlayan ilk kişi de benim... ama neden kanıtların çoğu kez birbirini tutmadığını merak ediyorum.” Kendince dokun durulacak şeye parmak bastığından emin, işine devam etti.

Gerçekten de, o güne kadar bulunmuş ve toplanmış materyalin, çözölenlerden daha fazla sorun çıkardığına değin bir duygu vardı içlerinde; bulunanlar, o kadar farklı dönemlerden-di, oranın sakinleriyle ilgili öyle birbirini tutmaz belirtiler gösteriyordu ki, bölgenin kesin kimliği hâlâ kuşkuluydu. Bu yüzden, burada çalışanların hepsi –genç asistanlar, kazıcılar, Marc Clare’in en yakın meslektaşları– hepsi Pilgrin Vadisi ve mezar hakkında başka başka şeyler düşünüyordu. Bütün gün sessizlik içinde çalışırken, kimi kuşkulu, kimi apaçık görüyordu bunu. Ellerin altındaki, toprağın altındaki insanlar, insan yaşamının başlangıcını temsil ediyordu, ama buraya geldiklerinde ölümü kutluyor olmalıydılar; bilinmeyen bir ayın gerçekleştirilmişti burada, ama bu yüzden, yaşayanlarla ölümler arasında sözle anlatılmamış ve çözümlenemeyen bir ortaklık vardı artık; onlar da bizim gibi kimselerdi, ama aynı zamanda hayal edilemeyecek kadar farklıydılar. Kazıcıların bulduğu her şey –toprak kaplar, iğneler, boncuklar, uzun zaman önce sönmüş yangından kalma küller– bütün bu tanıdık ayrıntılar insan duygularında ve insan topluluklarında bir sürekliliği akla getirmişti. Yine de neler söylemiş olabilirlerdi, el kol hareketleri nasıldı, yüzlerindeki ifadeler nasıldı? Ve, bu tümölös gerçekten de gökyüzüyle uyumlu idiyse, yıldızlara baktıklarında ne görmüşlerdi?

Zaman. Bir başka zamanda. Önce ya da sonra. Yıldız değil, ateşti bunlar. Kuşların ruhlarıydı. Sonsuz ateşin içine giriş yerleriydi. Ölümlerin gözleriydi onlar. Ve karanlık içinde hapsedilmişlerdi onlar tarafından.

“Hâlâ bulamadınız mı onları?” Çiftçi Mint, Martha Temple’in arkasında belirdi, onun biraz şaşırdığını görünce de bıyık altından güldü. “Bulamadınız mı daha?”

Martha kendini çabucak toparladı, “Belki de ben aptalım dır” dedi, “ama söylediklerinizden hiçbir şey anlamadım.”

"Söyle ona, Oğul."

Oğul Mint, çiftçinin yanında dineliyordu. "Koyun kemiklerini buldunuz mu? Tavşan kafalarını? İnek gübrelerini?"

Martha bunda bir rahatlık buluyor gibiydi. "Umutsuzluk ve bozgun yaratıp durmayın ortalıkta." Parmağını sallıyordu onlara doğru. "İşimizi baltalamanın yararı yok. Ayrıca gülünç de." Hâlâ gülümsüyordu. "Kimse inanmaz size. Gerçekten. Hem düşüncelerimi de kendime saklarım."

Çiftçi Mint onunla birlikte gülümsüyordu şimdi. "Bu sabah ne çıkmıştı ağzından, Oğul?"

"Karaçalıdan parfüm yapıyorlar bu günlerde." Oğul Mint başını kaşdı, söylediği şey hoşuna gitmiş olmalı, kahkahayla güldü.

"Ne diyor, siz anlatın Mr. Mint. Ben çok aptalımdır."

"Bu günlerde süprüntüleri her yerde kullanıyorlar. Onun söylemek istediği bu."

Martha güldü ve ellerini ovuşturdu. "Sizinle aynı fikirdeyim" dedi. "Ama siz bunu ötekilere söylemelisiniz, sanırım." İşitme mesafesinde kimler olduğunu görmek için çevresine baktı ve bağırdı: "Ne şanslıyız bugün! Bakın kim gelmiş bizi görmeye!" Sonra da Çiftçi Mint'e fısıldadı: "Haydi söyleyin onları oğlunuzun ağzından neler çıkmış."

Ötekiler yan yana duran sırtık çiftçileri görmek için yuvarıya baktılar; ikisi de aynı boydaydı, gölgeleri eşit düşüyordu tümülüsün üzerine. İki erkek bu ilgiden hiç de rahatsız olmamışlardı, ter içindeki işçilerden yana baktılar. "Sıcak, değil mi?" diye sordu Çiftçi Mint. Oğlu gibi o da yeşil renkte kalın bir süveter, onun üzerine de eski siyah bir ceket giymişti; bu dış giysilerin altında da kat kat gömlek ve yelek vardı, ama ikisi de sıcak hissetmiyor gibiydi. "Bundan sonra göreceğiniz şey, çölde göreceğiniz olacak, biliyorsunuz."

"Mucizeler" diye ekledi Oğul, ve babasından gururlu bir bakış kazandı. "O mucizeler."

"Gerçekten de, ben bir şey gördüm." Baştan beri kazı bölgesinde çalışan bir genç kadındı bu, her zaman sessizdi, hiç şikâyet etmezdi. "Mucizeye benzer bir şey."

Martha, Owen'a, "Keşke yeniden genç olsam" diye fısıldadı. "Ne hayal gücü."

"Bir adam gördüm. Buraya, vadiye tırmanmakta olan çıplak bir adam." Dereyi işaret ediyordu. "En azından gördüğümü sanıyorum."

"Budalalık etme, güzelim." Martha söze karışmaktan mutluydu. "Güneşte uzun süre kalmış olmalısın." İki çiftçi hiçbir şey söylemiyor, ama kızı yakından izliyordu.

"Belki de bizden biriydi" diye mırıldandı Owen. "Burada çalışan yabancılar var. Evet, öyle."

"Hayır." Kız çok sakın konuşuyordu. "Farklıydı o." İki çiftçi gözlerini ona dikmişti. "Bizden biri değildi. Ne demek istediğimi bilirsiniz."

"Hayır. Ne demek istediğinizi bilmiyorum" dedi Martha. Ama daha fazla şey duymak istediği besbelliydi, ötekiler kızın çevresinde toplanırken o da yaklaştı.

Sonra onlardan bir başkası, bütün sabahı, on santimetre ya var ya yok bir kemiğin üzerindeki toprağı fırçalamakla geçirmiş bir delikanlı, konuştu: "Acayip, ama ben de geçen gün sesler duyar gibi oldum." Bir an sustu. "Sonra da bir şey gördüğümü sandım."

Oğul Mint bir yana eğilirken Çiftçi Mint de başını öbür yana eğdi. "Demek geldiklerini gördün, öyle mi?"

"Onların?"

"Biliyorsun. Onlar." Çiftçi Mint oğlunu dirseğiyle dürttü. "Devam et, Oğul."

"Koyunlar. Sizin için gelen koyunları gördün." Her iki çiftçi birlikte güldü. "Kızdırılırlarsa korkunçtur, o koyunlar."

"Bak hele sen." Owen da gülünç bulmuş olmalıydı bunu. "Dünya aklını kaçırıyor. Sesler. Çıplak adamlar. Koyunlar. Hayaletler falan da yok mu? Eminim içinizden biri bir yerlerde bir hayalet de görmüştür."

Martha şakayla eline vurdu onun. "O kadar kötü olma, Owen. Dürüst olmaya çalışıyorlar, o kadar. Çok genç, çok yaratıcı kimseler onlar. Bırak ufak tefek şakalar yapsınlar." Bir şekilde ne yapıp edip onları gülünçleştirirken, her zaman onların yanlarında olduğunu vurgulayarak sevgiyle gülümsüyordu gruba. Hiç kimse bilmezdi bunu nasıl becerdiğini. Doğal bir yetenekti bu.

Tam bu anda Mark Clare çıktı kulübeden, Mintleri görünce onlara doğru yürüdü. Ellerini ovuşturuyordu. "Her şey yerinde mi?" diye sordu oradakilere. "Bir sorun var mı?"

"Kayda değer bir şey yok, Mr Clare." Çiftçi Mint ötekilerle olduğundan belirli şekilde daha resmiydi onunla. "Sözü edilecek bir şey yok. Biraz önce bir tarih dersi görüyorduk."

"Tarih mi?" Mark şaşkındı. Mintler dönüp gitmeye hazırlanırlarken, elini kaldırdı. "Aslında" dedi "ben de gelip sizi görmek istiyordum. Size söylemek istediğim bir şey vardı. Bu gece vadide ışıklar görürseniz korkmayın."

"Işık mı?" Bir anda Çiftçi Mint'in canını sıkmış gibiydi bu.

"Evet. Işık. Birkaç gece fotoğrafı çekmek istiyoruz."

"Işık rahatsız etmez bizi, Mr. Clare" diye cevap verdi Oğul Mint, babası adına. "Sesler de. Koyunlar da. Vadiden yukarı gelen yabancılar da."

"Bütün istediğimiz" diye sürdürdü Mark, "kazı bölgesine bir başka şekilde bakmak. Burada, nasıl göreceğimizi bile bilmediğimiz şeyler var."

"O zaman da ışık istiyorsunuz, değil mi?"

Birden vadinin aşağısına doğru yankılanan acı bir böğürtü duyuldu, herkes sesin geldiği yere doğru döndü. "Dört Numaralı İnek bu" dedi Çiftçi Mint belli bir hoşnutlukla. "Buzağısını kaybetti de. Bir-iki gün böyle böğürür durur artık." Her yıl aynı şey olur -- geceyi ve gündüzü belirleyen aynı acıklı bağırış, kaybettiği yavruları için aynı ağıt.

"Dünyada duymak istemem" dedi Martha, elleriyle kulaklarını kapayarak. "Duymak istemiyorum."

Gece Fotoğrafı

O gece kazı yerine geri döndüler. Tümülüstten on-on beş metre öteye, yanmış dişbudak ormanının tam kenarına, ince metal bir iskele dikildi; oradan kazı bölgesinin üzerine üç tane yüksek voltlu lamba yöneltilecekti. Parlak ışık, kısa yoğun gölgeler yaratacaktı – toprak yüzeyindeki bütün inişler, yokuşlar öyle koyu bir kabarıklık halinde karanlıktan fırlar gibi görünecekti ki, böyle sisli bir gecede bile yeryüzü garip, alışılmadık bir şekil alacaktı. Ayın çevresinde soluk bir ışık halesi vardı, komşu tarlada bir kadın, alıp başını gitmiş koyunlarını çağırmak için bir meşale yakmıştı. "Bill" diye bağıırıyordu. "Matilda!" Sesi, başka hiçbir sesin duyulmadığı Pilgrin Vadisi'nde çınılıyordu.

Owen Chard ile Mark Clare kazı alanının kenarında oturmuş, biraz sonra kuleden yöneltilecek parlak ışığın açısını ölçmek için bekliyordu. Karanlıkta, Julian Hill'in Martha'ya yüksek sesle, "Yazımı gelecek hafta size vereceğim, seveceğinizi umarım" dediğini duyabiliyorlardı; ikisi birden içgüdüsel olarak, tümülüsün çevresinde dikine duran taşlardan birinin gerisine sindiler. Mark iç geçirdi, sisi ve geceleyin göğü seyretmek için taşa dayandı. "Astronomla konuştuktan sonra Ülker takımıyıldızı üzerine okumaya başladım. Ve büyük yıldız Aldebaran üzerine de" dedi yavaşça. Parmaklarının boğumlarıyla dokunuyordu taşa. "Bu adamlar da onları biliyordu, sanırım. Kesin olarak ne görüyorlardı acaba?"

"Bana sormayın" dedi Owen. "Julian dostumuza sorun. O her şeyi bilir." Fakat daha sonra, Mark'ın gerçekten ilgilendiğini hissederek, yukarıları gösterdi eliyle. "Andromeda" dedi. "Kuğu. Uçucu."

"Yıldızları izlediğinizi bilmiyordum sizin."

"İzlemiyorum. Aslında bir şey anlamıyorum bunlardan. Bütün gördüğüm, gökyüzünde ışıklar. Onlardan daha az şey biliyorum." Mark, anlamayarak, yan yan baktı ona. "Burada gömülü kimselerden daha az. Buradaysalar şimdi." Gökyüzünde bir dalgalanma oldu, ama bir şey değildi; atmosferde bir titreşim. "Eğer canlanıp dönebilselerdi" diye sürdürdü Owen, "yıldızlar hakkında, sizin ya da benim bildiğimden daha çok şey bilirlerdi. Ne de olsa, tanıyabilecekleri tek şey gökyüzü olurdu."

Mark'ı heyecanlandırdı bu. "Ama her şey bir araya geliyor, toplanıyor. Hissetmiyor musunuz?"

"Evet, onu hissediyorum. Kıçımda bir ağrı hissediyorum." Islak otlardan iniltiyle kalktı Owen, gecenin karanlığında dış hatları zor görülebilen tümölüse doğru baktı. Yalnızca bir şekil belirtisiydi, ama yine de öylesine güçlüydü ki, bir yabancı olsa, ağır ağır yürüyüp bu yere ait duyguları bu kadar değiştiren şeyin ne olduğunu anlamak için karanlığa dikerdi gözlerini.

Hâlâ taşa yaslanmış duran Mark'a döndü, eski bir dost sıcaklığıyla yanına çöktü. "Şiir sevmezsin sen, Owen." Mark, o sanki hiç uzaklaşmamış gibi konuşmasını sürdürüyordu. "Hiçbir şey hissetmiyormuş gibi yapıyorsun. Ama şu dizeleri bilir misin?" Yukarıya baktı, gökyüzünün ışıltısı yüzüne vuruyordu, alçak bir sesle okumaya başladı...

*"...a wondrous rocky world of cruel destiny
Rocks piled on rocks reaching the stars,
stretching from pole to pole,
The building is Natural Religion and its
altars Natural Morality,
A building of eternal death, whose propor-
tions are eternal despair."*

"Blake'tendi" diye ekledi. "Çocukken ezberlemiştim bunu."

"Sen de buradaki kızlara dönüyorsun" diye cevap verdi Owen, ama kaba değildi. "Bir şeyler düşünüyorsun."

Kadın, kayıp koyununu aramayı kesmişti,

Mark elini havaya kaldırdı. "Dinle." Alçalıp yükselen, insan seslerinden bir koroyu duyuyorlardı. Sözcükler anlaşılmıyordu, ama vadinin kıyısından kopup gelen ani bir esinti "başlangıç" ve "susuş"u taşıdı onlara doğru. "O kulübeden geliyor" dedi Mark. "Damian Fall müziğini çok yüksek sesle çalıyor bu akşam."

"Biri aptalı oynuyor. Söylemek istediğin bu." Ama her ikisi de sözcükler, parıldayan yıldızlara doğru yükselirken dinlemeye devam ettiler.

Sonra yüksek voltajlı üç ışık, kazı alanındaki herkesin gözlerini kamaştırarak bütün gücüyle yandı. Mark ayağa kalktı, gözlerini eliyle koruyarak madeni iskeleden yana baktı. "Biraz aşağı" diye bağırdı. "Çok yükseker. Yeri gözden geçiriyorlar!" Işıklar alçaltıldı, o zaman ıslıl ıslıl aydınlanmış toprak, dev bir el tarafından sallanıyormuş gibi yer değiştirmeye, sağa sola sallanmaya başladı. Ancak ışıklar uygun duruma getirildiğinde yeniden sabitleşti, şimdi topraktaki her yükseliş alçalış ya da eğri, bu alışılmadık parlaklık altında açıkça görülebiliyordu. Yıldızlar kaybolmuştu, geriye sadece yerin parlaklığı kalmıştı.

Mark, birkaç dakika önce onu göz ardı etmiş olduğu için huzursuz, Julian Hill'e doğru yürüdü. "Görüyor musun" dedi, "gerçek eğimin olmadığını? Arazinin kıvrımları tümülüsten her yöne yayılıyor. Ama bir yanlış var. Eksik olan bir şey var. Ya da henüz göremediğim bir şey." Işıkların biraz aşağıya doğru düşürülmesini için seslendi; manzara bir kez daha sallandı ve şekil değiştirdi. "Bir şey var ..."

Ani bir çatırtı ve gürültü duyuldu, vadiye doğru kuvvetli bir rüzgâr esiyordu sanki; parlaklık bir kemer şeklinde yukarı doğru savrulunca yeryüzü bir yana yatar gibi oldu, daha sonra da bir şey düştü yere. Çarpma sırasında ışıklar gitti: iskele, nasıl olduysa, yakılmış orman alanı içine devrilerek çöktü. Arkeoloji grubunun anlaşılmaaz bağırışları vadide çınladı; Mark bağırı-

yordu: "Olduğunuz yerde kalın. Kımıldamayın. Tümüľüse yaklaşmayın!" Biraz sonra ekledi: "Yaralanan var mı?" Karanlıkta birbirlerini görmeye çalışırken bir sessizlik oldu; fakat parlak yıldızlar üstlerinde yeniden belirirken, yalnızca silüetler, gölgeler, birtakım şekiller görebildiler.

Çöküşten Sonra

Mark bir saat sonra eve döndü arabasıyla. İskelenin çökmesi ürkütmüştü onu – tam başarılı olacağı sanılırken gece fotoğrafı alamadıkları için değil de, daha çok, Pilgrin Vadisi’ni “talihsiz” bir kazı alanı olarak görmeye başladığı için. Daha önce de böyle yerler görmüştü – Peru yağmur ormanlarındaki kazıları ziyaret ettikten hemen sonra, kazılar, birtakım kazalar, yanlış anlamalar ve hırsızlıklar yüzünden terk edilmişti. Bir ölüm bile olmuştu. Kazı alanı yağmur ormanına terk edilmişti; yeşillik örtüsü dikili taşları bile kaplamıştı; bir zamanlar insanların üzerinden uçuşa geçtiğinin söylendiği büyük toprak yığını, yosun ve sarmaşıklardan gökten görünmez hale gelmişti. Bir gün gelecek Pilgrin Vadisi de, kim bilir, yanmış ormanda yeniden büyüyen ağaçlar tarafından örtülmüş olacaktı. Buradaki çalışması, onun dağılma sürecinde kısacık bir ara zamandı.

Kathleen’in çoktan uyumuş olduğunu umarak apartman kapısını yavaşça açtı. Ama dinlenmek zor gelmişti ona –bazen bunun için çaba göstermiyor gibiydi hatta–, kocası içeri girdiğinde onu açık bir pencere önünde oturur durumda buldu, karanlık gökyüzüne bakıyordu. “Döneceğini ummuyordum” dedi. “Henüz beklemiyordum.”

“İskele çöktü.” Cevap vermedi karısı. “Ama bir şey olmadı. Kimse yaralanmadı.”

“İyi.” Son günlere kadar, onun işi üzerine her şeyi bilmek

isterdi; onun hayatı kendisinininkinden daha önemli görünmüştü ona. Şimdiye geri çekiliyordu.

"Nasıl oldu bilmiyorum" diyordu kocası. "Öylece devrildi. Sanki biri itmiş gibi." Kapıda öylece duruyordu, kadının başının karanlık pencereye düşen gölgesini görebiliyordu yalnız. Yüzüne bakmıyordu karısı; gözlerini geceye dikmişti.

"Yazık" dedi. Geçen haftalarda Kathleen sakindi, edilgenlik derecesinde uysallaşmıştı. Coşkuyla başladığı evlat edinme sürecine olan ilgiyi yitirmişti tabii; sosyal hizmetler müdürlüğünden gelen mektuba cevap bile vermemişti. Bu ilk reddi beklermiş gibiydi; sanki kesinlikle o çağırmıştı bunu. Şimdi ne zaman birlikte olsalar, bir korku sarıyordu Mark'ın içini – onun için, ama biraz da kendisi için korkuyordu. Birbirlerine sarılıyorlardı, ama birbirlerini dibe çekiyorlardı. "Düşünüyordum da" dedi Kathleen, "burayı ilk aldığımızda ne kadar da mutluyduk. Anımsıyor musun?",

"Her zaman mutluyuz. Biliyorsun."

"Ama hep bir şeyler beklerdik." Kocasına döndü. "Hiçbir zaman bilmedik, değil mi? Hiç anlamadık."

"Neyi anlamadık, sevgilim?" Ona doğru birkaç adım attı, fakat o yine pencereye döndü. "Neyi bilmedik hiçbir zaman?"

Önce cevap vermedi, gökyüzüne bakmayı sürdürdü. "Her şeyin bir sonu olduğunu" dedi sonunda. "Yaptığımız her şeyin bu sonucu beklediğini." Ondaki bu mutsuzluk dalgası artık ona da vuruyor, soluğunu kesiyordu. "Yıldızlara bakabilirim" dedi. "Fakat şimdiye kadar çoktan ölmüş olabilir onlar. O zaman böyle uzaklara bakmamın yararı ne? Nereye gidebilirim?" Karşılaşmalarından önce de böyleydi o. Zaman. Geri dönen zaman. Onun çevresinde girdaplanan zaman. Topal kızın.

"Endişelenme" dedi. "Onu düşünme." Kadının acısıyla öyle allak bullak olmuştu ki, ne söylediğini bilemiyordu. "Yüz yıl sonra bunlar hiç fark etmeyecek."

"Ve biz unutulmuş olacağız o zaman" dedi karısı. "Aramızda hiçbir şey kalmayacak."

"Ama o zaman..."

"Tabii, birileri almış olacak yerimizi. Her zaman bizim gibi insanlar olacak. Bir zamanlar sen söylemez miydin? Benim gibi insanlar."

“Haydi. Yatağa götüreyim seni.”

“Acı çekmenin soylu bir şey olduğunu söylüyorlar. Ama değil. Yaman bir şey. Alçakça bir şey. İçindeki anlamı eziyor. Hiç kayıp bir köpek gördün mü sen?”

“Vakit geç oldu” dedi yumuşak bir sesle. Koluyla sardı onu, ayağa kalkmasına yardım etti; karısı bütün ağırlığıyla ona yaslanmak isteyecek gibi oldu, ama birden çabayla doğruldu ve kendi başına yürümeye başladı. Fakat öfkeli bir hareket değildi bu; yalnızca kendi başına yürümesine izin vermek istemişti adamın.

Turbalıkta

Odalar Damian Fall'ı her zaman değiştirmişti. Odaların kendisini nasıl güçlü bir şekilde etkilediğini çocukluğundan beri bilirdi: ailesinin banliyödeki evinde sıkışıp kalmış, vurdumduymazın biri olmuştu, ancak adımını eşikten dışarı attığında ne kadar özgür olabileceğini fark etmişti. Annesinin öldüğü hastane koğuşunda kendisi de ateşlenip hastalanmış, o binadan ayrıldıktan sonra ateşi düşmüştü. Üniversitedeki ilk odalarında, kuşaklar dolusu insanın gençlik arzularının damarlarındaki vuruşunu öyle kuvvetle hissetmişti ki, esinlenir gibi olmuş, fakat üniversite kitaplığına girip de çevresini saran kitaplardaki sözcüklerin saldırısına uğrayınca dehşet içinde kaçmıştı. Bir keresinde, kaldığı pansiyonda yalnızlığın koyulaştığını hissetmiş, boyun eğmiş ve ağlamıştı. Asıl odaların değiştiği ya da ortadan kalkmış olduğu yerlerde bile, onlardan gelen atmosferi hâlâ hissedebiliyordu – yıllar önce, eskiden akıl hastanesi olan bir yeri ziyaret ederken çığlıklar duymuştu. Kendisindeki bu garip duygunun, ilk isteklerini açıklayabileceğini, bu dünyadaki binaları neden terk etmek ve yıldızların altına çıkmak istediğini anladığını olmuştu zaman zaman. Çünkü, belli ki, yıldızlar onu etkileyemiyordu. Evet, büyük bir astronom olmak istiyordu o.

Şimdi, kulübesinin duvarlarına, kendisinden önce gelmiş insanların oymalarına bakıyordu. Buraya ilk geldiğinde, kaçınılmazlıktan kaynaklanan ezici bir sabır ve huzur havası his-

setmişti; o ilk aylarda, kulübe, kuşakların dayanıklılığına, yık lenilen ve tamamlanan çalışmanın her zamanki dinginliğine sahipti. Fakat bu türlü şeyler hissetmiyordu artık. Çalışması o kadar amaçsız, sabrı öylesine bir alışkanlık ya da budalalık konusuydu ki, umutlarını yitirmiş olması kulübeyi de etkilemişti. Başarısızlığının bilincinde oluşu burada bile peşini bırakmıyordu, şimdi içinde bulunduğu yer vadinin bir başka yerinden farklı görünmüyordu – dayanıksızlığı örten, bir gizlenme yerinden başka bir şey değildi. Ve bu duvarlar arasında başka bir şeyin, gel-gite benzeyen bir umutsuzluğun varlığını hissediyordu. Bu gece çok güçlüydü bu his. Ayrılmanın zamanıydı. Gözlemesini ziyaret etmenin zamanıydı.

Rüzgârsız, açık bir geceydi, bahçe yolundan ilerlerken, topraktan çıkan kokular doğrudan gökyüzüne yükseliyor gibiydi; önce bir koku geliyor, sonra kayboluyor, sonra yine ortaya çıkıyordu, öyle ki Damian’a sütunlar arasında yürüyormuş gibi geliyordu – tanrıya adanmış bir toprakta yürüyor gibi. Arabasına bindi ve Pilgrin Vadisi’nden uzağa götüren bir patikaya sürdü hemen. Farlarının ışıkları beklenmedik bir kemer içinde vadiyi tarıyordu, bir an, bir düştten uyanır gibi sarsıntıyla harekete başladı görünüm. Güneye doğru sürdü, sonra, Lud Mouth’ta sahil yolu boyunca doğuya döndü. Denize ne kadar yakın olduğunu biliyordu, fakat karanlıkta deniz kaybolmuştu; yalnızca her iki yandaki çitleri görebiliyordu, hemen önündeki yol farlarıyla aydınlanıyor, sonra tekrar gecenin içine dalıyordu. Bu yolu çok iyi biliyordu. Yaşamının geriye kalan kısmında bu yolda gidip geleceğini kesinlikle biliyordu, bu yüzden de fazla dikkat etmiyordu yola. Taş bir köprüden önce yolun kıvrıldığı bir bölüm vardı, tam bu noktada Damian farları söndürdü ve sola, düzgün olmayan dar bir yola döndü. Holblack Moor’a gelmişti.

Bu düzlükte beş-altı dakika daha gitti; önünde, bir ufuktan öbürüne uzanan koyu gölge içinde alçak bir düzlükten başka bir şey göremiyordu, fakat nerede yavaşlayacağını, nerede duracağını biliyordu. Arabadan çıktı, yanındaki, gökyüzüne silueti düşmüş büyük nesneye göz ucuyla olsun bakmadı. İlk bakışta topraktan fırlamış, kafatasını dimdik saçlar sarmış bir dev başına benzetilebilirdi, ama Holblack Gözlemevi yıldız ışığında

hafifçe parlıyordu – yarı küre kubbenin beyazlığı, ona bitişik tek katlı küçük binanın koyu tuğlalarıyla zıtlık oluşturunuyordu. Damian bu binaya doğru yürüdü.

İlk kez başını kaldırıp gökyüzüne baktı, sonra da kapıyı açtı. “İyi akşamlar, Brenda.”

“Oo, merhaba.” Bu onun her zamanki selamlayışıydı. “Mr. Fall, nasıllar?”

“Bir değişiklik yok, Brenda. Her zamanki gibi.”

“İyi, iyi, değil mi?” Brenda sekreterdi orada. Saatlere bakıyordu; kahve yapıyordu; raporları daktilo ediyordu. Bu özel gece nöbetleri haftasında, saçlarına açık renk röfle yaptırmaya karar vermişti – gözlemevinde bile büyüleyici görünmek, kendi deyişiyle “bayrağı dik tutmak” için elinden geleni yapıyordu.

“Brenda harika bir bardak kahve yapmıştır, değil mi?” Birkaç aydır –Damian turbalıkta onu karşıladığından bu yana– Damian’a asistanlık eden genç İskoçyalı Alec’ti bu. “Ak zambak elleriyle hem de” diye ekledi.

Brenda kıkırdedi. “Ellerden söz etmesene sen.”

“Bu konuda deneyimlisin, öyle değil mi?” Alec çok neşeliydi, hem de çoğunlukla çok şamatacı. Şimdi sandalyesinde ileri geri sallanırken gülüyordu.

“Hadi. Surat asma.”

“Senin de birkaç elin oldu, değil mi?”

“Ne demek istiyorsun, anlamıyorum.”

Öteki ikisi acımaya benzer bir duyguyla onu seyrederken, Damian kahverengi kadife ceketini çıkarıp kapının arkasına astı; hep beyaz bir gömlek giyer, aynı koyu yeşil kravatı takardı; kırışmakta olan saçlarını alnından geriye düzeltir, biraz sonra onlar tekrar önüne düşerdi. Üç çalışma masası, gri renkli üç dosya dolabı, büyük bir duvar saati, elektrik sobasının üzerinde bir çaydanlığı, bir takvimi, üzerinde renkli raptiyelerle işaretler bulunan, duvara çakılı bir yazı tahtası bulunan küçük bir odadaydılar. Mantardan bir ilan tahtası üzerine, “Yıldızlara Seyahat Ediyoruz” mesajı iğnelenmişti. Gözlemevinin bürosuydu burası: Alec ile Brenda’nın kendilerini çok rahat hissettikleri, fakat Damian Fall’un sinirine dokunan bir ön oda: gökyüzünü her seyredikten sonra geri dönmesi gereken oda. En sonunda döneceği

kürkçü dükkânı. Kirli kahve fincanlarını, buruşturulup atılmış kâğıtları, leke içindeki masaları her gördüğünde, burasının, içinde ölebileceği türden bir oda olduğunu düşünürdü. "Tam da güzel bir gece" dedi Brenda, Alec'e, "öyle değil mi sence de?"

"Çok güzel bir gece, Brenda. Hoş, ılık bir gece. Tam da."

"Evet" dedi Damian, öteki ikisi sessizleştiler. "Hava sakın. Seyir kesintisiz olacak." Binaya girmeden önce bunun için bakmıştı gökyüzüne. "Görüşün" kötü olduğu gecelerde, yıldızlar, kapalı bir yerdeki mum alevi gibi pır pır edip dururdu –atmosferdeki çalkantı onları "göz kırpar" gibi gösterirdi, fakat büyütüldüğünde, sıçarlar ve bir çember üzerinde devinirlerdi. Fakat bu gece hiçbir çalkantı yoktu. Yıldızlar sürekli ışıldıyordu; bu güzel gecede sakindiler. Alec'e döndü. "Başlayalım mı?" Her zaman sorduğu soruydu bu. Damian'a göre bunda da eksik bir şey var gibiydi – buna benzer, nerdeyse elle dokunulabilir bir anlam, hapishane giysilerinin kokusu gibi.

"Alışverişe devam" dedi Alec. "Yanıdayım, patron." Sandal yesinden kalktı ve olduğu yerde ayaklarını sürüdü. Damian onu beklerken kalın metal bir bölmeyi yana sürerek açtı, ikisi birlikte, parlak sarı tuğlalarla kaplı kısa bir koridordan aşağı yürüdüler. Sonra Damian bir başka metal kapının kilidini açtı, yana sürdü ve iki adam Holblack Gözlemevi'nin kubbesine girdi.

"Güle güle!" diye sesleniyordu Brenda öbür uçtan. "Benim yapmayacağım bir şey yapmayın!"

Kubbe aydınlatılmamıştı, Damian ikinci kapıyı kilitleyip koridordan gelen neon ışıkların önünü kesince, gözlemevi o kadar karanlık ve soğuktu ki, turbalığın bir bölümü haline geldiği söylenebilirdi. Sonra kolunu uzattı, bir düğmeye dokundu, bir dizi sönük kırmızı ışık aydınlattı içerisini. Ve işte: daire şeklindeki yeşil bir metal platformdan çıkan ve kubbenin tavanına doğru yükseldikçe bir beyaz kirişler ağıyla desteklenen 36 inçlik yansıtıcı teleskop. Öyle egzotik ve karmaşık görünüyordu ki –tabanına bağlanmış donanım panelleri ve çevresine dolanmış düğümlü kablo demetleri olmasa– bir panayırdan getirilmiş denebilirdi. Bazıları insan bileği kalınlığındaki bu kablolar, siyah lastikle kaplı döşeme boyunca kıvrımlar yapıyor, fakat sonra aşağıya, teleskobun bağlantı yerine gidiyordu; aletin kendisi

metal tabanında bitmiyor, bir parçası kubbenin temelinin altına iniyordu, sözcüğü sözcüğüne, toprağın içine kök salmış gibiydi. Sonsuza kadar da burada kalacağı söylenebilirdi.

Kubbenin öbür yanında metalden bir döner yürüme yeri vardı, Alec, kendi kendine ısıklık çalarak ona doğru ilerliyordu. Geçerken ışıldayan teleskobu eliyle okşadı, bir öpücük gönderdi ona. "Aşağıya gidiyorum" dedi. "Görüşürüz." Alec kubbenin altındaki laboratuvarındaki spektrografi gözden geçirdi; yıldızlardan gelen ışık; imgeleri, dönerek aşağıya fotonölçer dedektörlere ve spektrometrelere gönderen bir dizi lensler ve aynalar yoluyla –birincil aynalar, ikincil aynalar, imge imgeleri, yansıma yansımaları yoluyla– bunun içine savruluyordu, ışığın kendisi kırılıp ayrılana ve yıldız tayflarının çizgileri ve bantları şeklinde dağılıncaya kadar. Ve Alec, kulaklığından gelen özel olarak kaydedilmiş müziğiyle, ayağıyla tempo tutarak, sonsuzluktan gelen ışığı inceliyordu.

Damian gözlemevinde sessiz sakin duruyordu. Evet. Bir zamanlar büyük bir astronom olmak istemişti. Peki şimdi ne olmuştu? Bir teknisyenden, kendisinden çok daha öteleri görenlerin işlerine yardımcı bir parçadan başka bir şey değildi. Buraya, bu küçük gözlem görevine atanmıştı, çünkü kendi başına hiçbir şey gerçekleştirmemişti. Üstleri söylüyordu şimdi ona göğün hangi parçasına bakacağını, hangi ölçümleri yapacağını. Ama kendisinin başarılı olmadığı yerlerde akranlarının nasıl başarılı olduğunu gördüğünde, ne onlara hasetlenmiş, ne de kendine acımişti. Sadece hayranlık duymuştu onlara – dünya üzerinde böylesi bir güvenle yürüme yeteneklerine hayranlık duymuştu. Ama kendisi için çok geçti şimdi. Çok çok geç. Ancak, kendisine verilmiş olan görevi sürdürüp ondan elden geldiğince doyum çıkarabilirdi. Fakat o boşluk duygusunu, günbegün yaşlanıp değişme yeteneğini yitirdikçe o boşunalık duygusunu hiçbir şey gideremezdi. Birisi ona bir kaçış, yeni bir yaşam sunmuş olsaydı bile, bunu kabul etme cesaretini gösterip gösteremeyeceğinden emin değildi artık. Birçok kimseye olan da bu muydu, bu yeryüzünde sürünüp durmak mıydı?

Kubbenin kenarındaki konsola doğru yürüdü. Göksel koordinatların dijital formda depolandığı yerdi burası, ve teleskobun

eğiminin ve eksen durumunun doğru programlandığını doğrulamak bir anlık meseleydi Damian için. Oturdu ve hızla bir sıra düğmeye bastı. Gözlemevinin içindeki kırmızı ışıklar sönükleşti, karanlık geri döndü, ve yarı küre tavan açılmaya başladı – iki yarım parça öyle yavaş ayrılıyordu ki birbirinden, merkezde incecik bir gök dilimi belirdi, çatı görünmez olup da kararmış kubbenin içini yıldız ışığı dolduruncaya kadar ağır ağır büyüdü bu yarık.

Açık Kubbe

Küçük hareketlerle, önce doğuya, sonra kuzeye doğru hareket eden teleskop kubbenin dışına çıktı; Damian onun ilerleyişini kontrol panelinden gözlerken, kendini onunla birlikte, sırasıyla manyotosfer, troposfer, stratosfer, mezosfer, termosfer ve egzosfer içinde, yeryüzünü geride bırakarak süzülür, gökyüzüne doğru uçarken hayal ediyordu. Aldebaran'a doğru.

Silverdown'daki teleskop, bu dev yıldızdan gelen sinyaller içinde garip dalgalanmalar bildirmişti; Damian onu gözlemek ve onun içindeki bilinmeyen tepkileri rapor etmekle görevlendirilmişti. Bir zamanlar büyük bir hevesle yapardı bunu, çünkü çocukken kendisini büyülemiş olan da geceleyin gökyüzünün bu gizli yönleriydi. Çünkü Aldebaran'ı da burada keşfetmişti. İlk kez onun bir sonbahar gecesi Kuzey Kutbu üzerine alçaldığını görmüş, yerinde donup kalmıştı. Çocuk ve yıldız birbirini dikkatle gözlüyor, gizi araştırıyormuş gibiydi. Tek farkı, o zamanlar yıldızın adını bilmiyor olmasıydı; şimdiyse ona pek tanıdık geliyordu. Bir zamanlar takımyıldızlarının görünüşü coşkuyla doldururdu içini, şimdiyse yalnızca figürler, sayılardı, bir ağın parçasıydılar. Tanrı'ya inancını yitirmiş bir rahibe benziyordu.

Alec hâlâ inançlıydı, Damian da onu bunun için seviyor, arkadaşlığından keyif alıyordu. Bu genç adamın, sonunda kendi yerini alması için buraya atandığından şüpheleniyordu –Damian'ın paranoyası, kendisiyle dünya arasında bir buz taba-

kası gibiydi bir zamanlar– fakat Alec’teki, bir zamanlar kendisinin de olduğu kişiyi tanıyordu yine de. Hevesliydi, çalışkandı; Damian, bu coşku altında, bir zamanlar kendisini de esinlendirmiş olan sarsılmaz inancı hissediyordu – yıldızlara inanç, bilginin gelişmesine olan inanç, yaşamın kendisine olan inançtan daha az değildi. Yıldızlar tayfını gözlerken Alec’e şarkı söyleten de buydu.

Damian bilgisayarı gözlerken bile Aldebaran’dan gelen ışık toplanıyor ve yeniden yapılanıyordu; onun desenlerini ve enerjisini bir zamanlar olduğu gibi, ona bakmaksızın anlayabilirdi, şimdiyse, o dev yıldızın soluk, titrek yüzeyini ekranda görebiliyordu. Renkleri – siyah, yeşil, kırmızı, mor, mavi biçimler oluşturup daha sonra sönükleşirken, ışıktan kareler dağılıyor ve sonra yeniden bir araya geliyordu. Bunlar yıldızın renkleri değil de elektronik işaretlerdi; ışığın şiddetindeki farklılıkları kaydetmeye yarayan için görülebilir simgelerdi. Onun sonsuz zamanlar öncesindeki yüzeyiydi bu, zeval bulmamış ama ileriye doğru yuvarlanan bu ışıksa, evrenin, onun doğumundan önce de var olduğunun tek işaretiydi. Dünya üzerindeki her şey onunla birlikte var olmuş, durmadan geriye giden bir şimdiki an içinde zamanını onunla paylaşmıştı; her şey birbirine bağlıydı, ama bu görünmez ilişkiler ağı bir eşzamanlılık ağıydı. Damian geçmiş diye bir şeyin olduğunu varsaymak zorundaydı, ama bunun için verilecek herhangi bir kanıt, aynı zamanda, şimdiki zamanın bir parçasıydı. Bilinen bütün dünya, şimdiki anların bir ardıllığıydı. Başka bir şey yoktu – yoktur.

Uzak bir yıldızdan, şimdi her saniye beliren, fakat bir başka zamana ait olan bu imgelerin dışında; ve de, bin milyonlarca yıl önce ortaya çıkmış ışık izleri ile gökyüzünün kendisi vardı. Ama ya bu imgeler bir yanılsama ise – Aldebaran’ın resimleri, bu özel zaman ve yerden, şu anda karanlık bir gözlemevinden gökyüzüne, uçsuz bucaksız boşluğa bakan bu özel gözlemciden öte hiçbir gerçekliği olmayan yapılarca sadece? Ve yeni güzel şeyler yapılacak, diye düşündü, gökyüzü-çocukları şaşırsın diye yeni şeyler yapılacak.

“Şansın yaver gitti mi?”

Yanında dinelmekte olan Alec’ti bu. Damian ne kadar za-

mandır düş gördüğünü bilmiyordu, fakat ağzı kurumuştı, saatlerdir uyumakta olduğu duygusuna kapıldı. "Özür dilerim" dedi. "Kilometrelerce uzaktaydım."

Şafak söküyordu, o soluk ışıktaki Alec onun nasıl titrediğini görebiliyordu. "Bir müjde?" diye ekledi yumuşak bir sesle.

"Hayır. Hayır, henüz müjde yok." Sonra söylediklerini düzeltilti. "Henüz hiçbir şey saptanamaz."

Bir düdük sesi duyuldu, Alec kayan kapıya doğru yürüdü. Bir tepsi üzerinde üç bardak kahveyle Brenda gelmişti. "Siz delikanlılar, içinizi ısıtacak bir şeyler istersiniz sanırım." dedi. "O duyguyu bilirim." Kahve tepsisini oraya bıraktı. "Şey yapabilir miyim?"

"Tabii ki" diye cevap verdi Alec gülümseyerek. "Bir saniye durma."

"Işıkları açabilir miyim? Siz iki delikanlıyla birlikte karanlıkta olmak hoşuma gitmiyor. Ne olur ne olmaz." Alec kollarını beline doladı onun, Brenda ise küçük bir çılgılık atarak biraz geri çekti kendini. "Bırak" dedi. "Tüylerim diken diken oluyor."

"Biz İskoçların sivilceleri nerede bilersin değil mi, Brenda?"

"İskoç eteklikleri ile ilgili bir şeyse, duymak istemiyorum."

Hafifçe sıkıştırdı onu. "You wee sleekit cowrin timrous be-astie."*

"Ayıp şeyler söyleme, Alec."

"Evet." O anda Damian'ı unutmuşlardı, şimdiyse söylediklerini duymak için ona döndüler. "Evet. Aydınlıkta olsak kesinlikle daha iyi olacak."

* Robert Burns'ün bir şiirinden dize (ç.n.)

Giriş

Ağustosta bir öğle sonu, sıcakta yaprak kımıldamıyor; her şey yaşıyor ama kımıldamıyor, her şey sıcakta bekliyor. Ve bu ağustos öğle sonrasında Pilgrin Vadisi'nde çekiç sesleri yankılanıyor, ama sonra birden duruyor. Birisi sanki kapalı bir kapıyı çalıyormuş da, kapı beklenmedik şekilde açılmış gibi.

"Son derece ilkel ve harika!" diye ellerini çırpıyor Evangeline Tupper. "Tam beklediğim gibi."

"İnsanın hayalleri olması çok güzel bir şey olmalı." Martha Temple en sevimli halindeydi. "Ondan başka herkes zorla çalışıyor."

İki hanım tümülüsün açığa çıkarılmış ön avlusunda dineliyordu; hemen onların önünde Mark Clare ve Owen Chard, mezarın girişine konmuş yekpare bir kesme taşı inceliyordu.

"Sizin zorla çalıştığınızı söyleyemem, Miss Temple." Evangeline de aynı derecede sevimliydi. "Hep birlikte yürüyoruz. Bayraklar dalgalanıyor, bando güzel güzel çalıyor."

"Buraya kadar." Owen derinden içini çekti. "Burası kesin sınırdır."

Mark merakla sordu. "Ne demek bu şimdi? Başka ne yanlış yaptık?"

"Hayır. Buranın sınır olduğunu söylüyorum. Bu yönde daha ileri gidemeyiz. Fakat birinin ...", oradakilerden birine bakmıyordu, "birinin, buranın kör bir giriş olduğunu tahmin etmesi gerekirdi."

Son birkaç hafta, mezarın taş kapağını açmışlar, şimdi daha da aşağı inmişlerdi; girişe, odanın, bir metre yükseklikteki kapısına ulaşmışlardı. Ancak tümülüsün yanları hâlâ turba yığınları altında gizli duruyordu, öyle ki, bütün yapı, toprağın zincirlerinden kurtulmaya çalışarak yukarı doğru yükseliyor gibi görünüyordu. Girişin önündeki temizlenmiş alan, ön avlu yarım daire şeklindeydi, bir zamanlar çevresini belirleyen dikine beş taş bulmuşlardı; fakat girişin kendisinin, iki giriş taşının arasına kama şeklinde konmuş yekpare bir kalıp taşla kapatılmış olduğunu keşfettiler. Fakat sıradan bir engel değildi bu, çünkü birtakım işaretler vardı üzerinde – hepsi de taşın kendisine kazınmış halkalar ve sarmallar, çizgiler ve delikler. İlk bakışta, bunları, yüzyıllar boyunca yeryüzünün geçirdiği hareketler yaratmış gibi görülebilirdi, ama bir çökme ya da erozyon izi olamayacak kadar incelikle düzenlenmişlerdi. Ve yine de bir desen var idiyse, görülemiyordu: bu daireler ve çizgiler bir el yazısı şekli olabilirdi, fakat Mark Clare elini onların üzerinde gezdirdiğinde, bunun hiçbir zaman çözülemeyebilecek bir yazı olduğunu anladı. Bir mesaj, bir selamlama ya da hatta bir uyarı mesajı var idiyse bile onu yazmış olan kişiyle birlikte ölmüştü.

Yine de, Mark'ın artık anladığı bir şeyler vardı; en sonunda, oda mezarı açıkça görmeye başlıyordu. Ön avlunun içersinde, dikine taşların hemen önündeki bir yarım dairede beş tane küçük çukur kazılmıştı; Owen Chard bu çukurların ya da deliklerin, daha yumuşak bir kömür dolgunun çevresinde kırılmış sert taşlardan bir tıkaç içerdiği kararını vermişti şimdiden: Mark en azından beş metre yüksekliğinde olan ve hepsi aynı anda yandmış bu ağaç direklerin, onların içine ne zaman yerleştirilmiş olduğunu derhal anladı. Belki de mezar çevresinde yarım daire şeklinde tek başına durmaları tasarlanmıştı, ama büyük olasılıkla ağaçtan bir kapağı desteklemişlerdi: kazı bölgesinin çevresine dağılmış olan odun kömürü parçaları, bu kapağın da aynı anda yandığını, küllerinin bütün bölgeye yayılmış olduğunu akla getiriyordu. Bu geçici yapı kutsal bir yerin örtüsü olabilirdi ya da içinde bir nesnenin ya da kutsal bir emanetin kutsandığı bir yatır. Mezar kapatıldıktan sonra, bu ağaçtan yapı törensel bir yangınla ortadan kaldırılmıştı.

Mark, kör giriş yerinden uzaklaştı, çevresine taşların ve direklerin dikilmiş olduğu merkezi noktada durdu – biri ağaçtan, öteki taştan iki yarım daire, peki şimdi durmakta olduğu orta noktaya ne konmuştu? Aşağıya, taze açılmış toprağa baktı ve sıcak rüzgârın oradan tozları kaldırmış gibi durduğunu gördü; vadide her zaman bir rüzgâr olurdu. Ayaklarını iki yana sürttü, daha sonra da şaşkınlıkla üç adım ileri attı. Evet. Ağırlığın ve hafifliğin, var olmanın gerçek nitelikleri olduğu bir yerde, ağır taşın tanrı, yanan ağacın dumanınınınsa ruh olduğu yerde yanmış bir kapak. Evet. Aceleci yüksek seslerin, ateşin göğe geçişini taklit eden seslerin ortasında alevler yükseliyor. İnsanlar ve hayvanlar kendi rızalarıyla gelmişler oraya, her biri ötekinin çağrısını anlamış. Burada duman ve küller arasında, yerden yukarı aşağı sıçrayan iki ayaklı yaratıklar var; burada yere doğru eğilmiş ve bundan üzüntü duyan dört ayaklı yaratıklar var. Zaman. Bir başka zaman.

“Nerdeyse beş bin yıl önce, öyle mi?” Evangeline, Martha Temple ile konuşurken bir Woodbine sigarası çıkarmış, şimdi onu mezar yönünde sallıyordu. “Uzayda olmuş bir şeyden dolayı bu taşları tarihlendirebileceğinizi mi söylüyorsunuz bana? Bugüne kadar duyduğum en acayip şey bu.”

“Fakat acayip şeylerin çoğu gerçektir, Miss Tupper. Bildiğiniz gibi.”

Evangeline, Martha’nın ses tonundan hoşlanmadığına karar verdi. “Bir uzman değilim ben” diye cevap verdi dikkatle. “Sizdeki deneyim zenginliği yok bende.”

“Ama radyo-karbon yaş belirlemesini biliyorsunuzdur mutlaka. Anlamı basitçe şu: Çağı belirlemek için radyoaktif karbon düzeyini ölçeriz. Büyük çağı.” Konuşurken, Evangeline’in ince, kırışık ağzına bakıyordu. “Uzaydan gelir. Kozmik radyasyondan.”

“İnanmıyorum, açıkçası. Çok ...çok şey...”

“Gülünç mü?” Martha gülümsüyordu.

“Onun gibi bir şey.”

Julian Hill bütün bu konuşma sırasında onların hemen yanında duruyordu. Bakanlık’ta bir ağırlığı vardır umuduyla Evangeline’in dikkatini çekmek istiyordu. “Sanıyorum ki” dedi,

“benim monografimi okumalısınız siz. Her şeyi açıkça ortaya koyuyor.”

“Çok isterim.” O anda adını anımsayamamıştı adamın. “Sizin yazdığınız her şeye bayılırım.”

Julian onun iki ay önce *New Archaeology*’de yayımlamış olduğu tek yazıyı kastettiğini varsayıyordu. “Ama benim monografim tamamen farklı bir düzlemde. Oldukça başarılı olduğunu düşünüyorum.”

“Söyler misiniz bana?” Evangeline aniden Mark’a doğru yürüdü. “Bu koskoca taşları nasıl oluyor da üst üste koyabiliyorlar? Herhalde süper insandılar. Kömür çıkarıcılar gibi. Kocaman elli.” Bebeğini düşündü, gülümsedi.

“Açıklaması kolay.” Mark, Evangeline’in gittikçe artan sabırsızlığının farkında olmayarak, burada oturanların, topraktan çıkardıkları taşları önce bir yere nasıl yığdıklarını, daha sonraysa bunları, vadiye uzatılmış uzun, ağaç kızaklarla çektiklerini açık, anlaşılabilir sözcüklerle anlattı; daha sonra taşların kaldıraçla kaldırılıp yerlerine dikilirken, mezarın, tarlalardan toplanmış kaya parçaları ve keseklerle doldurulduğunu açıklamayı sürdürdü. Bütün taşlar doğru bir biçimde yerleştirilince, mezarın bu iç dolgusu boşaltılıyordu.

Evangeline o konuşurken el kol hareketlerini izliyordu onun – dışarı doğru uzanan, ama belli bir şeyi işaret etmeyen geniş hareketlerdi bunlar. Kollarını yanlara indirdiği zamansa, sonunda açıklamasını bitirdiğini anladı. “Kutsal Kitap’taki şeyler bunlar” dedi. “Tamamen Eski Ahit’teki gibi.”

Açıklamasından o da mutluydu. “Bunlar tamamen temel şeyler.”

“Ne kadar hoşlar değil mi?” Evangeline manzaranın bir özelliğini kastettiğini sandı. “Bazen onların üzerine tırmanıp oradan kendimi aşağı bırakmak istiyorum.”

Mark’ın coşkun heyecanı çoktan kapalı giriş yerine dönmüştü, taşın üzerindeki oymalara dikmişti gözünü. Onlara bakarken bile onların yaşını koklayabiliyordu, bir anlamda, beklediği şeylerdi bunlar – Pilgrin Vadisi’ndeki sırların kolay çözülecek şeyler olmadığının daha ileri kanıtlarıydı bunlar. Bölgeyi beş aydır kazıyorlardı, fakat yavaş yavaş aşağıya inişleri, sürekli

kesintiye uğramıştı; saldırıya uğrayıp kazıya zarar verildiği baharın sonlarındaki gibi bir şey olmamıştı, ama o zamandan beri beklenilmeyen şeyler olmuştu. Bulgular yanlış yerlere konmuş, geceleri aletler kaybolmuş, kayaçbilimsel çözümlemeler yırtılmış, etrafa saçılmıştı; bilgisayarlar doğru dürüst çalışmamıştı, bir keresinde de değerli bilgiler kaybolmuştu. Belki grubun moralini etkileyen de bu kazaların neden olduğu şoktu: normal zamanlarda, bu türlü kazılar sırasında araştırılan nesne yavaş yavaş topraktan çıkarıldıkça heyecan giderek artardı, buradaysa, daha derine doğru ilerledikçe gevşemişler, sinirleri gerilmişti. Ağız dalaşları yaşanmıştı. İki istifa olmuştu.

Mark bunu açıklayamıyordu, ama şimdi kör girişteki yazılara baktıkça, bunun o büyük şaşkınlığının yalnızca bir yanı olduğunu anlıyordu – yanlış bir şey vardı, kayıp bir şey vardı. Bu oda, niçin, kırlara doğru uzayan dikili taşların merkezinde değildi? Neden, en azından yüz yarda batıya doğru yerleştirilmişti? Ve neden vadinin kenarına kurulmuştu? Bütün kanıtlar, mezarın önemi konusunda tamamen yanılmış olduğunu gösteriyordu – fakat, bu durumda, neydi o? Kaçırdığı şey neydi? Sıkıntıyla, ön avludaki sütun deliklerinin fotoğrafını çekmekte olan Owen’a döndü. “Bu kör girişin bir nedeni var” dedi ikircimli. “Yalnızca mezarı korumak için değil bu. Her neyse, bu şeyin simgesiyle ilgili bir şey.”

“Simgecilikten söz etme bana. Bu çerçöpe inanmıyorum ben. Bu süprüntüye” diye ekledi Owen, toprağın yüzünde açılmış eski çukurlardan birinden büyük bir dikkatle dışarı çıkarken.

“Hayır. Bu taşın yekpare olması *istemmiş* demek istiyorum. Ötekiler gibi.” Devam edip etmemek arasında kararsız, meslektaşının yüzüne baktı; fakat Owen, kuramı hemen reddetmesine karşın, besbelli dinliyordu. “Önemli olan, taşın kalınlığı. Bir tür sihir var bunda. Fakat şu işaretleri anlamıyorum...”

Evangeline hâlâ yanındaydı, sırtı Martha’ya ve Julian’a dönük. “Heyecan verici değil mi?” dedi bir Woodbine daha çıkarak. “Bunda, çarpışan dünyalarla ilgili bir şey olduğunu düşünür müsünüz?” Eric von Daniken’in bir kitabında okumuştı, kafasında dizilim-çizgileri ve halka işaretleriyle karmakarışık bir şeyler vardı. “Bilmek isterdim.”

Owen ciddi ciddi baktı ona. "Hepimiz bilmek isterdik, Miss Tupper."

Evangeline aldırmadı ona, aklını hâlâ o taş takmış olan Mark'a döndü yeniden. "Peki bundan sonra ne olacak?"

"Efendim?"

"Bana kalırsa, Mark" Martha lafa karışmaya kararlıydı, "bana kalırsa, Miss Tupper bizim yanımızda sıkılıyor." Neden-se bir canlılık gelmişti üzerine. "Belki de bizi çok kalın kafalı sanıyor."

Mark duymamış gibi yaptı. "Bundan sonra ne olacak diye mi sormuştunuz?" Evangeline başını salladı. "Mezara yandan girmek zorunda kalacağız. Toprağı kazıyıp çıkarınca, bir boşluk çıkacak ortaya. Taşların arasında bir boşluk olması gerek. Yoksa hiçbir şey giremezdi içeri. Ya da çıkamazdı."

"Nefis." Evangeline ürperti. "Mezarın dehşeti, falan filan. Dehşetten söz açınca ..."

Dönüp Martha Temple'a baktı; söze karıştıktan sonra, kazı alanının sınırındaki derin hendeklerin biri üzerine yerleştirilmiş olan bir kalas üzerinden karşıya dikkatle yürüyordu: Mark'ın ilk yerleşim yerinin izlerini bulmayı umduğu yerd burası, ama kömürleşmiş bazı daneler bulunmasına karşın, insanların oturduğuna dair kesin izler bulunamamıştı. Martha karşı tarafa geçmişti ki, hendeğin içinde bir şey çekti dikkatini; sanki birden oraya getirilmiş bir şey, binlerce yılın ötesinden toprağın eski yüzeyine dikti gözlerini. Sonra öne doğru düştü, bir çığlık atarak hendeğin içine yuvarlandı. Kalasın kenarını yakalamaya çalıştı, onu da kendisiyle birlikte aşağı indirdi, biçimsiz bir şekilde sol kolunun üzerine düşmüştü. Ötekiler koşular, bir an, onun sert toprak üzerinde yatmakta olduğu hendeğin içine baktılar – henüz açılmış mezardaki bir insan olabilirdi, onun aniden uzun ölüme yaklaşmış olmasında ürkütücü bir şey vardı.

"Lanet olsun!" Her zamanki sevimli genç kız edası kaybolmuştu. "Kolum! Hissedemiyorum!"

Evangeline hızla koştu. "Sanırım" dedi "zavallım kolunu kırdı. Gerçek kuzular kadar nazik olmamız gerekecek."

Gerçekten de naziktiler: Martha'nın eğreti bir sedyeye yerleştirilip üzerine bir battaniye örtülerek yukarı çıkarılması biraz

zaman aldı. Onu çayırılığa taşırlarken, "Birisi beni itti" diyordu. "İçin biri itti beni!"

Mark hızla döndü, ama Pilgrin Vadisi'nin sıcak ve sessiz tarlalarından başka bir şey yoktu çevrede. "Kimse yoktu orada" dedi; fakat sonra yumuşadı. "En azından ben kimseyi görmedim. Siz gördünüz mü?"

Bu soru Evangeline'e sorulmuştu, o da üzgün üzgün başını salladı – hepsi, Martha'nın zavallı hayallerinden biri, der gibi. "Şoktan olmalı." Fısıldar gibi yapıyordu, ama sesi Martha'nın duyabileceği kadar yüksekti. "Dayanılmaz acının verdiği şoktan."

Martha başını kaldırmaya çalışıyordu. "Onu hissettim!" dedi. "O puşt itti beni." Sonra inledi ve sedyeye uzandı yeniden. "Fransızcamın kusuruna bakmayın..."

"Bunun Fransızca olduğunu sanmıyorum, şekerim."

"Ama çukura ben kaymadım ya!"

"Her şey olabilir."

İlk kez olarak Martha, Evangeline'e aldırımıyordu; olanları tam sırasıyla anımsamaya çalışıyordu. "Bir şey gördüm." Tekrar sedyeye uzandı ve gözlerini kapadı. "Sonra aşağı baktım. İşte o zaman biri beni itti."

Şifrenin Çözülmesi

İki gece sonra, Mark Clare uyku tutmadığı için yatağına uzanmış yatıyordu. Kathleen yanındaydı, bir yastığı başına sımsıkı bastırmıştı. Gözlerini her kapayışında, karanlıkta gördüğü hayallerin sonsuz çukurları içinde renkli çevremler ve spiraller birbiri içine geçiyordu; her zaman olduğu gibi, bu hayali şekiller, düşüncesindeki nesneyi taklit ediyor gibiydi – uyumaya çalışırken bile, mezarın üzerine kapatılmış olan büyük taşın üzerine kazınmış daireleri ve girinti çıkıntıları anlamaya çalışıyordu. Sessizce yataktan kalktı ve parmaklarının ucunda kapıya doğru yürüdü; şafaktan önce azalmakta olan karanlıkta bir tür kutsal hareketsizliğe dalmış gibi görünen karısını uyandırmak istemiyordu. Dünya geceyle gündüz arasında dengelenmişti, sıkıntıları kırılğan bir uyku içinde asılı bırakmıştı onu. Ya da Mark’a öyle geliyordu. Ama yavaşça kapıyı açtığı anda, karısı apaçık gözlerle onu izliyordu yattığı yerden; kapıyı kapayınca, gözleri hâlâ açık, yüzünü bir kez daha yastığa gömdü.

Mark, tanıdık bütün eşyalarının hâlâ karanlıkta gizlenmiş durduğu çalışma odasına gitti; ışığı yaktı, her şey göz kamaştırıcı ani ışık altında birden canlandı, yine de bakılmamaktan, geceleyin görülmemekten anlamsızlığını sürdüren bazı şeyler, Mark çevrelerinde dolaştıkça, yavaş yavaş maddi gerçekliklerini kazanıyordu. Masasının çekmecesine gitti ve Martha’nın düştüğü öğle sonunda Owen’ın çekmiş olduğu fotoğraflarını çıkardı

kör girişin. Bu siyah-beyaz baskılarda, üzerindeki daha koyu işaretlerle birlikte taşın yıpranmış gri yüzünü görebiliyordu. Sonra ani bir dürtüyle, Owen'ın negatifleri koyduğu büyük sarı bir zarf çıkardı. Negatiflerden birini elektrik ışığına tuttu, tersine imgeyi görünce derhal anladı; çünkü tam o anda, siyah zemine karşı bu daha açık işaretlerin ne olduğunu incelerken, benzerliği gördü – beyaz, ışık noktaları, burgaçlanan bulutlar gibi beyaz daireler, siyah bir boşluğun bir ucundan öbürüne yayılan izler gibi beyaz çizgiler vardı. Gökyüzünün bir haritasıydı bu. Yıldızların çizimiydi bu. Bunlar, takımyıldızların, o zamanlar mümkün olan tek yoldan kaydedilmiş örnekleriydi – taş üzerine kazınmıştı. Yıldızlar, orada gömülü kişi ya da kişilerin içine kapatıldığı mezarın üzerine konmuştu. Mezar aydınlıkla ya da daha çok taşın üzerine işaretlenmiş aydınlıkla kapatılmıştı. Bu, gerçekten de yıldızlara tapınış olan birinin mezarıydı. Mark, en sonunda, ne aradığını biliyordu artık – mezarın içinde kendisini neyin beklediğini biliyordu.

Kathleen, ellerini dizlerinin çevresine sarmış, dimdik oturuyordu yatağın içinde. Mark'ın çalışma odasından geldiğini işittince tekrara yatağa uzandı ve uyur gibi yaptı. Ama kocası ona dönmedi. Taşın şifresini çözmenin verdiği heyecan içinde, yatak odasının önünden geçti, sessizce merdivenleri indi. Kapıyı açtı ve şafak sökerken Crooked Alley'e, aydınlığın içine yürüdü.

Koruyucu Melekler

"Bir yıldızın üzerinde sallanmak ister miydin?" Joey Hanover, Pilgrin Vadisi'ne bakarken şarkı söylüyordu. "Bir kavanoz içinde ay ışığını getirmek evine?" Bir çitin ardındaki bir ineğe baktı hüznle. "Yoksa bir katır mı olmak isterdin?"

"Kes bu ulumayı, Joey."

"Gençliğimde severdim, Flo. Gençken severdim bu şarkıyı."

"Şimdi söylemenin hiçbir nedeni yok."

"Her türlü neden var."

Aslında, Floey Hanover giderek huysuz biri oluyordu; ağustosun ortalarıydı, son haftaları, bu bölgenin dar yollarında, patikalarında kararsız dolaşarak, doğru yerde, doğru yazlık kulübeyi arayarak geçirmişlerdi. Şimdi, nihayet Pilgrin Vadisi'ne varmışlardı; Augustine Fraicheur'ün önermesine karşın, burayı en sona bırakmışlardı, bunun başlıca nedeni, burasının, bölge haritalarında doğru dürüst işaretlenmemiş tek yer olmasıydı. Bulmak zor olmuştu: tatil ve eğlence vadilerini dere tepe dolaşmış, çiftlik avlularına girmiş, sonra ıpıssız bayırların tepelerinde birden durup sonra girdikleri uygun yol onları kayalık bir sahile ya da bir tepenin yamacına getirmişti. Ama şimdi tam aradıkları yeri bulmuşken, anlaşılmaz bir korkuya düşmüştü Joey; arabada otururken kendi kendine ısıklık çalmaya başladı. Mintlerin çiftlik evinin birkaç metre ötesindeydiler, vadinin öte yakasındaki kazı alanını görebiliyorlardı.

"İşte bir kötü işaret daha" dedi karısı. "Ne zaman bu gürültüyü çıkarsan."

"Benim hassas noktam bu, Floey. Bunların kurbanıyım ben." Bir an sessiz kaldılar. "Hey" dedi. "Nedir bu anormallik?"

"Ayıp ediyorsun, Joey." Ama bu sözcüğün sesi hoşuna gitmişti; tam yerinde kullanırdı onu.

"Hayır, cidden. Ne yapıyorlar orada?" Şimdi açığa çıkarılmış fakat plastik bir örtüyle örtülmüş, kümes telinden kabaca kurulmuş bir çitle korunan tümülüsü işaret ediyordu.

"Arkadaşımın arkadaşının bize sözünü ettiği şey değil mi o?"

"Arkadaşının arkadaşı mı?" Deyiş hoşuna gitmişti. "Kimdi o arkadaşının arkadaşı?"

"Kaplan'ın arkadaşı. Biliyorsun. Şu matrak yüzlü kadın. Dudu kuşu gibi hani. Evangeline. Eski şarkılardan başka şey hatırlamaz mısın sen?"

"Elimden gelse, hayır." Tümülüsün yanında, bir zamanlar dişbudak ormanının bulunduğu yanmış alanı görebiliyordu. "Ama şurada bir şey var..." dedi. "*Sahiden* hatırladığım bir şey." Leylak rengi damalı şapkasını giydi, Floey'in çıkması için arabanın kapısını açtı ve vadinin doğu yamacından Pilgrin Deresi'ne doğru birlikte yürüdüler. Çiftçi Mint elinde bir kovayla çıktı evinden; parlak mavi spor ceketindeki Joey'a ve büyük yeşil şapkası, mısır püskülü sarısı elbisesiyle Floey'e bakmak için durdu. Taşlar ve kurumuş otlar arasından yollarını bulmalarını seyretti; daha sonra kaşındı. Yazın son ayları. Yılın dönüm noktası.

Hanoverler, kireçten yatağı içindeki tek su akıntısı olan dereyi geçmiş, tümülüse doğru tırmanıyordu. "Baksana" dedi Joey. "Bir bak şuna." Ön avluyu ve onun kör girişini işaret ediyordu. "Düpedüz pantomim. Halis *Genie of the Lamp*."* Floey'e döndü ve kollarını ileriye uzattı. "Mezardan gelen bir ses var" diye bir şarkı tutturdu. "Beni çağırıyor, beni çağırıyor." Sonra geri döndü ve önündeki vadinin yükselişini daha iyi izlemek için elini gözlerine siper etti. "Şuraya bir bakalım" dedi. "Bir şeyler var..."

"Bir başka yaban ördeği kovalaması" diye mırıldandı Floey kendi kendine, isteksizce onu izledi. Joey çukurlardan sakına-

* Alaeeddin'in Lambası (ç.n.)

rak vadinin tepesindeki dişbudak ve kayın korusuna doğru yol bulmaya çalışıyordu; Floey, yeşil hasır şapkasıyla terli yüzünü yelpazelemek için durdu. Şapkasını tekrar giymişti ki, Joey'un sırtta, kolları havada öylece dimdik durduğunu gördü. Ona doğru tırmandı, oysa hâlâ bulunduğu yerden kımıldamamıştı; o da yanında durdu, onun boş bir tarlanın öte yakasındaki küçük bir kulübeye baktığını gördü. Çevresinde bir çit vardı, ama Floey sazla örtülü çatıyı ve iki üst pencereyi görebiliyordu. "Bu yeri tanıyorum" dedi Joey. "Bu yeri çok iyi biliyorum."

Tarlaya doğru yürümeye başladı, adımlarını açmıştı, sonra da koşmaya başladı; bu yürüyüşle başındaki damalı şapkası uçmuştu, ama o farkına varmışa benzemiyordu. Kulübenin beyaz bahçe kapısına varıncaya kadar koşmaya devam etti, soluk almak için ancak orada durdu. Sonra kuru otların üzerine oturdu, başı öne eğildi.

Birkaç dakika sonra Floey yanına geldi, düşürdüğü şapkası elindeydi. "Gardırobunun bir parçası" dedi ona.

Joey başını kaldırıp baktı, ama şapkeyi görmedi. "İşte bu, Floey" dedi.

"Bu, ne?"

"Hatırladığım kulübe bu."

"O zaman niye içeri girmiyorsun?" Heyecansız gibiydi, ama gerçekte onu sakinleştirmeye çalışıyordu.

"Bilmiyorum." Arabayı vadiye sürerken duyduğu aynı korkuyla doluydu içi. "Bir dakika izin ver bana." Ama o bir dakikayı bulamadı: kulübenin kapısı açıldı ve kadife ceketiyile Damian Fall dışarı çıktı, elinde bir su kovası vardı. Hanoverleri hemen gördü ve geriye çekildi. Hanoverler de korkmuştu, Joey telaşla ayağa kalktı.

"Özür dilerim." Damian'ın söylemeyi akıl ettiği tek şey buydu. "Özür dilerim."

Joey şaşırmış gibiydi. "Affedersiniz" dedi. "Sizi tanıyor muyum?"

Gerçek bir soruşturmaydı bu, Damian'ı rahatsız etti. Hiç kimsenin kendini tanımasını beklemiyordu. "Anımsadığım kadarıyla hayır. Hayır." Parmağını gömlek yakasının içinde gezdirdi.

"Peki siz beni tanıyor musunuz?"

Damian belirgin bir sıkıntıyla dikkatle süzdü onu. "Yüz yabancı değil, ama..."

"Joey Hanover" dedi karısı soğuk bir sesle. "Tabii, önceleri Joey Chuckles olarak tanınırdı."

"Tabii. Herkes bilir sizin adınızı."

"Tamam işte" diye cevap verdi Joey. "Sorun bu, görüyorsunuz." Damalı şapkasını karısının elinden aldı, tozlarını çırpma-ya başladı. "Aslında adım bu değil benim."

"Sahne adı mı?"

"Hayır. Bir evlatlık adı. Evlat edinilmişim ben. Girebilir miyiz?" Bahçe kapısının iki yanından konuşuyorlardı; şimdi Damian onlara kapıyı açmak için sulama kovanını yere bırakmıştı. Joey elindeki şapkasını bükerek bahçe yolundan yürüdü. "İşte bunun için buradayız" dedi. "Bu yeri tanıyorum. Sanıyorum burada doğmuşum ben."

"O zaman içeri girseniz iyi olur. Fall" diye ekledi sessizce.

"Eşikten geçerken mi?"* Floey şaşkındı, sahnedeki eski tökezlemelerini hatırlamıştı.

"Hayır. *Benim* adım bu. Damian Fall."

Onları odaya aldı; Joey, odanın köşelerinden kendilerine bakan yüzlerin alçıdan kalıplarını hemen gördü. "İşte oradalar" diye bağırırdı. "Bunlar benim koruyucu meleklerim!" Ondan bir şeyler gizliyormuş gibi, bir tür garip bir şaşkınlıkla bakıyordu Damian'a. "Şurada bir döşeme vardı" dedi başının üzerini işaret ederek. "Ve o zaman bir yatak odası vardı. Benim yatak odam."

Damian çaresiz ekledi: "Sanırım döşemeyi kaldırmışlar. Alan genişlesin diye, anlarsınız."

Joey gerçekte dinlemiyordu onu. "Bunlar da benim meleklerimdi. Ben uyurken melekler seyrederek beni. Ruhumu kötü düşlerden korumak için. Birisi söyledi bana bu şarkıyı." Biraz da kendini atar gibi, zayıf, narin bir sandalyeye oturdu. "İşte bu, Floey. Bu o."

Damian onun zorla soluk alışını seyrediyordu. Bu insanlara önemli bir şey, anlamlı bir şey olduğunu anlıyordu; bunun kendi önünde olmasını özellikle istemiyordu. Nasıl karşılık ve-

* Damian'ın soyadı olan Fall'ı (düşme) yanlış anlamayla ilgili bir sözcük oyunu. (ç.n.)

receğini bilmiyordu. "Size bir şey verebilir miyim?" Floey'e nerdeyse yalvarıyordu, ne yapıp edip bu durumu evcilleştirmek ve normalleştirmek için yalvarıyordu. "Bir içki?"

"Ona bir brendi verin" dedi Floey. "Ben de bir cin alabilir miyim? Cin ve biraz?"

Joey hemen ardından düzeltti onu, gözünü ilerden ayırmadan: "Martini."* Damian odaya döndüğünde aynı yöne bakıp duruyordu, hiç sözü kesilmemiş gibi konuşmasını sürdürdü. "Evlatlık verildiğimde, anlıyorsunuz, hiç kimse hakkımda fazla bir şey bilmiyordu. Yeni ailem dünyanın bu tarafından geldiğimi sanıyordu. Ve nasılsa bu kulübeyi hatırlıyordum. Bunun için de aranıp duruyorduk. Fakat asla düşünemezdim ..." Yukarıya, meleklerine baktı. "Zavallı bir yetimim. Düşlerinden başka şeyi olmayan. Nasıldı o şarkı, Floey? Çılgılla ilgili bir şey miydi? Yoksa dondurmayla mı?" Kadın başını salladı bilmiyorum der gibi.

"Çılgıktı sanırım" dedi Damian. İki adam birbirine baktı dik dik; bu bakışma onları öyle şaşırtmıştı ki, başlarını çeviremiyorlardı – rahatsız, yabanıl, dalgın, yitik birbirlerine bakıyorlardı.

"Ana babamın kim olduklarını bulmak istiyorum" dedi Joey sonunda. "Nereli olduğumu öğrenmek istiyorum."

"Kim nereli ki?" Damian, doğrudan onunla konuşuyordu, bakışmaları herhangi bir gizlenme çabasını ortadan kaldırmıştı sanki.

"Ben sizin gibi düşünmüyorum."

Floey içkisini hemen bitirmişti. "Felsefi düşünmeni söylüyor sana" dedi. "Bunları kafana takma demek istiyor."

Damian düştüğü şaşkınlıktan kurtarmak ister gibiydi kendini. "Ben sadece kiracıyım" dedi. "Fazla bilgim yok."

"Ev sahibi hanım nerede?" Floey, yıllarca önceki gezilerinde karşılaştığı, tiyatrolardaki türden bir ev sahibi görmeyi bekleyerek çevresine bakındı.

"Ev sahibim, Bay Mint. Vadinin öbür tarafında oturur."

"Çevreye bakabilir miyim?" Joey odadan odaya dolaştı, sonra bahçeye çıktı. "Mor çiçekler!" diye bağırdı ikisine doğru.

* "Gin and it" = Martini anlamına gelen deyim, Floey yine yanlış olarak "Gin and a bit" diye söylüyor. (ç.n.)

Floey özür diler gibi baktı Damian'a. "Sahiden, hakikati bulmaya ihtiyacı var" dedi. "Şeyinde bir arı var onun ..." deyimin gerisini hatırlamıyordu. "Nerededir o? Hani hakikati bilmek iş tediğinizde arıları nerede tutarsınız?"

Damian onun ne demek istediğini anladı. "Hakikat mi? Bilmiyorum." Ellerini saçlarına götürdü, pencereye gitti. "Sanırım, kendi bahçemi ekip biçmeye inanıyorum ben." Bunu söylerken de, bunun ne kadar ümitsizlik öğüdü, ne kadar beceriksizlik itirafı anlamı taşıdığını farkettiler.

"Gerçekten özür dilerim sizden" dedi Floey, kabalığın farkında olduğunu gizlemeden. "İşinizden ettik sizi."

"Ne?" Geriye döndü, yüzü kızarmıştı.

"Bahçede çalışıyordunuz, engel olduk size."

Hâlâ kendi beceriksizliğini düşünüyordu. "Tabii. Yabani otları ayıklıyordum. Hep yapılması gerek bunun."

Joey şaşkın bir halde içeri girdi. "Söyleyin bana" dedi. "Ben kimim? Biliyor musunuz?"

"Siz Joey Hanover'siniz" dedi Damian. Nedense, bir düzeltme yapmak istiyordu şimdi, yardımına muhtaç bu kişilere bir yardımı dokunsun istiyordu.

"Ben de bu olduğumu sanıyordum. Çok teşekkür ederim."

"Gidip Mintleri görmelisiniz siz" diye sürdürdü Damian. "Her şeyi bilir onlar. Yıllardır bu kulübenin sahibiydiler."

"Ne yapıyoruz?" diye sordu Floey. Bu bitmek bilmez soruşturmadan açıkça bıkiyordu artık. "Bu sarı taşlı yolu mu izlemeliyiz?"

"Hayır. Hayır. Benimle gelin." Onları tekrar bahçeye çıkardı, Pilgrin Vadisi'ni eliyle işaret ederek Mintlerin evine yöneltti onları. Onlar yeniden tarlaya doğru yürürlerken, "Güle güle" diye seslendi. "Şansınız açık olsun."

Floey, kulak mesafenin dışına çıkar çıkmaz, "Peki buna ne dersin?" diye sordu kocasına. "Pek mutlu birine benzemiyordu."

"Buldum, Floey. Gerçekten buldum orayı!" Bütün yaşamı boyunca uzak ve dingin bir geçmişin hayali, peşini bırakmamıştı Joey Hanover'in; bu konuda kesin hiçbir şey bilmiyordu, kendisini evlat edinmiş aile de ona "Devon ile Dorset" arasında

bir yerden geldiğinden başka bir şey söyleyememişti ona. Ama o yine de, yüksek yeşil çitleri, mor çiçekleri olan ve yakınında bir ormanın bulunduğu bu yere dair hayaller beslemişti kafasında. Çocukluğunda, bulutsuz bir gökyüzüne baktığı bir günü anımsıyordu, o maviye dair kafasındaki bilgi her nasılsa karga sesleri, vadinin kenarında başı boş otlayan koyun görünümleriyle birleşiyordu – bu koyunların, gökyüzünden inmiş de bir süre yeryüzünde eğleşmek isteyen bulutlar olduğuna inanmıştı.

Bu tek anıdan sonra bir ara, bir sessizlik vardı, ve bu karanlıktan, çok iyi tanıdığı, evlat edinilmiş bir çocuk olarak kendisi çıkmıştı. Ama erken yaşama dair bu hayaller hâlâ içinde duruyordu, her zaman da sakinleştirmişti onu. Çünkü çocukluk yaşamından kalan bu iz başka hiçbir şeye benzemeyen bir duyguydu – bir kararlılık duygusuydu bu, sıradan dünya işlerinin önemli olmadığı duygusu, tam uykudan önceki sıcak edilginliğe benzer bir duygu. Gerçektir de bu – bilmediği bu çocukluğa dair hayaller uyumasına yardımcı olmuştu. Ölme vakti geldiğinde de yardımcı olacaklar mıydı? Ağladığını fark etti. Damalı şapkasıyla yüzünü sildi, ve Floey'e gülümsedi. Pilgrin Vadisi'ne inerlerken güçlü bir sesle "Gözyaşları lütuftur" diye bir şarkıya başladı. "Gözyaşları lütuftur, bırak aksın." Dereyi geçer geçmez, vadinin üzerindeki yolda Mintlerin çiftlik evini gördüler, Joey birden durdu. "Hayır" dedi. "Hayır. Bu kadarı fazla artık. Daha fazlasına dayanmam artık bugün."

Karısı onun ne kadar yorgun olduğunu hissetti, kolunu tuttu. "Yarın tekrar geliriz" dedi. "Yarın bir başka gündür. Öyle demezler mi?"

"Ne derler bilmiyorum, Floey. Ne derler bilmiyorum."

Arabaya döndüler, ama tam araba yoluna girmek üzerelerken Joey durdu. "Onu tekrar bulabiliriz, değil mi?" Panik içinde çevresine bakındı, çünkü şu anda bütün bunların bir yanılsama, bir düş olabileceği geldi aklına – şimdi bütün umutlarının yattığı Pilgrin Vadisi'ne bir daha dönemeyeceklerdi.

"Tabii ki döneceğiz. Yarın tekrar geleceğiz." İkisi birden dönüp Mintlerin çiftlik evine baktı; herhangi bir hareket belirtisi görünseydi, Joey fikrini değiştirir ve giderdi oraya. Ama ta-

mamen sessiz ve görünüşte terk edilmiş gibi olduğu için tekrar Lyma Regis'e sürdüler arabalarını.

Damian Fall kulübeye dönmüştü. Kullandıkları bardakları yıkadı, Joey'un oturmuş olduğu sandalyenin tozunu aldı, eski bulunduğu yere getirdi özenle. Sonra da oturdu üzerine. Bir şeylerin yanından geçip gittiği gibi bir duygu vardı içinde – bir kez daha görmemişti çok önemli bir şeyi ya da görmezlikten gelmişti; korkunç bir feryatla, ileri geri sallanıp duruyordu sandalyede.

Gösteri

"Daha sonra küçük bir partimiz olacak." Augustine Fraicheur, Wagg Street'teki küçük tiyatronun önünde Joey Hanover'le konuşuyordu. "Lyme'nin kaymak tabakası." Pilgrin Vadisi'ni ziyaretten sonraki akşamdı, Joey, *T.S.Eliot'tan Aile Toplantısı'nın* galasını haber veren parlak kırmızı afişleri hayran hayran seyrediyordu. "Tabii, komedi olarak oynuyoruz onu."

"İyi. Güzel çığlıkları severim."

Augustine bir an dondu kaldı, ama sonra kendine geldi. "Siz de öyle bir çığlıksınız, Mr. Hanover. Joey."

"Ben de bunu söylüyorum. Komedi ciddidir. Bana baksana bir."

Tam bu anda Floey elinde sımsıkı tuttuğu iki biletle yanlarına geldi; o gün olanlardan sonra kocasının canlanmaya ihtiyacı olduğunu düşünmüştü; Augustine'le konuşurken yüzündeki hüznü ifade en kötü korkularını doğruluyordu. Biletleri havada sallayarak, "Her biri beş pound" dedi. "Bu adamlar insanın derisini yüzer." Joey gülümsedi, karısı hayır anlamında elini kaldırdı. "Hayır. Düzeltme beni. Ben kendim yaparım bunu. Dişini sökerler. Sırtından gömleğini alırlar."

"Hepsi hayırseverlik için" dedi Augustine. "İnsafsızlığımız sırf merhamet adına." Hafifçe eğilerek uzaklaştı, sonra durdu, hızla döndü ve bir elini kalçasına koydu. "Saatlerin nereden geldiğini tahmin etmeye çalışın." Aceleyle fırladı, sonra ikinci kez

durdu. "Siz ikiniz gülmeyi unutmayın, " dedi. "Pek matrak olacak sanırım."

Joey oyunu seyrederken, belki de doğru bir niteleme değildi diye düşünüyordu. Augustine oyun gerçekten de iyi yönetmişti; oyunun sakın, hüznü dizeleri Gotik melodramları hatırlatacak bir keskinlikle okunuyordu, biraz sıkıcı karakterler öyle yumuşak, öyle canayakın verilmişti ki, yazarın düşünmüş olabileceğinden tamamen farklı gülünç bir yaşam kazanmışlardı. Fakat, küçük salonda otururlarken, oyuncuların sesleri tiyatrunun içinde güm güm patlarken, Hanoverler kendilerini oldukça rahat hissediyorlardı. Dünya, bir sözsüz oyun yaratısına dönüşmüştü, ama hiç de daha az etkileyici, daha az hareketli demek değildi bu. Daha yüksek bir gerçeklik kazanmıştı; Joey Hanover, karanlıkta durmuş saatler üzerine nakaratlarla birlikte ilk dizeleri iştir iştir, kendinden geçti. Bütün hayatı boyunca kendisinin de oynadığı bir oyun tarzıydı bu: "Karakter oyunu" türü ötesinde basitleştirilmiş, keskin, canlı, renkli bir oyun tarzı. Bir komedyen olarak, her şeyin, gerçekle gerçek olmayan arasında bir farklılık olduğunda ısrar edenlerin göremediği kendine özgü bir biçimi, bir iç gerçekliği olduğunu anlamak, ustalığının bir parçası olmuştu. Hiç kimse Picasso'dan sıradan yüzler çizmesini istememişti; hiç kimse, bir müzisyenden dünyadaki tanıdık sesleri kopya etmesini istememişti; o zaman Joey Hanover de neden, gerçekliği bir düzene sokarak, yeniden icat ederek kendi hakikat türünü yaratmasıydı? İşte bunun için, oyununda, gerçek bir Londralıya benzemeyen ama yine de Londra'nın özünü yakalayabilen bir karakter rolünü üstlenmişti; sıradan konuşmayla hiçbir ilişkisi olmayan, kendisini dinlemeye gelen bütün o insanları öylesine etkileyen, eğlendiren "özel dili"nin, şarkı karışımlarının, esprilerinin ve üstü kapalı sözlerinin nedeni buydu. Lyme Regis'in küçük tiyatrosunda otururken, ilk sahne- de, konuk odasının penceresi dışında Furia'lar görüldüğünde gerçekten korkudan ürpermesinin nedeni de buydu. Makyajları kötüydü, kostümleri yanlış, konuşmaları acemiceydi, ama yine de etkiliydiler. Kendisini dehşete düşürmüş olmalarına karşın onların gerçek olmadığını biliyordu. Hemen ardından, Koro, aniden canlanmış korkuluklar gibi kollarını vahşice sallayarak,

o anda meydana gelen olayların asla kaybolmayıp geçmiş ve gelecekte yankılanacağını açıklamak için sahneye girdiğinde, Floey'i dirseğiyle dürtmüştü.

"Fazla işgüzarlık" diye fısıldadı Floey. Ama yine de bir iç çekişle, hoşuna gittiğini göstermeden edemedi.

"Amatörce mi?"

"Fazla sıkış-tıkış. Harika."

Floey'in kocasını oyalama girişimi işe yaramış gibiydi, çünkü Joey gösteriye öyle kendini vermişti ki, kendisini buralara kadar getirmiş olan kayıp ailesini arama işini unutmuştu. Oyundaki her hareketi izleyen, yan sözleri değerlendiren, iç dekoru ve donatımı aynı açgözlülükle değerlendiren eski Joey'du, sanki o anda sahnede olan kendisiymiş gibi. Fakat Floey Hanover *Aile Toplantısı'nı* seyrederken ondan ve kayıp geçmişini bulmuş olmasından endişeliydi; çok geçti artık, biliyordu bunu, o kadar uzun süre gizli kalmış olan şeyler böyle kalmak zorundaydı. Eğer bir sır var idiyse, şimdi Joey'a hiçbir yararı olmayacak bir sırdı bu. Getirse getirse üzüntü getirirdi ona. Koltuğunda kıınıldadı ve yandan kocasına baktı. Üç sıra geride, Evangeline Tupper, Floey'in hareketini fark etti, ama oyunu nasıl dikkatsizce seyrediyorsa, bunun da pek üzerinde durmadı. Oyun, kendi anılarından bir sahne olmak dışında hiçbir şey ifade etmiyordu ona, karakterler sahnede ileri geri hareket ettikçe bir kez daha babasının yalnızlığını düşündü. Yanında oturan Bebek, Joey'un kendisine anlattığı hikâyeyi –uçan çocuklarını hikâyesini– anımsıyordu yeniden. Daha sonra denizi düşündü, o sabah, çevresinde martılar uçuşurken gözüne çarpan denizin içindeki mavi katmanları düşündü. Joey ise, şimdi kaya parçalarıyla değil, kendi koruyucu meleklerinin beyaz maskalarıyla süslü Pilgrin Vadisi'nin yeşil bayırlarına bakıyordu. Floey yerde ölmekte olan kocasını eli kolu bağlı seyrederken, Evangeline kollarını babasının boynuna dolamıştı. Zaman. Geçmiş zaman. Gelecek zaman. İmgesel zaman. Onların çevresinde kıvrılan başka zamanlar. Her biri bir başka zamanda, ama yine de her biri sahnedeki oyunu izliyor, sanki karşılarında edilen sözler, el kol hareketleri kendi duygularını fısıldıyordu onlara; sanki oyun o duygu biçimlerini ve özlerini veren bir metin olmuştu.

Sonunda perde indiğinde, rüyadaymış da birden uyandırılmış gibi oldular; yerlerinden kalkarlarken, özel dünyalarını terk ettiler ve hemen eski kendileri oldular.

Hanoverler, Augustine'e rastlamamak, oyun sonu partisinden söz edişini bir kez daha duymamak için çabucak ayrıldı, Evangeline ile Hermione ise, hemen önlerinde, geceye bir an önce karışmak için acele ediyordu. "O adam neden şikâyet ediyordu öyle?" diye soruyordu Evangeline. "Bütün ihtiyacı güzel bir tokattı. Sert bir tokat. Yüzünün ortasına. Her şey tamamen farklı olurdu" diye devam etti, "bunu bir kadın yazmış olsaydı. Doğanın bir dokunuşu, etkisi hakkında ne derler bilirsin ..."

Floey Hanover yürüyüp aralarına girdi, Hermione'nin kolunu tutarak cevap verdi: "Dünyayı günaha mı boğarmış?"

Evangeline onu ya da kocasını gördüğüne hiç de sevinmemiş gibiydi. Olabilecek en iyi halini takınarak, "Şahane" dedi. "Kesinlikle şahane. Ama yine de bir sürpriz değil." Joey şaşkın şaşkın baktı. "Tiyatroculuk" diye devam etti, "ilk geceyi asla kaçırmaz, değil mi?"

Joey tiyatronun dışında, kaldırımlarda ayaklarını hafif hafif sürüdü, "Gösteri işi gibi iş yoktur dünyada, Miss Tupper."

Floey durmuş seyrediyordu, Hermione'ye döndü. "Aslında, bilirsin, o hâlâ yaşlı bir lezbiyen."

Joey yavaşça, "Sanırım, thespian demek istiyorsun?" dedi.

Evangeline gülmeye başladı. "Şey, sevgili dostlar ..." Hanoverlerle, daha önce sadece bir kez, Mavi Köpek'in yemek salonunda karşılaşmıştı, ama ses tonundan onları bütün hayatı boyunca tanıdığı sanılabiliirdi. "Şey, sevgili dostlar, ne fark eder ki? Dost dostla beraberiz şurada."

Hermione ile Floey önde birlikte yürüyordu, Evangeline ile Joey ise birkaç adım arkada. "Sanıyorum ki" diyordu Evangeline, "benim anlayabildiğimden çok daha iyi anladınız oyunu."

"Birazını. Ancak birazını."

"Ama neden öyle çok garip şekilde konuşuyorlardı?"

"Sanırım" diye cevap verdi Joey, "serbest vezinli olması istenmişti."

"Ya, öyle mi? İşte bu açıklıyor her şeyi. Bense bir sürü gereksiz konuşma sanmıştım."

“Sizin o ünlü mezarınızı gördük bu sabah” dedi Joey. “Hani o vadideki.”

“Nasıldı?” Rastlantı bir tanıdıktan söz eder gibiydi. “Durup onu bütün gün seyredebilirim, sizce de öyle değil mi? Şey. Bütün gün değil belki. Öğle sonuna kadar denilebilir.” Joey cevap vermedi: Pilgrin Vadisi’nin anısı Mintlerle olası tanışmaları üzerine yeni bir endişe doğurmuştu onda. Artık kulübeyi bulmuş olduğu halde, her zamankinden daha kuşkuluydu şimdi. Geçmiş hakkında kuşkulu, kendisi hakkında kuşkulu...

Adam daha sessizleştikçe, Evangeline daha da canlı olmaya karar vermişti. “Gelecek hafta içine giriyoruz onun” dedi yüksek sesle. “Ne bulacağımıza dair hiç kimsenin bir şey bildiği yok. Ama umarım çok korkunç, tarihöncesi bir şeydir. Dışimize uygun bir şey.”

Evangeline’in dışını korkunç bir şeye geçirdiği düşüncesi, olasılıkla Bebeğin kendisi, Joey’u kahkahalarla güldürdü. “Bana bakmayın siz” dedi. “Tam da oyunu düşünüyordum şimdi.”

Evangeline de gülmeye çalıştı. “Evet” dedi. “Korkunç gü-lünç tarafları vardı, değil mi? Tıpkı bir aile toplantısının olması gerektiği gibi.”

Karanlık

Aynı gecenin geç bir saatinde, Hanoverler uyurken, Evangeline Tupper uyurken, Augustine Fraicheur uyurken, Damian Fall gözlemevinin karanlığında oturuyordu. Aldebaran'ın ışık eğrisini işaretlerken parlak renkli kareler yüzünde yansıyor. Bir başka ekrana, yıldızdan gelen tayf yayınlarının bir örneğini getirdi, onun hızla gaz çekirdeğine dönen siyah bir küre olarak görebiliyordu – bu kürenin yüzeyinde, toprağın kumullarına ve tümölüslerine benzer kıvrımlar ve dalgalanmalar vardı. Ama bak, Damian. Oluşan şekillere yakından bak. Bu yeri tanıyor olmam gerçek olabilir mi? Pilgrin Vadisi'nin şeklini almış olabilir mi bu yıldız? Evet. Bak, bak, hareket ediyor.

Karanlık. Öne ya da arkaya doğru düşmekteydi. Yerçekimi gücüne karşı kendini dik tutamıyordu. Ama yerçekimi ne ki, bir boşluk dalgası değilse? Asla bir "güç" değil. Yerçekimi, bir gücün kimsenin ne olduğunu bilmediği bir yönünden başka ne ki? Peki bu sandalye? Bu gözlemevi? Kozmik alandaki çevremlerden ya da düğümlerden, Aldebaran'ın yüzeyindeki parlaklık değişimleri gibi, geçici enerji kalıplarından başka bir şey değil. Dünya ve görünür evren, o başıboş maddenin sonsuz hiçliğin içine doğru patlaması, püskürmesidir; uzayın ve zamanın birlikte yaratıldığı o akıl almaz zamanın bir kalıntısıdır; o ilk rastlantı ânının ve gereksiz yaratışın estirdiği yıldız rüzgârının bir araya getirdiği fosillerdir.

Karanlık. Ve biliyorum ki, maddenin kendisi bir kalıntıdır, kozmosun kusursuz örnekleme yolunda bir engeldir, ilk hiçliğin yüzeyinde bir benektir. Nesneler olmaksızın yerçekimi olamaz; yerçekimi olmaksızın nesneler olamaz; uzay, zamanın dışında akıl almaz bir şey, zamanın kendisi ise uzayın bir yönünden başka bir şey değil. Bu güçler parçalanmış ve eksiktir, öyleyse; yalnızca onların arasındaki ilişki anlamlıdır, çünkü bu ilişkide, görünür evrenin yaratılışından önce var olan düzenin zayıf bir yankısı vardır. Belki de ben, kusursuz düzenin bir yankısını duyuyorum.

Karanlık. Maddenin kendisi, ancak nispeten düşük bir enerji altında incelendiğinde tanınabilir bir şekil alır; daha yüksek bir enerjide gözlemlendiğinde kararsız bir duruma dönüşür – şiddetli, kendiliğinden, anlaşılmaz, belirsiz, daha büyük bir gücün çakışmaları. İçini delip geçen bu uzay-zaman sarmalları olmaksızın var olabilseydi bu güç, ne kadar basit, ne kadar katışıksız olabilirdi? Evren, kendinden kurtulmak istediği için mi genişliyor?

Karanlık. Ama yine de evren, kökeninin kalıntılarından kaçamıyor – zamanın ve uzayın içine itilmiş, bu yolla “yaratılmış”, ışığa ve sıcaklığa dönüşmüş, ağır ağır görünür varlığına ayrışmakta olan enerji. Dünya kendi gelişiminin kalıntılarından nasıl kurtulamazsa, kozmos da uzay ve zaman boyutlarına indirgenişini geriye döndüremez artık. İşte bunun içindir ki, tümülüsün içine gömülmüş olanlar benden bir parçadır, benim de onların bir parçası oluşum gibi. Her şey başka her şeye dokunuyor, dışa doğru genişliyor, fakat yine de birbirine karışıyor. Eğer bir tek ağacın bir yaprağı mucizeyle kaybolsaydı, bütün evren yok olurdu, çünkü o anda güçler dengesi bozulmuş olurdu.

Karanlık. Ve ben de, o düzenin bir parçasıyım, uzay ve zamanın birlikte dokumakta oldukları ilk yaratılışın bir anısıyım: görünür evrenin şekli ustaca değişmedikçe bana hiçbir şey olamaz. Sonsuz uzayın içinde ben de giderek uzaklaşıyorum; bana sonsuz dehşet gibi gelen o sonsuz genişlemenin parçasıyım ben. Yine de kendim değilim; kozmosun öteki her parçası kadar gelip geçici ve değişkenim, parçacıkların rastlantısal bir düzeniyim, uzayın ve zamanın sonsuz ayrışımı içinde ufak bir

düzlüğüm, madde haline dönüşmüş olan güçler savaşımında bir denge haliyim.

Karanlık. Ama yine de madde değilim ben; içinden evrenin güçlerinin geçtiği uzayım sadece, tıpkı kozmos içindeki gezilerinde içimden geçen milyarlarca ılıncılar* gibi. Bir gaz bulutu ya da bir takımyıldızla aynı varoluş düzenindenim ben. Her şey bir başka şeyi seyrediyor, ve şimdi Damian, gözlemevinin açık kubbesinden yukarı baktıkça, çalkantılı hava içinde titreşen ve dans eden yıldızları görebiliyordu.

Kaçıp kurtulmak istiyordu. Ama nereye kaçabilirdi ki? Gökyüzüne kaçamazdı. Gökyüzü diye bir şey olmadığını biliyordu. Tuzağa düşürülmüş ışıktan başka bir şey olmadığını biliyordu onun. Karanlık hâlâ.

Damian, uyan.

* Neutrino: ılıncıl (fiz.) = ışınetkin bozunum esnasında elektron ve nötronlarla beraber yayınlanan elektrik yüksüz ve hızı azaldıkça kütlesi sıfıra yaklaşan zerre. (ç.n.)

Atlar ve Balıklar

"Uyan, Damian." Brenda yanında dinelmiş, sağ omzunu parmağıyla dürtüyordu. Damian gözlerini açınca, "Ne tuhaf, değil mi" dedi. "Ne kadar zamandır uyandırıyorum sizi. Uyandıramadım işte." Uyumakta olduğunun farkında değildi. "Şurada bir adam var." Başını arkaya doğru devirerek büro yönünü gösteriyordu. "Sizi görmek istiyor."

"Kimmiş o?" Eğer bir düş idiye gördüğü, hâlâ o düşte kaybolmuş gibiydi.

"Clare'miş adı."

"Tabii. Buraya gönder onu." Mark Clare'i gözlemesini görmeye çağırmıştı, evet, şimdi anımsıyordu; arkeolog, bir taşın üzerindeki işaretler üzerine bir şeyler yazmıştı; bu özel gecede buluşmayı kararlaştırmışlardı.

Brenda kubbenin içine getirdi onu. Koridorda daha dikkatle bakınca ona, "Sizi tanıyorum" dedi, "Lyme'da görmüştüm sizi. Kollarınızda bir kadın vardı." Kikirdedi. "Kimdi o?"

"Karımdı" dedi Mark. Paniğe benzer bir korkuyla bakıyordu kadına; nasıl olmuşsa Kathleen girmiş gibiydi odaya.

Brenda şimdi kadının bacağına bir gergi olduğunu anımsadı, gözlemesinin karanlığında utançtan yüzü kızardı. "Bana ihtiyacınız olacak mı?" dedi aceleyle.

Alec koridorda arkasında belirdi ve beline sarıldı. "Birnam Ormanı'na, adı neyse oraya gidinceye kadar hayır." Yüzünü

omzuna koydu kadının, Damian'ı daha kolaylıkla görebiliyordu şimdi; onun davranışının garipliğini fark etmeye başlamıştı, sinsi sinsi gözlüyordu onu. Damian Fall, yardımcısı hakkında yanılmıyordu: Alec'in yıldızlara ve insani ilerleme olasılığına inancı vardı. Fakat bu aynı zamanda insan doğasına da güveni var anlamına geliyordu; bu güven de başkaları için endişelenmesine yol açıyordu. Şu anda Damian Fall için endişe duymasının nedeni de buydu. Ona hayrandı, Damian'daki melankolinin doğasını çok iyi anlıyordu. Alec daha romantikti –ne zaman gökleri düşünse şarkı söylemiyor muydu?– ama aynı zamanda daha pragmatikti. Damian'a yardım etmek, görevinin önemli olduğunu, Holblack Moor'da bile umut olduğunu kanıtlamak istiyordu ona.

Alec şakacıktan ona sarılınca hafifçe kıvrıldı Brenda. "Ormandan anlamam ben" dedi. "Ya da arabaların arka koltuklarından, çok teşekkür ederim. Ben sadece bana ihtiyaçları var mı, onu soruyorum." Birlikte büroya geri döndüler, Alec, geriye dönüp Damian'a baktı şöyle bir. Brenda gözlemevi ile koridor arasındaki bölmeyi kaparken, "Shakespeare'i severim" diyordu. "Onun emici arılar şarkısını severim."

İki adam açık kubbenin altında tek başlarına kalmıştı. Damian, "Işıkları açayım mı?" diye sordu.

"Hayır" diye yanıtladı Mark. "Lütfen açmayın. Böyle daha iyi." Teleskoba doğru yürüdü. "Bana neyi anımsatıyor bu, biliyor musunuz" dedi, "sizin kulübedeki gravürleri. Neydi adı? Karanlık oda mıydı?"

"*Domus obscurata*. Evet. Fakat onlar daha çok şey biliyorlardı o zaman. Daha çok anlıyorlardı."

"Ama şimdi ..."

"Şimdi gerçekten karanlıktayız." Damian güldü. Kısa bir süre konsoldaki bazı düğmeleri tıklattı, büyük teleskop vınıldayarak canlandı; fakat belli bir yöne dönüyor gibi gelmiyordu Mark'a. "Geriye ve ileriye" dedi Damian, "hep geriye ve ileriye." Nedense her ikisi birden aynı boşunalık hissini duyuyordu. Gözlemevinin kendisiydi sanki bu hissi veren. Bomboş bir toprak üzerinde dinliyorlarmış gibiydi. Mark bir şey söylemiyordu, iki adam kılavuz düzeneğin dönüp durdukça çıkardığı sesi dinledi bir süre.

Damian düğmeyi kapattı, sandalyesinde geriye doğru yaslandı. Arkası Mark'a dönüktü, karanlıkta, doğal suskunluğu kaybolmuş gibiydi. "Her şeye rağmen, hiçbir şey bilmiyoruz. Görmek istediğimiz şeyi görüyoruz. Gökler, her kuşakta insanın arzularının bir tür göksel haritası oluyor. Özür dilerim. Sıkıyor muyum sizi?"

"Elbette ki, hayır."

"Bunlar evren hakkındaki bütün o yeni kuramlarımızı yansıtıyor ve biz yıldızları artık tanrılar ya da hayvanlar şeklinde görmüyoruz, ama kendi kuramlarımız da az şaşırtıcı değil." Damian sandalyesini geriye itti ve açık kubbeden yukarı, yıldızlara baktı. "Anlıyorsunuz ya, yıldızlar bizim kendileri için seçtiğimiz şekilleri alıyor. Işıltılar saçarak kendi kendimizin imajları olup bizi rahatlatıyorlar." Sesi çok farklı geliyordu Mark'a; derin sulardan henüz çıkmıştı da hâlâ soluk soluğaydı sanki. "Yunanlıların haklı olmadıklarından o kadar emin değilim ben. Belki de gökyüzünde yüzen atlar ve balıklar vardır. Belki de, yüzlerce yıl önce biz istedik onların varlığa dönüşmesini, o zamandan beri onlar da öylece kapana kısılmış duruyorlar."

Bunun ardından gelen sessizlik fazla uzun sürdü. "Ama bilim diye bir şey var ..." diyecek oldu Mark.

"Ha evet. Bilim. Ama bizim bilimimizin Pilgrin'de gömülü astronominin biliminden daha iyi olduğunu kim söyleyecek bize? Onun bir astronom olduğunu siz söylemiştiniz bana, değil mi?"

"Öyle sanıyoruz. Aslında, ben bir şeyler getirmiştım ..." İçinde, mezarın üzerindeki işaretlerin fotoğrafları olan bir zarf getirmişti, Damian'ın incelemesini istemişti bunları, zarfı uzattı ona.

Fakat Damian bunu fark etmedi. "Bilim, kurgu gibi bir şeydir, bilirsiniz. Hikâyeler uydururuz, anlatılar karalarız, olayların altında birtakım kalıplar bulmaya çalışırız. Bizler her şeyle ilgilenen gözlemcilerizdir. Hikâyenin sürmesi hoşumuza gider, ilerlemeyi severiz, ilerleme kaydetmek isteriz. Bunlar karanlıkta anlatılmış hikâyeler olsa bile."

"Ama sizin denklemleriniz var. Matematiğiniz ..."

"Ha. Matematik. Matematik, dil gibidir. Nereden geldiğini kimse bilmiyor. Nasıl işlediğini gerçekten kimse bilmiyor. Daha çok at ve balık. Simgeler içine kapatılmış atlar ve balıklar."

Mark zarfı onun yanındaki küçük bir masaya bıraktı, fakat o bunu yaparken eli yarıya kadar kahve dolu plastik kaba çarptı, kap yere düştü. "Hay Allah" dedi. "Özür dilerim."

"Üzülmeysin. Üzülecek bir şey yok. Bu yaşamı ben seçtim." Damian hâlâ önündeki karanlıktan başka şey görmüyordu, aynı bıktırıcı günlük işler, aynı boşunalık hissi, aynı başarısızlık bilinci; aynı inanç kaybı.

Mark loş ışığa alışmıştı, kubbedeki nesneler yıldızların sö-nük parıltıları içinde yikanıyordu. "Ama çok şey bulmuşsunuzdur" dedi. Damian'ın kararlı ve dikkatli silüetine konuşuyordu, fakat ona doğru yürüyünce bunun üzerine ceket atılmış bir sandalyeden ibaret olduğunu fark etti.

Damian arkasındaydı şimdi, koluna dokununca yerinden fırladı, "Affedersiniz" dedi Damian. "Sizi korkutmak istemedim. Kimseyi korkutmak istemedim. Devam edin."

"Bizim bildiğimizden çok fazla şey biliyorsunuz. Bizim bildiklerimiz yalnızca birtakım kırıntılar ..."

Damian güldü bu sözlerle. "Evet. Çok fazla uzaklaşıyoruz. O kadar uzaklaşıyoruz ki, hiçbir şey göremiyoruz. Biliyor musunuz, kuantum fiziğinde nesneler yalnızca görünür ve kaybolur. Sonra da biz nesneleri aniden iki yerde birden ortaya çıkıyor görürüz ki, hatırladığım kadarıyla, olanaksız olması gerekir bunun." Mark yüzünü görebiliyordu artık onun, o da yıldız ışığında parlıyordu. "Bir noktada bir elektron görürüz, fakat sonra nasılsa bir başka noktadadır o, ve bütün olası yörüngelerde birden gezinerek ulaşmıştır ona. İşte bu çok garip bir şeydir. Yıldızların düzenli devinimine inanan biri için garip bir şey." Yere düşen plastik kabı almak için yere eğildi, yere dökülmüş kahveyi ayağıyla giderek genişleyen daireler halinde yayıyordu. "Bir şey daha var. Bilim adamının, gözlerken, aslında gerçekliği kontrol ettiğini biliyoruz artık. Örneğin, atom içinde oluşan parçacığın dönüşü, her zaman, fizikçinin beklediği şeyi yapar. Her zaman onun rasgele seçimini izler. Yine atlar ve balıklar."

"Her şey bizim beklediğimiz şekli alır mı demek istiyorsunuz?" Mark tümülüsü düşünmekteydi; bir zamanlar mezarın çevresinde var olduğunu hayal ettikleri dünyayı düşünüyordu.

"Evet. Ve bu beni, gökyüzünü gözleyen kişiyi nereye getirip

bırakıyor?” Aynı anda her ikisi birden açık kubbenin içinden, Yılcı takımı yıldızının sütünsü iplikçğine bakıyordu.

Tam bu anda, Kathleen Clare, Crooked Alley'deki pencerenin yanında oturmuş aynı yıldızlar grubuna dikmişti gözlerini; Owen Chard da uyuyamamış onları seyrediyordu. Joey Hanover de öyle. Gezegenin karanlık yanında, gökyüzüne bakıp duran çok sayıda insan vardı. Onlara göre, yıldızlar dönüp duran boşluğun içinde dans ediyordu. Ve endişeleri, kaygıları ise, bir sis gibi yıldızlardan dondurucu gök boşluğuna yükseliyordu.

Peki, Pilgrin Vadisi'nde, mezarın yanında, sert toprağa sırtüstü uzanıp yatmış, yukarı doğru bakan kimdi?

Taşlardaki Öğütler

"Size göstermek istediğim bir şey vardı." Mark Clare mezarın üzerindeki işaretlerin fotoğraflarını alıp ona uzattı. "Siz anlayabilirsiniz belki." Kubbe kapalıydı şimdi, gözlemevinin iç kısmında dolaşan kırmızı ışık yakılmıştı.

"Bana hikâyeyi anlatın" dedi Damian. Mark'ın sesindeki bekleyişi hissetmişti; Joey Hanover'in kulübeye girdiğindeki heyecanı anımsattı ona bu; ve etkilendi bundan. Alec'i anımsattı. Bir de kendindeki bir şeyi anımsattı ona; bir zamanlar yaşamını harekete geçirmiş, ama şimdi kaybolmuş olan şeyi.

Mark taşa kazınmış bu çevremleri ve sarmalları mezarın kör girişinde bulduklarını açıklarken fotoğrafları eline aldı, Mark'ın ne keşfetmiş olduğunu hemen anladı. "Eğer bu bir yıldız haritası ise" dedi, "o zaman şunlar Ülker takımıyıldı." Filmin arabı üzerinde beyaz görülen yedi işareti gösteriyordu. "Onların içinde Alnath da var." Belli belirsiz bir çentiğı gösteriyordu eliyle, taşın üzerindeki bir lekeden başka bir şey de olmayabilirdi bu. "İşte şunlar da Boğalar." İşaretparmağı aşağıdaki, titrek bir çizgiyle birleşmiş daha küçük üç işarete gitti. "Şurada da ...", parmağı, kör girişin yüzeyinde derin bir çentiğın temsil ediyor olabileceğı daha geniş, beyaz bir bölgenin çevresinde dolaştı, "Aldebaran, büyük yıldız. Böyle bir taşta saklanabilmiş olması ne garip." Fotoğrafları yere bıraktı. "Bir tarih var mı elinizde?"

"Bütün kanıtlar akla getiriyor ki..." Mark bunları söyleyince

iki adam da gülmeye başladı. "Bütün kanıtlar, mezarın İ.Ö. 2500 civarında yapılmış olduğunu akla getiriyor. O zamanlardaki ilkbahar ılımı hakkında bir şeyler söyleyebilir misiniz bana?"

"Bir dakika sürer." Damian gök boşluğundaki hareketlere dair bütün bilgilerin kayıtlı olduğu bilgisayara döndü. Ekranda paralelkenar şeklinde bir görüntü ağır ağır dönüp duruyordu; sonra bütün çizgileri ayrı bir biçimde dönmeye başladı ve yeni bir örnek oluştu. "İ.Ö. 2500'deki ilkbahar ılımında" dedi Damian, "şu özel yıldızlar doğu ufkunda ancak görünür durumdaydı. Gelin görün." Mark konsola doğru gitti, fakat bütün gördüğü ekran üzerinde titrek titrek parıldıyan küçük aprazlardı. "Sizin haritanız daha dramatik" dedi Damian, "fakat bilgi, aynı. Aynı geceki gökyüzü bizim için yeniden kuruldu."

"Bu da demektir ki" dedi Mark, "bu da demektir ki, oda mezar, üzerindeki girişe kazınmış yıldızlarla aynı hizadaydı. Tmls doğuyu gösteriyor, vadinin sırtından ufku görebiliyorsunuz." ok heyecanlanmıştı şimdi, boğazı kurumuştu. Yutkunuyordu.

"Eğer böyle ise, o zaman dikkate değer bir planlama kanıtı var elinizde. Taşın oyulması epey zaman almış olmalı, o zaman bu insanlar – yleydiler değil mi?"

"Evet. İnsanlar."

"Bu insanların, yıldızların hareketini bizim kadar doğru bir şekilde kestirebilmiş olmaları gerekir." Bilgisayarı kapadı, Mark bir an için doğrusal modelin ekranın yanlarına doğru kaçışını görebildi. "Bunda da teselli edici ufacık bir şey var" diye sürdürdü Damian. Konuşurken Mark'a bakmıyordu artık. "En azından, yıldızların gerçekten orada olduğunu biliyorum her şeye rağmen. Bu insanlar kim olursa olsun, en azından aynı ışığı gördüler."

Aşağıya İnersen...

"Derin. Aradığım sözcük bu işte. Bu manzara çok derin görünüyor. Binlerce ve binlerce yıldır burada oturan insanlar vardı. Ama kimlerdi bunlar? *Kimler?*" Joey Hanover son sözcüğü, bir gece kuşunun ötüşünü taklit edencesine uzattı.

"Gözlerini yoldan ayırma, Joey. Arkasında beklentisi olan bir kamyonun bize çarpmasını istemiyorum."

"Eklentisi."

"Her neyse, işte. Yaşayan bir iskelet olmak istemiyorum." Hanoverler Mintlere giden yol üzerindeydiler, Lyme Regis'ten açık araziye giden yol boyunca üç mil gitmişlerdi. Ara sıra, hızla giden arabaların çarptığı kuş, tilki ve başka küçük hayvan ölümlerini geçiyorlardı, öyle ki, yol, kenarına kurbanların dizildiği kutsal bir yol gibiydi. Fakat yolculuk her zaman canlandırırды Joey'u, şimdi de bir şarkı söylemeye başlamıştı:

*Every little journey has a meaning of its own
Every little story tells a tale...*

Karşı şeritten gelen bir araba uzun ışıklarını birkaç kez yakıp söndürünce, arabayı durdurdu. "Bekle" dedi. "İlerde bir sorun var."

Ve bir sonraki dönemeci döndüklerinde sorunun ne olduğunu gördüler: yolun kenarındaki tarladan altı-yedi sığır çık-

muş, kalabalık yolda başıboş koşturup duruyorlardı. Öyle şaşkındılar, yanlarından sürtünüp geçen araçlardan korkmuş, taş kesilmişlerdi. Joey'a, kayıp çocuklarmış gibi geldi bunlar – hayır, çocuk değil, çocuktan daha garip. Bir dünyayı terk etmişler de bir başkasına girmişlerdi: kendilerinininkine yakın, ama daha önce hiç görmedikleri bir dünyaya. Onları tehdit eden bir dünyaydı bu, korkudan birbirlerine çarpıyorlardı; gittikleri belli bir yön yoktu, bir tanesi, tanıdığı ya da anımsadığı tek şeymiş gibi gökyüzüne baktı. Çünkü başka bir zamandan gelmişlerdi.

Hanoverler daha yavaş gidiyorlardı şimdi, sonunda Pilgrim Vadisi'nin üzerinde park edince, Joey Hanover derin bir soluk aldı. "Defolun salaklar" dedi ve karısını yanağından öptü.

Patikadan aşağı yürüdüler, çiftlik evinin giriş kapısına geldiklerinde, bir köpek kudurmuşçasına havlamaya başladı. Karısı koluna yapışmış, "Neye benziyor sesi, biliyor musun?" diye sordu. "D'Urberville'lerin Köpeği'ne."

Dar yoldan aşağı yürüdüler, fakat kapı daha onlar varmadan açıldı, Çiftçi Mint, elinde bir çift uzun çizme, eşikte duruyordu. "Umarım" dedi Joey, "rahatsız etmiyordunuz?"

"Eğer çukur için geldiyseniz, Oğul Mint şurada bekliyor."

Çiftçi Mint tepeden tırnağa süzüyordu onları, Jeoy'un mavi çizgili bir spor ceket giydiğini, Floey'inse kiraz kırmızısı elbisesi içinde muhteşem olduğunu fark etmişe benziyordu. "Ya da" diye ekledi bıyık altından gülererek, "belki de çukur için gelmemişsinizdir. Bilemem."

"Benim adım Joey. Bu da Floey."

"Mint. Öteki Mint çukurda."

Joey, çiftçinin kendisini tanımamış olmasından hayal kırıklığına uğramıştı; ufacık bir yardım, bu gibi zamanlarda, iyi olurdu. "Jo ile Flo" diye devam etti. "Bilen çift." Tiyatroda kullandıkları tanıtma deyişlerinden biriydi bu.

"Mint ile Mint. Sanırsın hint." Sırıtıyordu. "Ee, ne yapabiliriz sizin için?" Bunu söylerken bile garip garip bakıyordu Joey'a, sanki orada değildi, uzun çizmeleri, elinden çakıllı yola düştü.

"Vadinin öbür yanındaki kulübede doğdum ben" diye başladı Joey, ama nasıl sürdüreceğini bilemedi. "Sizin olduğunu söylediler orasının."

"Siz, öyle mi?"

"Ben."

"Tarladaki kulübeyi mi demek istiyorsunuz, acaba?"

"Alçıdan yüzlerin olduğu kulübeyi."

"Beyaz bahçe kapılı ve harap çatılı olanı demek istiyorsunuz?"

"Ve mor çiçekli."

"Orada doğduğunuzu sanıyorsunuz, öyle mi?"

"Biliyorum. Orada doğdum. Hatırlıyorum."

Çiftçi Mint şapkasını çıkardı, uzun uzun araştırdı dibini, sanki bundan sonra ne düşüneceği şapkanın astarında yazılıydı. "Eh, ne yapalım" dedi sonunda. "Buyurun içeri girelim."

Çiftliğin ana odasına, Evangeline Tupper'ın kazılar başladığındaki ziyaretinden beri birçok şey eklenmişti; Hanoverler kendilerini, boş bir süt güğümü, dikkatle sarılıp bağlanmış iki demet folyo, bazı dişleri eksik bir tırmık, bir miktar hortum ve ters dönmüş bir kova üzerinde dengede duran bir eski elektrik süpürgesi arasında adım atacak yer bulmaya çalışır durumda buldular. Ama Joey bunlardan hiçbirini fark etmemişti: Ocağın üzerindeki duvara asılmış Mint ataların resimlerine ve fotoğraflarına dikmişti gözlerini. Çiftçi Mint bir-iki saniye ona, sonra resimlere baktı, sonra tırmığı aldı, odanın ortasına getirdi, destek almak için ona yaslandı. "Şimdi rahat olduğumuza göre" dedi, "tanışabiliriz." Eliyle süt güğümünü gösterdi Floey'e, kadın uslu uslu tünedi üzerine, sonra tekrar Joey'a döndü. "Kim söyledi orada doğduğunuzu?" Daha Joey cevap vermeden tırmığı elinden bıraktı pencereye gitti. Oğul Mint'e bakıyor gibiydi, sonra apaçık hayal kırıklığı içinde tekrar odanın ortasına geldi. "Kim söyledi?"

"Benim üvey ana babam. Bana bu bölgede doğduğumu söylediler. Beş yaşına kadar burada yaşadığımı söylediler. Kulübeyi anımsıyorum ben. Yüzleri anımsıyorum." Joey, Çiftçi Mint'ten gözünü ayırmıyordu, konuşurken ona yalvarıyordu sanki. "Orası benim eski evim."

"Dur. Orada dur." Çiftçi Mint elini uzattı. "Tükürüğüm kurdu ağzımda. Sulamam gerek." Odadan çıktı, biraz sonra Hanoverler bir musluğun akışını duydular. Birkaç dakika aktı mus-

luk, sonunda Çiftçi Mint yeniden göründü. Saçları çok ıslaktı, besbelli başını musluğun altına sokmuştu. "Oğul burada olmalı" dedi ağzının içinde. "Oğul bilir nasıl hikâye anlatılacağını."

"Hikâye mi?"

"Ona geliyorum. Ona doğru yavaş yavaş yaklaşıyorum. Şuraya oturun siz." Bir sürü sinirli el kol hareketinden sonra Çiftçi Mint, iki kırık kabı, bilinmeyen birine ait bir heykelciği, küçük tahta bir çekmecedен düğmelerle dolu karton bir kutuyu ortadan kaldırdı, yer açtı. "Şurada oturun. Mintlerin karşısına oturun." Joey'u tabloların önüne oturttu. "Ben kendimi hazırlarken, onlar da size iyice bir baksın." Tekrar Joey'a göz attı, başını salladı ve aşağı yukarı yürümeye başladı. Sonra durdu, ellerinin üzerine tükürdü – herhangi bir işe girişmeden önce her zaman yaptığı bir alışkanlık hareketiydi bu. Tablolara gitti, en alttaki sırada, yaldızlı çerçevesi olan iki sepya fotoğrafı gösterdi eliyle. "İki erkek kardeş düşün" dedi. "Kardeş Herbert. Benim babam." Birincinin üzerine hafifçe vurdu; Hanoverler, aşağı yukarı Çiftçi Mint'in şimdiki yaşında, bir ot yığınının yanında ayakta duran bir erkek görüyorlardı, uzaktan, oğluyla hemen hemen aynı giysileri giyiyor gibi geldi onlara. "Ve Kardeş Samuel." Joey Hanover ayağa kalktı ve bu ikinci fotoğrafa doğru yürüdü. Besbelli bir fotoğraf stüdyosu için giyinmiş genç bir adamdı bu, çünkü üzerinde balıksırtı bir ceket, dik yakalı bir gömlek vardı. Bu giysiler içinde öyle rahatsız görünüyordu ki, Joey onun böyle şeyler giymeye alışık olmadığını hissetti hemen; yüzünde aşına bir şey vardı. Umutsuzluğa çok benzer bir hisle tahta çerçeveye oturdu ve Çiftçi Mint'in konuşmaya devam etmesini bekledi. "Hikâye bu" dedi. "İki kardeşin hikâyesi."

Herbert ile Samuel

Bir zamanlar Herbert ile Samuel adlı iki kardeş varmış; vadinin üzerindeki küçük bir evde birlikte yaşarlarmış; gündeğumundan günbatımına kadar toprağı sürüp ekerek çok mutlu yaşıyorlarmış, ama bir gün gelmiş Herbert bir karı alma zamanının geldiğine karar vermiş. O zaman bir miktar güvercinli sandviç hazırlamış, yakınlardaki Colcorum Köyü'ne yürümüş, oralılara çiftliğinde kaç tane domuz ve sığır yetiştirdiğini, yapılacak daha ne çok işi olduğunu, vadide bir oğul yetiştirse ne kadar mutlu olacağını anlatmış; bir Mint olarak çok inandırıcı bir adammış, ve birkaç saat içinde, oranın kereste tüccarlarından birinin kızı olan Emily Trout ona eş olarak seçilmiş. Yazdönümünde evlenmişler, çok geçmeden çiftlik evi tombul bir kadın ile tombul bir oğlan çocuğunun gülücükleriyle dolmuş.

Sıra Samuel'e gelmiş. "Köylü kadınları sevmem ben" demiş kardeşine (o sırada Emily'nin tarlada çalışmakta olduğundan emin), "koskoca dünyaya açılacak, gelinimi orada arayacağım." Sırt çantasını almış, içini öğle yemeğı için tavşan filan gibi güzel köy yiyecekleriyle doldurmuş ve almış başını yürümüş. Yirmi mil yol alana kadar yürümüş, yürümüş, tehlikelerle dolu sahil-den fazla uzak olmayan bir fundalık araziye varmış. Birazcık tavşan yiyebilmek için durmaya karar vermiş, fakat açıkta yak-tığı bir ateş üzerinde tavşanı pişirmeye başladığında, arkasında bir hışırtı işitmiş. Samuel'in yemeğini paylaşmaya gelecek kadar

ümitsiz bir tilki sanmış onu, ama arkasını dönünce kendisinden birkaç metre ötedeki çimenin üzerinde diz çökmüş, ellerini ovuşturan üzgün mü üzgün genç bir kadın görmüş.

“Yardım edin” diye sesleniyormuş. “Ah, n’olur, yardım edin.”

“Kimsiniz?” diye sormuş.

“Adım Jenny Pocket, gezgin bir direk yapıcı olan babamdan kaçıyorum, beni dövüyor ve benim yatağında benimle yatmaya çalışıyor. Gün ağarırken kaçtım ve şimdi, gördüğünüz gibi, bu korkunç fundalıkta yapayalnızım.”

Samuel bu bilgi üzerine bir süre düşünmüş, Mintler sakıntılı kimselermiş, fakat sonunda yemeğini bu zavallı genç kadınla paylaşmaya karar vermiş. Ne de olsa yiyeceğinden daha fazla tavşanı varmış, onu boşuna harcamak yazık olurmuş. Kadın aç kurt gibi yiyormuş, Samuel’inse bundan sonraki kararı beklemeye zamanı yokmuş. “Jenny Pocket, ne dersin” demiş “sen ve ben evlensek ve benim şuradaki vadinde birlikte yaşasak? Yapacak her zaman iş vardır orada, daha çok Mint büyütürdük. Yeri gelmişken, benim adım Samuel Mint. Merhaba!”

Kadın otlardan kalkmış, kahverengi giysisini çırpmış ve elini uzatmış; Samuel bu eli sıkmış, buralarda âdet olduğu gibi, elini sıkmış onun ve böylece karar verilmiş. Beraberce geriye yollanmışlar, vadiye ulaşınca kadar Jenny, ahlaksız babası, gezgin direk yapıcı hakkında her şeyi unutmuş gibiymiş. Herbert, kardeşi çiftlik işlerine yardım edecek yeni biriyle geri döndüğü için sevinmiş ve bunu kutlamak için en semiz danayı kesmiş. Koç şenliğinde evlenmişler, inişli yokuşlu İngiliz kırsalının bu bölgesinde kutlu bir günmüş bu, o zamana kadar da Jenny üç aylık hamileymiş.

Ne derler eskiler, bir evde iki karı, bir delikte iki arı ya da bir cesette iki kurtçuk gibi bir şeydir, bu da doğru çıkmış. Jenny, Emily ile oturamıyor, Emily ise Jenny’den hoşlanmıyor, budala diyormuş onun için; böylece çok geçmeden iki kardeş ayrılmasının zamanı geldiğini anlamış. Samuel, Mintlerin küçüğü olduğu için çiftlik evinden ayrılmış ve hamile karısıyla vadinin öbür yanındaki kulübeye taşınmış; o zamanlar bir harabeden başka bir şey değilmiş orası, fakat kısa zamanda Samuel duvarlardaki

delikleri tıkamış, çatıyı onarmış, dışarıda küçük bir bahçe yapmış, son bir değişiklik olarak da kulübenin köşe bucağına küçük yüzler oymuş. İşe başlarken, bunlar bizim meleklerimiz diyor muş Jenny'ye, bizim koruyucu meleklerimiz. Böylece, 1923'te kulübede üç Mint varmış artık, Samuel, Jenny ve küçük oğulları. Beş yıl geçmiş, eğirerek, örerek ve çorba pişirerek geçen beş uzun yıl; o zamana kadar Colcorum köylüleri bile (adı çıkmış dedikoducular, rezilce işler yapan kimselermiş bunlar) bunların sonsuza kadar mutlu yaşayacaklarına inanıyorlarmış.

Şimdi acı tarafı geliyor hikâyenin: 1930 Ağustos, öğleden sonra geç bir vakitte, Samuel tarlada ekin biçtikten sonra aç ve yorgun eve dönmüş; sesinin işitilebileceği kadar yakınına geldiğinde kulübenin, "Jenny! Jenny! Nerede benim tavşanlı yahnim?" diye seslenmiş. Ama ses seda çıkmamış. Küçük bahçe kapısının mandalını açıp da yahnisini isteyerek küçük mavi kapıdan içeri girmiş, ama hâlâ bir cevap yokmuş. Kulübe bomboşmuş. Samuel hızla tekrar bahçeye koşana kadar bebek Mint'ten de bir işaret yokmuş. Bebek, orada güzelim ateşçiçeklerinden bir yatağın ortasında oturuyormuş; ateşçiçekleri öyle yüksekmiş ki, babası onu ancak çocuk başını yükseltince görebilmiş. Anacık nerede? Anacık bu sabah bir gezintiye çıktı, Anacık geri dönmedi. Anacık nereye doğru yürüdü? Anacık vadinin yanındaki koruluğa yürüdü, eski taşların olduğu yere. Ne dedi? Dedi ki: Babana bir öpücük ver benim için.

Ve Samuel korkunç bir çılgılla tarlalara koşmuş.

Jenny bir daha bulunamamış. Köylünün biri onun dişbudak ormanına ve eski taşlara doğru yürüdüğünü söylemiş, eğer böyle yaptıysa bir daha geri dönmemiş. Jenny ortadan yok olmuş. Bazıları onun ahlaksız babasına, gezgin direk yapıcıya döndüğünü söylüyormuş; bazıları onun bir şeyden ya da birinden dehşet içinde kaçtığını, denize doğru koştuğu için kumtaşı kayalığından aşağı yuvarlandığını ve suların onu alıp götürdüğünü söylüyormuş; diğerleriyse öldürülmüş olduğunu, bir yerlerde, belki de eski taşların birinin altında gömülü yattığını söylüyor muş. Her neyse, bir daha hiç bulunmamış.

Samuel Mint karısının kayboluşunu bir türlü atlatamamış. Bir daha tarlaya çıkmamış, bütün gün kulübede oturuyormuş;

Ne zaman bir köylü çağırrsa, "Jenny'yi bekliyorum" diyormuş. "Jenny'yi bekliyorum." Ama işin en garip yanı, küçük oğlunu görmeye dayanamıyormuş artık. Bir gün Emily ile Herbert, nefis bir beyin çorbasıyla akşam yemeğine ona geldiklerinde, "Bu çocuğu ne zaman görsem, Jenny'yi düşünüyorum hep. Jenny'yi düşününce de başıma bir dönme geliyor" demiş onlara.

Herbert, kaşığını beyin çorbasından alıp, "Yani" demiş, "yani doğru düzgün tarla süremeyecek misin? Durum bu mu?" "Hemen hemen bu, Herbert kardeş. Yeterince göremiyorum önümü."

Şimdi Herbert Mint hep bu konuşmayı anımsıyormuş, çünkü aradan bir ay geçmemiş, Samuel on ikilik av tüfeğini indirilmiş, karısının kaybolduğu koruya gitmiş, oradaki taşlardan birinin üzerine oturmuş ve ağzına boşaltmış tüfeği. Öylece yerde yatar bulmuşlar onu, eski köy âdetlerine göre, gizli bir yerde yakılmış ve külleri toprağın altına yayılmış.

Küçük çocuğa ne olmuş peki? İşte, şimdi mutlu sona geliyoruz: Samuel Mint başının arka kısmını uçurmadan bir ay önce, yani, Herbert ve Emily ile koyun beyni üzerine konuşmasının ertesi günü, küçük oğlunu Londra'ya götürmüşmüş. Çocuğu orada bir karı kocaya bırakmış, bir çocuk sahibi olmaktan o kadar mutluymuşlar ki soru moru sormamışlar ona ve karşılık olarak Samuel Mint'e bir torba altın ve gümüş bile vermişler. Böylece çocuğu evlat edinmişler. Oğlanın adı Joseph'miş. Joey diye de bilinen.

Hepsi Bir Tek Günde

Şimdi hikâyesinin sonuna gelmiş, "Joey" diye tekrarlıyordu. "Joey Mint." O sessizlikte Joey Hanover uzandı, karısının elini tuttu, hiçbir şey söylemeden yüzüne bakıyordu. Karısı ise dosdoğru ileri bakıyordu, alçak sesle, anlamsız bir ıslık tutturdu. Çiftçi Mint onlara sırtını döndü, gitti Herbert ve Samuel'in fotoğraflarını düzeltti.

Sonra kapı birden açıldı ve Oğul Mint bağırarak içeri girdi: "Boğa boşaltma kanalına girdi! Boşaltma kanalında şimdi!"

Babası ona doğru koştu ve ellerini onun omuzlarına koydu. "Oğul!" O da bağırıyordu şimdi, sanki oğlu uzaktaymış gibi. "Oğul, gel de Joey Amcanla tanış!" Oğul, ağzı açık, çok sakın duruyordu, şaşkınlık içinde odada dolaştırdı gözlerini, sonra kepini yüzüne tuttu. "Evet, tastamam öyle Oğul! Çekinme. En sonunda işte Amcan Joey." Çiftçi Mint delicesine bir heyecan içindeydi şimdi, Joey'a doğru koştu. "Başka bir şey söyleyeceğim sana şimdi" dedi onun tahta çekmecedен kalkmasına yardım ederek. "Sen ve ben yine kuzeniz!" Gözünden akan bir damla yaş sildi. "Tükürüğüm kurudu" dedi. "Daha fazla sulanmalıyım." Hızla terk etti odayı.

Böylece, hikâye anlatılmıştı: Joey Hanover, her şeye rağmen Joey Mint idi. Kulübeden götürülmüş, 1930'da evlat edinilmişti; şimdi, onca yıl sonra, ana basının Pilgrin Vadisi'nde öldüğünü keşfetmişti. Bu yeni bilgiyi tam olarak özümseyememişti, hayır

şimdi olmazdı, ama neşelendirmişti bu onu – onların ölümleri değil de kendi köken duygusu; hayatında ilk kez olarak dünyaya ait olduğunu hissedebiliyordu. Geriye dönüp ana babasını, onlardan önceki ana babalarını görebiliyordu; yalnız değildi. Üstelik bir de kuzen ve yeğen bulmuştu, ve çiftlik evinde onlarla birlikte otururken, aynı bölgede başka birçok akrabası olduğunu keşfetti. Bu araziye kuşaklar boyunca Mintler işlemişti. Joey sü-rüden ayrılan tek kişi olmuştu.

Sonra akrabalarını düşündü yeniden. "Ormanı görmeliyim" dedi. "Bütün bunların geçtiği yeri."

Çiftçi Mint başını salladı iki yana. "Boş yere umutlandığını söyle ona, Oğul."

"Amca." Oğul Mint ciddi ciddi bakıyordu ona. "Amca, göremezsin."

"Göremez miyim?"

"Her şeyden önce, bir yangın oldu. İkinci olarak, baştan aşağı yandı. Üçüncü olarak da, oranın altını üstüne getiriyorlar..."

"İçini boşaltıyorlar, değil mi?" Çiftçi Mint şaşkın şaşkın bakıyordu oğluna.

"O kazı makineleri" diye devam etti Oğul Mint, ciddiyetine karşılık görmesi sevindirmişti onu, "kazıyor, oyuyor, toprağı boşaltıyor." Floey'i korkutacak derecede yüksek bir kahkaha attı: kadın yerinde doğruldu ve buna tepki verir gibi eldivenlerini giymeye başladı. "Bir şey bulacakları yok." Yeniden güldü, Floey'se eldivenlerini çıkarmaya başladı. "Bir şey bilmiyorlar."

Joey ölmüş ana babasını düşünüyordu, dinlediği de yoktu. "Neyi bilmiyorlar?"

Çiftçi Mint oğluna doğru yürüdü, elini omzuna koydu. Bir uyarı hareketi olabilirdi bu. "Henüz değil, Oğul. Güçlü zihninin savaklarını açma. Zamanı değil. Amcanı uygun biçimde tanıttıncaya kadar beklememiz gerek."

Son sözcük Joey'un dikkatini çekti, alçak bir sesle bir şarkı mırıldanmaya başladı: "*Hello, she cried and waved her lily hand.*"

Floey ona döndü. "*Black-eyed Susan!*"

Kocasının kendine geliyor olması hoşuna gitmişti, ama şarkı söylediğini unutmuş gibiydi şimdi. "Kime tanıttıncaya kadar?" diye sordu.

Çiftçi Mint kıkırdadı. "Bir kutlama olacak. Artık geri döndüğüne göre." Elleri tükürdü ve ovuşturmaya başladı ellerini. "Bütün ötekilerle karşılaşabilirsin. Bütün öbür Mintlerle."

"Ve o zaman" diye ekledi Oğul Mint, onun kadar coşku içinde, "o zaman her şeyi öğreneceksin. Ben ne biliyorsam siz de bileceksiniz." Açıkça büyük bir övgüydü bu, ama Joey daha bunun için teşekkür etmeden, yakınlarda bir gümbürtü koptu. "Lanet olsun bana" dedi Oğul, pencereye doğru giderken. "O boğayı unuttum. Boşaltma kanalında çabalayıp duran o boğayı!" Kapıdan dışarı fırladı, Çiftçi Mint arkasından gitti, bir ara durup, "Sen rahatına bak, Kuzen Joey. Evindesin artık, ne de olsa" dedi.

Joey yerine oturdu, Floey gülümseyerek bakıyordu ona, "Haklıydın" dedi. "Yabani meyve peşinde koşmuyormuşsun." Sağ ayağında, çorabın üzerinde bir şeyin yürüdüğünü hissediyordu, eğilip baktığında bir böceğin, bacağından ağır ağır yukarı doğru tırmandığını gördü. Ufak bir çığlık atarak eliyle yere düşürdü onu.

Joey babasının fotoğrafına doğru yürüdü. "O ormana doğru yürümek istiyorum" dedi.

"İyi bir fikir." Floey çiftlik evinden mümkün olduğunca çabuk uzaklaşmak istiyordu. "Temiz hava iyi gelecek sana. Dostlarına bir not bırakabilirsin. Yani, demek istiyorum ki..."

"Aileme." Joey ne kâğıt ne de kalem bulamadı; fakat duvarın birine dayalı tozlu bir ayna vardı. Aynayı eline aldı, parmağını yaladı ve aynanın yüzüne "Daha sonra döneceğim" diye yazdı. Bu kısa mesajı nasıl imzalayacağını bilemeyerek durdu, küçük bir "j" harfi yazdı altına.

Hanoverler patikadan aşağı yürüdüler, yine kol kola, Pilgrin Vadisi'nin batı yamacından kazı makinelerine ve yanmış dişbudak ormanına doğru indiler. "İnanması zor" dedi Joey. "Bu kadar zaman sonra." Avuçlarına baktı, bir değişiklik olabilirmiş gibi. Sonra dümdüz ileriye, ana babasının ölmüş olduğu yere baktı, nerdeyse koşar adım yürüdü oraya doğru.

Dişbudak ormanından, birkaç ağaç kümesinden başka bir şey kalmamıştı, kimi kavrulmuş ve kopmuş, kimiye sıcaktan öyle dağlanmıştı ki yeşeremezdi artık. Öteki ağaçların bulundu-

ğu yerde siyah daireler vardı, fakat burada bile yabancı otlar ve eğreltiotları, eski ormanın kararmış yüzeyine doğru sürünmeye başlamıştı. Ormanın geriye kalan kısmını kazı alanı almıştı; Hannoverler kazıları çevreleyen kümes tellerine doğru yürüdü, orada mezara ve açığa çıkarılmış ön avlusuna baktılar. "Bir bilsem" dedi Joey. "Nerede olduğunu. Kendini nerede vurduğunu."

Vadi birden sessizleşmişti, o kadar ki, bir an kendini kapısı, kepenkleri sımsıkı kapalı bir odadaymış da içinde dönüp duruyormuş gibi hissetti. Ama sonra vadinin öbür yanından yankılanan, bir tavaya vurulduğunu ve bir dizi vahşi bağırış seslerini işittiler: Mintler boşaltma çukuruna düşmüş boğayı korkutup çukurdan tarlaya çıkarmaya çalışıyordu. Baba ve oğulun bağırışları Joey'a birbirinin aynı geliyordu, normal seslerinden o kadar başkaydı ki geçmişten edinilmiş sesler olabilirdi bunlar – Çiftçi Mint'in babasından, onun da kendi babasından edindiği bağırışlardı. Bu garip bağırışlar vadinin bir ucundan öbürüne kuşaktan kuşağa yankılanıyordu, ne kadar geriye gidiyordu acaba?

Yanmış ağaç kümelerine doğru yürüdü. Floey endişeyle seyrediyordu, ama şimdi Joey etrafına bakındı ve ona gülümsemedi. "Neydi o deyim? Öldü, öldü de bana hiç Anne demedi?* Bu defa hariç, şimdi tersi."

"Hiç olmazsa şakacı ruhunu kaybetmedin Joey. Bir an seni yitirdim gibi gelmişti bana."

"Ne derler bilirsin, Flo. Geçmişte tragedya, gelecekte gizem, ama şimdi komedi. Şimdiki zamanda komedi. Gidelim mi artık?"

Kazı alanından uzaklaştılar; Pilgrin Vadisi'nde bu yaz sabahı Mintlerin bağırışları, şarkı söyleyen Joey'un sesiyle birleşiyordu.

*All in a day my 'cart grew sad,
Misfortune came my way
I'd to learn the whole bitter truth
All in a single day...*

* "Dead, dead and never called me Mother": Oyunlarda tekrarlanan, kaynağı belirsiz eski bir alıntı (çn.)

Damian'dan Bir Mektup

Sana yazmak zorundayım, Alec. Yoksa kendime mi bir mektup yazmalıyım? Tabii, bunu okumak istemen için bir neden yok: senin de çok iyi bildiğin gibi, başarısızın biriyim ben. Chaplin filmlerinin sonundaki o figürlerden biri, uzaklaştıkça küçülüyor, küçülüyorum. Ufacık bir gözlemesinde çalışmaktayım. Göğün hangi bölümünü, ne kadar ve hangi amaçla gözleyeceğine dair emirler alan bir ağın parçasıyım ben. Bir zamanlarsa geceleyin gökyüzünü kendi evim gibi düşünürdüm! Onun sınırsız olduğunu sanırdım ve galiba onun sonsuzluğu içinde, kendimin de sınırsız olduğumu hissettim hep. Hudutsuz. Ne istiyorsam o olabilirdim. Gençken, kendi yazgımın desenini gökyüzüne çizili gördüm. Bunu garip bulacağını sanmıyorum, Alec. Aynı tutkuyu, aynı açlığı sende de gördüm. Bunun için göklere bu denli hayranlıkla bakıyorsun. Bir zamanlar kendimi bir romantik sayıyorum dediğini anımsıyorum, fakat yalnızca romantik olmadığından emin misin?

İşte. Görüyorsun, sana seslenmekle kalmıyor, saldırıyorum da sanki. Gerçekte, kendimden korkuyorum. Yüzümü öte yana çeviriyorum, çünkü dayanılmaz bir şey bu. Büyük bir astronom olmak istemiştim. Bir kâşif. Çok çalıştım. Elimden geldiğince her şeyi öğrendim. Olayların üstesinden geldim. Yaşamım bir dizi meydan okuma gibi geliyordu bana, ama bunlar seve seve kabul ettiğim şeylerdi. Aslında, yaşamın bundan başka bir şey

olabileceğine dair bir düşüncem yoktu. Senin gibi, okul bitti, üniversiteye gittim ve sonra bir gözlemevinde bir araştırma asistanı oldum. Sonunda bir astronomdum. Bir profesyonel. Tıpkı planladığım gibi. Ama çok geçmeden bunun yeterli olmadığını fark ettim: artık başkalarıyla çalıştığıma göre, o kadar zaman tek başına –kendim için çalışıyordum, diyebilirsin– çalışmış olan ben, daha fazla ilerleyemeyeceğimi anladım. Gerçeği söyleyeyim sana, korkuyordum. “Dünya” çok fazla olmuştum benim için. Kendimi başkalarına kabul ettirmek istencinden yoksundum; insanları harekete geçirme, etkileme gücü olmaksızın ilerleme olamayacağını fark ettim. Bütün bilimler –hatta astronomi– insani bilimlerdir, her şeye rağmen. Bense tutkularımı, emellerimi benden çok daha güçlülerin eline teslim etmiştim: arkamdan yaklaşıp beni geçmelerini, bir an durduktan sonra beni geride bırakmalarını izledim. Söyleyecek o kadar çok şeyi olduğunu sanan benimse ağızından tek sözcük çıkmıyordu. Bunlar, sanki büyülmüş bir yaşam süren insanlardı – büyülmüş derken, olaylar onlarla birleşmiş de onları ileri sürüklüyor anlamında. Yönleri daha önceden seçilmiş gibiydi sanki. Peki ya ben? Şey. Benim değersizliğim, önemsizliğim de daha önceden belirlenmiş olmalıydı. İtilip kakılıyordum – sözcüğü sözcüğüne, kaderim itip kakıyordu beni. Sonra o korku geldi oturdu, ölüm korkusu gibi öldürücü: bu yazgıyı kabullenmeye başladım. Başkalarının benim hakkımdaki fikirlerini kabul etmeye başladım. Verilen emirleri izleyerek kendi işime bakıyordum yalnızca. Bir gözlemevinden ötekine aktarıyorlardı beni – işimi iyi yapıyordum, bundan hiç kuşkum yok. Ama gündelik işlerdi bunlar. Gözlemek. Not almak. Kontrol etmek. Çapraz kontrol. Artık *kendim için* hiçbir şey yapmıyordum – bunu anlıyor musun, Alec? Çalışmalarımda hiçbir heyecan yoktu, eski düşlerim ve tutkularım kıskırtmıyordu artık beni. Herkes inanılır, yetkili, güvenli olduğumu söylüyordu – içimde bu türlü övülmekten, kimliğimin bu yetersiz onaylanışından hoşlanan bir taraf da vardı, fakat bunları işittikçe bu övgülerin aynı zamanda tutkularımı gerçekleştiremediğimin işaretleri olduğunu fark ettim. Bir başka deyişle, bir başarısızdım ben. Daha sonra, geçen yıl, buraya Holblack Moor’a gönderildim. Önceleri, yaşamımı değiştiremeyecek kadar korkuyordum

-kendimi dünyaya bırakamayacak kadar, yeteneksizliğimin farkındaydım- ama şimdi, inanıyorum, çok tembelleştım de; hâlâ korkuyorum, kuşkulanma bundan, fakat korkum giderek uyuşukluğumun bir şekli oldu. İleriye bakmadan, günü gününe yaşıyorum, çünkü orada görececek bir şey olmadığını biliyorum. Yalnızca yukarı. Üzerimdeki gökyüzü. Başımın üzerindeki. Yıldızları izlemeye devam ediyorum, ama şimdi gece göğünün görünümü, asla başaramayacağım her şeyin bir anımsatıcısı. Emekliliğe ya da ölüme kadar umutsuz çalışma, sütçü beygiri gibi dönüp durmayı bir erdeme çevirme - ve o her zamanki korku. Gelecekte korku. Başkalarından korku. Gece göğü benim büzülmüş kimliğimin bir imgesi haline geldi.

Ama sana yazmamın tek nedeni bu değil; hepsi bu kadar olsaydı, bunları senin keskin gözlemine bırakabilirdim. Kuşkusuz, benimkinden daha keskin bir gözlem bu. Şimdi sana yazmamın nedeni, başka bir şey oluyor bana, vakit çok geçmeden bunu anlatmak istiyorum sana. Benim için imkânsız hale gelmeden önce. Yaşamımdan bir belge bırakmalıyım geriye, değil mi? Bir mektup bile olsa bu. Yoksa, hiç yaşamamışım gibi bir şey olurdu.

İki hafta önce başladı. Kulübeden ayrılmış, tarlaların içinde yürüyordum - gideceğim belli bir yer yoktu, ama her zamanki gibi kendimi Pilgrin Vadisi boyunca gezinir buldum. Sadece yürüyordum, çünkü kırdaki güvendedim. Ve tam bu büyük sessizlik anında gözlendiğimi hissettim. Şimdi. Delinin biri olsaydım, diye düşündüm, insan dışında bir şey tarafından gözlenmekte olduğuma inanırdım. Bir tanrı ya da şeytan. Ve aynı anda, o duygu içindeydim. Gözleniyordum. Yabancı bir varlık tarafından. Yine aynı anda, bir iç bulantısı hissettim. Benden önce bedenim hissetti bunu - deliriyordum. Kısacık bir süre ydi bu, ama o andan başlayarak delirme korkum, bu saldırının kendisinden daha rahatsız edici hale geldi. Ondan sonraki saatler boyunca bekledim - bir başka belirti bekledim.

Ve bu olduğunda: bilincim büyük bir sarsıntıya yakalanmış gibiydi. Bir yara gibi zonkluyordu, açıklanamaz, anlaşılamaz bir korku sarmıştı her yanı. Kendimden korku. Kendimden başka bir şeyden korku. Hangi sıklıkta ya da ne kadar süre, söyleyemi-

yorum, ama dalga dalga geliyordu üstüme o – o ne? Korku değil. Korku apaçık bir sözcüktür. Karanlık da değil, çünkü dünya alışılmamış, bilinmeyen bir ışıkla dolu gibiydi. Kendi deliliğim gözlerimi kör etmişti, bir ameliyat masası üzerine uzanmış yatan bir adam gibi: yukarı bakıyor ve acıdan çığlık atarken aynı zamanda ışıkları görüyor. İsa'ydım sanki de korkuyla bakıyordum çevreme, bana karşı bir komplo kurulduğuna inanıyordum, tanıdığım herkes beni aldatmak için programlanmış robotlardı, kulübenin içinde mikrofonlar gizlenmiş olduğuna inanıyordum. İçimde bir yaratık vardı. İnsan türünden biri değildim. İçimde, benim sesimle konuşan bir varlık vardı. En büyük korku da buydu işte: kendim olmadığım korkusu. Sonra döşemenin üzerine kustum. Bu acıları çekerken bile bana öyle geldi ki, delilik ilkel imgelerin yeniden ortaya çıkışından başka bir şey değildi. Ne Tanrı'ya ne de Şeytan'a inanan ben, şimdi onlar tarafından gözleendiğimi fark ediyordum. Doğal dünyanın benden ayrılmış olduğunu biliyordum, ama yine de onun her yanının birbiriyle bağıntılı, kötücül, anlamlı olduğunu görüyordum. Yeniden bir ilkele dönüşmüştüm. Atalarımdan biri. Delilik buydu. Ve ona kaymanın ne kadar kolay olduğunu, onun her zaman ne kadar yakın olduğunu fark ettim. En eski korku ve çözölme kuruntuları yüzeyin hemen altında yatmış, ortaya çıkmayı bekliyormuş gibiydi. Kazılarak çıkartılmayı bekliyormuş gibi.

Krizlerin geçtiği zamanlar oluyordu, ve ben tamamen kayboldu sanıyordum. Daha özgür soluk alabiliyordum, her zaman ki dünya yeni bir tanımla ortaya çıkıyor gibiydi – aniden görüş gücünü kazanan bir kör için de aynı şeyler olmalıydı. Fakat sonra sarsıntılar yeniden başlıyordu. Kafatasımın altındaki yumuşak hareketi hissediyordum, sanki bir şey genişliyormuş gibiydi. Ve başlıyordu. Olanların bir kısmını anlattım sana – hepsini anlatmadım. Bir katil olduğumu nasıl öğrendiğimi. Bahçede yürüyen kendi ikizimi göreceğime nasıl inandığımı. Şeytan'ın beni ele geçirdiğini nasıl öğrendiğimi. Görünmezleştığimi. Gözlerimi oymak, kendi dilimi ısırarak istediğim zamanlar oldu. Dışarıda otlar üzerinde uzanırken bile, kuşların ötüşlerinin bana yöneltmiş olduğunu biliyordum ve rüzgâr, ah rüzgâr üzerimden geçerken nasıl da titriyordum. Kendimin de düşmanıydım.

Bundan sonraki krizin ne zaman geleceğini söyleyemem, ama şu anda onu bekliyorum. Sanırım, bugün, *türlerle* ilgili bir şey olacak. Yapay türlerle. Şekillerini değiştiren türler. Tabii, deliliğimin hep yeni bir şekil alacağını biliyorum – ortaya çıkarılması gereken yeni bir korku var her zaman. Çünkü bütün bu şeyler, delilik diye hayal ettiğim şeyin imgeleri. Bunu anlıyor musun, Alec? Deli, öteki insanların korkularının şeklini alır. Çılgınlık kopya edilir. Gerçekten anlıyor musun bunu? Geçen gece merakla bir kitabı karıştırıyordum –nedenini bilmiyorum– ve bir tümceye rastladım. Tekrarlayabilirim onu: "...kalbin o eski çöküşü ve evi özleyiş". Çevreme baktım, irkildim, çünkü bir evim yoktu benim. Benim yıldırılmış aklımın dinleneceği, gideceği bir yeri yok.

Hayır. Bu mektubu sana gönderecek değilim. Bir yerlere bırakmak üzereydim onu, son çöküşüm olur diye. Ama bunu sana göndermek zorunda değilim. Yok edeceğim. Çünkü bütün bu bana olanlardan senin sorumlu olup olmadığını kim bilebilir? Benim ölümümü planlıyormuşsun, doğru mu? Bu mektubu benim aleyhime kanıt olarak kullanmayacağını nasıl bilebilirim? Korkuyorum, Alec, senin bir şeytan olabileceğinden korkuyorum.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

*O zaman yılanlı tapınak oluştu, imgesi
sonsuzluğun*

Sonsuz dönüşler içinde kapandı...

Europe
WILLIAM BLAKE

Meşale Işığı

“Nihayet” dedi Mark Clare. “Nihayet.” Ağustosun başlarıydı, oda mezar en sonunda gözler önündeydi. Ön avlu açığa çıktıktan sonra, hemen tümülüsün yanlarını örten kireçli toprağı ve turfayı kaldırmaya başladılar – yalnızca, mezarın Pilgrin Vadisi’nin doğu yamacına doğru giderek incelen yanı gizli kalmıştı. Gerisi şimdi yerden, uzun bir ev gibi yukarıya doğru yükseliyordu, öyle hasarsız korunmuştu ki daha yeni yapılmış sanılabilirdi. İncecik bir su tabakası taşların üzerini örtmüştü, çevrelerindeki her şeyden daha koyu renkte, daha soğuk görünüyordular – en azından, Martha Temple’a yan duvardaki ufacık bir açıklığı gösterirken, böyle görünüyordu Mark’a. “İşte” diyordu. “Asıl giriş burası işte. Mezar kapatıldıktan beri buradan hiç kimse girmedi içeri.”

Martha, olası en hafif gülüşüyle, “Nasıl bir şey” dedi, “bir mezar soyucu olmak?” O kazadan sonra kolu hâlâ alçıdaydı, fakat sesinin tonundan, kazılarla hiç ilgisi yokmuş gibi görünüyordu.

“Bilmiyorum.” Her zamanki gibi, ona ciddiyetle cevap verdi. “Ama mezar kazıcıları dirilticiler diye bilinirdi.”

“Gündüz soygunu ile aynı şey mi bu?” diye ekledi Martha, neşeli. “Umarım pişman olacağınız bir şey yapmazsınız.”

Owen Chard da onlara katıldı. “Sizin yerinizde olsaydım, öyle almazdım bunu” dedi. Martha en küçük gülücüğü ile baktı

yüzüne. “Öyle almazdım. İçinde ne olduğunu –eğer varsa tabii– görene kadar beklerdim.”

Martha zafer kazanmış bir edayla ona döndü. “Umarım” dedi, “mezarın boş olduğunu söylemek istemiyorsunuz? Bütün bu aylar boşuna mı harcandı yani?” İçlerinden bazıları böyle bir şey düşünüyor olmasına karşın, daha önce hiç kimse bu olasılıktan söz etmemişti; Martha’nın sözleri yanlarında dinelmekte olan ötekilerin üzerinde belli bir sıkıntı yarattı. “Ve lütfen soygundan söz etmeyin. Bana kalırsa, daha çok hortlak işi bu.” Bu konuyu kendisinin açmış olduğunu unutmuş görünüyordu. “İyi tarafından bakmaya çalışın. Benim gibi. Eminim inanılmaz bir başarı olacak.” Fakat nasıldır bilinmez bütün takımın havasını değiştirmeyi becermişti.

Mark, daha son küçük taş da girişin üzerinden dikkatle kaldırılırken tümülüsün üzerine koşmuştu zaten. Bir an soluk alamaz gibi oldu, ama ondan sonra Owen’a seslendi. Martha tatlı bir iç çekişle, başını döndürmeden Julian Hill’e, “Tıpkı çocuklara benziyorlar, değil mi?” dedi. “Ama iyilikler diliyorum onlara. Bütün ağır işleri biz yaptık, bırak eğlensinler. Her şeye rağmen, hoşnut olmayacak son kişi benim, ama var böyleleri ...” ötekiler hâlâ kendisini dinliyor mu diye çevresine bakındı “...kendini birazcık ihmal edilmiş gibi hissedendenler. Birazcık gadre uğramış.”

Julian mezara girmeye hiç mi hiç niyetli değildi; gereken her şeyi dışardan görebilirdi, gerisini bilgisayarda kendisi çözecekti. “Siz niye onlara katılmıyorsunuz?” dedi Martha’ya.

Kötü kötü baktı ona, alçılı kolunu havaya kaldırdı. “Herkes unuttu sanki” dedi, “bu alanda çalışan birinin beni yaraladığını. İsim vermiyorum. Fakat bir gün her şey açığa çıkacak.” Sesini bir oktav yükseltti. “Şikâyet ettiğim yok, tabii.” Bir anlık tersliğini üzerinden atmıştı, yeniden her zamanki güler yüzünü takındı. “Çok, çok hoşuma gidiyor bu. Mark’ın ve Owen’ın bütün parsayı topluyor olmaları.”

Bu sözler Julian’ın içine korku düşürdü. “Bunu yapacaklarını gerçekten düşünüyor musun?”

“Kıskanç değil misin sen? Böyle bir şeyi sana düşündüren nedir?” Martha kolunu hafiften okşadı onun. “Endişelenme, sevgili Julian. Ben senin çıkarlarını savunurum hep. Senin

hakkında konuştuklarında.” Bu büsbütün sınırlarına dokundu, çevresine bakındı. Ama hiç kimse ilgilenmiyordu onlarla. Hepsi mezara bakıyordu.

Mark yan girişin önünde diz çökmüştü, yüzü, taşların içindeki açıklıkla aynı hizadaydı; soğuk içeri çeker gibiydi onu, soluğu kesiliyor gibiydi, bir an için başının döndüğünü hissetti. Nerdeyse düşecekti, kendine gelinceye kadar ellerini eskil duvara yasladı. Yapacak bir şey yoktu: ilerlemenin zamanı gelmişti. Aralık, içinden geçebileceği kadardı ancak, ama o başını ve omuzların taşların arasında sokmakla kaldı; içeriinin tabanında yürümek istemiyordu, henüz değil. Mezarın içine girmek istemiyordu. Bu yüzden girişe yüzüstü uzandı, küçük yan odayı gözledi.

Dışarıda parlak gün ışığı, içerdeyse zifiri karanlık. Bir çürüme kokusu yoktu, daha çok eski toprağın, eski taşın daha yoğun, daha yayılcı kokusu. Önce başını çekti geri; sanki mezarın içinde tuzağa düşürülmüş de ona doğru saldıran canlı bir şeyle yüz yüze gelmişti. Geriye doğru ani hareket hemen dışarı, ışığa atmıştı onu, ötekilerin yüzüne bir an olsun bakmadı; daha çok ellerine ve giysilerine bakıyordu, çünkü eski toprağın ve eski taşın kokusu onlara yapışmış gibi geliyordu ona. Belindeki el fenerini ağır ağır çıkardı, çevirdi ve bir kez daha taşların arasına süzüldü. Odanın karanlığında feneri yaktı, fenerin incecik ışığı yerde bir şeye değdi. Mark bir an için korkuyla gözlerini kapadı; fakat bu şeyin dış çizgileri, ışık üzerinde oynarken bile hareket-sizdi, bunun odanın tam ortasına yerleştirilmiş bir tabak ya da taştan bir çanak olduğunu gördü. Çevrede hiçbir şey yoktu –ne bir kalıntı, ne de el yapımı şeyler– bu odanın boş olabileceği geldi aklına. Feneri sol eline aldı, ışık üzerinden çekilirse kımıldar ya da kaybolurmuşçasına o tabak gibi şeyi gözden yitirmemeye çalışıyordu, sağ eliyle, uzandığı yerde girişin hemen içindeki toprağa dokundu. Düz taşı ancak hissedebilmişti, ama taş öyle soğuktu ki onun verdiği şokla feneri elinden düşürdü; fenerin düşüşünün çıkardığı ses, küçük odanın içinde yankılandı, mezarın merkezindeki geçitten gidip çeşitli bölmelere, gizli yerlere girdikten sonra aniden durmuş gibi oldu. Belli bir noktada boğulmuş gibiydi bu yankı.

Fener düşerken sönmemişti, Mark'ın tam karşısındaki duvarı apaçık ortaya koyuyordu şimdi: burada, yandaki odanın girişi olabilecek yeri tıkamış gibi görünen koca bir taş vardı, fakat hayır, tamamen tıkanmamıştı burası. El fenerinin ışığı daha parlak bir daireyi ortaya çıkarmıştı, bunun, taş kütleinin tabanına oyulmuş bir mazgalın dış çizgisi olduğunu fark etti – tümölüsün orta geçidine götürmesi gereken bir mazgal, oradan bu küçük odaya girmek ya da çıkmak mümkündü. Şimdi en azından, istese daha da ilerleyebileceğini biliyordu.

Demin işittiği yankıyı denemek için "Merhaba" diye seslendi fısıltıyla, gerideki odalardan geri döndü bu "merhaba": daha önceki iskandillerinden bu tümölüsün ne kadar geniş olduğunu biliyordu, fakat şu anda uçsuz bucaksız, çok karışık, ölçülemez gibi geliyordu ona. Fısıltısı, soğuk ve karanlık içinden sonsuza kadar dolanabilirdi. Bunun için de iki dünya arasında apışıp kalmıştı – vücudunun üst kısmı mezarın içinde merakla ilerisini gözlüyor, alt kısmı ise dış dünyaya çıkık durumda. Yarı bedeni yutulmuştu.

Martha onun arkasında duranlara katılmıştı, Owen'a "Mark'ın küçük bacaklarının havada sallanışını görmek ne hoş şey, değil mi?" diye fısıldadı. "Ancak bir profesyonel, gülünç duruma düşmekten korkmaz."

Owen ters ters baktı ona. "Bunu yapan sadece o değil, değil mi?"

En keyifli anlarından birindeydi Martha, hemen meslektaşlarını savunmaya başladı. "Julian'ı demek istiyorsan, işitmek istemiyorum. Eminim elinden geleni yapıyordur o." Ama çabucak konuyu değiştirdi. "Bak" diye ekledi, "Mark'ın küçük bacakları gözden kayboldu."

Owen, Mark'ın bütünüyle tümölüsün içine girdiğini görmüştü zaten. "Aman Tanrım, aman Tanrım." Başını iki yana sallıyordu. "Yapmamalıydı bunu. Gerçekten yapmamalıydı bunu."

"Neden?" Martha elbette nedenlerini biliyordu bunun, ama sorusunu, başkaları da işitebilsin diye tekrarlayıp duruyordu. "Başka ne yanlış yaptı sevgili Mark?"

"Yanlış diye bir şey yok." Owen tepkisinin ötekilerin dikkatini çekmiş olmasından rahatsız oldu. "Yanlış bir şey yok. Ama yeterince inceleme yapılmalıydı. Bir şey tahrip olabilir."

“Duydunuz mu bunu?” Martha ötekilere dönmüştü. “Mark kanıtları yok ediyor olabilirmiş. Ama başkanımıza güveniniz biz, öyle değil mi? Anlıyoruz.”

Mark bunların hiçbirini duymamıştı. Girişin karşısında uzanmışken bile çevresinde mezarın sessizliğinden başka bir şey yoktu, bu sessizlik, içerdeki karanlık ve soğuk gibi dış dünyadan her şeyi kaplamıştı. Fakat mezara girmeye öyle gelişi güzel karar vermemişti: feneri yeniden eline almış ve ışığını önündeki bölgeye yöneltmişti, önce, üzerinde hiçbir kalıntının olmadığı, ağırlığını kesin olarak taşıyabilecek dümdüz bir taş zemin görmüştü. Yavaşça karanlığın içine doğru ilerlemişti – feneri devamlı önünde tutuyor, onun incecik ışığının taş mazgalı delip geçmesini ve gerideki geçidin içinde kaybolmamasını istiyordu. Girişten aşağıya kaydı ve mezarın tabanına değdi, soğukun taş döşemeden bedenine doğru yükseldiğini hissetti önce. Fakat aldırmadı bu soğuğa, donarak ölmenin uykuya dalmak gibi bir şey olduğunu bilen, çevresi buzla kaplı bir gezgin gibi mezarın döşemesi üzerine uzandı.

Şimdi, çok tereddütlü ve çok dikkatli, odanın içinde ayağa kalkmayı denedi, ama tavanın ne kadar yüksek olduğu hakkında bir fikri yoktu hâlâ. Biraz sonra onun hemen başının üzerinde olduğunu hissetti. Daha doğrusu, onun varlığını hissetti – daha önceki kazılardan bildiği gibi, insan bedeni, bu eskil yerlerin dış çizgilerine ve sınırlamalarına çabucak uyduruyor gibiydi kendini. Şimdi öne doğru eğilmişti, tavan, tabandan on beş-yirmi santim yukardaydı; mezarın içinde çömelmiş durumdaydı. Dört bin yıldan fazla bir zamandır buraya ilk giren kişi kendisiydi, bunu bilmek güç verdi ona. Bir dansın başlangıcında ya da sonundaymış gibi ayaklarını yere sürttü. Sonra, ışığı yukarıya dönsün ve yüzünü –sanki kendisini görecekti biri varmış gibi– bir aslan ağzına döndürsün diye feneri çenesinin altına koydu. Sonra buz gibi havanın içine doğru birkaç sözcük söyledi – önemsiz, anlamsız, ama insan uğraşı için bu yerin önemini belirten sözcüklerdi bunlar. “Bir dünya haritası çıkarıyorum ben” dedi, bu tümce mezarın içinde yankılandı. Gurur duydu – kendisi adına, orada bulunduğu için değil, insan soyu adına, süreklilik adına Kendi ağzından çıkmış olan ama kökenleri uzak ölümler içinde

olan sözcüklerden duyduğu bir gururdu bu. Bu kapalı alanda tapınmanın yakınlığını duyuyordu, ama bu sadece ataların tapınması değildi, daha çok zamanın tapınışı idi. Zamanın geçişi. Evet, bu bir geçit mezardı.

Geçidin İçinde

Bundan sonraki birkaç hafta içinde tümölüs baştan aşağı ortaya çıkarılmıştı, kazıcı ekip, Mark Clare'in "dünya haritası" sözlerini ettiği yan odanın ilerisinde devamlı çalışmış, orta geçidi ileriye götürmüştü. Geçidin sonunda kuru bir taş duvara, bütün yankıların durup geriye döndüğü duvara ulaşınca kadar. Mezarın arkası olmaktan çok ötede bir odayı koruyan bir engeldi bu – bütün mezarın odak noktası olan son bir oda, Pilgrin Vadisi'nin yamacının içine yapılmış, ama doğuyu, güneşin doğduğu yeri gösteren kapalı bir odaydı bu.

Gizli odaya doğru gidişleri sürerken keşfettikleri şey bu: yıldız örneklerinin kazılmış olduğu kör girişten son odaya kadar, bir buçuk metre genişliğinde, iki metre yüksekliğinde ve yirmi yirmi beş metre uzunluğunda bir geçit vardı. Yirmi dört tane geniş ortostat'tan: büyük çatı tabletlerini destekleyen dikine taşlardan yapılmıştı; bu kuru taşların arasında hiç harç yoktu, sırf kendi ağırlıklarıyla ve çevrelerindeki taşların ağırlıyla yerlerinde duruyorlardı. Mezarın bütün gücü aşağıya yöneltilmişti, bu yüzden yapısı yerçekimiyle yerinde duruyordu.

Bu geçidin her iki yanında iki küçük oda daha keşfetmişlerdi. Mark tümölüse ilk girişinde işte bunların biri içinde durmuştu; her odanın, her nedense, içinden sürünerek geçilebilen yuvarlak bir mazgalla delinmiş yüksek bir bölmeli taşla engellendiğini görmüştü. Bu alçak yuvarlak girişlerin işlevi hemen anlaşılamamıştı,

Mark'ın açıklamasına göre, ancak mezarın kesinlikle ne olduğu anlaşıldıktan sonra gerçekten belirlenebilirdi bu. Julian Hill daha şimdiden, bu mazgaldan geçmenin bir çeşit yeniden doğuş demek olacağı sonucuna varmıştı: böylece gömme ritüeli, ikincil bir bereket ayiniyle birleştirilebilirdi. İlkel tapınma şeklini anladığına, gördüğü her şeyin onun varsayımını doğruladığına inanıyordu. Ama Mark o kadar emin değildi: bir daire şeklini almış kutsal bir giriş görmüştü yalnızca, ona öyle geliyordu ki, bu mazgallar, mezarın kör girişinde taşta kazınmış dairesel oyma resimlerle ilişkilendirilebilirdi. Tapınan kişi (eğer o idiyse) geçitte başını eğmiş ve aslında bir yıldızın içine girmişti.

Ama bu yıldızın içine girdi diyelim, ya sonra? Son odaya en yakın iki yan odada, taştan yapılmış boş bir kâsedan başka bir şey yoktu – Mark'ın fener ışığında görmüş olduğu da bunlardan biriydi. Fakat öteki iki oda, insanı şaşırtacak çeşitlilikte el yapımı şeylerle doluydu – şaşırtıcı olan, yalnızca bollukları değil, aynı zamanda denk düştükleri çağlardı. Erken neolitik dönemdeki güney-doğu çanak çömleklerine özgü, sadece kenar çerçevesi, süssüz bardak kırıkları vardı bir yerde; onların yanıdaysa, bükülmüş iplik izlerini, hatta "tırnak-batırarak" yaratılmış daha karmaşık şekilleri taşıyan kâse ya da bardak kırıkları vardı – bu bölgede oturanlar, çanak çömleklerinin kenarına bir dizi damga ağı yaratmak için ellerini kullanıyordu. Bütün bu şeylerin tarihi İ.Ö. 4300'den 3400'e kadar uzanıyordu, ama yan odalarda kazıcılar oluklu kap kacak örnekleri de bulmuştu, bilineceği gibi, bu yöntem İ.Ö. 2600'e kadar kullanıma girmemişti.

Bilindiği gibi: Pilgrin Vadisi'nin sorunu olmuştu bu, çünkü birbirinden çok ayrı dönemlerde kap kacağın bulunması bütün kronolojiye kuşku düşürmüştü. Ya bin yedi yüz yıllık bir dönemde geniş bir zaman dilimine giren birbirinden çok farklı el yapımı şeyler kullanılmıştı ya da mezarın kendisi, ilk incelemelerin gösterdiğinden çok daha eskiydi. Hatta bu tümülüsün çok daha eski bir mezarın yeri üzerine yapılmış olması, bu yerinse binlerce yıllık bir tapınma ya da tören yerinin merkezi olması bile mümkündü. Artık hiç kimse hiçbir şeyden emin değildi. Bu keşifler karşısında, geçerli kuramlar, hatta en akla uygun hesaplamalar çürüyor ya da çözülüyor gibiydi. Arkeologların

beklentileri gibi bulunan kanıtlar da ikircimliydi ve değişiyordu; gerçek taşlara ve kalıntılara yaklařtıķa, bu nesneler bir tür bilinemezliğe daha çok kaçıyordu. Bu yoğunlaşma ve karar ma süreci içinde, açıklamaya direnir gibiydiler. Hiçbir şey sabit kalmıyordu; her şey bir akış içindeydi; çeşitli el yapımı şeyler arasında kesin ilişkiler kurmak imkânsız olduğu için de, bulguların kendileri de, özellikle arkeologlar bunları inceledikçe, gerçekliklerini yitirmeye başladı. Karanlık içinde çalışıyorlardı.

Sonunda, kazılarını sürdürdükçe, her şeyin son odaya bağlı olduğunu düşünmeye başladı Mark. Diğerlerinden taş duvarlarla ayrılmıştı, ama dayanıklılık derecesi onun şekil olarak çokgen olduğunu ve bu çokgenin içinde bir tür ocak ya da çukur veya bir gömme yeri bulunduğunu göstermişti. Odanın mührü kırılıp da mezarın işlevi bulunabilirse, belki o zaman bu yeni ışık bütün öteki şeylere de yansır ve onları bir kez daha görünür kılardı. Ama bunun için sabırla beklemeliydi; tmlsn kalan kısmının tamamen açılmasını beklemeliydi; kuru taş duvara ulaşana dek. Gizli odanın içinde ne olduğunu ancak o zaman bilebilecekti.

Deniz Lalesi

"Yarın, son odaya giriyoruz" dedi Mark.

"Yarın" diye soğuk soğuk tekrarladı Kathleen, sanki söyleneni anlamamış gibi. Yatak odasının penceresinin yanında oturmuş, aşağı avluya ve Augustine'in oraya yığıldığı toz toprak içindeki antik eserlere bakıyordu.

"Evet. Nihayet ..." Ama karısına bakınca sözlerini tamamlamadı. Köpekleri Jude kadının ayakları dibinde, kafasını onun ayakkaplarına dayamış uzanıyordu; Mark içeri girdiğinde dönüp bakmamıştı ona.

Kathleen zamanının çoğunu yatak odasında pencereden dışarı bakarak geçiriyordu artık. Bir zamanlar Mark'ın küçük çalışma odasında, onun kitaplarını okuyarak, eve getirdiği bütün dergilerin sayfalarını çevirerek oturmayı her şeyden çok severdi. Ama şimdi onun odasından kaçıyor; orayı sevmediğinden değil –hayır, bundan değil, çünkü bu odanın kendisine verdiği huzuru özlediği zamanlar olmuştu– ama şimdi daha çok, kocasından hiçbir şey beklemediği için. Bunun için, bir çocuk evlat edinme umutlarından söz etmeyi uzun süredir bırakmıştı, çünkü bu, onu kendisi için bir şeylere zorlamanın bir başka yolu gibi geliyordu ona, kocasına gittikçe tatsız bir şey olmaya başlamış olan evliliği devamlı kılmaya zorlamak gibi. Ama her şey söylenmeden kalıyordu. Karşılıklı anlaşmayla yürüdükleri sessizlik caddeleri olmuştu; öteki yoldan, açıkça ko-

nuşma yolundan gitmek istememişlerdi, çünkü varılacak yer çok belirsizdi.

Buna karşılık Mark onun sessizliğinden, onun apaçık yalnızlığından kendini suçluyordu; alandaki çalışmaya kendini o kadar fazla kaptırmıştı ki, ondaki kayıp duygusunu tam olarak anlamamıştı, onun yaşamına girmeye çalıştığı durumlarda, bundan o kadar rahatsız olmuştu ki, geriye çekilmek istemişti. En azından ona böyle görünüyordu; karısının sitem etmekten kaçındığına inanıyordu. Fakat her şey söylenmemiş olarak kalıyordu. Kendi duygularını anlamaktan öyle korkuyorlardı ki, yalnızca onları açığa vurmayan şeylerden konuşuyorlardı.

Ve Kathleen bütün gün antikacı dükkânın avlusuna bakan pencerenin yanında oturuyordu. Bazen kısa süreler uyuyakaldığı oluyordu; o zamanlar kendisini sonsuz karanlıklar içine fırlatılmış gibi hissediyordu. Ama ürkererek uyanıp da toz içinde toprak kapları, kırılmış heykelleri görünce, bir korku duygusuyla kendine geliyordu. Ama her şey söylenmemiş olarak kalıyordu. Kendilerine zarar vermeyecek şeylerden konuşuyorlardı yalnızca. Her ikisi de utanıyordu, fakat birbirlerine karşı bu utancı hissetmek her şeyin açığa çıkmasına yol açabilirdi. Bu da dayanılmaz bir şey olurdu.

"Nihayet" diyordu Mark, "duvarın arkasındaki sırrı bulacağız."

"Bir sır mı var?" Pencereden yüzünü çevirdi ve garip garip baktı ona.

"Tabii. Bir sır olmasaydı keşif de olmazdı."

"Ama bazen" diye yanıtladı karısı. "Bazen tedavi hastalık-tan daha kötüdür."

Elindeki bir şeyi döndürüp duruyordu, Mark yavaşça ona doğru yürüdü, bir dokunuşla sakinleştirdi ellerini ve o şeyi elinden aldı. "Nebu?" diye sordu ona.

Bundan neredeyse utanmış gibiydi. "Sana getirmiştım. Ama isteyip istemeyeceğinden emin değildim. Seveceğinden."

"Nedir o?"

"Deniz lalesinden bir parça. Bak, küçük saplarını görüyor musun?" Fosili havaya tuttu, ışıktaki ince liflerinin belirtisi olan çizikleri görebiliyordu.

“Çok hoş” dedi.

“Hayır. Hoş değil. Çok garip olduğu için sevdim onu ben. Bu haliyle güzel. Ama ne kadar ölü, öyle düşünmüyor musun? Çok ölü.”

Bunları öyle belirgin söylemişti ki, yüzüne bakmaktan korktu Mark, bir kez daha inceledi fosili. “Ölü değil” diye cevap verdi. “Garip olan onun bu kadar uzun süre canlı kalması. O kadar binyıl.”

Kathleen tekrar pencereye döndü. “Onu düşünüyordum” dedi. “Fakat o zaman gereği gibi göremiyordum onu. Beni anlıyor musun? Tanımadığım bir doğa görünümünden geliyor o. Bir zamanlar hayal edilemez bir denizin içinde yaşıyor ve büyüyordu. Hayal edilemez bir gökyüzünün altında. Bazen düşünüyorum da, geçmiş o kadar gizemli ki, gelecekte endişelenmemiz gerçekten gereksiz.” Mark’a kendisini teselli ediyormuş gibi geldi, ama nedenini anlayamadı. “Geçmişimizin bir parçası bu” diye devam etti Kathleen. “Kendimizden bir parça. Ama yine de akıl ermez.”

Sözlerinin arkasında Mark’ın tanıdığı fakat anlayamadığı, bir şey ya da bir özlem vardı. “Nereye koyayım bunu?” diye sordu.

“Şuraya koy. Pencerenin yanına, her zaman görebileceğin bir yere.” Sesinde Mark’ı korkutan bir şey vardı şimdi. Ama bunalımı geçmiş gibiydi; daha huzurlu olduğu için değil, onu esinlendiren bir kararlılık vardı tavrında – vahşice bir şey. Ayağa kalktı, pencerenin çerçevesine bütün vücuduyla yaslandı, antikacının bahçesinin gerisindeki öteki evlerine baktı kasabanın. “Bir bakıma hepsini görebiliyorum” dedi “Başka odalardaki başka insanları. Bütün yüzleri. Deniz lalesindeki ince çizgileri anımsatıyorlar bana. Denizin altında yavaşça hareket ediyorlar.”

Duvarın Arkası

"Neye benzerlerdi acaba?" Mark'ın tümülüstten çıkışını beklerlerken, kazı grubunun genç bir üyesi Martha'ya böyle soruyordu.

"Eminim çok hoş kimselerdi. Muhtemelen görünüş bakımından Julian'a benzerlerdi daha çok."

"Kısa ve bodur mu demek istiyorsunuz?"

"Şey. Kısaca. Evet, daha doğrusu, bodur. Sence de öyle değil mi Owen?" Zorlukla geldi yanlarına, belinde kalın bir deri kemer vardı çünkü; küçük bir çekiç, bir el feneri, bir ege, bir çelik cetvel, bir kalem açacağı, bir ölçü aleti, bir termometre ve piposu asılıydı bu kemere. "Senin şu..." kemerine bakıyordu onun, "...aletlerin gürültüsünden duyabilirsek sesini tabii."

"Ne düşündüğümü gerçekten bilmek istiyorsanız ..."

"Tabii ki istiyoruz. Herkes değer verir senin fikirlerine."

"Eğer gerçekten istiyorsanız benim fikrimi." Martha'ya bakıyordu. "Bundan önceki gömme yerleri, o insanların ince yapılı olduğunu gösteriyor. Bir elli-elli beş boylarında. Dar uzun kafatasları ve hafifçe eğimli alınları vardı."

"Ne demiştin sana, güzelim?" Martha genç işçiye döndü. "Tıpkı bizim garip Julian gibi. Belki de bunun için" Julian onlara katılmak üzere olduğu için hızla ekledi: "Belki de bunun için onları o kadar iyi anlıyor gibi gözüküyor. Ben de tam diyordum ki, Julian, burada tapınan insanları ne kadar iyi anladığını söylüyordum."

“Tapınmayla kısıtlanmak istemem. Keşif aşamalarımın birindeyim.” İlkel ritüelin yapısı üzerine bir roman kuramı okumaktaydı. “Ama eminim, tam ...”

Mark mezardan çıktı. Bir konuşmayı böldüğünü fark edemeyerek, “Sanıyorum” dedi, “şimdi başlayabiliriz artık.”

Sorun, bölmeyi bozmadan ya da duvarın kendisine gereksiz hasar vermeden, son odanın önündeki kuru taş duvarı girişi sağlayacak kadar kaldırmaktı: her şeye karşın, gizli odada, kör girişin üzerinde kaydedilenler kadar ayrıntılı yazıların ya da işaretlerin olması mümkündü. Geçide bir tek ark lambası getirilmişti, Mark şimdi duvarın üzerindeki daha küçük taşlardan birini bu lambanın daracık ışın demeti içinde yavaşça yerinden oynatmaya başlamıştı: taşların arasındaki harç alınmıştı, son birkaç gündür, yapının kaba işçiliğinin bu ilk bölümü tümölüsün içindeki ağırlık dengesinin, bu taşın kaldırılmasıyla değişip değişmeyeceğinin kontrolü yapılmıştı. Şimdiyse, Mark taşı dikkatle çıkarırken ağırlık dengesi değişmemiş, mezarın yapısı bozulmamıştı. Bu gizleyici duvarın, aslında, yapının gerisine zarar vermeden kaldırılabilir şekilde tasarlanmış olduğunu anlıyordu; son bölme keşfedilecek gibi tasarlanmıştı. Ama mezarı yapanlar, gelecekte bu kadar uzaktaki bir olasılığı görmüşler miydi?

Mark taşı oradan aldığı anda ani bir gürültü duyuldu – bir iç çekişe ya da bir rüzgâr hışırtısına benzer bir ses. Korktuğu da buydu, çünkü hava girişi demek son bölmenin bir zamanlar mühürlenmiş olması demekti. Hava akışı, burada gizlenmiş şey neyse onu oksitleyebilir, bu da herhangi bir insan kalıntısını daha ona erişmeden ufalayıp yok edebilirdi. Duvarı hızla yarmak istiyordu, ama bunu yapamayacağını biliyordu: bütün taşlar kaldırılmalı ve etiketlenmeliydi, ancak ondan sonra daha öteye ulaşabilirdi. Fakat en azından açtığı ufacık aralıktan içeriyi gözleyebiliyordu; kökenin çerçevesini görebiliyordu. Ark lambasının yansıyan ışığında son bölme bir ışık bandıyla kesilmişti; fakat Mark hâlâ o ışığın ötesinde bir şey göremiyordu, koca bir taştan başka hiçbir şey.

Ondan sonraki iki gün ilk yapı tabakası kaldırılmış, kazıcılar elli-altmış santim aşağı indikten sonra yarı ışıktaki bölmenin

yukarı kısımlarını görebilmişlerdi. Fakat örtü duvarın geriye kalan kısmının gölgesi döşemeye düşüyordu. Taş işçiliğinin bundan sonraki düzeyi kaldırılıp da geçide ikinci bir ark lambası getirilince, ancak o zaman, son bölme ışığa boğuldu.

Beklendiği gibi çokgen bir yapıdaydı burası. Tavan, birçok ortostatın desteklediği büyük bir kapak taşından yapılmıştı – bu dikine taşlar da taban taşlarıyla yerinde duruyordu, fakat birbirinden ayrı sütunlar birbirine öyle sımsıkı uydurulmuştu ki, biraz öteden tek parça koskoca bir taş gibi görünüyordu. Ama Mark'ın bir an tekrar yukarı bakmadan önce başını eğmesine ve gözlerini kapamasına neden olan şey bu taşlar değildi, başka bir şey görmüştü. Taşların üzerinde, yüzeye derince kazılmış, çokgen bölmenin tavanını ve duvarlarını tamamen kaplayan sıra sıra eğriler, sarmallar ve doğrular görmüştü. Akış, kimi zaman bu çizgileri kazınmış olan taş baltaların şeklini temsil eden bir sivri üçgen işaretiyle kesiliyordu, bunun dışında, karmaşık kompozisyon, tutarlı ve kesintisizdi. İlk bakışta bu işaretlerin kör giriş üzerindkilerle aynı düzende olduğunu söyleyebilirdi, ama o giriş taşı bir yıldız haritası idiyse, buradaki de tümüyle bir güneş sistemiydi.

Sonra dövme toprak tabanın üzerine çömelmiş o figürü gördü – kare şeklinde, derinliği az bir çukurun içinde yatan figürü. Ama bir figürden çok, ark lambasının ışığından keskin bir kabarıklık şeklinde döşemeye düşen bir figürün dış çizgileriydi. Topraktan çıkan bir insanın çevre hatlarıydı bunlar – kahverengiye çalan rengi, çevresindeki toprak rengine o kadar yakındı ki, topraktan yapılmış ama artık yavaş yavaş ilk maddesine dönmekte olan bir heykel de olabilirdi. O zaman Mark, bükülmüş dizleri üzerinde beyaz bir şeyin durduğunu fark etti – bir an bunların bir bebeğin ya da küçük bir hayvanın kemikleri olabileceğini düşündü, ama daha sonra lekeyle kaplı ufalanmaya başlamış yüzeyinden bunun ölünün dizlerine doğru erimeye başlamış bir kireç heykelcik olduğunu anladı. İki figür uzunlamasına yan yana yatıyor, birbirinin parçası oluyordu, birkaç binyıl daha bozulmadan kalmış olsalardı kendi kimyasal elementlerine dönüşecekler, o zaman insan figürü ve kireç heykelcik uzlaşmış olacaktı. Fakat bu geriye dönüş süreci kesilmişti şimdi; mezarın

kazılması, bu vücut ile onun üzerinde dinlendiği toprak arasındaki zinciri koparmıştı. Gömme töreni hiçbir zaman tamamlanamayacaktı artık.

Bütün bu çalışmalar sırasında Mark'ın elleri kesilmiş, şişmişti, mezar havası bedenine girmiş gibiydi, öyle ki, daha ağır hareket ediyor, daha ağır konuşuyordu. Mark değişmişti şimdi. Ellerini ileri uzattı ve çömelmiş figüre doğru yürüdü, fakat şaşkınlıkla, gizleyici duvarın sadece yarısının kaldırılmış olduğunu unutmuştu, biraz daha ilerleyince bütün ağırlığıyla onun üzerine düştü ve son bölmenin içine devrildi. Tabanın sert yüzeyinde yatıyordu, fakat hiçbir acı hissetmiyordu. "Affedersiniz" dedi. "Affedersiniz." Kiminle konuştuğunu bilmiyordu, sesi, çıktığı yere dönmeden önce küçük bölmenin çevresinde yankılandı.

Ötekiler yarı yarıya yıkılmış duvarın gerisinde sessizce duruyor, hem Mark'a hem de üzerini açtıkları vücuda bakıyorlardı. Mark ayağa kalktı, ellerini pantolonunun yanlarında çırpamak üzereydi ki, üzerlerine sıvanmış toprağın bile değerli olabileceğini fark etti; bu yüzden ellerini dışarıdakilere doğru kaldırdı—avuç içleri o ışıktaki sarı renkte görünüyordu—gülümsemeye çalıştı. "Affedersiniz" dedi. "Umarım bir şeyi bozmamışımdır."

Fısıltı halinde konuşuyordu, Owen da fısıltıyla cevap verdi: "Onu rahatsız edip etmediğini bilemem." Çömelmiş figürü gösteriyordu başıyla.

Mark onların sıcak soluklarının mezarın içine bir leke gibi girdiğini hissedebiliyordu, hepsinin oradan ayrılmasını istedi. Döşemenin üzerindeki bu şekilde yalnız bırakılmak istedi. Fakat hiçbir zaman mümkün olamayacaktı bu. Tek başına bulmuş olsaydı onu, ölülerle bir yakınlaşma olabilirdi aralarında, ama yaşayanların varlığı fazlasıyla güçlüydü. "Hızlı" dedi. "Hızlı çalışmak zorundayız. O kaybolup gitmeden."

Asılmış Adam

Bu keşiften sonraki günlerde, figürün yanına diz çökmüşler, ağızları onun ağzı olması gereken yere yakın, kolları onun kollarının yanı başında, sonunda hepsinin geçireceği çözülmeyi incelediler. Toprak döşeme üzerinde kabarık bir resim gibi duran kabuğu ortaya çıkarmak için bıçakları ve küçük fırçalarıyla, çevresindeki toprağı sıyırdılar. Kabuk kaldırılıp götürölünce, onun altında yatan parlak, kahverengi kemiklere dokundular. Kuşun uçup gittiğı eskil kafesti bu. Yine de, onun şeklini yeniden kurduklarında, geriye dönmüş bir şekildi. İlavayı döven yaşlı kanatlar. İşte karşılarındaydı adam, bedeni öne doğru bükülmüş, elleri dizlerinin üzerinde duruyordu, ama başı garip bir şekilde geriye atılmış.

“Birini anımsatıyor bana” diyordu Martha. Julian Hill’in dış görünüşü üzerine yaptığı espriyi yinelemeye çalışıyordu. “Size de birini anımsatmıyor mu?”

Mark birden boynun kırılmış olduğunu gördü. “Asılmış bu” dedi düşünmeden. “Asılmış bir adamın yattığı bir yer burası.”

Üç gün sonra tekrar mezara gitti, şimdi tamamen aydınlanmıştı, son bölmenin ortasında, kare şeklindeki gömme çukuru-
nun bulunduğu yerde duruyordu. Yıldız işaretlerini inceledi; birbiriyle o kadar ustaca birleştirilmiş ortostatların çevresine baktı; yukarıdaki kapak taşına baktı; ayakları altındaki toprağı inceledi. Bir başka zamanda orada dinelmiş olanları düşündü. Kokuları kaybolmuştu. Kokuları taşın ve toprağın içine sinmiş

gitmişti. Ölüm kokusu da yer değiştirmişti. Zaman. Bir başka zaman. Hayır, burada değiller. Bu kutsal yere girmelerine izin yok. Onlar vadinin yamaçlarındalar. Aşağıya tümülüse bakıyorlar. Kurban, dişbudak ağacından indirildiğinde sessizlik var, fakat bedeni zafer sevinciyle mezara taşınırken, topluluktan gelen bir mırıltı var, giderek yükseliyor ve vadi boyunca yankılanan büyük bir kükreyişe dönüşüyor. Mark elini yüzünden geçirdi, çünkü bu seslerin yankısını hâlâ işitebiliyordu – gürül gürül akan bir su sesi ya da fısıldaşma gibi, taşların arkasından gelir gibi karmaşık sesler. Odanın gerisindeki taşlardan, son bölmenin dayandığı vadinin içinden gelen.

Şimdi mezarı korumakta olan parlak yeşil çadırın kanatlarını açıp aydınlığa çıktı. Vadiye bir sis oturmuş, gün boyunca öyle kalınlaşmıştı ki, Mark kendisine doğru gelmekte olan bir siluet görebiliyordu ancak. Figürün boynunda bağlı bir şey vardı –bir gerdanlık ya da üzerinden bir tür taş ya da mücevherin sallandığı bir zincir – selamlamak için elini salladı. Mark sessiz sakin duruyordu.

“Basın” dedi figür. “*Western News*.” Yaklaşınca, Mark bunun boynunda bir kamera asılı ince uzun bir adam olduğunu gördü. “Garip bir şey mi var orada? İlginç bir şey?” Çipil gözlü, orta yaşlı bir adamdı bu, karşı konulmaz bir bozgun havası akıyordu üzerinden. “Bunu bana anlatabilecek biri var mı burada? Yalnızca birkaç cümleyle.”

“Bilmem.” Mark ikircimliydі. “Sanırım.” Bölgenin çevreden yalıtılmış olması, gezgincilerin meraklarından uzak, rahatsız edilmeden çalışabilmeleri içindi, ama tümölüs bir sır olarak saklanmamıştı hiçbir zaman. Ve nedense acımıştı adama. “Benimle konuşabilirsiniz” dedi, “isterseniz.”

“Ne buldunuz orada? Tutankhamon’u mu?” Mark, mezara rastlantıyla gelmiş de nasıl cevap vereceğini bilmiyormuş gibi çevresine bakındı. Gazeteci onun kararsızlığını hissederek, “Bir dakikanızı almaz” diye devam etti. “Canınızı sıkmam. Yalnızca bir-iki cümle istiyorum.”

Adamın bu kendini geri planda tutuşu Mark’a Kathleen’i anımsattı, vicdan azabı bütün boyutlarıyla karşısına dikildi. “Tabii” dedi. “Tabii. Size anlatacağım çok şey var.” Ve gazeteciyi

mezarın yan girişine götürdü, içeri girerlerken yıldız işaretlerini ve asılmış adamın mezarını anlatıyordu.

Birkaç metre uzakta pusun içinde iki insan figürü dolaşıyor, başlarını eğerek tümülüsün içine girmelerini izliyordu. Martha alçılı kolunu mezar yönüne doğru kaldırarak "Komik bir kuşku var içimde" diyordu. "Demin bir gazeteci gördük Mark'ın yanında. Kim bilir niye." Aslında *Western Press*'ten gelen adamla gelip gelmez konuşmuştu. "Tabii tamamen yanlışmış da olabilirim."

"Bir gazeteci mi?" Julian Hill bu haberden korkmuşa benziyordu. "Mark'la mı konuşuyor? Gerçekten de buna bir açıklama bulmam gerekiyor..."

"İşte bunun için o kadar garip ya" dedi Martha. "Ama eminim Mark seni atlatmayı düşünmüyordur. Ya da bütün parsayı toplamayı."

"Hayır." Julian tırnaklarını yiyordu. "Tabii ki hayır."

"Bu daha da garipleştiriyor durumu. Onu bizimle tanıştırmayı reddetmesi."

"Bunu ret mi etti?"

"Ona benzer bir şey. Sen öyle düşünmüyor musun?" Kusursuz bir masumiyetle bakıyordu onun yüzüne.

"İçeri giriyorum ben."

"Gir tabii." Julian pusun içinde kayboldu. "Ben buradayım" diye bağırdı ardından. "Meydanı boş bırakmamak için."

Biri omuzlarına dokundu, küçük bir çığlık attı Martha. "Eveet." Owen'dı bu. "Sorun mu çıkarıyoruz yine?"

"Ne demek istiyorsun?" Owen'la karşılaşınca, kendisini herkese sevdiren o sevimli küçük kız tavırlarını kaybedişi dikkat çekiciydi. "Ben sadece duruyorum burada."

"Bir şey demek istemiyorum. Ben de sadece duruyorum burada. Birkaç dakikadır duruyorum burada." Kuşkuyla bakıyordu ona.

"Her zaman aynı şeyi yaparsın sen, Owen. Herkesin en kötü tarafını görürsün. Kendinle nasıl anlaşıyorsun, şaşıyorum. Gerçekten şaşıyorum."

"Çevreme baktımsa ne beklersin bundan?" Martha'ya dikkat mişti gözlerini. "Melek filan göremiyorum. İçimizden birinin uçacağını da sanmıyorum, ya sen?"

Gölmekten kendini alamadı Martha. "Eminim" dedi, "zavallı Julian'ın bunun üzerine de bir kuramı vardır. Şu anda onu açıklıyordur." Bir kahkaha attı.

Tam o anda Julian, "Tabii" diyordu gazeteciye. "Taş üzerindeki yazıların önemini derhal fark ettim." Üç adam son bölme içindeydiler, içindeki soğuğa aldırmamaya çalışıyorlardı. "Böylece, onun bir astronom olması gerektiğini anladım." Julian, taşların anlamını çözmede Mark'ın katkısından söz etmemiştir, ama Mark bunun farkında değilmış gibi görünüyordu; son duvara doğru yürümüş, başka birini dinliyormuş gibi yüzünü duvara yapıştırmıştı. "İşte, benim" diye devam ediyordu Julian, "Merlin figürü dediğim şey."

"Öyle mi?" İnce uzun adam not defterine kaydediyordu. "Merlin, öyle mi?"

"Hayır. Merlin değil. Bir Merlin figürü." Julian, gazetecide hafif bir hayal kırıklığı hissederek hızla ekledi: "Ama, aşağı yukarı aynı şey."

"Öyle mi? Nasıl yazıldığını söyler misiniz?"

Julian harfleri bir bir saydı ona. "Benim adım da hatırlanması kolay bir ad" diye ekledi, elinden geldiğince ilgisizmiş gibi görünerek. "Julian Hill. Tepe anlamında Hill." Gazeteci adını not defterine yazarken omzundan aşağı bakıyordu. "Bu bölge üzerine bir kitap yazmakta olduğumu söyleyebilirsiniz."

Gazeteci not defterini kapadı. "Bu" dedi, "çok ilginç bir hikâye olacak."

"Biliyorum. Kitabım bitmek üzere."

"Çok ilginç bir hikâye."

Onlar konuşurken Mark, çok dikkatli, yüzü öylece taşlara yapışık duruyordu.

Orman

"Keşke böylece devam edip gitse." Kathleen kocasının önünde yürüyordu, kocası bazen ona ayak uyduramıyor olsa da yine de koşturup duruyordu patikada – Colcorum Köyü'nün hemen arkasındaki büyük ormanda karısının peşinden. "Sonsuza kadar yürüyebilirdim." Jude yanındaydı, bazen ileri fırlıyor, sonra onun yanında koşturabilmek için hemen geride kalıyordu; ara sıra da, ağaçların altındaki çalılıkları gizlice gözlemeye devam etmeden önce başını kaldırıp onun yüzüne bakıyordu.

Sonbaharın sonuna doğru bir pazar öğle sonrası, dün geceki şiddetli yağmurdan sonra Colcorum Ormanı, tam ölüm öncesinde insanın yüzünü basan pembelik gibi, her zaman yeni mevsimin ilk donlarından önce gelen zengin ve parlak yeşiline batmış görünüyordu. Kathleen, karaçalı, kuzgun otlarının oluşturduğu yüksek ve sık fundalık içinden düşe kalka yürüyordu, Mark, öndeki ormanın daha karanlık bir bölgesinde kaybolurken onun kırmızı paltosunun böğürtlenlere takıldığını görebiliyordu; ona yetiştiğinde, karısı çok sakın ayakta duruyor, yukarıya, karmakarışık dallara bakıyordu. "Bilirsin" dedi karısı, "peri masallarında, dalları aralayıp çocukları gözleyen devler vardır. Acaba bizi kimler izliyor şimdi?" O sessizlik içinde ikisi de üzerlerindeki dalların birbirine dokunuşlarını, yapraklardan ayakları altındaki bitki örtüsüne damlayan yağmurun yumuşak sesini dinliyordu. Arkalarında yaşlı bir karaağaç vardı, çatalları

dan birinin içine yağmur suları birikmişti. Kathleen döndü ve parmağını batırdı bu suya; sonra da bir haç işareti yaptı. "Ölenlere dua edelim" dedi. "Işıktan ölenlere."

Mark ondaki melankoliyi tanıyor, kendi çaresizlik duygularını geride tutmaya çalışıyordu. Koyu yeşil bir palto giymişti, ellerini havada sallıyor ve ııslak yere bastırıyordu. Davranışın garipliğiyle onu güldürmeye çalışarak, "Bana bak" diyordu. "Ben o ünlü yeşil adamım!" Ve sonra, kendisine havlayan köpeğe bakarak: "Ben o ünlü arkeologum! Eşsiz soyguncu!"

Kathleen yeniden yürümeye başladı. "Seninle ne kadar gurur duyduğumu bilirsin" diyordu. Mark ne demek istediğini anladı onun: kendisi ve Julian mezarın ve onun içindeki garip kimsenin bulunuşuyla ilgili olarak gazeteciyle konuştuktan sonra, ilgi çekici, hatta şaşırtıcı bir olay olmuştu bu. "Bana ihtiyacın yok artık, öyle değil mi?"

"Kathleen!" Ona yetişmeye çalışıyordu ama patika bu noktada o kadar darlaşmıştı ki, hâlâ onun arkasında yürümek zorunda kalıyordu. Ellerini kibarca karısının omuzlarına koydu. "Elbette sana ihtiyacım var. Başka kimim var ki benim?" Bir yaprak yüzüne süründü. "Ne olur böyle şeyler söyleme."

Sessizlik içinde yürüyüşlerini sürdürdüler, Kathleen hâlâ onun önünde, yosunla kaplı meşe ve karaağaç kütüklerinin üzerinden atlayarak, yüzünü ve saçlarını ıslatan ıslak ağaç dallarını ayırmak için ellerini öne uzatarak, orman içinin saklı yeşil ışığını soluyarak yürüyordu. Birden durdu. "Duyuyor musun?" diye sordu. Endişelenmiş gibiydi, kendi sanrılarından biriydi sanki bu. Ama Mark da işitmişti, eskil ağaçların arasından, şarkı söyleyen birinin sesi geliyordu. Ses yakınlarında bir yerden geliyordu, Kathleen sessizce ilerledi.

İlerde ufak bir açıklık vardı, açıklığın sonuna geldiklerinde, devrilmiş bir ağaç kütüğüne oturmuş, çevresine toplanmış tahtalı güvercinlere yem veren yaşlıca bir adam gördüler – bir ser-seri, bir başıboş, bir gezgin. Bu ekmek onun tek yiyeceği olmayıdı, çünkü bir parçasını kendisi yiyor, öteki parçayı ise sessiz, devamlı bir hareketle önüne atıyordu, Mark'ın ve Kathleen'in varlığını hissedince durdu. Artık yalnız başına olmadığını fark edince şarkıyı da kesmişti, öylece hareketsiz duruyordu.

Açıklığın kıyısındaki ağaçların arasından çıkarken, "Özür dilerim" dedi Kathleen sessizce. "Bilmiyorduk. Fark etmedik..."

Kathleen'in bacağındaki bağa bakıyordu, kalkıp selamlaşmak için yekindi. Sonra beceriksizce tekrar yerine oturdu.

"Hep böyle besler misiniz onları?" diye sordu Kathleen. Sonra da ekledi: "Burası eviniz mi sizin?" Adam hiçbir şey söylemedi. Konuşmaya alışık değilmiş gibiydi. Fakat ona gülümseyordu, yalnızca gözlerindeki parlaklık neler düşündüğünü, belki de konuşabilse neler söyleyebileceğini gösteriyordu. Jude kuyruk sallayarak adama doğru gitti, yaşlı adam ona da bir parça ekmek verdi.

Kathleen bir süre onu seyretti, Mark koluna dokunup onu oradan ayırmaya kadar sessizlikten de mutluydu. Açıklıktan ayrıldıklarında "Onu tanıyorum" dedi. "Daha önce görmüş-tüm."

"Bana niye söylemedin hiç? Niye hiç bilmedim?" Mark'ın anlayamadığı bir şeyden dolayı onu suçluyor gibiydi. "Jude! Jude!" Yaşlı adamı bırakmak istemiyora benzeyen köpeğini çağırarak zorunda kalmıştı. Sonra daha sakın bir sesle devam etti konuşmaya: "Burası onun evi mi?"

"Bildiğim kadarıyla. Orman adamı diyorlar ona. Bir zamanlar üç kişiydiler onlar." Ormanın içinden yürürlerken Mark bütün köylülerin bildiği hikâyeyi anlattı ona.

Orman Adamı

Bir zamanlar, büyük Colcorum Ormanı'nın yanındaki bir kulübede doğmuş, Michael Hare adında bir delikanlı vardı; bütün günlerini bu ormanda geçirirdi, ona o kadar bağlıydı ki, bazı köylüler onun rahme orada düşmüş olması gerektiğini söylüyordu. Oranın bir çocuğu olduğunu. Gerçekten de öyleydi Michael.

Burada ağaçlar arasında dolaşır, geçerken her bir ağaca dokunmaya dikkat eder, yürürken patikanın iki yanındaki yeşillikçe zarar vermemeye büyük çaba harcardı. Ayaklarının altındaki otlara bile dikkat ederdi, çünkü içgüdüsel olarak dünyadaki her şeyin acıyı nasıl hissettiğini bilirdi. Orman sakinlerinin onu nasıl avuttuğunu da bilirdi: kimi zaman, büyük bir keder içinde eskil ağaçlar altında kıvrılmış uyurken, toprak ve dallar üzüntüsünü alırdı. Çünkü anlamaya başladığı bir gerçek daha vardı: yeryüzündeki doğal yerler, içine girenlerin duygularıyla doluydu ağızına kadar.

Bir süre sonra hayvanlar onu tanırla oldular, onun yanına geldiklerinde, her birine bir ad verirdi, öyle ki, zamanla, Michael'ın çağırımlarına cevap vermeyen ne bir tilki, ne bir geyik, ne de bir tavşan kaldı. Fakat hayvanlarda zaman duygusu yoktur, çocuk her akşam ana babasının yaşadığı kulübesine döndüğünde, onu kaybettikleri için üzölür, ertesi sabahsa sevinçle karşılarıldı, sanki onları sonsuza kadar terk edebilirmiş gibi. Michael

ise orada yaşıyan her şeyi korurdu. Her mevsim başlangıcında, zarar görüp görmediklerini, çürüyüp çürümediklerini araştırırdı; içinde gizli bilginin dürtüsüyle yeraltı yuvalarını nasıl onaracağını, erken donmalar zamanında, ağaçlar içinde açlıktan ölebilecek kuşları nasıl besleyeceğini bilirdi. Kış geldiğinde bitkilerle konuşur, onları teselli eder, sonunda yeniden doğacaklarını anlatırdı onlara.

Fakat insan yoldaşları da yok değildi onun; kulübesinin yakınında yaşıyan iki arkadaşı vardı, Michael orman hakkında bütün bildiklerini öğretmişti onlara. Böylece ilk yıllarda orman onların da yuvası oldu – gerçekten de, köylüler onları ormanın üç ruhu olarak biliyordu, Michael’ın burada gizli bir büyüü bulduğu söyleniyordu. Arkadaşlarına, hayvanları nasıl inlerine çağıracaklarını, bitkilerden nasıl yiyecek ve ilaç sağlayacaklarını, ağaçların arasına gerilmiş örümcek ağlarının içinden onlara zarar vermeden nasıl geçeceklerini, hatta ormana girdiklerinde nasıl görünmez kalacaklarını bile öğretmişti söylentilere göre.

Fakat, ayın altındaki bu dünyada her zaman olduğu gibi, değişiklikler oldu. İki arkadaş büyüdü, Colcorum Ormanı’na karşı aynı aşkı duymadıkları için de, bir zaman geldi oradan ayrılmak istediler. Birincisi, “Kendi yoluma gitmeliyim” dedi. “Evlenmek istediğim bir kız buldum, ona göre bir yer değil burası.” Michael sesini çıkarmadı, fakat onun gerçek ailesinin ancak burada var olabileceğini biliyordu o. Arkadaşına gülümsedi ve ormanın kenarına kadar izledi onu. Eski dişbudak ağacından bir dal uzattı ona, “Bunu al” dedi. “Dünyada sağlık dilerim sana.”

Aradan çok geçmemişti ki öteki arkadaşı da onu terk etmeye karar verdi. “Gitme zamanım geldi” dedi Michael’a. “Bir başka köyde iş bulmalıyım.” Michael başını salladı ve bir şey demedi, ama onun işinin her zaman burada olacağını biliyordu. Ormanın kenarına kadar eşlik etti arkadaşına. “Al bunu” dedi, bir dişbudak dalı verdi ona. Daha sonra Michael, arkadaşı ağaçların altından yürüyüp giderken ona el salladı.

Şimdi tek başınaydı. Yaşlı bir meşe ağacının kökleri üzerine oturdu ve öyle çok ağıladı ki, gözyaşları toprağa karıştı (tam o noktada bir günebakan çıktığı söylenir). Kuşlar başının üzerinde ötmeye geldi, bir tilki yanına kadar yanaştı ve pençelerini onun

üzerine koydu teselli etmek için. Böylece Michael, çocukluğunda olduğu gibi yine tek başına bırakılmıştı ormanda, birkaç gün sonra, ilk yıllardaki mutluluğunu yeniden bulabildi – orman da onunla birlikte ferahlamıştı; bütün o geceler boyunca köylüler kuşların ötüşünü, rüzgâr olmadığı halde dalların telaşlı uğultusunu duyduklarını sanmışlardı. Michael şimdi yalnız başına hayvanlarla konuşuyor, bir başına ağaçlar arasında dolaşıyor, yanlarından geçerken onlara dokunuyordu.

İşte o zaman Colcorum Ormanı'nı asla terk etmemeye yemin etti, çünkü içinde insan ruhu olmaksızın onun bitkinleşeceğini, sonra da çürüyeceğini anlıyordu. Fakat kendisinin bir gün öleceğini de biliyordu, bunun için, bütün vadinin bir haritasını çıkarmaya başladı: çeşitli boşluklarını ve korularını farklı renkli kalemlemlerle işaretledi; yaprakların, ağaçların, taşların resimlerini çizdi; ormandaki değişik mevsimlerin kayıtlarını bir deftere geçirdi; yuvaları bu ormanda olan hayvanların tamamının adlarını bir listeye yazdı.

Sonunda, ana babası öldü, o da ağaçlar arasında yaşamak üzere ormanın kenarındaki kulübeden ayrıldı. Kulübeyi, ona hâlâ yiyecek şeyler getiren bir kadına bıraktı; geceleri çam iğnelerinden oluşan bir yatakta uyuyor, sabahları dereye yıkanıyor şimdi. Yıllar geçiyor, o yaşılanıyor; fakat onun umurunda değil bu, çünkü ağaçların her bahar yeniden yaşama döneceğini biliyor, tıpkı genç hayvanların her gün belirli zamanlarda kendisini selamlamaya gelişi gibi. Bu tansık her şeyden büyük onun için, kimi zaman böyle şeyler göremedikleri dış dünyada yaşayan iki arkadaşına acıdığı oluyor. Bir gün kendi yerini alacak birinin geleceğini de biliyor, büyük ormanın haritalarını ve yaptığı çizimleri bunun için hep yanında tutuyor – yoluna çıkacak bu yabancıya yardım etmek için. Yani orman adamı hâlâ burada yaşıyor.

Swithin'in Sütunu

Mark Clare'in Kathleen'e anlattığı hikâye buydu; orman içindeki yürüyüşlerini sürdürürlerken bir süre sesi çıkmadı Kathleen'in. Hâlâ onun önünde yürüyordu, "Demek o hep yalnız?" dediğinde Mark onun yüzünü göremiyordu.

"Evet. Bildiğim kadarıyla öyle."

"Ama mutlu görünüyor, sence de öyle değil mi?"

"Şarkı söylüyordu."

"Evet. Orman onun dünyası." Onun gözlerini anımsıyordu, ne kadar da parlak görünüyordu. Ormanın kenarına varmışlardı artık, o durunca Mark onun yanına geldi. Birkaç aydır aralarında var olan gerçek sessizliği değiştirmek üzereydi: ilk kez olmak üzere özgürce konuşacaktı. Kathleen bunu hissetmiş olmalı ki, onun yanından ayrıldı, ağaçların altından ileri doğru yürüdü. "Bak" diye seslendi, "işte perili kule!"

Sürülmüş geniş bir tarlanın ortasında duran daire şeklinde yapayalnız bir tepeyi gösteriyordu: üzeri köknar ağaçlarıyla örtülüydü, ama tam zirvesinde, ağaçların tepelerini de aşan klasik bir sütun şeklinde, dikili bir kule vardı. Eskiden beri Swithin'in Sütunu diye bilinirdi, bu adın nereden geldiği, kulenin bir zamanlar ne işe yaradığı çoktan unutulmuştu. Pek ziyaret edeni de yoktu artık, hemen, perili olduğu söylentisi yayılmıştı çevreye.

"Onu görmeliyim" dedi. "Benimle gelir misin?" Böylece Mark ile Kathleen, Jude ile birlikte tarlaya yürüdüler; tepenin

eteğine geldiklerinde döne döne yapıya çıkan daracık bir yol gördüler – patika, çam iğneleriyle öylesine kaplanmıştı ki, sütuna yaklaşırlarken ayaklarının altındaki toprak yaylanır gibi oluyordu. Colcorum Ormanı’ndan görüldüğünden çok daha muazzamdı; gerçek bir anıttı, tabanında ufak bir tahta kapının önüne geldiklerinde, her ikisi de bir an duraksadı.

Çünkü bir sütun değil, içi boş bir kuleydi bu, kapıysa içindeki bir alana açılıyordu. Kathleen hafifçe itti kapıyı, önce elindeki meşaleyi soktu içeri, üzeri yosunlarla kaplı ıslak taş basamakları olan bir merdiven gördüler, kıvrıla kıvrıla yukarıya, kulenin tepesine kadar çıkıyordu besbelli. Çepeçevre duvarlara açılmış dar yarıklardan loş bir sonbahar ışığı giriyordu içeri, Kathleen hiç düşünmeden ilk basamağa attı adımını; Ama Jude nedense ardından gitmek istemedi ilk kez, yere çöküp açık kapıya doğru hırladı. Mark yavaşça geri çağırdı kadını. “Sanırım” dedi, “yaşayan biri var burada.” Besbelli bir kitaptan yırtılmış, en alt basamakta duran bir kâğıt parçasını gösteriyordu.

Kathleen kâğıdı yerden aldı, fakat üzerindeki yazılar yeşilimsi küf tabakasından okunmaz haldeydi, ne yazdığını bir türlü çıkaramadı: “...ondan öte dehşet verici...” “Hayır” dedi. “Hayır. Çok eskiden kalma bir şey bu. Kule terk edilmiş. Hissedebiliyorum bunu.”

Kulenin içinde döne döne yukarı çıkan nispeten yumuşak taş basamakları çıkmaya devam etti, Mark arkasından geliyordu; adımları, bu kapalı yerde, uzakta bir yerlerde kapanan kapıların sesine benzer ölü bir yankı yapıyordu. Giderek yukarı tırmanıyorlardı, Jude isteksizce geliyordu arkalarından; Kathleen’in aksayan bacağına destek vermek için bir an durup sırtını duvara yaslaması gerekti; fakat sonra yukarı baktı, yeniden topladığı güçle tırmanmaya devam etti.

En sonunda Swithin’in Sütunu’nun doruğuna ulaştıklarında, kendilerini çıplak kemerli pencereleri olan küçük yuvarlak bir odanın içinde buldular, bütün pencere camları söküktü, çevredeki kırık alanı görebiliyorlardı. “Söylemiştim sana” dedi. “Artık kimse uğramıyor buraya. Uzun zamandır unutulmuş burası.” Çevreye bakındılar, şişe kırıklarından, oturma yeri çökmüş bir tahta sandalyeden ve küçük, paslı bir tenekeden başka

bir şey göremediler. Ama bu şeyler Kathleen'in hoşuna gitmiş gibiydi. "Çok garip" dedi nerdeyse kendi kendine konuşur gibi. "Burayı tanıyor gibiyim sanki. Daha önce burada bulunmuşum gibi."

Mark, ıslak ve yosunla kaplı duvarları neden tanır gibi olduğuna bir ipucu arayarak yeniden baktı çevreye. "Belki de bir şeyler okumuşsundur buraya dair. Herkes bir şeyler bilir perili kuleler hakkında."

"Hayır. Başka bir şekilde biliyorum bunu." Kemerli büyük pencerelerden birine yaklaştı, dışarıya tarlalara baktı. "Hem, perili falan da değil. Sen de biliyorsun bunu, değil mi?"

"Ben hiçbir şey bilmiyorum."

"Bak" dedi, pencereden o kadar fazla eğilmişti ki, onu duymadı. "İşte deniz." Colcorum Ormanı'nın ötesinden arkadaki kıyı çizgisini gösteriyordu. "Işıktaki farkı görüyor musun? Görüyor musun? Şurası Lud Mouth!" Mark yanına geldi, dışarı o kadar fazla eğilmesi korkutmuştu onu. Hâlâ ormanın ötesine bakarak konuşmaya devam ediyordu, "Lud Mouth'ı anımsıyorum." "Ben çocukken sahile inerdik. Ama plajları hiç sevmezdim, bilirsin. Fazla açıkta hissederdim kendimi." Swithin'in Sütunu'nun huzuru ve boşluğu, konuşmaya itiyor gibiydi onu, Mark'a öyle geliyordu ki, kendisinin dile getirilmemiş bazı sorularını yanıtlıyordu şimdi o. "Plaja hemen hiç gitmezdim, o yüzden anımsıyorum o ânı. Suyun kenarında duruyordum, tam önümde, denizde oynayan üç çocuk daha vardı. Tabii yüzemezdim ben. Ayağımdaki yürüme desteğiyle olacak şey değildi. Ben suyun kenarında duruyordum, onlar top oynuyorlardı. Ve ben onları seyreliyordum. Bir oyundu bu nihayet, ama ben seyretmeyi seviyordum. Sonra kumda yürüyen iki kişi daha anımsıyorum, kadının adama, 'Sahilde tek başına bırakılmış biri olur hep,' dediğini duydum. Utanma ya da buna benzer bir şey hissetmedim, fakat suya doğru biraz daha yaklaştım. Sırf korkmadığımı onlara göstermek için. Döndüğümde benim bacağımın farkına vardıklarını görebiliyordum. Adamın yüzü kızarmıştı utançtan. Şapkasını çıkardı. Bunu anımsıyorum. Bilmiyorum neden, ama şapkasını çıkardı ve öylece elinde tuttu. Belki de rüzgâr uçurur diye korkmuştu..."

Sahildeki o adam, Mark'tı. Çok sakin duruyordu, zorla nefes alıyordu. Zaman. Bütün o yıllar, ve karısı hiç bilmemişti. Bir başka zaman. Onu kuşatan zaman.

"...ana babam yakınımnda yerde oturuyordu, kadının sözlerini onlar da işitmişti. Hemen yanıma geldiler, annem beni kollarına aldı ve öptü. Fakat babamın başı eğikti. Sonra, plajın önünde küçük tahta bir gölgeliğin altında oturduğumuzu anımsıyorum – o gölgelikleri bilirsin sen, değil mi?"

"Evet. Biliyorum."

"...ve çayımızı içiyorduk. Çok sessizdi ortalık. Beni öyle yaptıkları için kendilerini suçluyormuş gibiydiler, ve ben öyle olduğum için kendimi suçluyor gibiydim. Ufacık bir kızdım, fakat bunu o zaman bile anlıyordum. Nedense birbirimize acıyorduk, fakat hiç kimse bir şey söyleyemiyordu bu konuda. Öyle bir çaresizlik duygusu. Öyle bir üzüncü." Kathleen konuşmayı kesti, ilk kez Mark'a döndü. "Öyle bir üzüncü. Ama neden düşündüm ki bunları şimdi? Neden burada düşündüm bunları?"

Mark nedenini anladığını düşündü; onun, birlikte yaşamlarından, Lud Mouth sahilinde ona baktığı gün başlamış olan yaşamdan söz ettiğini hissetti. Onu o zaman görmüş olan yabancı'nın kendisi olduğuna, bunun bir başlangıç olduğuna dair hiçbir fikri yoktu karısının, fakat nasılsa sahneyi aynen anımsamıştı. Zaman. Her ikisini de kuşatan zaman. Kolunu kadına doladı. "Gitmeliyiz" dedi. "Hava kararmadan gitmeliyiz."

BEŞİNCİ BÖLÜM

*“Bir gözlem iskemlesinde uzun süre
oturunca, çoğunlukla bir tür gökyüzü korku-
su duyarım” diye cevap verdi... “Büyüklikte,
bir dereceye kadar görkem, ondan da
öte dehşet var, derken
kastettiğim şey kısmen bu.”*

Bir Kulede İki Kişi
THOMAS HARDY

Corona

"Güzellik her yerdedir, her yer güzelliştir." Eski mavi-beyaz kamyonetin arkasından çıkarlarken el çırpmaya ve şarkı söylemeye başladılar. Yedi kişiydiler, hepsi de uzun mavi elbiseler giymişlerdi, başlarında beyaz saç bantları vardı; Evangeline, beş genç kadının önde yürüdüğünü, iki erkeğinse birkaç adım geriden geldiğini ancak tümülüse yaklaştıklarında fark etti. "Güzellik her yerdedir, her yer güzelliştir." Evangeline'in yanına gelinceye kadar el çırpmaya ve şarkı söylemeye devam ettiler. Genç kadınlardan biri kollarını ileri uzatarak öne çıktı. "Yumuşaklık güçtür" diye şarkıyı sürdürdü. "Güç yumuşaklıktır."

"Bir şeyin reklamı olmalı bu" dedi Evangeline.

Genç kadının kusursuz ciddi gülümseyişi aynen devam etti. "Buranın Baş Kadını siz misiniz?"

"Bu kazı bölgesinin sorumlusuyum, eğer bunu soruyorsanız."

Genç kadın sevinçle ötekilere döndü. "Her şey dışıdır" dedi yavaş sesle. "Dişi her şeydir." Hep birden neşe içinde güldüler ve bu haberi alkışladılar.

"Sizinle aynı fikirde olan ilk kişi benimdir" diye cevap verdi Evangeline, Bebeği düşünerek. "Normal koşullarda." Fakat bunlar normal koşullar değildi, buranın keşfi haberi basında yayımlandıktan hemen sonra, bir sürü ziyaretçi Pilgrin Vadisi'ne üşüşmüştü; çeşitli biçimlerde yorumlanan kazı bölgesi, "Merlin'in ya da "Wessex'in kayıp kralı"nın veya "büyük astronom"un

mezarını görmek için gelenlere karşı ancak Dorsetshire polisinin yardımıyla korunabiliyordu. Evangeline Tupper, halkın heyecanının ilk belirtisinde Londra'dan koşarak gelmiş, "istila" diye adlandırdığı şeyle baş edebilmek için Hermione'yle birlikte Mavi Köpek'e sığınmıştı. Ayrıca, Mark Claire'in bölgenin kenarındaki Bürosunu eline almıştı, Martha Temple'ın herkese ilan etmekle büyük zevk duyduğu gibi, "Her şeye nezaret eden Kraliçe" idi artık o.

"Her şey dişidir. Dişi her şeydir." Genç kadınlar hep birlikte şarkıya başlamış, Evangeline'in çevresinde coşkulu bir yarım daire oluşturmuştu.

"Çok hoş bir düşünce, biliyorum. Ama bu dişi her şey, bir yerde sınır çekmeli." Boyuna gülümsüyorlardı. "Burada duramazsınız, korkarım. Mezarın korunması gerek."

"Bize karşı mı korunacak?" Genç kadın böyle söylerken ötekilere doğru sallıyordu elini. "Biz hepimiz buraya tapınmaya geldik. Varlığımız tapınmadır. Tapınma varlığımızdır."

"Ben de her zaman bunu söylerim. Ama, fevkalade açıklıkla söylüyorum ki size, o kadar çok, o kadar çok..." mezarı ziyarette gelen çeşitli inançtan kişileri tanımlamak için doğru sözcüğü arıyordu "...o kadar çok grup başvurdu ki bize, sizi içeri alamayacağımızı söylüyorum." Aslında kazı bölgesinin çevresine yüksek bir tel çit çevrilmişti. "Korkunç bir karardı bu. Gece gündüz o kadar acı çektim ki bundan, bitkin düştüm. Ama ne yapalım ki böyle, güzelim." Evangeline özellikle bu genç tapınıcıdan etkilenmişti. "Sahi, adınız neydi sizin?"

"Bana Corona derler." Corona şu âna kadar çok sakın durmuştu, şimdi hafif bir gülümsemeyle eliyle göstererek ötekileri tanıtıyordu. "Bu Sagilla, bu Auriga, bu Ursa ve bu da Spica." Genç kadınlar birer birer tanıtılırken hafiçe kıkırdıyor, yüzleri kızarıyordu.

"Ne güzel isimler! Hepsinin de aynı harfle bitiyor olması ne olağanüstü bir rastlantı. Yine de" diye ekledi gençlerin zayıf taraflarına dokunmadan edemeyerek, "Saint Spica'ya dair bir şey okuduğumu anımsamıyorum. Hristiyan takviminde, en azından."

Corona onların mutlu gülüşlerine katıldı. "Bunlar bizim gök adlarımız" dedi. "Dünya adlarını kullanmıyoruz artık."

“Peki erkekler?” Evangeline, ötekilerin birkaç adım gerisinde durmakta olan iki genç adama sert sert bakıyordu.

“Corvus ile Cetus eğitimdeler. Kadınlık katsayılarını artırmaktalar.”

“Yardımcım çok ilgi duyardı buna” diye cevap verdi Evangeline. Sonra da ekledi: “Dünya adı Hermione Crisp. Ama gök adı Bebek.”

Corona bundan bir şey anlamış gibi görünmüyordu; aslına herhangi bir şey anladığı da pek açık değildi. “Bu kız kardeşle tanışmaktan mutlu olurduk.”

“Gerçekte benim kız kardeşim değil o. O benim... şey, şimdi buna girmeyelim.” Soğuk bir kış sabahıydı, Evangeline soğuktan titrer gibi yaptı. “Gerçekten buradan ayrılmalısınız artık, güzellerim. Güle güle.” Coşkusu geldiği gibi hızla kaybolmuştu; geri dönüp ofisine yürümeye başladı, gruba bakmaksızın el salladı. “Çok üzgünüm” diye seslendi havaya.

Martha Temple ve Julian Hill eğlendiklerini gizlemeyerek tel örgünün gerisinden izliyordu bu sahneyi. İkisi de kazı bölgesinin bugünkü denetleme görevinde “nöbet listesi”ndeydi, fakat böylesi soğuk bir havada bile buna aldırış etmiyorlardı – aslında Evangeline’den kesin fakat adı konmamış nefretlerinde beraber oldukları için birbirine eşlik etmekten mutluydular. “Bu gibi işleri iyi beceriyor, ne dersin?” dedi Martha. Kolu alçıdan çıkarılmış, eski neşeli haline dönmüştü yeniden.

“Profesyonelin biri o. Tam bir profesyonel.”

“Daha açık ol, Julian.” Martha şakacıktan vurdu sırtına. “Bana kalırsa, bu genç kadınlarla çok iyi anlaşıyor demek istiyorsun. O şirin genç kızlarla.”

“Onları buradan göndermekle doğru mu etti, bilmiyorum.” Julian ilkel topluluklar konusunda köktenci toplumbilimsel şeyler okumaktaydı, konuşurken gözleri yine uzaklara dikildi, yeni bir kavram yakalamış olmaktan mutluydu. “Bu modern kültürlerden çoğu” dedi, “bu mezarı yapmaya zorlanan işçilerle aynı inançlara sahip.”

“Evangeline’in böyle küçük şeylerle kafasını rahatsız ettiğini sanmıyorum. O daha çok gazetelere demeç vermekle meşgul. Bir de televizyon kameralarına.” Tam yerinde bir sözdü bu, çün-

kü Julian Hill'i çılgına çeviren şeyin bu kamusal rol olduğunu söyleyen kendisiydi. Martha genç kadınlar grubuna doğru yürüdü.

Evangeline'le karşılaşmaktan hiç de canları sıkılmışa benzer miyordu; şimdi yeniden bir daire oluşturmuşlar, kolları havaya kalkık, yüksek sesle uzun uzun bir şeyler söyleyerek gökyüzüne bakıyorlardı. Martha Temple yakınlarında durdu ve ulumanın sona ermesini bekledi. Sonra haykırdı: "Neşeniz sonsuz olsun!"

"İlahi yaşlı Anadır." Corona her zamanki gibi sakindi. "Yaşlı Ana ilahidir."

"Umarım" diye cevap verdi Martha, "Evangeline'i kastetmiyorsunuzdur." Corona cevap vermedi; Martha'ya öyle geldi ki, onun pürüzsüz, yumuşak yüzü, başka herhangi bir şey kadar anlamsızlığın bir işareti de olabilirdi. "Ama siz ona bakmayın" diye sürdürdü. "Bizim anlayamayacağımız bir sürü kişisel sorunu var onun." Sonra da bir sır verir gibi devam etti: "Vadinin öteki ucunda kampa benzer bir yer var, aklıma gelmişken. Sizlerden çok var orada."

Corona heyecanla el çırpı. "Teşekkür ederim" dedi. "Bu gece sizin için şarkı söyleyeceğiz. Aybaşı Şarkısı'nı söyleyeceğiz."

"Hep bunu duymak istemiştım."

Gece kutlaması harika haberini ötekiler de alkışladı ve sessiz bir içgüdüsel anlaşmayla hepsi birden döndü, küçük ziller gibi çingıltılı gülüşlerle Pilgrin Vadisi'nin yamacından eski püskü kamyonetlerine koşturmaya başladı.

Onlar gider gitmez Evangeline ofisten çıktı. "Tam bir karabasan değiller miydi?" dedi Martha'ya doğru yürürken. "Umarım tekrar gecekondularına dönerler."

"Aslında başkanları dedi ki..."

"...onun adı Corona, güzelim. Köpüren içki gibi bir şey. Ne matrak değil mi?"

"Sanırım Corona o müthiş kampa gideceklerini söyledi. Nereden duydular orasını bilmem."

"Sanmam! *Bitti* artık." Colcorum köylülerinin Pilgrin Vadisi'nde yaratılmış bu geçici bölge hakkında şikâyetler geliyordu nicedir. "Zehirlerim kendimi" diye devam etti. "Yeminle,

zehirlerim." Martha onu kışkırtırcasına gülümsedi. "O budala orospuların ense kökümde dolaşmalarına dayanamam."

"Emin misiniz?"

"Tabii ki eminim." Evangeline hızlı hızlı nefes alıyor, ayağıyla yeri eşeliyordu. Bir karara hazırlanır gibiydi. "Oraya gidiyorum" dedi. "Onlarla konuşacağım. Ebedi Dişi ne demekmiş göstereceğim onlara."

Gezginler

Evangeline Tupper, Pilgrin Vadisi'nin güney girişine gelinceye kadar patika boyunca bir mil kadar yol aldı, vadi burada o kadar daralmıştı ki, kamp bölgesi iki yamaca yayılmıştı. Büyük bir kamp değildi, ama gazetelerde tümülüsün ortaya çıktığı haberi yayılınca bir ay içinde çeşitli gruplar buraya yerleşmişti, şimdi nerdeyse yüz kişi toplanmıştı, yemeklerini açıkta pişiriyor, temizliklerini Pilgrin Deresi'nde yapıyorlardı. Aralarında, karavanda yaşayan ve görünüşe göre bir kutsal bölgeden ötekine durmadan seyahat eden bir grup vardı, ama belirli bir amacı olmadan buraya gelmiş tek başına kimseler de vardı, bir de kendilerine Barış Tiyatrosu adını vermiş olan küçük bir trup.

Aslında, Evangeline tam oraya vardığında, bu Tiyatro, diğerleri yararına gösterilerinden birini sergiliyordu – genç gezginler bir yanda, Corona ve güzel hemşireleri öte yanda. Birçok aktör el ele vermiş, beşgene ya da yıldıza benzer bir şekil oluşturmuştu, ortada ise diğer üç kişi tostopak olmuş inler gibi sesler çıkarıyordu. Evangeline arabasından çıktı ve kalabalığa doğru yürüdü. Seyircilerden bir delikanlıya, "Affedersiniz" dedi. "Neyi seyretmek şerefine nail oluyorum, acaba?"

"Dünya barışının doğum sancılarını sergiliyorlar."

"Tabii. Ben de ona benzetmiştim."

"Yıldız ise farklılıkta birliğin simgesi."

Corona son cümleyi duymuş, neşeyle şarkıya başlamıştı: "Birlik Farklılıktır. Farklılık Birliktir."

"Hey, merhaba güzelim." Evangeline selamlamak üzere ona döndü. "Sizi burada görmek ne güzel." Bir kokteyl partide olabilirdi, ama tiyatro trupu birden soyтары maskelerini takmış, büyük bir törenle seyircilere yapma çiçekler veriyordu şimdi. Evangeline bunlardan birini aldı. "Bir nergis" dedi "Benim en sevdiğim çiçek. Çok teşekkür ederim."

"Harika olan şu" dedi delikanlı, "sözcük kullanmıyorlar. Sözcükleri fazla önemsemiyorlar artık."

"Anlıyorum."

"Hayır." İlk kez olmak üzere doğrudan yüzüne bakıyordu onun. "Onlarla alay etmeyin. Kimseye bir zararları dokunmuyor."

"Çok özür dilerim. " Evangeline bu azarlamadan gerçekten de utanmıştı. "Sizin onlarla birlikte olduğunuzu bilmiyordum. Havalarda uçuyor olmalıyım."

Bu deyimın kendisini delikanlıya sevdireceğini düşünmüştü, ama hiçbir etkisi olmadı. "Onlarla birlikte değilim" dedi sert bir şekilde. "Ama onların incinmesi hoşuma gitmiyor."

Gerçekten de, Evangeline onun gezginlerden biri olduğunu öğrenecekti daha sonra. Otuz kişiydiler, henüz yirmilerinde on iki çift ve altı küçük çocuk. Kentlerde yetişmiş oldukları besbelliydi, ama nedense kazı bölgesindekilerden daha kaba, daha hoyrat görünüyorlardı. Hepsi de işsizdi; yoksuldu; ve bir anlamda, ümitsizdiler. Kendilerini bunaltan, kendilerine umut veremeyen bir dünyadan biraz farklı bir dünyaya yakın olmak için gelmiş olabilirlerdi Pilgrin Vadisi'ne – sanki geçit mezar, kaçmak zorunda bırakıldıklarından daha derin, daha zengin bir gerçekliği temsil ediyordu. Ya da toprağın sevgisini kazanmak, aşırılıklarına yardım istemek için de gelmiş olabilirlerdi buraya.

"Onlarla birlikte değilim" diye tekrarladı. "Fakat burada hep birlikteyiz. Birbirimize yardım ediyoruz."

"Garip değil mi" dedi Evangeline. "Ben de ilgili bir meslektenim. İlğilenenlerin başı diyebilirsiniz."

Barış Tiyatrosu'nun üyeleri birden soyтары maskelerini sıyırıp insanlardan bir piramit oluşturmak üzere birbirlerinin

omuzlarına zıpladığında, belki de adını vermediği mesleğin doğasını açıklamak üzereydi; "Savaş değil barış! Savaş değil barış!" diye bağırmaya başladılar. Evangeline de bağırmaya başlayıp genel coşkuya katıldı, Corona ve hemşireleri şarkıya başlamıştı, "Neşe! Neşe! Neşe!"

Evangeline halka dramatik bir demeç verme fırsatını gördüğünde insan piramidi çözülüyordu. Halkanın ortasına doğru koştu ve ötekilerin ağırlığını üzerlerinde taşıyan üç kişi hâlâ belleri bükük duruyorken, onların üzerine çıkmaya çalıştı. Öbürlerine, "Yardım edin de çıkayım" dedi. "Birkaç şey söyleyeceğim." Kısa süre sonunda, destekle yukarı çıkıp da onların sırtlarında dengesini bulunca yüksek sesle konuşmaya başladı. "İlgili arkadaşlar!" dedi. "Ve ilgili kişiler! Hepiniz tanıyor-sunuz beni. Hepinizin saygılar sunmak üzere buraya geldiği o mezara benim baktığımı biliyorsunuz..." Bunun kaçınılmaz bir sosyal zorunluluk olduğu havasını vermişti.

"Hayır. Saygılarımızı değil." Yine o delikanlıydı bu. "Buraya geldik çünkü gidecek başka bir yer yok."

"Kesinlikle." Sözü'nün kesilmesinden hoşlanmamıştı.

"Barış burada başlayacak!" diye bağırdı bir başkası.

"Güzel ve sessizce, değil mi?" Sevgi dolu küçük bir gülümsemeyle, arabada gelirken hazırlamış olduğu söylevi vermeye başladı. "Ama size yalvarıyorum. Önünüzde diz çöküp yalvarıyorum." Öyle bir konumdaydı ki o anda, ancak küçük bir eğilme hareketi yapabildi, bu da sırtına çıktığı kişilerin dizlerini hafifçe titretti. "Lütfen kazı bölgesine girmeye kalkışmayın. Çok nazik bir yer orası. Yapacak çok işimiz var orada daha." Kolunu hızla açtı, devrilmekten, sağ bacağını tutan bir delikanlı kurtardı onu. "Anlayış, evet, bir de bağışlayıcılık istiyoruz sizden. Birçoğumuz günler ve geceler boyunca çok çalıştık, geceler ve günlerce emek verdik. Birçoğumuz yıllarca planlar yaptı, bu projenin meyve vereceğini düşledi. Bir hata yapmışsak. Ve tabii ki, herkes hata yapar." Hüzünlü bir gülümseme yayıldı yüzüne. "Bir hatamız olduysa, sabırlı olmanın, korkunç, korkunç dikkatli olmanın neden olduğu hatadır bu. Hatalarımızı bağışlayın. Bölgeyi korumamıza yardım edin." Bütün kazının kurucusu, başlatıcısı gibi bu yeni rolüyle heyecanlanmış olan Evangeline her iki kolunu

dinleyicilere doğru açtı. "Hepinizi seviyoruz, evet, ve sizin mezar aşkınızı paylaşıyoruz. Fakat zaman tanıyın bize. Yer açın bize. Bir gün gelecek sizin olacak o. Olur da, hayal kırıklığına uğratacak olursam sizi, bunu söz veriyorum size. Hiçbir büyük ceza bundan daha ciddi olamaz benim için." Tam bu anda ellerini göğsünde kavuşturdu ve başının eğdi. Düşünmek için kısa bir duruştan sonra dinleyicilerine öpücük gönderdi avucuyla, fakat ağırlığındaki bu ani değişiklik, yük altında kopmaya başlayan taşıyıcıları için çok fazlaydı. Daha alkışlanırken, aralarına kaydı onların, bütün ağırlığıyla yere düşmesi ancak önlenebildi.

Biri, "Belki de" diye bağırды, "belki de herhangi bir şekilde bu mezarla bir bağlantımız var. Belki de tarihsel bir iz."

"Tabii." Evangeline ani düşüşüyle biraz heyecanlanmıştı, ama saygınlığını korumaya kararlıydı. "Bu konuda her şeyi biliyorum." Tümölüs yönünde kolunu uzattı. "Bütün vadi boyunca giden muhteşem bir iz var. Adım adım dolaştım." Görevini yerine getirmiş birinin törensel havasıyla yürümeye başladı, genç gezgin, arkasından seslendi: "Burada kalabiliriz, o zaman?"

Geri dönmedi, fakat seslendi: "Bunun benimle hiçbir ilgisi yok. Bölge yetkililerine sorun bunu." Vadi üzerindeki patikaya döndüğünde, kendi kendine fısıldadı: "Eh, Miss Tupper, zafer gibi bir şeydi bu."

Fakat arabasına binmeden önce biri elini omzuna koydu, soluğu kesilmiş, çevresine bakındı. Bu kış havasına rağmen mor gömleğinin yakası açık, boncuklar, bilezikler takınmış orta yaşlarda bir adamdı bu. "Size çok önemli bir şey söyleyeceğim" dedi.

Evangeline sıcak bürosuna dönmek için sabırsızlanıyordu. "Can kulağıyla dinliyorum sizi."

"Siz ilerlediğinizi düşünüyorsunuz. Ama hayır. Geriye gidiyorsunuz."

"Kulağa heyecanlı geliyor. Çok uygulama gerektirir mi bu?"

"Beni anlamıyorsunuz, değil mi?"

"Benim için fazla derin olabilme olasılığınız var. Evet."

"Vadide yanlış giden bir şey var. Mezarda kötü bir şey var Hissetmiyor musunuz?"

“Tam şu anda, bir şey hissetmiyorum.”

Adam, onun sözlerini eliyle bir kenara itermiş gibi, elini yüzüne koydu. “Lütfen hatırlayın bunu.” Tane tane konuşuyordu şimdi. “Her başlangışta bir son vardır. Her sonda bir başlangış.”

Evangeline, konuşmayı bir sonuca baēlarken, “Biliyorsunuz” dedi. “Bunu *bütün hayatım boyunca* söyledim ben. Fakat insanlar yine de dinlemez, öyle deēil mi? Al’asmarladık.”

Aceleyle arabasına gitti, adam onu seyrediyordu. “Hatırlayın” diye baēırdı. “Kendinizi karanlıkta bulduēunuzda.”

Çay Saati

"Bir bardak daha – neye yarıyordu bu bardak?" Floey ile Hermione, Hanoverlerin Cobb yakınında kiraladıkları evde oturuyordu.

"Şerefine."

"Senin de, Tiger." İki kadın bardaklarını kaldırdı. Şimdi bir-biriyle daha çok birlikte oluyorlardı, keyiflerine diyecek yoktu. "Cidden. Neye yarıyor ki?"

Hermione güldü. "Flo, cesursun. Seninle cangıla bile gidebilirdim."

"İş oraya gelmesin umalım, Tiger. Bütün o rumbaba'larla ne yapardım bilemem."

Hermione, Floey'in kendince değiştirdiği sözcükleri düzel'tmeye kalkmıyordu; aslında bundan hoşlanıyordu da. "Söyle bana" diye devam etti. "Joey konusunda neden o kadar esrarengiz davranıyorsun?"

Hermione gelir gelmez Floey anlamlı bir imayla, kocasının "yeni akrabalarıyla" birlikte olduğunu söylemiş fakat daha fazla şey söylemeyi reddetmişti. Şimdi o büyük zaman gelmişti, bardağını görkemle tabağına bıraktı. "Şey" dedi. "Bu, seninle benim aramda ve..." Bu sırdaş üçlünün öteki üyesini tam olarak anımsamıyordu.

"Yeminle. Tabii ki kimseye söylemem."

"Unutma, Tiger. Duvarların kulağı vardır, bilirsin."

"Lafı fazla uzatma, Floey."

"Bu lafı fazla *uzatmak* mı sence? Hep şöyle bir izlenim vardı bende..."

"Hadi. Çıkar baklayı ağzından."

"Eh." Böylece Floey, eski okul arkadaşına Joey'un kökenlerini araştırma hikâyesini, kulübeyi nasıl tanıdığını, Mintlerle konuşmalarını, ana babasının ölmüş olduklarını ve onun Çiftçi Mint'in kuzeni olduğunun ortaya çıkışını anlattı. Floey hikâyenin sonuna doğru "Aile, aile, aile" diye ekledi. "Bütün konuştukları bu." Tabanındaki çatlağı gözden geçirmek için çay fincanını almadan önce uzun uzun baktı fincana. "Onların zalim ya da buna benzer birileri olduğunu düşünürdün. Çiftçi değil de."

"Ama onlar erkek, Floey." Hermione yün ceketinin cebini yokladı eliyle, bir paket sigara çıkardı. "Onlar idealist. Çok daha duyarlıdırlar. Çok daha kırılğan. Bizim gördüklerimizi görmezmişler."

"Sanırım öyle." Bu açıklama bütünüyle doyurucu gelmemişti ona. "Bir şey daha var. Kara kışta bir tür aile toplantısı yapıyorlar. Tabii ben çağırılmadım. Saygıdeğer bir Mint değilim ben. Teşekkür edilmeyen kişi."

"İstenmeyen?"

Ama Floey dinlemiyordu. "Şşşş" dedi. "Minik ayak seslerini duyuyorum onun. Başka şeyden konuş." Joey nihayet odaya girdiğinde, iki kadın dostça kömür çıkarma sanayisinin geleceğini tartışıyordu.

"Ne güzel bir görünüm" dedi, "ocak başında iki eski dost." Kasketini çıkardı –Çiftçi Mint'in kinin tıpatıp aynısı düz bir kasketi vardı artık – Hermione'a eğilerek selam verdi.

O da karşılık olarak başını eğdi ve elini uzattı. Ama Joey sıkacağına öptü elini ve bir şarkı mırıldanmaya başladı.

"Mid the smiles of bright eyed lasses..."

Burada yeniden baş eğdi.

"And the sight of dear old friends..."

“Yeniden mesleğine dönmesi gerek” diye yüksek sesle konuştu eski okul arkadaşına. “Buralarda harcanıyor boş yere.”

“When the merry clink of glasses...”

Bir çay fincanı aldı, parmağıyla hafifçe fiskeledi.

“In some jolly chorus blends.”

Karısına doğru geldi ve onu yanağından öptü. “Neşeli hissediyorum kendimi, kızlar. Çok neşeli hissediyorum.” Gerçekten de son beş haftada olup bitenler onu gençleştirmiş gibiydi. Bir zamanlar, geçmişi hakkında doğru dürüst bir şey bilmezken, önünde yalnızca anlaşılması olanaksız ve dolayısıyla haksız bir yaşlanma süreci görüyordu; kim olduğunu gerçekten bilmiyorken ölmeye neden hazırlıklı olmalıydı ki? Ama ailesini buluşu, yaşamını daha geniş bir sürekliliğin parçası olarak görmesini sağlamıştı onun, şimdi tıpkı geriye daha güvenli bakabildiği gibi ileriye de aynı şekilde bakabilirdi. Dünya, daha önce, kendi yaşlanmasının bir işaretiydi; ama şimdi, değişme olanağını içinde taşıyor, daima yenilenebilir gibi görünüyordu ona.

“Demin sizin öteki yarınızı gördüm” dedi Hermione’ye. “Bizim vadideydi.” Çiftçi Mint’in her zaman kullandığı bir deyimdi bu, ama şimdi Joey, kadın orada bulunma nedenini sorar diye üzerine üzerine gidiyordu konunun. “Kampçılarla konuşuyordu” diye ekledi hemen.

“Kampçılarla mı?”

“Onun gibi bir şey. Gençler, yani. Ama tam onlar konuşuyordu da denemez.” Gülmeden edemedi. “İnsandan bir piramit üzerinde dineliyordu. Bilirsin, Floey, Boothroyd ve Jones gibi.”

“Harika cambazlar mı?”

“Tamamen öyle. Sonra da” hemen en melankolik edasını takınarak ekledi: “Düştü. Aralarına düştü.”

“Bir yerini incitti mi?” İki kadın aynı zamanda sordu bu soruyu.

“Hayır, hiç. Konuşmasına devam etti sadece.”

Hermione keyifle ovuşturdu ellerini. "İşte Evangeline bu" dedi. "Hep uyanık." Hanoverler kibarca gülümsedi. Onların bu övgüden etkilenmediklerini açıkça görüyordu, ama en azından Hermione, arkadaşının aşırı duygusallığının ve isterisinin ne olduğunu anlıyordu: çocukluğundaki bencilliği ve acil istekleri hâlâ sürüyordu Evangeline'in; hiçbir zaman tam olarak kurtulamamıştı bu çocukluktan, bu yüzden dünyayla ilişkileri yanlış bir açıdaymışçasına yere çarpıyordu. Hemen yanındaki sandalyeden fötr şapkasını alarak, "Eh" dedi, "al'asmarladık dostlar. Ben gideyim artık." Her ikisiyle de özenle el sıkıştı.

"Böyle mi ayrılacağız?" dedi Joey.

"Üzgünüm. Biriyle acele bir randevum var da."

O gittikten sonra, Joey "Şu kadın yok mu" diye mırıldandı, "son derece cana yakın. Neşelenmemi sağlıyor. Çatlak."

Floey cevap vermedi, ama kocasının şaşkın bakışları altında bir dizi hayvan sesi çıkarmaya başladı – birbiri ardından domuz, koyun ve katır sesleri. Sonra durdu ve buz gibi bir ifadeyle, "Çiftçi Giles nasıl?" diye sordu.

Joey anlamıştı şimdi. "Aile çok iyi. Fakat alay etmek hoş değil, Flo. En azından hoş değil."

"Alay etmiyorum. Bir şey kastediyorum." Fakat onun incinmiş halini görünce, yumuşadı. "Özür dilerim" dedi. "Ama aylardır buradayız. Aklımızı kullanalım. Gerçeklerle yüz yüze geelim."

"Ama yaptığımız da tamamen bu. Gerçekleri arıyorum. Hâlâ ana babamı arıyorum. Hâlâ onlara ne oldu anlamaya çalışıyorum. Bitirmeden bırakamam. Bu beni noksan hissettirir."

"Yaşayacaksın." Ama sesinde duygulu bir şey vardı.

"Evet, yaşayacağım. Sonra da öleceğim. Onlar gibi."

"Eve dönemez miyiz artık? Yalnızca birkaç günlüğüne?"

Nedense Joey'ü neşelendirir gibi oldu bu, sandalyesinden kalktı. "Nasıldı o eski şarkı, Floey? Aynı yoldan eve döneceğiz. Ne varsa aynı yönde. Aynı yoldan eve gidiyoruz. Her toplantı aynı yönde. Dans edelim mi?" Ona doğru gitti, kibarca ayağa kaldırdı onu, eski şarkıyı alçak sesle mırıldanırken daracık odada vals yapmaya başladı onunla. Ama birden durdu. "Gerçekler konusuna gelmişken" dedi, odanın ortasında hâlâ eli elinde duruyordu, "garip bir şey oluyor. Henüz bilmiyorum. Ama vadiyle ilgili bir şey."

Toplantı

"Bunlara karşı bir yasa maddesi olmalı. Bu gibi kimselere karşı bir yasa her zaman vardır." Konuşan, saçları topuz halinde toplanmış, gözlüklü küçük, ince bir kadındı. Kesin bir kanıt ileri sürüyormuş gibi, "Otuz yıldır bu köyde yaşıyorum" diye ekledi.

"Yasalardan söz etmenin zamanı olduğunu sanmıyorum, Miss Ford." Colcorum Kilisesi papazı ayağa kalkmıştı. "Onların inançla ilgili ihtiyaçlarını karşılamak zorundayız, eminim. Eski kiliseleri düşünün. Bana öyle geliyor ki, onları *yargılamamalıyız*." Colcorum'un köy meclisi salonunda bir toplantı düzenlenmişti –bingo oyunlarından anma toplantılarına kadar her etkinlikte kullanılan alçak tavanlı geniş bir salondur bu– köylülerin hemen tamamı, Pilgrin Vadisi'ndeki kamp bölgesine karşı protestoda bulunmak için toplanmıştı. Tümülüsle ilgili olanlardan bazıları da gelmişti: ucuz plastik sandalyelerde oturan köylülerin arasında Evangeline Tupper ve Hermione Crisp, Mark ve Kathleen Clare ile geride ayakta duran Çiftçi Mint ile Oğul Mint de vardı. "İlk kiliseler, anlamıyor musunuz, halkın dindarca amaçları içindi. Böyle bir ders. Bana öyle görünüyor."

"Ne konuşuyor bu, Allah aşkına" diye fısıldadı Evangeline, arkadaşına. "İlk kiliseymiş, nerede bu?"

"Kahve?" Miss Chancellor'un kahvesi bütün Colcorum'la ünlüydü; elinde tepsiyle aralarında dolaşırken, sadece köye yabancı olanlar istekli göründü.

Bulaşık suyu gibi bir fincan kahve kendisine uzatılırken, "Daha kuvvetli bir şeyiniz yok mu?" diye sordu Evangeline.

"Biraz Earl Grey'im var, şekerim, paylaşmak ister miydiniz?"

"Hayır. Sanırım bir başka sefer paylaşırım."

"İlk kilisede, bilmiyor musunuz, ne güzel birliktelikler olurdu. Ne güzel bir yaşama sevinci vardı o keşmekeş içinde..."

Biraz daha yüksek bir sesle, "Başım dönüyor" diye mırıldandı Evangeline.

Bir başka köylü toplantıda konuşmak için sandalyesinden kalktığı sırada, salonun gerisindeki Çiftçi ve Oğul Mint'in kıkır kıkır gülüşleri açıkca duyuluyordu. "Ben, şaşırtalım onları diyorum. Etraflarını çevirelim ve saldıralım."

"Şimdi bir yerlere geliyoruz" dedi Evangeline, Hermione'ye. Konuşanı görmek için belli bir sevinçle geriye döndü – yün bir ceket giymiş uzun boylu orta yaşlı bir adamdı bu. Ölçülü ve dikkatli görünüyordu, ama sesinde alttan alta, bütün salonu karıştıran bir panik duygusu vardı. Ama Evangeline gülümsüyor ve onu desteklercesine baş sallıyordu.

"Karavanlarını ateşe verebiliriz" diyordu adam. "Sezdirmeden yaklaşıp kundaklayabiliriz karavanları. Kundaklama politikasına inananlardanım ben."

Evangeline eğleniyordu. "Köylüler ne kadar *barbar*, değil mi?" diye fısıldadı. "Tabiatın dişleri ve pençesi çok kanlıdır."

"Başka içecek isteyen? Hâlâ sıcak ve leziz."

"Hayır, sağ ol şekerim." Evangeline kahve fincanını Miss Chancellor'a uzattı. "Bir fincan epey götürür bizi bu bölgede."

"Ya da" diyordu konuşmacı, "askeri çağırabiliriz-"

"Ya da bok yersiniz!" Bu laf atma üzerine konuşmasını kes-ti, ama köylülerden çok azı köy meclisi salonunun kapısında görünen, üzerinde yamalı bir elbise olan yaşlı kadına bakmak için başını çevirdi. "Yardım edin içeri gireyim" diye ekledi kadın emir verircesine; dinleyicilerden iki genç hemen ona doğru koştu, iki koluna girerek yavaş yavaş salonun önüne getirdi. Üzerinde, naftalin ve eski kolonya karışımı garip bir çürük kokusu vardı. "Oturtun beni." Bu hareketleri kendi başına yapamaması için hiçbir neden olmamasına karşın, ağır ağır oturttular bir

plastik sandalyeye. O zaman arkasındaki köylülere döndü, yüzünde, bir ölü maskesindeki kadar kör ve hareketsiz bir ifadeyle baktı onlara.

Gelişi, son konuşmacıyı bozmuş gibiydi; fırsatı yakaladığını hisseden papaz bir kez daha ayağa dikildi. "Bizler Hıristiyan bir halkız elbet, o büyük kilisenin bir parçasıyız ..."

"Taşak." Gene o yaşlı kadındı bu, başını papaza döndürmüş dik dik bakıyordu.

"Mrs. Trout devam etmeme müsaade ederse" dedi papaz, üzgün bir edayla. "Dikkatinizi bu genç insanların kötü durumuna çekmek istiyorum. Bu gençlere büyük borcumuz var bizim, özellikle de vadideki, iman ve ilham arayan dostlarımızın..."

"Canları çıksın." Yine yaşlı kadındı konuşan.

Evangeline, Hermione'ye döndü. "Kulaklarını aç" dedi kikirdeyerek. "Bir şamata kopacak."

O heyecan içinde oldukça yüksek sesle söylemişti bunları; beyaz ceketli, sarı kravatlı bir adam bunlara döndü. "Bilmiyor muydunuz?" dedi. "Biz köylüler daha eğlenceliyizdir. Çok daha uygarız." Tam o sırada yaşlı kadın "Gavat!" diye saldırıyordu papaza. "Lola Trout'a gelince, ne harika ama, değil mi?" diye devam etti. "Köyden dışarı adım atmamıştır ama tam bir şehirlidir o."

"Hep böyle ağzı bozuk mudur?"

"Onun her zamanki heyecanı. Aslında, duyduğuma göre görgülü biriymiş."

"O kadar derinine inmek istemem doğrusu" diye cevap verdi Evangeline. "Ah hayatım, beni mi istiyorsun?" Bu son sözler, kadına gülümsemekte ve gür kaşlarını onu doğru kaldırmış olan papazaydı.

"Belki de" diyordu konuşmacı, "kazı alanından bir dostumuz bizi aydınlatmak lütfunda bulunur. Kıymetli düşüncelerinizi öğrenelim, aydınlanmaya muhtacız hepimiz."

Evangeline ayağa fırladı, konuşmaya hazırlanırken Mintlelerin gülüşleri geliyordu kulağına. "Biliyorum" diye bağırdı, "neler hissettiğinizi biliyorum. Vücudumdaki her bir damar sizinle birlikte atıyor. Çünkü, ben de çok çektim onlardan." Neden acı çektiğini tam olarak belirtmese de, Pilgrin Vadisi'nde kamp kur-

muş olanlardan söz ediyordu herhalde. "Fakat daha fazla ne yapabilirim? Bu arazinin sahibi olan Orman Komisyonu'na haber verdim. Polis gücü gece gündüz koruyor kazı alanını..."

"Amcıklar!"

Evangeline, Mrs. Trout'un bağırışını duymazdan geldi. "Ya da bana öyle söyledi yetkililer. Ve, bunun dışında çaresizim. Elimden bir şey gelmiyor." Mintlerin kendisine sırttıklarını gördü ve onlardan medet umarak ekledi: "Kolları bağlı bir tavuk gibiyim." Ne kadar kötü durumda olduğunu göstermek ister gibi kollarıyla sardı bedenini, ve bu renkli konuşmasına karşı köylülerden gelen onay mırıltılarıyla yerine oturdu.

Papaz, daha fazla yardım isteyecek gibi görünen Mrs. Trout'tan gelecek korkunç bir laf atmayı önlemek için ayağa fırladı. "Bir teşekkür oylaması yapabilir miyim..." Colcorum'a geldiğinden beri teşekkür oylaması isterdi hep, içgüdüsel bir hareketi bu.

Fakat daha bir şey istemeye kalmadan Kathleen Clare kocasının kolunu kenara savurup ayağa kalktı. Yüzü sapsarıydı. "Hepiniz yanılıyorsunuz" dedi. "Hepiniz." Lola Trout'un sesi çıkmıyordu. "Bu vadi sizin değil. Ya da Orman Komisyonu'nun. Hiç kimsenin değil. Bizimle hiçbir ilgisi yok." Sağ elini vahşice saçlarından geçirdi, Mark yerinde doğrulamaktaydı onun yanında. "Burası ölülerin yeri. Yaşayanlar istenmiyor burada. Onlara gerek yok daha. Öyle değil mi? Belki siz de bunu pekâlâ biliyorsunuz. Belki de her zaman biliyordunuz." Mark ayağa kalktı, koluyla karısını sardı ve nazıkçe çıkardı onu salondan. Çok kötü topallıyordu, ötekilerin kendisine baktığını biliyordu çünkü.

Bir anlık bir sessizlik oldu, sonra papaz yeniden başladı. "İlginç bir katkıydı bu, sanırım, tartışmamıza. Oldukça canlandırıcı." Köylülerse, toplantının gerçekte hiçbir şey olmadığı sonuca ulaştığından memnun, onu doğruladıklarını belirtiyordu mırıltılarla. Hiçbir şey söylenmemiştir.

Fakat herkesin fikrince, gitme zamanı da gelmişti. İki kişi kolundan tutmuş, köy meclis salonundan en önde Mrs. Trout dışarı çıkıyordu, fakat Evangeline'in yanından geçerken hiç kimsenin yardımını olmadan bir parmağını havaya uzattı. Evangeline tam buna karşı çıkacakken papaz hemen yanına geldi ve özür

diler bir tavırla, "Rüzgârı kontrol ediyor, kuşkusuz" dedi. Arkadan, başka hiç kimsenin anlayamadığı bir espriye gülüşerek Mintler geliyordu.

İki hanım salondan son çıkan kişiydi, köy meclis salonunun çevresindeki taşlı yoldan geçerlerken, Evangeline cebinden bir paket Woodbine çıkardı, derin bir soluk alarak, kendi almadan önce Hermione'ye tuttu paketi. "Benim tavuk imajı çok iyiydi sanırım" dedi. "Bunlara fazla, tabii." Endişeyle etrafına bakınıp Clareleri aradı, arabalarının köşeyi döndüğünü görünce, rahat bir soluk verdi. "Allaha şükür gittiler" dedi. "Ne karabasan-
dı karı, ama? Bir cadı ancak bu kadar olur. Acıyorum zavallı Mark'a."

"Gerçekten mi? Aslında ben üzüldüm kadına. Kolay olmasa gerek."

Evangeline buna şaşırılmış gibiydi. "Senin bu genç kız duygudaşlığın yok mu!" dedi sınırlı bir edayla. "Senin iyiliğin için hiç de hoş değil bu kadar duyarlık. Haydi, çıkalım şu cehennem çukurundan."

Mauve'in Barınağı

"Ne büyüleyici bir ara müziği, öyle düşünmüyor musun sen de?" Sarı kırıvat, elini uzatarak onlara doğru yürüdü. "Fraicheur" dedi. "Augustine Fraicheur." Aralarına sokuldu, Hermione ona gülümseyince, kollarına girdiler onun. "Londra'dan sonra köyü fazla gürültülü bulmuyor musunuz, Miss Tupper? Biz seviyoruz köyü, ama daha hassas kulaklara..."

"Sormanız müthiş tatlı bir şey. Tabii, yardımcım, Miss Crisp benden çok daha fazla acı çekiyor. Gördüğünüz gibi korkunç hassas biridir." Augustine, Evangeline konuşmasına devam ederken, yanındaki koyu renk elbiseli, bacaksız figüre bakıyordu, "Sahi, adımı nerden biliyorsunuz?"

Augustine küçük bir çığlık attı. "Ortak dostlarımızdan, tabii! Hanoverler. Çok severim onları, ya siz?"

Evangeline coşkuyla baş salladı. "Bazen öyle yakın hissediyorum ki kendimi onlara, korkuyorum."

"Aynı fikirdeyim. Onlar da size çok düşkünler. Onların anlatmasından, siz ikinizi nerede olsa tanırdım."

Evangeline'e bir övgü gibi gelmedi bu, ama Hermione çok sevinmişti. Ne de olsa, Floey Hanover'in dostu kendilerinin de dostuydu. "Bir duman ister miydiniz?" diye sordu.

"Efendim?" Nedense alınmış görünüyordu bundan.

"Bir sigara?"

"Yo, hayır. Korkarım kırılık yerde bizim böyle bozulmamış zevklerimiz yok. Size imreniyorum, gerçekten."

"Şey" diye cevapladı Evangeline, "erkeğin erkeği diyorlar bana."

"Hiç tereddütsüz."

Bu konuşmadan giderek huzursuzlanıyordu, Augustine'in kolundan çıktı. "Söyleyin bana" dedi hızla konuyu değiştirerek, "kimdi o ön sıradaki köpek maması? Şuradaki." Bir şenlik ateşine götürülen Guy Fawkes'miş gibi ana caddede koluna girilmiş yürütülen Mrs. Trout'u gösterdi.

"O sevgili Lola. Lola Trout. Colcorum'un taçsız kraliçesi diyorum ben ona." Kadını taşıyan üç genç, taşıdıkları yükün ağırlığı altında bir an sendeler gibi oldular, onlara güldü. "Kırılık yerde korkunç dekadan görünmeliyiz. Romalılar gibi."

"Bu kırılık yerlerde çok kraliçeniz var mı?" Evangeline, en ufak bir gülümseme izi olmadan sordu.

"Söylediklerine göre her köyde bir tane varmış. Fakat gerçekten bilemezdim, değil mi?" Eskisinden daha yüksek sesle güldü. "Bir campari içmek üzere bana gelinceye kadar bir kelime daha etmeyeceğim Lola hakkında." Ana caddeden aşağı yürüyorlardı, Augustine ufak bir kulübenin kapısında durdu. Kapının üzerindeki yazıya baktı, tahta üzerine süslü yazıyla oyulmuş: "Mauve'in Barınağı". "Buranın sahibi olan harika dostumun adına verilmiş bir isim bu. Mauve Freedom Hooper. Tanır mıydınız onu?"

İki kadın da hayır anlamında başlarını salladı. "Trajik bir ölüm" dedi. "Kesinlikle trajik. İçeri buyurun." Regency üslubunda bir müzeye girdiler denilebilir – beyaz ve pembe çizgili duvar kâğıdı, koyu renk ağaçtan bir koltuk takımı, maun sehpa-lar, mavi ipekle kaplı bir divan, brokar örtülü bir tabure, cilalı ahşap döşeme, damasko perdeler. "Bir yere ilişin" dedi Augustine. "Ben öyle yaparım."

Evangeline kısa bir an çevresine bakındı, sonra da saygısını dile getiren ufak bir hareketle ellerini kaldırdı. "Hayatımda bu kadar güzel bir şey görmedim. Gözümü kırpmadan ölebilirdim burada."

"Evet. Mauve'in başına da aynen bu geldi." Ağırbaşlı, saygılı

davranmaya çalışıyordu, ama gülümsemesini de bastıramıyordu. "Çok özel bir şey, değil mi?"

"Bu bir armağan size. Kesinlikle armağan. Durun bir dokunayım size."

Augustin Flaicheur ürkerek uzaklaştı Evangeline'den, aslında elini onun üzerine koymak gibi bir niyeti yoktu onun. "Benim işim de antikalarla, ne de olsa" dedi, bir darbeyi savuşturmuş gibi. Sonra tekrar eski içtenliğine döndü. "Hatta, benim dükkân onların altında."

"Onlar?"

"Tanırsınız. Clareler. Aksak kadın. Ve sizin arkeolog arkadaşınız."

"Ben de demin yardımcıma," dedi Evangeline, "ne cesur bir kadın diyordum. Öyle değil mi, Miss Crisp?"

Hermione dik dik baktı ona, ama cevap vermedi; Evangeline ise ânında Augustine'e döndü. "Campari istemiyorum" dedi. "Gerçek bir ale'niz* var mı?"

"Korkarım kırılık yerde gerçek ale bulunmaz, Miss Tupper. Doğal damak tadımız oldukça bozuktur. Bir malt viskisi alçakça sofistike bir şey mi olur dersiniz?"

"Katışıksız olduğu sürece" dedi.

"Ya da birazcık Perrier?"

"Hayır. Yapabildiğince sert."

"Hemen" dedi. "Ben de sert severim." Hafifçe gülerek kayboldu, biraz sonra da üzerinde üç içki bulunan gümüş bir tepsiyle yeniden görüldü. Divana yerleşti. Cin tonağını kaldırarak, "Bardak şingirtılarının dünyadaki en eski seslerden biri olduğunu, hiç düşündünüz mü?" dedi.

"Eminim" dedi Evangeline, "bu evde öyledir."

Augustine bu konuşmadan hoşlanmaya başlıyordu. "Şimdi, söyleyin bana" dedi. "Kimin dedikodusunu yapıyorduk?"

"O büyüleyici Lola Trout'u anlatıyordunuz bize."

"Mendiliniz var mı?"

Hermione onu ciddiye aldı, koyu renk elbisesinin göğüs cebinden kocaman geniş bir kumaş çıkardı. "Buyurun" dedi. "Buna silin."

* Ale: Malttan yapılan, normal biradan daha acı ve koyu renkte bira (ç.n.)

“Ben sadece demek istemiştim ki” dedi Augustine, uzatılan nesneyi kibarca reddederek, “bu şok üzücü bir hikâyedir.”

“Yapmayın!” diye bağırdı Evangeline. “Salya sümük ağlayacağıımı biliyorum. Hep öyle yaparım zaten.”

Augustine cininden iri bir yudum aldı. “Köy meclisi salonunda konuşan o şok uzun boylu adamı hatırlıyor musunuz?”

“Orduyu çağırarak gibi korkunç fikri olan mı?”

Augustine başının salladı. “İşte o Mr Trout’tu.”

Evangeline’in gözleri geniş geniş açıldı. “Yani siz şimdi...”

“Lola’nın oğlu.”

“Ha!” Bir hayal kırıklığı vardı sesinde.

“Ama yirmi altı yıldır annesiyle konuşmuyor.” Bir iri yudum daha aldı. “İnanılmaz, değil mi?”

Evangeline bardağındaki viskiyi döndürüyor ve Augustine’e bakıyordu onun içinden. “Borgialardan beri böyle bir şey olmaıştır. Anlatın.”

“Gerçekten şok korkunç bir şey.” Uyandırdığı merakın tadını çıkararak, aniden salondan ayrıldı ve içki şişeleriyle döndü. “Ama kesinlikle *entre nous** kalacak, değil mi?”

Evangeline bir an başını öne eğdi. “Dünyada hiçbir güç onu benim ağzımdan alamaz.”

“Evet. Üç Trout vardı. Baba. Oğul. Ve Lola. şimdi, açıkçası, zor kadınları severim ben, ya siz?”

“Sanmıyorum” dedi Evangeline, “böyle birine rastladığımı. Ya siz, Miss Crisp?” Hermiona hayır anlamında ağır ağır salladı başını.

“Ne şanslısınız.” Bıçak gibi çizgili bej pantolonuna, sarı kravatına ve beyaz ceketine rağmen –savaş öncesi yılların İngiliz erkeklerinden biri olabilirdi– Evangeline, onda avamdan bir şeyler olduğundan şüphelenmeye başlıyordu. Gözlük çerçevesinin üzerinden iki kadını süzerken sulu gözleri parlıyor gibiydi. “Asıl nokta şu ki, Lola mutlak bir orospudur.” Son sözcüğü büyük bir zevkle söyledi. “Rahmetli Mr. Trout, kocası da, bir parça orospuydu. Ve böylece...” Bir yudum daha aldı.

“Ee, sonra?”

“Göçtü.”

* Entre nous = fr. Aramızda (ç.n.)

“Colcorum’dan ayrıldı mı?” Evangeline, Augustine’in biraz da üstü örtülü konuşmalarından sabırsızlanıyordu.

“Hayır azizim. Hiç kimse Colcorum’dan ayrılmaz.” Parmaklarını tavana doğru çırpıştırıyordu. “Lola Trout’unkinden daha geniş bir kucağa aldılar onu.”

“Cartayı çekti, yani?”

“Aynen öyle, azizim. Herkes bir kalp durması dedi. Herkes, yani, oğlunun dışında herkes. Simon Trout. Simon ana babasının nasıl orospular olduğunu...” yine o sözcüğün tadını çıkara çıkara, “...biliyordu, ve babasını anasının zehirlediğini ileri sürdü. Elinde ne kanıt vardı bilmiyorum, ama Lola’nın otlarla arası her zaman iyiydi. Şu iksir. Bu iksir. Tabii hepsi cangıldan. Neyse, korkunç şeyler oldu. Oğul anasını suçluyor. Onda Joan Crawford bakışları vardır, bilir misiniz?” Augustine Fraicheur gözlerini iri iri açtı, Mauve’in Barınağı’nın duvarlarını kindarca bir bakış yaladı. “Biraz öyle. O zaman kadın tokatlar onu. O da onu tokatlar. O zaman kadın onu evden atar. Ondan *sonra* onun yatağını ve bütün giysilerini yakar. Bundan sonra ne olduğunu bilmiyorum –köyde kimsenin işine burnumuzu sokmayız biz, farkına vardınız mı?– fakat o zamandan beri birbirleriyle konuşmadıklarını biliyorum. Yirmi altı yıl geçti aradan. Çok komik değil mi?” Biraz daha içki koymak için ayağa fırladı. “Köylük yerde kesinlikle kötüyüz bizler, değil mi? Londra’nın ilkel masumiyetinden sonra bir şok gibi geliyordur size.”

Evangeline tekdüze bir sesle, “Hayatımda işittiğim en korkunç hikâye bu” dedi. “Bak, bak! Titrememi durduramıyorum.” Sağ elini ileri uzatmıştı, pek öyle titriyora da benzemiyordu. “Şunu söyleyin bana.” Hayal kırıklığıyla elini seyirci teftişinden çekti. “Söyleyin bana yalnız: Neden polise derhal haber verilmedi?”

“Yoo, hayır.” Augustine bozulmuş gibiydi. “Buralarda Aynasızları kimse sevmez. Fransızcamı bağışlayın. Frukolar Colcorum’da iyi karşılanmaz. Ayrıca Lola akrabadandır.”

“Biliyordum! Onun mavi kanlı olduğunu biliyordum. Miss Crisp’e onun genel duruşunda soylulukla ilgili bir şey olduğunu söylemiştim.”

“Hayır, sevgilim.” Augustine sarhoşladıkça daha içli dışlı

olmaya başıyordu. "Debrett'le ilgili bir şey değil bu. Lola Trout Mintlerle akrabadır."

"Mintler! Ama ben Mintleri de çok severim.!"

"Elbette." Augustine kendi duygularından pek emin değilmiş gibiydi. "Ne hoş insanlar, değil mi? Hem de öyle temiz." Sahte bir dehşetle elleriyle ağzını kapadı. "Böyle bir şey söylemedim ben, söyledim mi? Koca ağızlı, laf ebesi biri olmalı arkamda. Haydi, fondip." İri bir yudum daha aldı. "Mintler hakkında bir şey söylemek akıllıca olmaz" dedi daha alçak bir sesle. "Burada herkes birbiriyle akrabadır, bilirsiniz. Sizin ya da benim normal insanlar dediklerimizden değildir onlar." Öne doğru eğilip fısıltı halinde, "Ritüeller. Ne demek istediğimi biliyor musunuz? İnsest. Bu modaya uymayan tek kişi benim. Ve de Frank, tabii. Belfastlı çocuk. *Benim* yardımcım" dedi boş kadehini dizinin üzerinde dengelerken.

Bunları söylerken Hermione'yebakıyordu, ama Evangeline'di asıl cevap verdiği kişi. "Frank? Tam bir erkek adı."

"Hiçbir zaman söyleyemezsiniz, değil mi? Ama kumaşları iyi tanıyan bir oğlandır. Onu dikiş dikerken görmek gerçekten hoş bir şeydir."

Evangeline Frank'in becerileriyle ilgilenmiyordu. "Mintleri biraz daha anlatın bana."

"Zorbalar, azizim. Tam bir zorba. Şu köyün tamamı onların elinde." Bir cin daha doldurdu kendine, fısıldamayı unuttu. "İşte bunun için yabancılardan nefret ederler hep."

"Benden nefret etmezler!" Evangeline çok inatçıydı bu konuda. "*Beni* çok severler."

"Öyle mi?" Augustine bardağının dibini gördü. "Sanırım, o korkunç mezarı buldunuz diye size minnettarlar diye düşünüyorsunuz? Yani her ne ise, orayı."

Apaçık bir alayla söylenmişti bunlar, o sırada Regency üslubunda divana yığılmak üzere olan Evangeline dikilmeye çalıştı. "Tabii ki öyleler."

"Bir daha düşün, sevgilim. Onu yıllardır biliyordular. Bir sır olarak kalması isteniyordu. Siz gelinceye kadar."

Bu haber, başka kulaklara önemli bir şey gibi gelebilirdi, ama Evangeline bölgenin doğası hakkında o kadar habersizdi

ki, hiçbir şey anlatmadı ona. "Tabii ki": söylemeyi düşündüğü tek şey buydu. "Her zaman çok iyi anlamışımdır bunu."

Buna karşın, Augustine gereğinden fazla şey söylemiş olduğunu düşünüyor gibiydi. "Neyse" diye ekledi hızla, "bu elbiseyi nerden aldınız? Çok güzel bir mavi."

Evangeline rahat bir el hareketiyle elbisesini düzeltti. "Özel bir şey değil. Sıradan bir kır giysisi. Kışa uygun bir şey olsun istedim."

"İyi de bulmuşsunuz." Başını bir yana eğdi ve baştan aşağı süzdü onu. "Yaklaşık benim bedenimdesiniz, değil mi?" Yeniden cesaretlenmişti. "Bilir misiniz, bu köydeki kadınlar sürtük gibi giyinirler. Gerçekten. İğrençtir." Augustine gerçekten öfkelenmiş gibiydi; sesi bir oktav yükselmişti, uysallığının çabucak öfkeye dönüşebileceği apaçıktı. "Bana göre, kadınlar her zaman iyi giyinmelidir. En güzel şekilde görünmelidirler. Buralardaki fahişeler gibi değil. Bazen boğasım geliyor onları. Gerçekten." Durdu, zayıf gözleri bir kez daha parlıyordu; ani saldırganlık dalgası onu canlandırmış gibiydi. Gizleyemediği bir sıkıntıyla devam etti konuşmaya: "Frank, sizin dostlarınızın çok gürültücü olduğunu düşünüyor."

"Çok arkadaşım var, hangisi bilmem ki..."

"Clareler. Benim dükkânın üzerindikiler. O ve aksak karısı."

"Clareler, sanırım, bu dünyadaki en yakın dostlarımdır benim." Evangeline yeniden dik oturmaya çalıştı, ama başaramadı. "Onların gürültüsü benim gürültüm demektir."

"Ama o topal ayağıyla dolaşıp duruyor. Kaptan Ahab gibi, güzelim. Ve ağlıyor da. Hep ağlıyor. Hıçkıra hıçkıra ağlıyor, o küçük kalbi dışarı fırlarcasına."

"Niçin?"

"Belki de yalnızlıktan" diye mırıldandı, öfkesi kedere dönüşmüştü şimdi. "Umutsuzluk. Melankoli. Delilik. Gerçekten bilmiyorum."

Bu sözler Evangeline'e dokunmuştu, büyük bir zorlukla ayağa kalkmaya çalıştı. "Gerçekten çok güzel vakit geçirdik" dedi. "Gerçek bir kır insanıyla hoş bir konuşmaydı."

Kapıya kadar götürdü onları Augustine. "Gelecek sefer daha düzgün konuşuruz" dedi. "Hep giysiler üzerine."

“Sabırsızlanıyorum. Ama yardımcım bu konuda gerçek bir uzmandır, bilin. Kadınlık üzerine her şeyde bir yetkedir. Al’asmarladık.”

Colcorum’un ana caddesinden aşağı yürürlerken, “Çok sessizdin” dedi.

“Öyle mi? Şey, sen ikimiz adına yeteri kadar konuştun.” Aslında Hermione, arkadaşının tarzına alışkın olmasına karşın, Evangeline’in ne kadar gergin ve zor bir insan haline geldiğini fark etmeye başlıyordu; bu yabancı ortamda onu açıkça görmeye başlıyordu. Ama bir şey demedi, kısa bir süre sessizce yürüdüler. Sonunda, “Tümölüs hakkındaki o şey neydi?” diye sordu. “Nasıl bir sırrı ima ediyordu?”

“Her ayrıntıyı izlemedim, Bebek” dedi.

“Mintlerin mezarı hep bildiklerini söyledi.”

“Öyle mi dedi?” Evangeline böyle şeyleri düşünmeyecek kadar yorgundu. “Sadece bir yanlış anlama. Muhtemelen sadece bir yanlış anlama.” Köy meclisi salonuna doğru yürürlerken, izlendiklerini fark edemeyecek kadar yorgundu.

Fare Kral

Kamp bölgesinde şafak vakti; gri bir ışık giderek yayılıyor karavanlar, eski arabalar ve eğreti çadırlar arasında; vadide bir yerlerde bir köpek havlıyor; ürkmüş bir tahtalı güvercin sürüsü kayın ağacından fırlayıp kalkınca, ağacın tepesi kopmuş da gökyüzüne ağıyormuş gibi oluyor. Öbür yaratıkların bağırış çağırışları da bu kış gününün başladığını işaret ediyor, fakat aniden, yüksek, tek bir çığlık bu sonsuz sesleri kesiyor. Sonra bir başkası. Sesler Corona'nın çadırından geliyor, hemen ardından Corona çığlık çığlığa dışarı fırlıyor. Spica ile Auriga, sapsarı ve gözleri yerlerinden fırlamış onun ardından koşarken, "Burada bir şey var!" diye bağırıyordu. "Üzerimde bir şey sürünüyordu." Corvus ile Cetus kendilerine ayrılmış kamyonetten fırladı. "Gözlerini gördüm onun" diye bağırıyordu adamlara, sanki bundan sorumluymuşlar gibi. Sonra birden katılaştı ve kupkuru, sakın bir sesle, "İşte şuradalar. Bakın, bakın."

Ve aşağı baktıklarında toprakta etrafa doğru kaçışan bir sürü iri fare gördüler; fakat kaçışmaktan çok, gürültüden ve Cetus'un şimdi aralarına yönelttiği fenerin ışığından rahatsız olmuş zıplıyorlardı yerlerinde. Kimseye doğru koşmuyorlardı – bazıları park etmiş arabaların altına sürünüyor, bazıları çadır direklerine tırmanıyor, öbürleriyse gök-çocuklarının çıplak ayaklarının üzerini seçiyorlardı kendilerine yol olarak. Daha önce yerinden kımıldayamayan Corona, şimdi kaskatı bükül-

müş yere kusuyordu. Hemşireleri birbirine sarılmış, iki adama bağıriyordu: "Bir şeyler yapın! Defedin şunları!"

Gürültüye öteki gezginler de uyanmıştı; korku içinde yataklarından dışarı fırlarken, daha çok sayıda küçük koyu şeklin onlardan sıçrayarak, sürünerek kaçtığı görülebiliyordu. Kamp bölgesini fareler istila etmişti. Bunlardan ikisi, karavanlardan birinin içindeki yamalı perdelerde sallanıyordu; üçü Corona'nın kamyonetinin tavanına tırmanmış, arka ayakları üzerinde dinelerek havayı kokluyordu; ikisi bir teriye köpeği kürküne yapışmıştı; üç tanesi de, o gürültü patırtı içinde, Barış Tiyatrosu'nun maskaları altına gizlenmişti. Daha bir sürü, bir sürü vardı bunlardan, bölgeyi baştan aşağı sarmış, kuyrukları havada kaynaşıp duruyorlardı.

Daha güçlü kuvvetli gezginler onları kovalamaya başladı; önce öldürmek istemiyorlardı fareleri, ama korkutmak için talvalara, kovalara vurmaya başlayınca, hâlâ gizlenmiş olanları bulmak için daire şeklinde çevreye yayılmaya başlayınca, yok etme hırsına kapıldılar. Farelere, buldukları yerde iri taşlarla, kalın sopalarla vurmaya başladılar, kahverengi deri parçaları, pembe et parçaları yığınlarla doldurdu etrafı. Kurtulan fareler Pilgrin Deresi boyunca vadinin öbür ucuna kaçmaya çalışıyor, gezginlerse bağıra çağıra onları izliyordu. Sonra durdular. Sesleri kesildi. Korkudan gerilemeye başladılar. Orada, gökyüzü aydınlandığı için artık görülür hale gelmiş olan kamp yerinin kenarında, başka türden bir çığlık yükseldi, fare kraldı bu.

Yedi erkek fare, kuyrukları birbirine öylesine dolanmıştı ki, kaçamıyor, toprağın üzerinde ciyaklayarak uzanmış, her biri bir başka yöne çekmeye çalışıyor, bir yıldız şekli oluşturuyordu. Bir düğüm içinde yakalanmış yedi fare: fare kraldı bu işte. Gezginler korkuyordu, çünkü doğada o kadar ender olan fare kral bir felaket uyarısı idi, oradan oraya göç eden kimseler için en korkutucu simgeydi. "Burada kalamayız artık!" Geçen hafta Evangeline'e kafa tutan delikanlıydı. "Ona dokunamayız. Burada da kalamayız." Gezginlerin çocuklarından biri, farelerin kuyruklarını nasıl böyle birbirine sardığını öğrenmek istiyordu. "Kimse bilemez" diyordu delikanlı. "Ama bakmamalısınız ona. Uzak durmalısınız." Öbürleri de sırtlarını fare krala dönmüş ol-

maktan memnundu, fakat arkalarını döndükleri halde çığlığını hâlâ duyuyorlardı. Hırpalanmış fare cesetlerinden uzak durmak için küçük gruplar halinde toplanmıştılar, soğuk kış sabahında titreşip duruyorlardı. Şimdi artık kan dökülmüş olan bu noktada, aralarında yeni hava oluşuyor gibiydi. Gerçek bir korkuyla konuşuyordu delikanlı. "Göçeceğiz" diyordu. "Daha batıya gideceğiz." Fare kral yönünde bakmamaya dikkate ederek eşyalarını iki karavana yığmaya başladılar. Corona ve grubu daha da hızlıydı. Her yeni güne, Büyük Ana'ya bir şarkıyla başlamak bir âdetti onlar için, ama bu özel sabahta, mavi-beyaz kamyonete koşullar ve oradan uzaklaştılar. Barış Tiyatrosu, gezginlerle vedalaşmayı bile unutarak onları izledi.

Son ayrılacaklardı onlar, fakat delikanlının küçük bir çukur kazıp fare ölümlerini onun içine atmasını sabırla beklediler. Delikanlı, üzerlerinde toprağı düzeltirken, fare kralın çığlıkları soğuk sabah havası içinde daha da tiz çıkıyor gibiydi. Daha sonra gezginler gitti – İngiltere'nin yüzeyini bir uçtan ötekine geçerek ilerliyorlardı.

Pilgrin Vadisi yeniden sessizdi: fare kral bile sesini çıkarmıyordu, yakınında insanlar olmadığı için, çabalamayı kesmiş, bu işin son bulmasını bekliyordu. O gün daha sonra iki adam geldi yanına. Sırtlarında torbaları vardı; yabancıları oradan sürme ve böylece mezarı koruma planları başarıya ulaştığı için kıkır kıkır gülüyorlardı.

Onlardan biri torbasını yere bırakırken, "Onlara gösterdin, Oğul" dedi ve elindeki makasla fare krala doğru gitti. "Sahiden gösterdin onlara."

Ruhun Gece Yarısı

Kış güneşi gökyüzünde yolu yarılamıştı, ama ufukta o kadar alçaktaydı ki, tam ağaçların üzerindeymiş gibi görünüyordu; Mark Clare yukarısında, bayırın üzerindeki dışbudak ağacına baktı, yanıyordu, dalları sıcakta parıldıyordu, dalların içindeki güneş soğuk bir ateş gibi görünüyordu. Parıltı komşu tarlada yayılan koyunlar üzerine düşüyordu, koyunlar sanki otlar üzerinde değil de capcanlı yeşil gölgeler üzerinde dolaşıyor gibiydi. "Önemli şey, o daire" dedi aniden. "Yanlışımız orada. Tümülüsün merkezi şey olduğunu varsaydık biz, ama değildi tabii. Taşlar, çevresi bir milden daha uzun bir elips oluşturuyor, o zaman gerçek merkez vadiye uzanıyor. Tümülüs sadece ilk aşamayıydı."

Martha Temple zafer kazanmış bir edayla bakıyordu Julian Hill'e. "O zaman bir şey söylemek istememiştin..."

"Tabii." Julian suratını asmıştı.

"Ama mezarın senin düşündüğün kadar önemli olmadığını hep biliyordum ben. Şu astronom hakkındaki kuramını sevmiştim..." mezarın bütün açıklamasının Julian'ın sorumluluğu olduğunu ima edebilmişti "...ama sonra niçin yalnızca asılmış adamın vücudunu bulduk? Fazla bir anlam ifade etmedi, değil mi?" Julian, biraz sararmışsa da soğuk duruyordu, ama Mark dikkatle dinliyordu onu. "Ve niçin öyle boştu mezar?" diye soruyordu şimdi. "Binlerce yıl rahatsız edilmeden kalmıştı, ama

nispeten çok az el yapımı şey vardı içinde. Çok az da ritüel nesne. Garip, öyle düşünmüyor musunuz siz?”

Rahatsız edilmemiş: Mark'ı endişelendiren sözcük buydu. Girişe dair herhangi bir kanıt yoktu –hiçbir giriş olmayabilirdi de– ve yine de mezarın içi, açıklanamaz bir insani varlığın izini taşıyordu. Bozulmamış. Mark, ilkel zamanlara ait bir bölgenin çıplak boşluğu ile, insanlık tarihinin son zamanlarında herhangi bir aşamada kullanılmış ya da işgal edilmiş bir bölgenin yankılamaya hazır atmosferi arasındaki farkı biliyordu: Pilgrin Vadisi'ndeki mezar tıpkı böyle bir yerdi. Bozulmamış. Ama yine de bölmeler tertemiz edilmiş, kalan az sayıda nesne daha önceki bir tasarıya uygun olarak düzgün bir biçimde düzenlenmişti. Bozulmamış. Son bin yılda, saygılarını sunmak için gelen bazıları olduğundan emindi, ama höyüğe nasıl girmişlerdi? Ve son bölmenin duvarının arkasından geldiğini düşündüğü o gürültüler neydi?

“Sanırım” diye soruyordu Martha, Julian'a, “kitapçığınızı düzeltmek zorunda kalacaksınız. Ya da makalenizi. Her ne ise. Özür dilemeniz gerektiğini de düşünüyor musunuz? Ne söylüyorsunuz *ben?*” Çevresine bakındı, sanki birden iki kişi birden olmuştu ve hemen omzunun gerisindeki kendi imajına danışıyordu. “Gerçekten senin hatan değildi bu, değil mi? İçimizden birimiz de aynı aptalca yanlış yapmış olabilirdik? Ben de sık sık böyle gülünç duruma düşerim.”

Bununla birlikte, bu küçük itiraf, Julian'ı rahatlatmak şöyle dursun, daha da sarsmış görünüyordu. Başını iki yana salladı. “Kuram doğru” dedi ona bakmaksızın. “Yanlış olan, kanıtın kendisi.”

“Ne özgün bir düşünce” diye bir çığlık attı Martha. “Anlatın.”

Fakat Julian daha fazla şey söylemeden yürüdü gitti.

Ama haklı olduğu bir şey de vardı bir bakıma. Ve o gece, Crooked Caddesi'nde, Mark Clare başka bir şey düşünemedi. Bu kazı sırasında, kanıtların güvenilemez ve keyfi görüldüğü zamanlar olmuştu – hatta, kanıtların sırf onu memnun etmek için toplanır gibi görüldüğü, mezarın, onun hoşuna gitsin diye, sonra da onu şaşırtmak için uygun bir şekle sokulduğu zamanlar

olmuştı. Bu yüzden de beklenilmeyen bir keşfin, yapının daha önceki bulgular üzerine yerleştiği fikrini çürütecek bir keşfin yapılacağı kaçınılmaz bir ânın geleceğinden korkuyordu. Çünkü, kuram bozulunca kanıtlar da onunla beraber gitti. Her şey hâlâ ortada duruyordu, ama aralarındaki tutarlılık kaybolur kaybolmaz kimlikleri de kaybolmuştu; derhal ilk başta bulundukları parçalanmış, karmakarışık duruma dönmüşlerdi. O yeni keşif, o birden ortaya çıkan insan eliyle yapılmış şey ya da radyokarbon tarihleme, bütün ışığı karartan ilkel karanlığın bir parçası yerine geçmişti – her şeyi döne döne uçurumun içine gönderen bir bulaşıcı bir dalgaydı bu. Ve bu yeni parçalar, o yüzeyin altında duruyordu hep, geri döndüklerinde keşfedilecekleri, ne zaman olacağı bilinmeyen ânı bekleyerek; uzandığı yataktan yukarı bakarken bu karanlık parçaların, genel bir yer değiştirmenin, genel bir acının parçası olduğunu görüyordu. Uyuyor görünen Kathleen’e baktı yandan. Ama o sırada Kathleen gözlerini açtı, bir an bakiştılar. “Özür dilerim”, yalnızca böyle dedi karısı.

“Tümülüsü düşünüyordum.” Düşünceleri ondan o kadar uzak olduğu için bir utanç hissetti, suçunu hafifletme çabasını sürdürdü. “Bundan hiçbir şey anlamadığımı düşünüyordum. Sen uyuyamıyor musun?”

“Garip şey şu ki, uykuya dalmak için herhangi bir şey düşünemiyorum. Anlamı var mı bunun sence?” Hiçbir şey söylemedi. “Saat kaç olmuş?” diye ekledi karısı alçak bir sesle.

Yatağın kenarına bıraktığı saatine bakmak için üzerinden eğildi: “Üç.”

“Ruhun gece yarısı” dedi.

“Hiç duymamıştım...”

“İnsanların büyük bir olasılıkla öldükleri saat. İsmi oradan alıyor.” Huzursuzca döndü yatakta, yüzü ona dönük değil-di şimdi. “Ama sanırım huzurlu bir saat bu. Kutlu bir zaman.” Mark elini ona doğru uzattı, fakat o yeniden ona döndü yüzünü ve doğrudan konuştu: “Tümülüse şimdi git. Geceleyin ziyaret et. Sessizlikte.” Kocasının o konudaki bütün endişelerini ve ikircimlerini anlamış gibiydi, çünkü Mark’a da öyle gelmişti ki, mezardaki karanlık gerçek karanlık içinde, hemen yapılması gereken işlerden, günün sahte aydınlığından uzak, çözülebilmemiş

gibi. "Bazı şeyler vardır ki" dedi, "yalnızca gece görebilirsin. Dünyanın bütün sırlarının açıklandığı bir saattir bu, o zaman vadidekiler için neden olmasın? Belki de bu, onun öldüğü saattir."

"Yani..."

"Mezarın içindeki adamın. Bu onun saati olabilir."

"Sanıyor musun ki..."

"Git şimdi." Onu gitmeye zorluyordu, o ise onu bırakmaya gönülsüzdü. Sesinde onu endişelendiren bir şey vardı. "Yalnız kalabilirim" diye ekledi, onun dile getirilmemiş düşüncelerine bir cevap gibi. "Kendimi bayağı mutlu hissediyorum şimdi." Onun yaşamındaki kendi rolünü küçültmeye çalışıyordu, fakat kendisinin değersiz olduğunu ne kadar belli ederse, onun kendisini o kadar değersiz hisseceğini tahmin edemiyordu.

"Değişik bir şey olabilir" diye cevap verdi Mark. "Hiç geceleyin bulunmadım orada. Tek başıma hiç bulunmadım. Mümkündür ki..."

"Her şeyi öğren ve gelecek sefer anlat bana."

"Gelecek sefer mi?"

Ama o gözlerini kapamıştı yeniden; Mark onun uyumak istediğini düşünüp sessizce terk etti odayı. Giyindi ve Pilgrin Vadisi'ne doğru yavaşça sürdü arabayı. Bir süre sonra Kathleen, altındaki antikacı dükkânındaki saatlerin tik-taklarını işitti. Şimdi onu yatıştırabilen tek sestir bu, yataktan kalktı, öyle hafif, öyle hafifti ki, artık var değildi sanki. Uyumakta olan köpeği geride bırakıp apartman dairesinden çıktı, merdivenleri indi. Dükkânın iç kapısının anahtarını Augustine'in nereye sakladığını biliyordu, saatlerin tik-taklarını bozmamak ister gibi tozlu odaya girdi. Karanlıkta saatlerin Crooked Caddesi'deki sokak lambalarını ve parçalı bulutları delip geçen ay ışığını yansıtan camlı yüzlerini ancak görebiliyordu, akreple yelkovan karanlıkta kalıyordu. Ama bütün çevresinde işitebiliyordu onları; gezegenler modeli saatlerde topların dönüşünü, kum saatinin hışırtısını, deniz kronometrelerinin çingiltısını, cep saatlerinin belli belirsiz tik-tiklerini ve yerden ayaklı saatlerin somurtkan seslerini duyabiliyordu. Karanlıkta yolunu bulmak için kollarını uzatarak aralarında yürüdü; hâlâ çok hafif hissediyordu, o ka-

dar hafif ki, var olmasına gerek bile yok gibiydi. Bu zaman içinde, saatlerin ve yılların hareketinin değişmez, inatçı, amansız olduğu bu yerde kendi varlığına ne gerek vardı ki? Fakat onu rahatlatıcı bir şeydi bu, süreklilik duygusu veren bir şey, çünkü zamanın geçişiyle birlikte yok olabilir, büsbütün unutulabilirdi. Kendi adına korkmasına gerek yoktu, o zaman, çevresindeki saatler saat başını çalarken ellerini bir kutlamadaymış gibi havaya kaldırdı.

Yine sessizce merdivenleri çıktı ve apartmana girdi; her zamanki elbiseleri giymeye dikkat ederek giyindi, deniz lalesinin parçalarını aldı ve kırmızı ceketinin cebine koydu. Ama sonra geriye döndü, elini saçlarının içine geçirdi ve Mark'ın çalışma odasına yürüdü ağır ağır; deniz lalesini çıkardı ve masanın üzerine koydu. Evi terk etmek üzereyken köpeğe doğru gitti, öptü onu, köpek hemen fırladı yerinden. "Elveda Jude" diye fısıldadı. "Elveda, eski dost. Uyuyabilirsin şimdi." Köpek ile vedalaşma bütün dünyayla vedalaşma gibiydi. Sonra evden ayrıldı, Lymc'in karanlık sokaklarında aceleyle kaderine doğru yürüdü.

Mahzen

Mark Clare mezarın önünde dineliyordu, ama bu karanlıkta taşların nerede bittiğini, gökyüzünün nerede başladığını görmek güçtü. El feneri elindeydi ama henüz kullanmak istemiyordu onu, yıldızların aydınlığında oda mezarın dış hatları yavaş yavaş ortaya çıktı. Onu koruyan yeşil muşambayı sökmüştü – yapının bütününe bakmak istiyordu, binlerce yıl öncesinde böyle bir gecede olduğu gibi.

Soğukta titriyordu, hareket ettikçe anorağından çıkan hışırtı bile çok yüksek geliyordu ona; fakat o zaman da tamamen sessizlik içinde, kalıyor, kımıldayamıyordu. Çok garip bir his vardı içinde, sanki dinleniyormuş gibi. Ön avluya doğru yürümeye gayret etti ve ellerini kör giriş üzerindeki işaretlere koydu, parmaklarıyla sarımlar ve sarmalları hissedebiliyordu. Bu şekilleri oraya kazımış insanlardan daha fazla şey bilmiyordu, gökkubbenin altında, bu karanlık gecede, onlar gerçek bilgiyi temsil ediyorlar gibi görünüyordu ona. Şimdi, yukarı baktığında, aynı yıldızları görüyordu; uzakta, ufukta, Damian Fall'un ona gösterdiği gibi, Ülker takımyıldızı vardı. Şuradakiyse, soluk kızıl parıltısı görünen Aldebaran idi.

Taşlar arasındaki küçük yan girişe ulaşıncaya kadar tümülüsün çevresinde yürüdü: diz çöktü ve bir süre mutlak karanlığın içini gözledi. Kathleen haklı mıydı? Şimdi, gecenin en sessiz zamanında, mezar eskil haline en çok benziyorken, gündüz ka-

zıllarının ortaya çıkarmış olduğu sorunları çözmeye başlayabilir miydi? Nasıl söylemişti? Ruhun gece yarısı mıydı? Başını eğdi ve girişe daldı.

Yan bölme şimdi bomboştı, içindeki el yapımı şeyler toplanmış ve götürülmüştü, fakat Mark dikkatle yürüyordu içerde: çanağın ve tabağın dış çizgileri hâlâ döşemenin üzerindeydi sanki, karanlık geceye karşı karanlık taşın dış çizgileri kadar belli belirsiz. Yere uzandı, mazgalın içinden bölmeyi kapayan bölmeli taş içine dikkatle süründü; orta geçitte dışarı çıktı, yavaş yavaş ayağa kalktı, o zaman, alçak taş duvarın altında çömelerek son bölmeye kadar ayaklarını sürüyerek gitti. Yolunu karanlıkta buluyordu, ama bölmeye ne kadar zamanda ulaştığına dair hiçbir fikri yoktu, çünkü bu yerde asla zaman duygusu hissetmemişti. Buranın dışarıda vadidekinden ne kadar sıcak olduğunu fark etmişti, şimdi ona öyle geldi ki, oda mezarın taş duvarları kış havasından daha fazlasını dışarıda tutuyordu. Zamanı da dışarıda tutuyor olabilirdi bu duvarlar, bir an için paniğini yenmeye çalıştı: Burada kapana sıkışmış olabilirdi, içinden geldiği boyuta bir daha hiç dönemeyebilirdi.

Beşgen bölmeye ulaşmıştı, fakat içeri girmeden önce buraya gizlenmiş biri olabilir mi diye çevresine bakındı. Kendi hızlı soluğundan başka bir ses duymadı, kollarını ileri uzatmış, bu ölü odasına girdi. Hiçbir şey göremedi, fakat nedenini bilmeden ve anlayamadığı bir iniltiyle, asılmış adamın konumunda, kalıntılarının bulunduğu yere uzandı – beden öne doğru eğilmiş, elleri dizlerinde ve baş geriye atılmış. Kalbinin atışını duyabiliyordu, bölmenin içinde sarılıp sarmalanmış bir davul gibi ses çıkarıyordu, bir baş dönmesi hissetti. Hâlâ bir şey göremiyordu, ama göz'lerini dört açmış, çatının kapa taşının duvarın dikine taşlarıyla ustaca birleştirildiği o noktaya bakıyordu. Ve bekliyordu.

Hiçbir şey olmuyordu. Ne beklediğini bilmiyordu –geçmişten bir ima, bir açıklama, belki de, kendi insani varlığında bir değişme– fakat asılmış adamın konumunda yerde uzanmış yatarken, hiçbir şey hissetmiyordu. Her zaman, hep böyle olmuştu, böyle çıplak, böyle taş gibi ilgisiz. Kurban, boynunu eğerek mi gitmişti kurban edilmeye? Ama o kimdi ki, kurbandan bahsedecek?

Yüksek sesle tekrarlıyordu bu sözleri: “Kim? Ben kimim? Konuşacak kimim ben? Kimim ben özveriden konuşacak?” Şimdi bir varlık hissediyordu – sözlerin gerisindeki varlık, kanının içindeki varlık, soluk alışıyla anbean yaşaya devam eden varlık. Bu varlık bütün çevresinde bir basınç gibiydi, ağırlığını taşıyan döşemenin toprağı kadar kesinlikle hissediyordu onu. Gerçek olabilir miydi bu, her şeye rağmen – toprak nasıl kendinden bir parçaysa, o da toprağın bir parçası olabilir miydi? Anbean taşınyıyordu da, devamlı olarak yapılıyor, yeniden yapılıyordu, akıl almaz bir güçle yerinde tutuluyordu. Ve bildikleri bir şeydi bu. İşte bunun için yapmışlardı taştan höyüğü.

Yakınında sesler vardı – hayır, sesler değil. Başka bir şey. Bütün anlamını yitirmiş mırıltılar ve fısıltılar. Duyduğu şok öylesine büyüktü ki, kendisi mezarın içinden yok olmuş da, yerine yalnızca bu sesler kalmıştı. Fakat yakınında değildiler. Bir kez daha son duvarın gerisinden geliyordu bu sesler, vadinin yamacına karşı inşa edilmiş doğu duvarından. Ayağa kalktı ve sakın sakın yürüdü ona doğru – hiçbir korku belirtisi göstermiyordu, çünkü kendisinin gerçekte orada olduğuna inanmıyordu. Bir başkasının rolünü oynuyordu.

İlk defa olmak üzere el fenerini yaktı, o bir anlık göz kamaştıran ışıktaki, kayanın yüzeyi ilerliyor, titriyor ve geriliyor gibi göründü. Fenerin ışığı korkusunu dağıtabilmiş, onun o parlak neden-sonuç yoluna girmesine yardımcı olmuştu. Şimdi farkına varıyordu ki, bir yeraltı deresinin sesini, ya da tümölüse giren ani bir rüzgâr sesini yanlış yorumlamış olabilirdi. Evet. Gürültüler açıkça batı duvarının arkasından, vadinin içinde bir yerden geliyordu. Kulağını duvara yapıştırdı, sesin kaynağını anlayıncaya kadar soluk almayı diledi. Bağıra bağıra edilen sözlerin uzak kalıntısına benzeyen o mırıltıları duyabiliyordu. Fakat, bu son duvarın taşları, mezarın geriye kalanındakiler kadar büyük idiyse, içlerinden hiçbir yankının geçmemesi gerekirdi. Fenerin ışığında çok sakindi şimdi. Mezardan gelen bazı titreşimlerin bu noktada toplanmış olma olasılığını düşündü, ama hayır, bu sesler duvarın ötesinden bir yerden geliyordu. Böyle idiyse, o zaman bu taşların gerisinde içi boş bir yer olmalıydı... hemen anladı. Yeraltında bir boşluğun öbür yanındaydı kendisi. Bir yeraltı geçidi. Bir toprak ev. Bir mahzen.

Oda mezar bunun için vadinin yanına dayalı inşa edilmişti; son bölmesi, toprağın içinde bir tünel açmak daha kolay olsun diye yamacın içine sokulmuştu. Oda mezar bunun için taş dairenin ortasında değildi: bir girişti o, bir başka pasaja bir açıklık idi – Mark emindi artık, taşların merkezine götüren bir geçide. Bu geçit mezar, bir ritüelin doruğu değil, başlangıcıydı, asılmış adam ileriye doğru işaret ediyordu. Yerin altındaki dünyanın kapıcısıydı o.

Neden sonra saatine baktı. Saat beş. Ama burada ayrılamazdı artık, sırrını öğrenmişken. Gün doğana, ötekiler gelene kadar burada kalmak zorunda olduğunu biliyordu, o zaman yeraltındaki geçidi gizleyen taşları kaldırmaya hemen başlayabilirlerdi. Gürültüler zayıflamıştı şimdi – ya da onlara o kadar alışmıştı ki, dış dünyanın her zamanki sesleri gibi, onları dinlemesine gerek kalmamıştı.

Uyumuş ve düş görmüş olmalıydı, çünkü karısı elinden tutmuş taşların arasından yol gösteriyordu ona. Dünyanın içine giden basamaklardan iniyorlardı, karısının onu araştırmasının hedefine götürdüğünü biliyordu. Yine de dünyanın içine doğru değil de yukarıya doğruydular yolculukları, Swithin'in Kulesi'nin taş basamaklarından çıkıyorlardı. Tepeye ulaşınca Damian Fall'ı bir dürbünle Aldebaran'a bakıyor buldular, Kathleen'se yıkılmış bir duvar üzerine kırmızı tebeşirle bir şeyler yazıyordu.

Mark gözlerini açtığı anda, yazdığı sözlerin imgeleri karanlıkta hâlâ damgalı duruyordu. Birden bir korku doldu içine: burada uyumuş olmak, burada düş görmüş olmak bir tür ölüme benziyordu. El fenerini yaktı ve saatine baktı. Saat yediydi.

Saat Sekiz

Saat yedi. Julian Hill, Pilgrin Vadisi'nin hemen gerisindeki geniş tarlada dineliyordu. Damian Fall'un kulübesine de yakındı; o kadar yakındı ki bir lambanın bir odadan diğerine götürüldüğünü görebiliyordu; iki baykuş, vadinin farklı yanlarından birbirine sesleniyordu, sonra lamba birden söndü.

Fenerini yaktı ve elinde tuttuğu haritayı inceledi – bölgenin Donatım Araştırma planıydı bu, fakat Julian onun üzerine, bir zamanlar vadinin bu bölgesine hâkim olan taştan dairenin bir bilgisayar projeksiyonunu çizmişti. Dairenin ilk şekli ve boyutları bugünkü görünümü üzerine bindirilmişti; bilgisayar, Julian'ın şu anda üzerinde durduğu yerin onun merkezinde olduğunu gösteriyordu. Fakat o çıplak ve rüzgâra açık bir tarlada duruyordu, ayaklarının altında çalılıktan ve devedikeninden başka şey yoktu; buz gibi toprağın üzerine saçılmış küçük beyaz taşlar vardı, hırsla tekmeledi bunlardan bazılarını. Öfkeliydi – Martha Temple kendisini ve kuramını alaya aldığı için kızgındı; böyle soğuk bir sabahta bu kadar az sonuçla ortaya çıktığı için kendine kızgındı. Fakat öfkesinden daha güçlü bir şey var idiyse, o da iradesiydi. Olur da bir şekilde sırlarını yakalayabilirmiş gibi sert toprağa dikmişti gözlerini, haritayı yeniden inceledi, fenerin ışığında, bu noktadan doğuya doğru giden bir patikanın hafifçe işaretlenmiş olduğunu ilk kez fark etti. Yukarıya çevirdi yüzünü, feneri söndürdü ve gözlerinin ilk sabah ışığına alışma-

sını bekledi; tarlada herhangi bir yol göremiyordu, fakat doğruya doğru üç yüz metre kadar ötede, birkaç bodur ya da kesilmiş ağacın dış hatlarını fark ediyordu. Ufkun üzerinde siyah bir lekeden başka bir şey değildi bunlar, ama bu çıplak toprakta apaçık görünüyordu.

Dişleri sımsıkı kenetli, yalnızca kararlılık duygusuyla onlara doğru yürüdü. Bu gizi çözmekten başka bir şey umurunda değildi. Tümülüs adına değildi bu, çünkü merakının bir amacı vardı: bunu doyurucu biçimde açıklar açıklamaz, hızla ilerleyeceğini biliyordu. Kendi gururuydu söz konusu olan. Eski ağaçlara yaklaşırken önüne çıkan taşları tekmeliyordu.

Bir zamanlar bir koruydular belki, ama yıllarca önce kesilmiş olmalıydılar – ya da kuvvetli bir rüzgâr dallarını koparmış olmalıydı, çünkü bazıları, üzerleri yosun, çalı ve sürünge otlarla örtülü bir buçuk-iki metre yüksekliğinde parçalanmış, işe yaramaz halde olan kütükler hâlâ yerde duruyordu. Julian tekrar haritasına baktı ve bu noktanın taşların bir zamanlar yerleştirildiği yerin dış hududunu belirlediğini fark etti hemen; fakat kimseler gelmiyordu buraya şimdi, sessiz, başıboş çürümenin yabani kokusu vardı ortalıkta. Ağaçlar arasında büyüyen, her bir dalı, yaprağı yeşilimsi ince bir don tabakasıyla sertleşmiş eğrelti otlarını temizledi, fakat bütün çevresi tabaka tabaka gür otlarla çevriliydi. Bu da kızdırdı onu: o taş arıyordu, bütün bulduğu çürümüş şeylerdi. Alnını sildi ve bir eliyle, dış kabuğu avucunun altında pul pul dökülen yıkılmış bir ağaca yaslandı, bundan sonra ne yapacağını düşündü.

Yükselen güneşin ilk ışınları koruluğa ulaşmıştı şimdi; yaslandığı ağacın tepesi hâlâ gölgedeydi, ama ağacın kovuğuna gerilmiş geniş bir örümcek ağı, soluk ışık yukarı doğru hareket ettikçe parlıyordu. İlk don eriyordu; bir damla, ağacın gövdesinden yosunlu tabana düşmeden önce örümcek ağının yanında parladı. Çocukken tırmandığı ağaçlardan biri olabilirdi bu, bir an Julian'a öyle geldi ki, büyümlü bir yere giren parlak bir yolun başlangıcıydı bu. Ağacın içinden geçmek ve dünya rüzgârına karşı korunmak – çocukluğuyla ilgili duyguları anımsamak çok garip göründü ona. Ani bir içgüdüyle başını eğdi ve ağacın kovuğuna daldı.

Garipti: ayağının altında hemen çökecek yumuşak bir toprak bekliyordu, ama çok sertti. Ayağını yere basınca bir şey taş gibi ses çıkardı. Yere çömeldi ve her iki eliyle rüzgârın buraya attığı kalıntıları süpürdü; bunu yaparken parmaklarının altında taşın sertliğini hissedebiliyordu. Taze bir güçle ölü dalları, yaprakları ve yosunu bir kenara çekti, sonunda, kovuğun dibinde, ağaç gövdesinin iç şekline tıpatıp uyan geniş bir taş parçası görebildi. Julian onun nasıl bir taş olduğunu biliyordu: oda mezarı yükseltmekte kullanılmış olan aynı koyu renk çakmak taşıydı bu. Ama nasıl olabilirdi bu? Nasıl burada olabilirdi bu taş? Çevresinde ona böylesine tıpatıp uyan bir ağaç yetişmiş olamazdı. Ama eğer ağaç düzgün bir şekilde oyulmuş ve taş buraya yerleştirilmişse, o zaman gizli bir kapak ya da hatta bir giriş yeri işlevi görüyor olmalıydı.

Julian taşın üzerine çıktı, ve hafif, boğuk bir yankılanma işittiğini sandı. Sonra yeniden tarlaya gitti, iri bir kaya parçası buldu ve koruluğa taşıdı zafer sevinciyle; içi oyuk kütüğe gitti ve kayayı bütün gücüyle kapak taşı üzerine yuvarladı, aynı anda çok zayıf bir yankılanma sesi hissetti. Tamamdı artık, bu taşın altında boş bir yer ya da bir geçit olduğunu biliyordu. Mark Clare'in kullandığı sözcüğü kullandı o da. "Bir yeraltı geçidi" diye bağırdı, ölü ağaçlar sözlerini boğdu. "Bir yer-evi. Bir mahzen."

Diz çöktü ve ellerini taşın iki yanına koydu. Ama kaldıramadı onu, hemen vazgeçti bu girişimden. Yerin altına yuvarlanmak gibi bir korku yüzünden değildi bu, en azından fark edecek kadar umursayacağı bir korku değildi, ama göreceğini görmüştü. Kuramı kanıtlanmış oluyordu, duyduğu zafer duygusu, buluşundan çok haklılığını kanıtlamış olmasından geliyordu. Kazı işi başkalarının olsundu.

Böylece bir çalışmanın son ermiş olmasının, bir kuramın kanıtlanmasının verdiği sevinçle korudan ayrıldı ve Pilgrin Vadisi'ne doğru koştu. Sırtı aşar aşmaz oda mezarın yanında dinelmekte olan Mark Clare'i gördü, kollarını havada sallıyor, Julian'ın duyamadığı bir şeyler söylüyordu. Fakat doğu yamacından aşağı inerken onun "Haber büyük! Şaşırtıcı!" diye bağırdığını duydu.

Julian da ona doğru ilerlerken "Evet!" diye bağıırıyordu.

Birbirlerine yakınlaşınca ikisi de eskisinden daha sakinleştiler. "Bil bakalım!" dedi Mark.

"Neyi bileceęim? Neyi? Biliyor musun, sana söylemem gereken bir řey var." Mark'ın kolundan tuttu, bu sırada el fenerini dűşürdü. "Buldum."

"Ama..." Mark el fenerini almak için yere eğildi, kapalı olduğundan emin oldu.

"Baştan beri haklıydım. Sırrı çözdüm."

"Evet" dedi Mark. "Bir geçit var."

"Ne?" Julian bir adım geriledi, şaşırmıştı ve sözünün kesilmiş olması hoşuna gitmemişti. "Nasıl bildin?"

şaşma sırası Mark'a gelmişti şimdi, ağır ağır konuştu: "Son bölmedeki taşlar boş bir alanı gizliyor. Ama şimdi kalkıp bana..."

"Evet, ben de bir tane buldum." Keşiflerini karşılaştırdıkça, her birinin bir yeraltı tünelinin ayrı ayrı girişlerini bulmuş olduğunu fark ettiler, oda mezar ile yanmış ağaçlar korusu arasında en aşağı yedi yüz metrelik bir tüneldi bu. Bu girişlerin dikkatle ve ustalıkla gizlenmiş olduğundan hiçbir kuşkuları yoktu, ama mezarın yapılışından beri keşfedilmemiş olarak kalabilmesi bir sır değildi artık: durum bu idiyse ve girişler o kadar bin yıl yüzüstü bırakılmış olsaydı, şimdiye kadar tanınamayacak derecede bozulmuş ve değişmiş olacaktı. Üst üste yığılan toprak altına gömülecek ve yeraltı geçidi, toprak açıldığında ortaya çıkacak bir fay hattına dönüşecekti. Dolayısıyla, geçit daha son zamanlarda inşa edilmiş olmalıydı, ya da devamlı olarak uzun bir süre korunmuştu.

Fakat Mark beşgen odanın içindeyken duyduğu gürültülerden söz etmedi. Yalnızca, "Çok dikkatli ilerlememiz gerekecek" dedi. "Yeraltı akıntıları ya da derin yarıklar olabilir, ya da..."

"Evet. Tabii." Julian pek dinlemiyordu onu. "Fakat önemli olan, taş dairenin mutlak merkezine ulaşabiliriz. Ölü merkeze."

Bunda, Mark'ın içinden silemediği bir tehlike duygusu ya da tehdit vardı. "Acaba" dedi, "asılmış adamın anlamı nedir diye merak ediyorum." O zaman, içindeki bütün enerjinin boşalmış gibi olduğunu hissetti; öyle güçlü bir kayıp duygusu yaşadı ki, bütün yaşamı elinden alınmış gibiydi. Ağzını açıyor, kapıyor,

yutmaya çalışıyordu, içinden yükselen bir hastalık duygusunu yenmeye çalıştı. "Saat kaç?" diye sordu zayıf bir sesle.

"Sekiz."

"Martha biraz sonra burada olur..." Çaresizce, dünyanın eski anlamını yeniden elde etmeye çalışıyordu, fakat hiçbir şey söyleyemiyordu artık. Kim olduğunu bilmiyordu artık, kendinden korkusu öylesine büyüktü ki, Julian'a yakın durmak istemiyordu. Sendeledi ve Julian'ın şaşkın bakışları altında, ondan uzaklaştı, mezarın yan duvarına yaslanana kadar geriledi.

Julian, "Ne oluyor?" diye seslendi ona. "Ne var Allah aşkına?"

Mark gözlerini kapamıştı, bilinci geri döndüğünde bir dehşet duygusu kapladı içini. Ellerine bakıyordu, ellerini kavuşturdu. O zaman Kathleen'i düşündü. "Gitmem gerek" dedi. "Kötü bir şey var. Bir şeyler oluyor."

Tilki

Mark, Crooked Caddesi'deki evin merdivenlerini "Kathleen! Kathleen!" diye bağırarak koşa koşa çıktı; korkusu da kendisiyle birlikte koşuyordu yanı sıra. Apartman dairesine girer girmez oranın boş olduğunu anladı; apayrı bir boşluk duygusu vardı, sanki hiçbir şey, hiç kimse soluk alamazdı burada. Ama yine de karısının adını fısıldayarak odaları dolaştı. Jude da Mark'ı gözden kaçırmamaya çalışarak peşinden koşuyordu, çalışma odasında durunca merakla baktı ona. Küçük köpeği yerden kucağına aldı bir an yüzünü tüylerine gömdü; sonra yavaşça yere bıraktı.

Kathleen onun bütün kitaplarını, dergilerini masanın üzerine düzgün bir şekilde yerleştirmişti; onun çalışmasına devam etmesini istemişti, derhal anladı bunu, yazılarına baktığında deniz lalesi kırığını onların üzerine koymuş olduğunu fark etti. Kâğıtlar uçmasın diye. Fakat burada onun varlığına dair başka bir işaret yoktu, yeniden adını çağırarak odadan odaya dolaştı. Ağzı kupkuruydu. Su içmek için mutfığa gitti, fakat her şey yabancı göründü ona: tabaklar, bardaklar, kaşıklar, cam eşyalar, buzdolabı. Bu şeyler birlikte yaşamlarının parçasıydı, ama herhangi bir yaşamın işaretleri de olabilirdi. Bütün yaşamlar aynıydı. Üzerlerinde parmaklarını dolaştırırken, tabaklar hafifçe tıkırdıyordu. Pilgrin Vadisi'nde bir kere yemeklerini ateşin çevresinde yemişlerdi, kalıntıları toprağa silkelemişlerdi. Bir başka

zaman. Fakat burada her şey yıkanmış, arınmış, akmıştı, çevresindeki bütün yaşamlar da birlikte gitmişti. Bir bardağı aldı eline, üzerinde kıl gibi ince bir çatlak olduğunu fark etti, ağzından tabanına kadar.

Swithin'in Kulesi. Onu nerede bulacağını birden anladı. Şafaktan önce uyanmış ve boş kuleye gitmişti. Ama bu bilgi üzerine harekete geçmeden önce, vücudunu bir tür ateşin ya da hastalığının bastığını hissetti. Bardak elinden düştü, lavaboya eğilince yüzünden erimiş yağ gibi bir terin aktığını gördü. O zaman kendine geldi.

Colcorum'a sürdü arabayı, fakat hiç ilerlemiyor gibi geliyordu ona; her nasılsa, dünya onun yanından geçip gidiyordu: duyduğu korku o kadar büyüktü ki, bir şey yapabilecek gibi gelmiyordu ona. Swithin'in Kulesi'nden önceki ormana geldiğinde yağmur yağıyordu; kayın ve meşe ağaçları sağanak yağmurda öylece hareketsiz duruyordu; her zaman üzerlerine yağmış olan yağmuru sessizce kabulleniyorlardı. Otların arasına daldı, ne yana gittiğini bilmiyordu ama ormanın içinden geçen gizli patikaları izliyordu, alçak dalların yüzüne çarptıkça verdiği acıyı hiç hissetmiyordu. Yalnızca onu yeniden görmek istiyordu, panik içinde, o kadar yıl önceki yağmur ormanlarına dönmüş olduğunu düşündü – içinden geçip göz kamaştırıcı bir düzlüğe çıktığı yağmur ormanını, insanların bir zamanlar uçtuğu yeri de oradan görmüştü. Dua ediyordu, ama sözlerinin ne anlama geldiğini bilmiyordu. Umutsuzca ileri doğru koştururken teri, gözyaşları ve yağmur yüzünde birbirine karışıyordu.

Ormanın ucuna vardığında durdu, sürülmüş tarlanın öbür yanında Swithin'in Kulesi'nin, tek başına bir tepedeki köknar ağaçlarının arasında yükseldiğini gördü. Yere baktı, o yöne doğru giden çamurlu yolda izler olduğunu fark etti, bir çığlıkla izlerin peşinden gitti. Ne zamandır koştuğunu bilmiyordu. Tepenin dibine vardığında kulenin tabanında iki adamın dineldiğini gördü; duyduğu büyük heyecan içinde, onlara seslenmek, onlara tutunmak istiyordu, rahatlatılmak, bağışlanmak istiyordu. Birden onların yerde uzanmış bir şeye baktıklarını gördü. Ne olduğunu biliyordu bunun. Yere eğildi ve otların üzerine kustu. Yeniden ayağa kalktığında, uzakları gözlemek istermiş gibi elini

gözlerine siper etti ve karısının yerde, iki adamın arasında yattığını gördü. O gün ilk kez olmak üzere korkusunun yerini acıma duygusu almıştı şimdi – karısının, her zaman olmaktan korktuğu şeye: başkalarının inceleme konusuna dönüşmüş olmasının verdiği acıma duygusu.

Kuleye giden daracık yolu yavaş yavaş tırmandı, fakat onları görür görmez, iki adam içgüdüsel olarak geriye çekildi. "Tanıyorum" dedi, onları yatıştırmaya çalışarak. "Kim olduğunu biliyorum onun." Onları gözünden kaçırmak istemiyordu; karısından uzaklaştırmaya çalışıyordu onları; meraklı bakışlarından korumak istiyordu karısını. Ama yine de kendisinin korkulacak biri olmadığını göstermek istiyordu.

Adamlardan biri paltosunu çıkarıp yerde yatan vücudun üzerine atmış olmalıydı, ama Kathleen'in yüzünü nedense açık bırakmıştı; Mark son kez ona bakarken gülümsüyordu, çünkü bütün acıların onu nasıl terk ettiğini görüyordu. İleriki yıllarda onu böyle anımsayacaktı. Yağmur, sessiz ağaçlar üzerine nasıl düşüyorsa onun ağzına ve alınına da öyle düşüyordu. "Mecburlum" dedi. "İzninizle." Kibarca ceketini çıkardı, yere diz çöktü ve karısının yüzünü örttü ceketile.

Artık uzağa bakabilirdi, tarlanın öte yanındaki orman kenarına dikti gözlerini. Orada kırmızı bir tilki görüş alanından yavaşça geçiyor, pus içindeki ağaçlara doğru yol alıyordu; korkusuz hareket ediyordu, ama ormanın içine dalmadan önce bir kez döndü ve doğruca Mark'a bakar gibi oldu. Mark, o şaşkın halinde ikisinin birbirini anladıklarını sandı; hayvan ve insan aynı çerçevedeydi. İlk çerçeve.

Biri, "Bu bay buldu onu" diyordu. Mark, gözlerini gömleğinin koluyla silerken, beceriksizce ayağa kalktı, ve ilk kez orman adamının – Kathleen'in, orman kuşlarını beslerken gördüğü avare adamın orada olduğunu fark etti, hikâyesini Mark anlatmıştı karısına. Şimdi, paçavra giysileri içinde onun yanında dururken, onun ölümüne yeni bir tören havası veriyordu. Mark bir an için utanç duydu – bunu kendi özel derdi olarak kabul ediyor olmaktan, onun ölümünü dünyadan çalmış olmaktan utanç duyuyordu. Orman adamının gözleri çok parlaktı; ama yine de, bazen körlerin yüzlerinde görülebilecek o dikkatli fakat ürper-

tili bakış vardı onda. "Yanına geldiğimde hareket etmiyordu" diyordu kibarca. "Çoktan gitmişti."

"Gördünüz mü..."

"Sadece düştü. Kuleden."

Hafif fakat dikkati çekecek kadar kekeliyordu ve Mark onun dünyadan nasıl kaçtığını ve bir orman sakini olduğunu düşündü; fakat bu felaket ânında, bu adamın hayatını kendi hayatından daha iyi anlıyor olması garip geliyordu ona. Çok geçmeden, o kadar büyük bir kayıp ve acı duygusu duyacaktı ki, dayanamayacaktı bunlara, ama şimdi, şu anda dünyada dimdik durabiliyordu. Düşmüştü işte karısı. Kafasında suya düşen bir ölü kuş imajı vardı, düşüşün yarattığı dalgalar havuzun öteki ucuna kadar ulaşıyordu; aynı şekilde, Kathleen öldüğü anda yer sallanmış, geçmişe ve geleceğe dalgalar göndermişti.

"İşte buradalar" dedi öteki adam. Swithin'in Kulesi'nin çevresindeki toprakların sahibi çiftçiydi bu. "Çağırarak zorundaydım onları." İki polis memuru ağır ağır yürüyor, giderken yoldaki izleri inceliyorlardı. Mark onların tarladan doğru sessiz sessiz gelişlerini seyrederken, karısının o yolu nasıl geçtiğini anladı – Kathleen önce yavaşça geçmişti, niyetini gerçekleştirip gerçekleştiremeyeceğinden emin değildi, fakat sonra kulenin tepesine bakmış ve çok daha hızlı yürümeye başlamıştı.

Sonunda yanına geldiklerinde, "Ölü bu" dedi. Hâlâ hiçbir şey duymuyordu, acıyı uzaklaştırma çabasından başka hiçbir şey. "Ölü, benim karımdı."

Birkaç beceriksiz ön soru sordular, fakat kadının kendini öldürmüş olduğu hepsi için açıktı. Buranın atmosferi derhal anlatmıştı bunu onlara; hiçbir şiddet belirtisi yoktu. Sadece, şimdi toprağa geçmiş olan büyük bir üzüncün sona erışı.

"Bir not var mı?" diye sordu polislerden biri. Hepsi, Mark'ın zavallı durumuna bir şey eklememek için başlarını çevirdiler.

"Hayır. Bilmiyorum..."

"Hiç kimse yukarı çıkmadı..." diye konuşmaya başladı çiftçi ve kuleye baktı. İki polis kulenin tabanındaki küçük tahta kapıya doğru yürüdü; yarı açıktı kapı, dönerek yukarı çıkmaya başlamadan dikkatle açtılar kapıyı. Mark onların ardından gitmek istemedi. Kathleen'le birlikte ziyaret ettikleri, onun kendini

aşağıya bıraktığı o odayı görmek istemiyordu. O zaman biliyor muydu? Buranın bu dünyada bulunduğu son yer olacağını biliyor muydu? O gün mü seçmişti? Jude'un oraya girmek istemediğini hatırladı; o da biliyordu. Ormancı da, onu selamlamak için ayağa kalktığı anda, biliyordu. Kendisi dışında bütün dünya biliyordu. Ani bir itileyle polislerin ardından gitti, birkaç saat önce onun yaptığı gibi telaşla tırmandı merdivenleri – tepeye tırmanırken eski taştan gelen ayak seslerinin yankısını işitiyordu.

Çıplak, kemerli pencereli küçük yuvarlak odaya vardığında, polisler alçak bir duvardan aşağı eğilmiş bakıyordu. Fakat onun içeri girdiğini duydular ve hemen geri döndüler. "Burada bir şey yok, efendim" dedi biri. "Karıınız öyle görünüyor ki..."

"Biliyorum. Anlıyorum." Sidiğin pantolonundan aşağı çorabına aktığını hissetti. "Özür dilerim" dedi. "Çok üzgünüm."

Merdivenlerden inmesine yardım ettiler; onu Crooked Caddesi'ne götürdüler arabalarıyla; olabildiğince nazik bir şekilde sorguladılar onu; sonra da gittiler.

Sanki hiç orada değildiler. O sabah olanlar o kadar hızlı geçmişti ki, Mark herhangi bir şeyin olduğuna inanmakta zorlanıyordu. Yalnızdı artık. Belki de hiçbir şey olmamıştı. Tabii. Hiçbir şeyin değişmediğinde ısrar etmeliydi. Kathleen kapıyı açıp girecek ve yeniden mutlu olacaklardı. Yatak odalarına gitti, elbise dolabını açtı. Onun şapkalarından biri asılı duruyordu, Mark onu aldı ve başına geçirdi. Sonra yeniden kendi kendisiyle, Kathleen'le konuşmaya başladı, hep parmaklarıyla mavi şapkanın kenarına dokunarak. Hayır. Olmamalıydı bu. Çılgınlık bu. Şapkayı çıkardı, odanın bir köşesine fırlatmak üzereyken kendini tuttu. Şapkayı öptü ve dikkatle kaldırdı. Ancak şimdi, elini yüzüne tuttuğunda hâlâ ağladığını fark etti.

Kapıda bir tırmıklama oldu, bir an ormanda gördüğü kırmızı tilki olduğunu sandı bunun. Tilki onun kederini görmüş ve onu rahatlatmaya, onu sırtına alarak ormana uçurmaya gelmişti. Kapıyı açtı. İçeri girmek için yalvaran Jude'du bu. Küçük köpeği aldı ve kollarında salladı, onu kendisine yakın tutarken Kathleen'in parfüm kokusunu duyuyordu.

Lud Mouth

"Güzellik uykumuzu uyuduk, değil mi?" Augustine Fraicheur, antikacı dükkânında abanoz ağacından bir tabure üzerine oturmuş, gümüş bir cep saatini ufacık bir bezle parlatıyordu. Mark'ın perişan görünüşüne, ya da Jude'u kollarında taşıyor olmasına hiçbir şaşkınlık izi göstermeksizin baktı. "İyi bir uyku çektiniz mi?"

Mark şimdi çok sakın hissediyordu kendini, ama nedense konuşmakta zorlandı; denedi önce, öksürdü, sonra bir kez daha denedi. "Köpeğe benim yerime bakabilir misiniz?" Bugüne kadar Augustine'den rica ettiği ilk şeydi bu; mahcup bir aceleyle ona doğru yürüdü ve köpeği kucağına bıraktı. Tam arkasında bir saat çaldı. "Sadece kısa bir süre için."

Augustine boş eliyle köpeği tuttu, oysa köpek ne çırpınmak ne de kaçmak için bir çaba göstermişti: Jude, bundan sonra gelecek ayrılıklara boyun eğmiş gibi görünüyordu. "Dişi mi bu?" diye sordu Mark'a. "Dişi köpeklerden nefret ederim."

Fakat Mark gitmişti. Kasabanın içinde dolaşmaya başlamıştı, ne yöne gittiğine aldırmamasına karşın, dar sokaklardan kaçır ve denize doğru koşar durumda buldu kendini. Hiçbir şey düşünmeden, amaçsız, Lyme ile Lud Mouth arasındaki sahil yoluna; kırıkların ve kaymaların tehlikeli duruma getirdiği çıplak sahil uzantısına doğru gidiyordu; rasgele oradan geçecek gezginleri burada karşılarına çıkacak risklere karşı uyaran işaretler vardı, ama Mark onları görmedi.

Yürürken yağmur dinmişti, ama ancak sis açıldığında durdu ve bulunduğu yükseklikten aşağı doğru baktı; St. Gabriel Burnu'nun gri uçuşumu üzerindeydi, deniz ve kayalar yüz metre kadar aşağıdaydı. Hakkında o kadar şeyin anlatıldığı on iki taşları görebiliyordu, fakat korkmuyordu. Sadece merakla aşağı bakıyordu, çünkü ayaklarının altındaki toprak, dalgaların vuruşlarını hissettiği kıyıdan daha az uzak görünmüyordu. O zaman neden atılmamalıydı ki üzerine? Arkasında, uzun zamandan beri terk edilmiş St. Gabriel Köyü'nün harabelerinde öten kuşların sesini işitebiliyordu; ve bu seçme ânında şarkı söylüyorlardı ona. Yarın kenarından geriye adım attı ve yürüdü.

Yaşamak ya da ölmek üzerine vereceği karar, gerçekte, önemli görünüyordu ona: eğer bir şey hissediyor idiyse, bu, maddesi, hatta kimliği olmaksızın aşağı atlama hakkının olmadığı idi. Ama yine fark ediyordu ki, o anda, kendini özgür hissetmişti. Kathleen'in yaptığı seçim buydu, kesin bir rahatlama hissediyordu. Eğer o kendi seçimini yapmışsa, ona acımaya ya da onun yasını tutmaya hiçbir gerek yoktu. Ama yalnızca o karar ânında bir özgürlük olabilirdi: Kathleen Swithin Kulesi'nin kemerli penceresinden düşer düşmez, tıpkı şimdi kendi kararını verdiği ve kendini yaşamaya adanmış şu andaki gibi özgürlüğü falan kalmamıştı. Hayatta özgürlük diye bir şey yoktu, tabii ölümden de: yalnızca o belirsizlik ânında anlamıştı bunu. Fakat hayatla ölüm arasındaki o seçim, başka yollardan uzatılabilmiş olsaydı –ki o zaman bireysel karar gerçekte hiçbir anlam taşıyamayacaktı– o zaman dünyanın gerçek doğası öğrenilebilmiş olurdu. Şu anda, Pilgrin Vadisi'nde, yerin altında uzanan geçidi anımsıyordu; o taş geçit aynı zamanda zaman geçidiydi, belki de gerçek özgürlük ancak orada bulunabilirdi. Kathleen, yeralındaki o keşif ânında mı atılmıştı ölümüne?

Bölgenin kireçtaşı ve kilinin yerini turuncu-yeşil kumun aldığı Lud Mouth'a kadar yürümüştü; yarın başından buradaki kumluğa ve denizin kenarındaki çakıllara kadar daracık bir yol vardı. Evet. Yarın yüzünden sahile hızla indi. Ayakkabılarını ve çoraplarını çıkarmadan ayak bileklerine kadar suyun içine yürüdü. Kathleen de çocukken buraya kadar yürümüştü, ilk kez onu burada görmüştü. Zaman içinde. Bir başka zaman. "İler

zaman kıyıda terk edilmiş biri vardır.” Çocuk olarak bunu duymuştu işte. Ama şimdi geride bırakılan kendisi idi. Kathleen güvendedi.

Gökyüzü açılmıştı, kış güneşinde, dalgaların kendisi ışıık yayıyor gibi görünüyordu. Yoksa yüzündeki ışıık mıydı bu? Geriye döndü ve gerisindeki turuncu yara baktı. Turuncu kayalar, ve onun üzerinde yükselen açık mavi gökyüzü. Turuncu ve mavi sakinleştirdi onu, çünkü üzerinde henüz insanlar yokken dünya böyleydi. Turuncu kaya ve mavi gök. Buradaki huzur yitik zamanın bir anıydı, bunu düşününce, kendi hayatının zamandan ödünç alınmış bir şey olduğunu da fark etti. Onu kaldırıp atmak ona düşmezdi.

Sudan çıktı ve yarın yüzüne doğru yürümeye başladı. Oraya vardığında kollarını açtı, yüzünü ve ellerini turuncu taş dayadı. Sıcaktı, dışarıdaki havadan daha sıcak, yoksa bedeninin sıcaklığı geri mi dönüyordu? Avuçları taş dayalı, uyuyor gibi görünüyordu. Uyurken, görüntünün sıcaklığını içine almıştı. Turuncu taş tuzlu gözyaşlarını emmişti. Gözlerini açtığında bir sürü martının yarın yüzüne indiğini gördü, şimdi, garip tepciklere ve onların içine kazılmış yuvalara tünüyorlardı. Merakla aşağıya, kendisine bakıyorlardı; Mark, Lud Mouth’tan ayrılırken, acının ve suçluluk duygusunun çok geçmeden başlayacağını biliyordu. Fakat yeniden dünyaya girmesi gerektiğini de anlıyordu.

Bağlantılar

Üç gün sonra, Mark yaklaşan adli soruşturmayı ve cenazeyi düşünürken, Damian Fall'dan bir mektup aldı. Şöyle yazıyordu mektupta: "Yıldızlara birlikte bakalım. Pazartesi gecesi Holblack Moor'a gelin." Mark bunun aynı gün olduğunu fark etti. Damian'ın Kathleen'in intiharını işittiğinden emin değildi, fakat gözlem evini ziyaret etme düşüncesi bir şekilde rahatlatmıştı onu. Kendi kendine söylediği gibi, olayları farklı ışıktaki görebilirdi belki de.

O gece turbalığa ve kubbeli binanın yakınlarına götüren toprak yoldan sürüyordu arabayı. Tam motoru durdurmuş, karanlığın kendisini sarmasına izin vermişti ki, turbalığı geçerken farları açık bırakmış olduğunu dehşetle fark etti. Bu serseri ışıklar Damian'ın gökyüzü gözlemlerini etkilemiş olabilirdi, fakat aynı zamanda, karısının ölümünden hemen sonra bu gibi şeylerden endişe duymasının ne kadar garip olduğunu görüyordu.

Kubbenin yanındaki küçük ofisin metal kapısına yavaşça vurdu. Kapı hemen açıldı, fakat karanlıkta karşısında kimin durduğunu göremedi.

"Ah, merhaba." Brenda'nın sesiydi bu. "Hemen girin. Karanlıkta durmayı sevmem." Güler gibi ses çıkardı, içeri girer girmez de kapıyı kapadı. "Ne olur bilinmez, öyle değil mi?"

"Ne bilinmez?" Mark şaşırmıştı.

Brenda duymazlıktan geldi bunu; yolu üstündeki şeyleri ora-

ya buraya iterken çeşitli sesler çıkararak ışığa doğru gitti. "Bunu yapmak zorundayım, görüyorsunuz" diye devam etti. "Dışarıda ışık olmasını sevmiyoruz. Demin siz mi dokundunuz bana?"

"Hayır. Ben buradayım."

"Aldırmayın." Üzgün gibiydi sesi, fakat sonunda ışığı yakabildi. "Ah, merhaba" dedi yeniden, sanki yeni karşılaşmışlardı. "Sizsiniz, değil mi?"

"Kim sandınız..."

"Ne bileyim? Gelenin bir erkek olduğunu biliyordum yalnız." Saçları, uykudan henüz uyanmış gibi karıştı; başını geriye attı. "Ekselanslarını görmeye mi geldiniz?"

Mark onun Damian'ı kastettiğini varsaydı, baş salladı, "Sarırm" dedi, "beni bekliyor."

Brenda hafiften gülümsedi nihayet. "Buradan uzaklaşmayın" dedi, "ben hemen dönerim." Sürgülü kapıyı açtı ve gözlemesine giden küçük koridora girdi, dönmesi dakikalar aldı. "Sizi göremeyeceğini söylüyor" dedi soğuk soğuk. "Çok özür diliyor. Ama görememiş." Öyle kızmış görünüyordu ki, Damian'ın onu bir şekilde üzdüğü ya da sinirlendirdiği apaçıktı.

Mark şaşırmıştı. "Fakat bana bir not göndermişti." Cebinden notu çıkardı ve ona uzattı. "Beni görmek istiyordu." Bir kez daha yalnız bırakılmış hissetti kendini; bu ani ve beklenmedik reddediliş, Kathleen'in ölümüyle ilgili anıları yeniden getirmişti aklına; dünyada kendisine yardım edecek hiç kimse kalmamış gibi bir korku hissetti.

Fakat tam bu anda sürgülü kapı yeniden açıldı ve Alec, Damian'ın yardımcısı belirdi; hızla Brenda'ya baktı ve hemen Mark'a doğru yürüdü. "Dışarı çıkalım" dedi ona. "Güzel bir gece." Kolunu Mark'ın omzuna attı ve onu kibarca kapıya yöneltti, iki erkek turbalığa doğru yürürken kapıyı yavaşça kapattı arkalarından. Birkaç saniye sessiz durdular, "Çok üzüldüm duyduğuma..." diye başladı Alec.

"Hayır. Üzülmeyin. Üzülecek bir şey yok."

Bu rahatlatır gibi oldu onu. Yaşça büyük adamın kolunu tuttu ve daha neşeli bir sesle, "Yıldızların altında bir gezinti yapalım mı?" diye sordu. Yüzüne hep gizli gizli bakıyordu, ama

Mark şu anda yukarı bakıyordu, Alec ise onun yüz ifadesini göremiyordu.

"Ne kadar uzak" dedi sonunda.

"Ve giderek de uzaklaşıyor. Gökadalar, saniyede kırk dört bin mil hızla bizden uzaklaşıyor. Bayağı hızlı."

"Anlamak çok zor." Açık turbalıkta kubbeden giderek uzaklaşırlarken, Mark yukarı doğru bakıyordu hep. "İnanması çok zor."

"Görmek inanmaktır. Böyle söylerler, değil mi?"

"Peki, evren daha ne kadar genişler?"

Alec, Mark'ın bu sonsuzluk düşüncesinden bir avuntu çıkardığını açıkça görüyordu. Daha yumuşak bir sesle, "Sonsuza kadar diyebiliriz" dedi. "Milyarlarca ışık yılı ötedeki quasar'ları* saptayabiliyoruz."

Mark gökyüzünü yakalarmış gibi elini uzattı. "Başka ne var orada?"

"Pulsarlar.** Nötron yıldızlar. Kızıl devler. Yıldızlar arası gazlar. Yıldız bulutları. Takımyıldızlar. Gökadaları. Uzayın içine eşit olarak dağılmış milyarlarca gökadası. Bizim gökadamızdaysa yüz milyar yıldız var. Harika, değil mi?" Kendi şakasına kendi güldü.

"O zaman neden" diye sordu Mark, "gökyüzü yıldızlarla kaplı değil? Hâlâ neden o kadar karanlık var?"

"Evreni ışıkla dolu görmek istiyorsanız, geriye, aklın alamayacağı kadar uzak bir zamana bakmanız gerekir." Alec'in ciddiyeti, bunu ne kadar uzağa götürebileceğinden emin olamayan, gülünç olup olmayacağından emin olamayan bir genç adamın ciddiyetiydi; işi üzerinde romantik biriydi, hâlâ, mahcup bir gülüşün üzerinde dolaşan biri. "Başlangıç zamanını görmemiz gerekirdi. Milyarlarca yıl geriye bakabiliriz, ama o kadar geriye, hayır. Henüz mümkün değil. Yapabilseydik..."

"O zaman ne?"

"O zaman" diyerek ciddileşti Alec, "benim fikrime göre var olmazdık. Başlangıcı görmek, aynı zamanda sonu görmektir."

Mark bu genç adamın bu tür düşünceleri nasıl beslediği-

* Quasar = quasistellar radio source: 4-10 milyar ışık yılı uzakta olan ve kuvvetli radyo dalgaları yayan gök cismi (ç.n.)

** Pulsar = PULSating Radio source: uzayda kısa aralarla düzgün yadyo dalgaları yayan gök cismi (ç.n.)

ne hayret ediyordu; öyle atılgan, öyle enerji dolu biri gibi görünmüştü ona. Fakat belki de üzerlerindeki bu karanlıktı onun güler yüzlülüğünün nedeni. "Böyle bir an var mı?" diye sordu. "Başlangıç zamanı diye bir şey var mı?"

"Ah, evet." Alec birden hafiften dans etmeye başladı turbalıkta, bunu yaparken çığlıklar atıyordu. "Ah, evet. Ondan hâlâ kozmik radyasyon alıyoruz. Televizyon ekranınızda görebilirsiniz onu."

"Evrenin başlangıcının kanıtını görebiliriz demek mi istiyorsunuz?"

"Hiç kuşkunuz olmasın. O her yerdedir. Hep de bizimle olacak." Turbalıkta ani bir esinti oldu, fakat başladığı gibi aniden durdu. "Her şey birbiriyle ilişkili, görüyorsunuz" diye sürdürdü Alec. "Dünya güneş bulutsusundan oluştu, güneş bulutsusu gökada gazlarından. Her şey başka her şeyin bir parçasıdır. En uzak yıldızlar bile bizi etkiliyor olabilir." Kendi ses tonundan yine rahatsız oldu, toprağın üzerinde birkaç dans adımı daha attı. "Kendimi tutamıyorum" dedi. "Hep hareket etmek zorundayım." Kubbeden epey uzaklaşmışlardı, genç adam yıldız ışığında kubbenin parlayışı görmek için başını çevirdi. "Damian'ı bağışlayın" dedi. Belli ki, bir nedenle onun için endişeleniyordu; gerçekten de Damian o gece çok garip davranıyordu. Yüksek sesle konuşmaktayken birden kendi düşüncelerinin içine çekilmişti. Alec'e hiç mikrofon görüp görmediğini sormuş, daha sonra, birkaç dakika önce, Mark'ı görmeyi reddetmişti. "Onu büyük hayal kırıklığı içinde bir adam olarak düşündüm hep. Bilirsiniz, bazen o kadar açıktır, bazen öyle geniş görüşlüdür. Burada her şeyin bittiğini görmek..."

"Çoğu kimse hayal kırıklığı içindedir" diye cevap verdi Mark. "Belki de bunun için seviyor yıldızlara bakmayı. Biliyor musunuz" diye sürdürdü, sesini biraz alçaltarak, "Kathleen de yıldızları seyrederdi. Bizim yatak odasının penceresinden. Şu âna kadar hiç anlamadım nedenini."

Alec, rahatsız "Üzgünüm" dedi. "Ben onu kastetmemiştim..."

"Hayır. Üzülmeysin. Neydi o hikâye, hani, her ruhun ölüm ânında bir yıldızla dönüştüğünün hikâyesi? Duymuş muydunuz?"

"Hayır." Alec, Mark'ın söylediklerinden nedense canlanmış gibi olmuştu. "Ama belki de gerçeklik payı vardır bunda. Belki de ruhlar aynı maddeden oluşmuştur."

Mark güldü. "Nasıl olabilir bu?" Sonra fark etti ki, Kathleen'in intiharından beri ilk kez gülmüştü.

"Her şeyin birbiriyle ilişkili olduğunu söyledim size, değil mi? Şey, bedenlerimiz bile ölmüş yıldızların fosilleşmiş kalıntılarından oluşmuştur. Dünyanın oluşmasından milyonlarca yıl önce artık varlıklarını yitirmiş olan yıldızların."

"Anlamıyorum."

"Nasıl olur, ölmüş yıldızların küllerinden oluştuğumuzu bilmiyor muydunuz? Yaşamın bütün maddeleri kozmik eser elementlerden geliyor." Alec elini Mark'ın omzuna koydu. "İçinizde bir evren taşıyorsunuz, dostum. Gerçek şey."

"O zaman belki de hikâye doğru, her şeye karşın. Belki de ruhlarımız yıldız oluyor."

"Ve başka bir şey daha var." Alec bütün bu şeyleri ilk kez keşfetmiş gibiydi sanki, ve bildiklerini paylaşmakta acele ediyordu. "Kan plazmasını mikroskop altına koyduğunuzda, neye benzediğini bilir misiniz?"

"Hayır."

Alec zafer sevinci içindeydi. "Tıpatıp bir yıldız tarlasına benzer."

Mark bir kez daha ani bir mutluluk dalgası hissetti. "Öyleyse her şey birbirine bağlı" dedi. "Her şey, desenin bir parçası."

"Evet. Ancak ne olduğunu bir bilebilsek onun. Fakat sanırım.... sanırım..." düşüncelerini bir düzene sokmaya çalışıyordu. "...Sanırım, ancak dışında olabilseydik görebilirdik o örneği. O durumda, var olmamamız gerekirdi. Bunun için, yapabileceğimiz tek şey, hikâyelerimizi oluşturmak. Damian'ın bir zamanlar bana söylediği de bu." Nedense yine endişeliydi sesi. "Bizim eskil astronomlardan fazla şey bilmediğimizi söylemişti. Yalnızca farklı şeyler biliyoruz, tıpkı farklı giysiler giydiğimiz, farklı diller konuştuğumuz gibi."

Mark ancak yarım kulakla dinliyordu bunları, çünkü o da düşüncelerini bir düzene sokmaya çalışıyordu. "Fakat hepimiz aynı desenin bir parçasıysak" dedi, "o zaman hiçbir şey yok ol-

muyor. Şeyler yalnızca şekil değiştiriyor ve örnekte bir başka yer tutuyor. Aslında kimse ölmüyor.” Aynı zamanda mutsuzluk da olan bir mutluluk hissederek ellerini yüzüne tuttu, iki şey birbirine karışmıştı, iki şey aynıydı.

Turbalığın sessizliği içinde uzun bir iç çekiş gibi gelen bir ses duyuldu. Ama Alec bunun ne olduğunu biliyordu: hemen geriye döndü, ve gözlemevinin büyük beyaz kubbesinin açıldığını gördü. “Dönmeliyim ben” dedi. Sonra da nerdeyse kendi kendine, “Onun orada ne yaptığını bilmiyorum” diye ekledi.

“Elbette. Gidin. Ben yolu biliyorum.” Alec hızla uzaklaşmadan önce şöyle bir dokundu koluna, Mark ise gülümsedi ona. Sonra sessizce durdu ve gökyüzüne baktı.

Harfler

"Açıklık bu mu?" Evangeline Tupper, Pilgrin Vadisi'nin ötesinde, Julian Hill'in yeraltına ikinci girişi bulduğu korulukta dineliyordu.

"Aslında" dedi Martha Temple, tatlılıkla, "bir başka yerde daha büyük bir ağız var."

Evangeline duymazlıktan geldi bunu. "Siz sürünerek girecek misiniz içine, Miss Temple?"

"Hayır. Mark ve ben öbür uçtaki kazıları yöneteceğiz." Evangeline'in bir esnemeyi eliyle bastırdığını hoşnutsuzlukla seyretti; tarlaya doğru yürümeye başladı. "Önemsiz ayrıntılarla canınızı sıkıyorum sizin ama..."

"Hiç değil. Hiçbir şey önemsiz değildir benim için."

"Bize katılmak ister misiniz? Geçit yeteri kadar geniş görünüyor."

"Çok isterdim. Bildiğiniz gibi. Ama ne yazık ki bütün dünyada en sevdiğim kişileri görmem gerekiyor."

"Sakın, kastettikleriniz..." Martha'nın onun kimleri kastettiğine dair hiçbir fikri yoktu.

"Tabii! Mintler!" Aslında, onunkisi nazik bir görevdi; çünkü bu geçit Mintlerin tarlasının altına uzanıyordu, hatta topraklarının büyük kısmı arkeologlar tarafından altüst edilecekti. "İşte bunun için böyle okullu kızlar gibi giyindim. Farkında değil misiniz?"

Martha gülümsedi. "Sanmıştım ki" dedi, "sevgili Mrs. Clare için yas tutuyordunuz."

Kathleen'in ölümünün üzerinden bir hafta geçmişti, ama yeraltı geçidinin açılmasının daha fazla geriye bırakılamayacağını herkes biliyordu; çok fazla gürültü kopmuştu etrafta. Mark dört gün önce, gözlemevi ziyaretinden hemen sonra işe dönmüştü. Alec ile Holblack Turbalığı'ndaki konuşması onu değiştirmişti, ama henüz hangi amaca doğru olduğunu bilmiyordu. O gece yıldızlara yeterince bakmış olsaydı, her şeyi anlamış olacağını hissediyordu. Deseni görecekti. Fakat yıldızlar onu karanlıkta bırakacak kadar ileri götürmüştü; gökyüzüne gözlerini ne kadar açgözlülükle dikip bakarsa baksın, toprak onu hâlâ yerde tutuyordu, o birbirine benzemezlik içinde henüz çözemediği o bilmece duruyordu. Işığı görmüştü, ama yerçekiminin denetimindeydi – her ikisi de, Alec'in ona söylediği gibi, aynı gücün parçaları olsalar bile. Yeni bulunmuş olan geçit, üzerinde takım-yıldızlar örneği olan kör giriş, asılmış adam, taşın kendisinin ölmüş yıldızların kalıntısı olma gerçeği, hatta Kathleen'in intiharı – bütün bu şeyler her nasılsa birbiriyle bağıntılı idi, ama bağlantıların doğası henüz açık değildi kendisi için. Kathleen'i "kaybetmiş" olduğuna artık inanmıyordu, ama onu hangi anlamda yeniden bulacağını da bilmiyordu. Pilgrin Vadisi'ne bu kadar çabuk dönmesinin, yeraltına ya da toprak-eve bir an önce girmek isteğinin nedeni buydu.

Eğer bir ev idiyse o. Son birkaç gün içinde Julian, iki taş giriş arasındaki bölgedeki bütün boşlukları ve anormallikleri saptamak için birçok elektronik inceleme yaptırmıştı, fakat bilgisayarından çıkan tablo bazı yönlerden eksikti. Uzun bir pasaj izleniyordu, ama çökmüş ya da silinmiş görünen bazı kesimler vardı, kenara doğru kör ayrılımların olduğu başka bölgeler vardı. O en anlamlı noktada, ayakta duran taşların tam merkezinde, yerin altında bir yerde geniş bir girintiyi akla getiren hareketler vardı; fakat bu bile tamamen açık değildi, çünkü buradaki bazı manyetik anormallikler, yansımaları ve işaretleri her yöne yayıyordu.

Geçidin içine girmekten ve her uçtan ayrı bir ekiple merkeze doğru yöntemli olarak ilerlemekten başka yapacak şey yok-

tu. Ama bu da tehlikesiz bir giriş olmayacaktı. Geçide, binlerce değilse bile yüzlerce yıldır girilmemiş olabilirdi; büyük çatlaklarla, kaya düşmeleriyle ya da daha genel bazı çökmelerle karşılaşabilirlerdi. Mark bu zorlukların farkındaydı, fakat ilerlemek zorundaydı. Sanki Kathleen kendisine yol gösteriyor gibiydi.

Şu anda beşgen bölmenin içinde dineliyordu. Giriş taşı, mezarın kendisine bir zarar verilmeden kaldırılmıştı, Mark daha geçidin ağzına bir ark lambası getirilmeden önce, önünde başka engel kalmadığını hissediyordu – yeraltına gidiş yolu açıktı. Evangeline’le kısa konuşmadan sonra Martha ona katılmaya hazırdı artık. Sarı kaskını giyerken, “Nasıldı o eski güzel deyiş?” diyordu. “Buraya girmekte olanlar, bütün umutlarınızı bırakın mıydı? Siz önden gidin, ben sizi izleyeceğim.” Mark hiçbir şey söylemeden kafasını eğdi ve geçidin içine daldı.

Mezarın kendisinden daha soğuk değildi, fakat daha nemli bir hava var gibi geldi ona; elini duvara koyar koymaz, dokunuşunun yaş ve hafifçe tozumsu olduğunu fark etti. “Kireçtaşı.” Nedense fısıltıyla konuşuyordu. “Kireçtaşından bir geçit bu.” Düzgün olmayan zeminde tökezleyerek, ağır ağır ilerliyorlardı, ark lambasının görüş alanından çıkar çıkmaz Mark kendi el fenerini yaktı. Lambanın ışığında bir şey parıltıladı, başının ancak otuz santimetre yukarısındaki tavanda, siyah ve gümüş rengi parlak maden birikintileri çarptı gözüne. Elini ileri uzattı, ikisi de bu yeraltının başlangıcını incelemek için durdu. Kireçtaşı, alışılmamış ışıktaki gri, nerdeyse bozulmuş görünüyordu; duvarlardan ince su damlaları akıyor, çizgili bir görünüm veriyordu duvarlara, taşın yüzeyinde yeşil yosun birikintileri vardı. Geçidin daha ilerisinde, ışığın gücünü yitirdiği ve karanlık yeraltının başladığı noktada, Mark kireçtaşındaki çatlaklar gibi kırmızı ve kahverengi kil şeritleri görebiliyordu. Ayaklarının altında, daracık bir su akıntısı geçitin eğimini izleyerek yerin içine doğru gidiyordu.

Belki de bölmenin içindeyken işitmiş olduğu, bu suyun sesi idi; belki de hiç ses filan yoktu. Fakat şimdi açıkça anlıyordu ki, doğal bir geçit değildi bu: bilerek tasarlanmış, taşın içine oyulmuştu; ilerledikçe, bir anlamda, kendisine ait olmayan, hâlâ yaşayan kimseye ait olmayan bir toprağa izinsiz giriyor gibi geliyordu ona. Fenerin ışığında, ana geçitten zıt yönlerde ayrılan

daha küçük iki tünel görünce birden durdu. "Aman Tanrım." Martha'nın arkasından geldiğini unutmuştu, onun sesiyle irkil-di. "Aman Tanrım" diye tekrarladı Martha. "Bir çıkmaz yolda-yız, öyle mi?" Durumdan hoşlanmış gibiydi.

"Belki de bir labirent." Mark, ne yöne ilerleyeceğine karar veremeden bir açıklıktan ötekine bakıyordu. Sonra havada hafif bir koku duydu, sağ taraftaki tünelden gelen parfüme benzer bir koku. Kathleen'i anımsattı bu ona, ve aynı anda onun ölümüne ait bütün ayrıntılar geri döndü. Bir an bayılacak gibi oldu, geçi-din duvarına yaslandı. Ne garip, diye düşündü, burada bu gibi şeyleri anımsamak. Fakat sonra, belki hiç de garip değil. Bu yer-de zaman, sadece unutarak ve unutularak ilerlemiyor olabilir; öbür yönde de hareket ediyor olabilir.

"Bir şey mi oldu?" Martha bir elini kireçtaşına dokundur-muş, avucundaki gri tozu inceliyordu. "Bir şey mi var?"

"Hayır. Yok bir şey." Tekrar dikilmeye çalıştı. "Yalnız, kazı alanı konusunda baştan beri yanlışmış olabiliriz."

Martha güldü, ama gülüşü tünelin içinde o kadar acayip geldi ki, hemen sustu. "Tabii, O zaman bir şey söylemek isteme-miştim. Ama Julian'ın kuramının saçma olduğunu düşünmüş-tüm."

"Hayır. Hepimiz yanlışmış olabiliriz. Mezarı yapanlar yıl-dızlara falan tapıyor olmayabilirler." Kathleen'in varlığını his-settiği yere, tünelin ağzına bakıyordu. "Yeraltı güçlerine tapıyor olabilirler. Burada garip bir şey var. Siz hissetmiyor musunuz?" Martha da tünelin ağzına baktı, fakat bir şey söylemedi. "De-vam edelim" dedi Mark. "Daha derine inelim."

"Gerçekten düşünüyor musunuz..."

Fakat o harekete geçmişti bile. Evet. Garip bir şey vardı bu-rada, yerin altında olmanın garipliği. Görünmez olmanın kin-den daha az külfetli olmayan bir ağırlık, üzerlerine bastırıyordu; geçitte dik durabilmelerine karşın, yollarını bulmaya çalışırken başlarını eğiyorlardı. Ayak izleri ve fısıltıyla konuşmaları yankı yapmıyordu burada, daha çok çevrelerini sarmış olan yumuşak taşıyı içinde döne döne kayboluyor gibiydi.

Fener ışığında bir şey pırıldadı, Mark'ın sağında bir şey. Durdu, kireçtaşının içine oyulmuş küçük bir rafın üzerinde üç

küçük madeni para gördü şaşkınlıkla. Feneri onların üzerine tuttu. Martha'nın fısıltısı, "Umarım bizim taş devrinden dostlarımızın parayı bulduğunu söylemeyeceksin bana?"

Mark gülümsedi, fakat sinirli bir gülümsemeydi bu. Özel bir şakayla karşılaşmış gibiydiler, bu tatsız şakayı yapan kişi hemen bir sonraki köşede bekliyordu onları sanki. "Hayır" diye cevap verdi Mark. "Besbelli paralar daha sonraki bir tarihe ait. Demek, mezar kapatıldıktan sonra buraya başka birileri girmiş. Çok sonra."

Feneri çevrede dolaştırdı, bu ani hareket sırasında tavanda bir şey görür gibi oldu. Feneri oraya tuttu, orada, taş tavanın üzerine kırmızı aşı boyasıyla çiziktirilmiş bazı harfler vardı. Titrek ışıktaki "L.M. 1586" yazısını okuyabildi. Korkusunu bastırdı. "Sanırım" dedi yüksek sesle, "sanırım ötekileri de içeri çağırma-mız gerek."

Ve birbirlerine hiçbir şey söylemeden ağır ağır gerilediler. Martha'nın da yazıyı görmüş olduğundan emin değildi, fakat bu konuda konuşmak istemiyordu. Henüz değil. Bu buluş öyle acayip, öyle beklenmedik bir şeydi ki, gün ışığında sessiz sakin düşünmek istiyordu bunu. Burada değil. Bu yerde değil. Yüzyılların hep beraber çökmüş gibi görüldüğü bu mahzende değil.

Asla Bilemezsin

"İyi haberler haftası!" Evangeline Tupper Mintlerin kapısında dinelmiş duruyordu. "Ben de müjdeciyim!"

"Demek iyi haberler, öyle mi?" Çiftçi Mint soluk soluğaydı, saçları tozlanmıştı yol yol; Evangeline'e, kapıyı açmadan önce evin içinde koşuşturmuş, bu arada başını tavana sürtmüş gibi geldi. "Oğul Mint tarlada" diye ekledi.

"Eminim öğle yemeği için nefis şeyler hazırlıyorsunuzdur." Evangeline artık çiftçinin tarzına alışmıştı, daha fazla davet beklemeden oturma odasına daldı. Odanın bir köşesinden gelen garip koku yüzünden kusmak itisini bastırmaya çalışırken "Her şey eskisi kadar güzel görünüyor" dedi. Onun yerine Mintlerin evindeki tanıdık hatıra eşyalara heyecanla bakıyordu – eski sobanın önüne karmakarışık bir şekilde yığılmış eski kovalar, radyolar koleksiyonuyla artmıştı bunlar son günlerde. Ocağın üzerindeki resim ve minyatür koleksiyonuna doğru ilerlerken, "Ne zaman sizin bu atalarınızı görsem" diye ekledi, "asla, asla bir esir durumuna düşmeyecek olan İngiltere'yi düşünürüm."

"İngiltere hakkında bir şey bilmek istemem, Miss Tupper. Biz burada onu konuşmayız."

Çiftçi Mint'in öyle şakalarla oyalanacak biri olmadığını açıkça biliyordu Evangeline; onun kendisine getirdiği haberleri bekliyordu. "Ne şanslı insansınız" dedi, hâlâ resimlere bakar gibi yapıyordu. "Toprağınızın tam altında gerçek bir tünel yatı-

yor." Bu konuyu en açık şekilde ortaya atmaya karar vermişti.

"Tabiat ana size gerçekten iyi davranmış."

"İyi haber dediğiniz bu mu?" Özellikle şaşırmış görünmüyordu.

"Tabii ki bu! Azizim, bir ikinci Cheddar Gorge* olabilir. Bizon filan resimleri."

"Sahi mi?" Çiftçi Mint başını bir yana eğdi ve nerdeyse dişsiz ağzıyla gülümsüyordu. "Tünelden filan haberimiz yok bizim."

"Çağların soğuşunu ve nemini taşıyan bir tünel bu." Ağzına bakmamaya çalışıyordu. "Gerçekten ilkel." Sonra olumlu konuşmak gereğini hatırladı. "Ama öyle güzel bir ilkel ki! Hem sonunda orada bir şeyler de yetiştirebilirsiniz."

"Çukurlar açmaya hiç niyetimiz yok bizim."

"Güzel, büyük bir çukur da mı olsa?"

"Çukur yok. Bizon yok. Tünel yok."

Evangeline bu konuşmayı nasıl sürdüreceğini bilmiyordu: Çiftçi, toprağının daha fazla yağmalanmasından korkması bir yana, yapılan keşifle tamamen ilgisiz görünüyordu. Fakat tam bu anda Oğul Mint daldı odaya, Evangeline sözünün kesilmesini hoş karşıladı, düpedüz kollarını açarak gösteriyordu bunu. "İşte geldi" diye bağırdı. "Benim aslan arkadaşım. Sırrınızı anlat bana."

"Sır mı?" Bir adım geri attı ve babasına baktı. "Ne sırrı?"

"Ebedi gençlik sırrı, tabii. Koyunların guddeleriyle ilgisi var mı bunun?"

Onun yerine Çiftçi Mint cevapladı: "O sır mır bilmez."

"Bir çifte olumsuzluk daha ve bayılacağım."

"Tüneller hakkında da bir şey bilmez o."

"Tutun beni." Sendeler gibi yaptı, fakat adamlardan herhangi bir karşılık göremeyince, biraz ıslak iskemleye attı kendini.

"Domuzun yeri orası" dedi Çiftçi Mint. "Evde olduğunda."

Hızla kalktı, kendisiyle alay ettiklerinden kuşkusu kalmamıştı artık. "O zaman" dedi, "arkeologlar devam edemez diye mi

* Cheddar Gorge: İngiltere'de Cheddar Köyü yakınındaki en geniş boğaz. Mağaralarında İngiltere'nin en eski, 9000 yıllık insan iskeletlerinin bulunduğu tarihsel bölge. (ç.n.)

anlamalıyım bunu? Eskisi gibi devam edeceksiniz, öyle mi?"

"Gereksiz bir söz tekrarı bu" dedi Çiftçi Mint. "Çifte olumsuzluk gibi bir şey."

Evangeline durumu kolaylaştıracak olumlu bir cevap alamayacağını fark etti ve kapıya doğru yürümeye başladı. "İlişkiyi kesmeyelim. Asla bilemezsiniz..."

"Hayır. Siz asla bilemezsiniz, değil mi?" Çiftçi Mint kapıyı açtı ona. "Gerçekten bilemezsiniz."

"...tünelden ne çıkacağını ortaya demek istedim."

Çiftçi Mint güldü buna. "Ne girdiyse o çıkar. Bunda sizinle beraberim."

"Bir şey üzerinde anlaştığımız için öyle mutluyum ki!" Evangeline eliyle öpücük gönderdi her ikisine. "Bu daha da rahatlatıyor beni."

O patikadan aşağı yürür yürümez, Çiftçi Mint kapıyı çarparak kapattı ve arkasından sürgüledi. "Yaşlı inek haklı" dedi, kıkır kıkır güldü. "Ne girdiyse o çıkar."

Oğul Mint portrelere doğru yürüdü, kasketini çıkardı. "Ötekilerle konuşacak mıyız konuyu bu akşam?"

"Ne söylediğimiz önemli değil. Ne yaptığımız önemli. Ve bir şey yapmıyoruz. Henüz bir şey yapmıyoruz." Oğlunun yanına geldi, onunla birlikte uzun Mint dizisine dikti gözlerini. "Biraz daha bekleyebilirler" dedi. "Birazcık daha."

Telefonda

"Azizim. Köy meclisi salonuna gidişlerini görecektiniz onların, Lola Trout önde." Augustine Fraicheur o gece telefonda Evangeline Tupper'la konuşuyordu; Colcorum'daki ilk buluşmalarından beri yaptıkları birçok konuşmadan biriydi bu.

"Çok merak ediyorum ne giymişti."

"Şey." Aradabiryudumaldıcininden. "Kurtuluş Ordusu'nun artık giymeyip attığı o eski lekeli şeyleri bilir misiniz?"

"Hani cehenneme gitmiş de dönmüş gibi gösterir insanı?"

"İşte tam da öyle bir şey giymişti. Enfiye rengine benzer bir renk. Her zamanki gibi, güçlü kuvvetli iki genç taşıyordu onu, fakat eteği öyle uzundu ki, boyuna üzerine basıp tökezliyordu. Yol boyunca tökezleyip durdu."

"İnanmıyorum!"

"Düpedüz tökezliyor. Sonra benim kapımda duruyor, *Macbeth*'deki kapıcı gibi kapıya vuruyor ve bağırmaya başlıyor 'Çişş! Çişş!' Vallahi. Anlaşıyor ki, öyle taşınmak böbreklerini çalıştırıyor, çiş yapması gerekiyormuş. Hem de benim tuvalette. Yeni de kaplatmıştım daha."

"On dokuzuncu yüzyıl usulü çizgili?"

"Evet, şimdi öyle işte."

"Korkunç bir şey!" Evangeline zevk içinde bacaklarını sıktı. "Altmışlardan bir şey gibi!"

"Sonra, işini *bütüniyle* bitirince, herkes onun ardından köy

meclisi salonuna gidiyor. Mintler başta olmak üzere. Altmışlar falan değil, azizim. Karanlık Çağlar gibi."

"Daha bu sabah gördüm onları. Ne korkunçlar değil mi?" Şimdi kendisiyle alay ettiklerinden emin olduğu için, onlar hakkındaki fikri tamamen değişmişti. "Bütün o kıllı suratlarıyla."

"...ve ondan sonra sizin o arkadaşınız, komik olanı, onların ardından giriyor içeri."

"Joey Hanover? Paha biçilmez bir adam değil mi?"

"Ben ona paha biçebilirdim."

Augustine'in Joey'dan artık fazla etkilenmediği açıktı, Evangeline de çabucak ekledi: "Aslında benim arkadaşım filan değil o. Yardımcım karısını tanıyor. Bilirsiniz ne kadar masumdur Hermione."

"Yavrucak. Hâlâ meme emiyor gibi temiz."

"Şey. Biz şimdi ona girmeyelim."

Augustine kıkır kıkır güldü. "Böylece hep birlikte meclis salonuna girdiler. Thomas Hardy'yi duymuşluğunuz var mı?"

"Bildığım kadarıyla hayır. Ama Dorset yöresinde ona tapıyorlar diye biliyorum."

"Onda var o harikulade köy yemeği sahnesi. Şalgamı uzatır mısın, falan. Bu gece tamamen ona benziyor."

"Ve senede bir toplanıyorlar, diyorsunuz?"

"Kraliçe'nin doğum günü gibi, azizim. Bütün o Mintler ve akrabaları, yüzlerinde o savaş boyaları gibi makyajlar, köylü ayaklarını yere vuruşları. Hâlâ duyuyorum o sesleri..."

"Deme! Ne harika olmalı."

"Derim." Augustine'in sesi biraz daha vurgulu, yükseldi. "Pencereyi açık bıraktıkları için her söyleneni duyabiliyorum. Ne de olsa, bir taş atımı uzağım oradan..."

"Eminim işlerine yarar o taş."

"...salondan bir taş atımı." Tam bu noktada Augustine telefon alıcısını açık olan penceresine tuttu, fakat Evangeline'in bütün duyduğu, o sıra içkisinden iri bir yudum aldığı için, bardağının içindeki buz parçalarının şingirtisi oldu. "Duydun mu bunu?"

"Çok garip bir şey duydum elbet."

"Çiftçi Mint'ti o. Yıllık raporunu veriyor."

"İnekler hakkında söylenecek ne olur Allah aşkına? Ya da neyse onlar işte."

"Şu âna kadar farelerden söz ediyor."

"Yapma."

"Bu yıl farelerin aç kaldığından söz ediyor, La Trout'un güldüğünü işitiyorum açık açık. Hiç de hoş bir ses değil, emin olun. Bir dakika, ayrılmayın." Bir sessizlik oldu, Evangeline giderek daha çok sabırsızlanıyordu; Augustine'in sesi yeniden duyulduğunda telefonu kapatmak üzereydi. "Şu anda *sizin* arkadaşınız Joey'u tanıştırıyor. Geç ama uzun zamandır beklenen bir dönüş, diyor. Şimdi onun hakkında bir şeyler açıklıyor."

Besbelli, Augustine açık pencereye doğru gidiyordu ki, Evangeline araya girdi. "Sahi, ne yiyorlar bir fikriniz var mı?" Başkalarının yedikleri oldum olası büyülerdi onu.

"Her zamanki zevksiz köy yiyecekleri, sanırım. Pizzalar filan." Augustine dinliyorken yine bir sessizlik.

"Şimdi ne oluyor?"

"Joey Hanover küçük bir konuşma yapıyor. Bir konuşmacık. Hepsini bir arada görmenin nasıl bir ayrıcalık olduğunu söylüyor. Onlar hakkında hiçbir şey bilmediği o kadar uzun zaman sonra. Şimdi de La Trout bir şeyler haykırdı."

"Bu, çok sert bir içki gerektiriyor" dedi Evangeline. Augustine, onun telefonu bir kenara bırakıp otel odasındaki küçük buzdolabına doğru gittiğinden habersiz, yorumlarına devam ediyordu. Geri döndüğünde, sırf Augustine'e yaranmak için, heyecanlanmış gibi işitilebilir bir ses çıkardı.

"*Anlıyorum*" diye cevapladı onu aynı sesle. "Şimdi de küçük Mint başladı. Tünel falan gibi bir şeyden bahsediyor. Yeraltında bir geçit."

"Elbette. Onlara ilk söyleyen bendim bunu. Çok şaşırdılar."

"Şimdi, İhtiyar Bunak ya da Ahmağın Biri hakkında bir şey bağırıyor."

"Sahi mi?"

"Şimdi pencereyi kapadılar."

"Lanet olsun."

Augustine Mintlerden o kadar sıkılmıştı ki artık, o akşam yemeği toplantısında ne konuştukları umurunda değildi. "Söyle bana" diye ekledi, "ne içiyorsunuz?"

"Cin."

“Ha snap. Ben de öyle. Ne güzel değil mi?”

“Bundan güzeli olamaz.” Tam bu anda Hermione girdi odaya. “Gerçekten gitmem gerekiyor, güzelim.” Evangeline resmi-leşti, nerdeyse küstahça konuşmaya başladı Augustine ile. “Bil-lirsin, çalışan kadınlar böyledir.”

Augustine, buna alışmış olmasına karşın, ses tonundaki bu ani değişikliğe canı sıkıldı. “Kulübe katıl, azizim. Daha fazla bil-giye ihtiyacın olduğunda beni ararsın sanırım.”

“Tabii ararım. Ama şimdi gerçekten acelem var.”

Hermione ona gözlerini dikmiş bakarken, Evangeline tele-fonu yerine bıraktı. “Neydi bütün bunlar?”

“Hiç, Bebeğim. Hiçbir şey yok.”

Akşam Yemeği

Mintlerin akşam yemeğinde vakit ilerliyordu. Tavandaki kararmış açık kirişlerin üzerine şenlik için gerilmiş yosun ve eğreli otlarının altında, birçok akraba somurtarak birbirine bakıyor ya da köy meclisi salonunun köşelerinde sessiz sessiz esniyordu. Çiftçi Mint ve Oğul Mint ise hallerinden memnundu. İkiisi de kendi zel Mint elma şarabından bir hayli içmişti; şarap öyle sertti ki, inek gübresine benzeyen tortular yüzüyordu içinde; birbirine sarılmışlar, başları eğik bir şeyler fıslıdaşıyor, kahkahalarla gülüyorlardı.

Joey Hanover yanlarındaydı, yemek için açık mavi kadife bir takım giymişti. Salonun nerdeyse yarısını kaplayan dar tahta masada karşısında oturan Lola Trout'la konuşuyordu, fakat öyle sarhoştu ki, ne olduğunun farkında bile değil, eski şarkılarından birinin sözlerini tekrarlıyor gibiydi. "Biliyor musun, Lo" diyor-du, "incecik kıvrılan dumandan tanıdım onu. Yeşil karaağacın üzerinde. Yakınında bir kulübe var ya."

"Deme!" Dilini st dudağının üzerinde dolaştırıp duruyordu, onu iyi tanıyanlar için, bu konuşmadan keyif aldığı anlamına geliyordu bu hareket.

"Ne demek istediğini biliyorum. Fikirlerine saygım var. Ama şunu ekleyebilir miyim, yakında bir kulübe vardı? Ve dedim ki, dünyada huzur bulunacak bir yer varsa, Lo, bir yürek..."

"Bok ye." Bardağındaki içkiyi sonuna kadar iti, şimdiyse önünde delicesine sallıyordu onu.

"Bir yürek, Lo, alçak gönüllü bir yürek onu burada bulabilirdi. İşte o zaman ben koruyucu meleklerimi gördüm. Merhaba. Nedir o?" ifti Mint tahtadan bir miğfere benzeyen ŗeyin üzerine saplanmış bir çift boynuzu Joey'un başının üzerinde tutuyordu. "ok yanılmıyorsam, bir ŗeyler hazırlanıyor." ifti Mint kıkır kıkır gülüyordu. "Haydi Oğul. Ne yapacağını söyle ona."

"Bunu giyeceksin. *Senin* yapman gereken tek ŗey bu."

"Ben mi? Türünün en iyisi günün idol ha?"

"Amca, bu bir aile tresi."

"Eh, pilavdan dnenin kaşığı kırılısın." Joey ayağa kalktı ve ifti Mint'ten boynuzu aldı; tahta miğferin altında deriden bir ŗerit vardı; bütün o takım taklavatı başına geçirmesi ancak birkaç saniye aldı. Elleriyle boynuzları tuttu, birden vahşi bir sevine doldu içi. "Beni içi doldurulmuş olarak görmeyi beklemiyordun, değil mi?" dedi Lola'ya, sonra da iskemlesinin üzerine zıpladı. "Size bir matrak ŗey daha." Birikmiş kalabalığa baktı, sanki bir zamanlar tanıdığı dinleyiciler olmuşlardı. "Karım. Ruhu şad olsun." Boynuzlar bayağı ağırlık yapıyordu başında, iskemlesinde ileri geri sallandı biraz. "Hla sağ, biliyorsunuz, benimkisi bir umut." Lola kahkahayla karışık bir çığlık attı buna. "şalvarınız üzerinizde mi, bayan?" O meşhur Joey bakışıyla baktı ona. "Bir dakika sonra aşağıdayım. Her neyse, karım, benim karım..." Eski oyununa dalmıştı şimdi. Alnından, yüzünden terler akıyordu, ama o mavi kadife ceketinin koluna sildi terleri. "Onun irkin olduğunu söylemiyorum, ama bir erkeğin elinde kırmızı bir bayrakla önünde yürümesi gerek. Yapar da. Öyle zalimdir o, o..."

Joey oyununu sürdürürken ifti Mint, Simon Trout'un yanına oturdu. "Senin yaşlı anan eğleniyor gibi" dedi. Bu onun son yirmi yıldır yüklendiği görevlerden biriydi, ana ve oğulu barıştırabilmek.

"Dikkat etmedim. Onun tarafına bakmıyordum."

"Yaşına göre fena değil, değil mi?"

"Buruşmuş, bana sorarsan."

"Buruşmuş, evet. Ama sağlam yine de. Hoş ve sağlam."

"O hiç değişmez. Hiç de değişmeyecek. Dahası..." meydan okurcasına ifti Mint'in yüzüne baktı, "benden de al o kadar."

Çiftçi Mint, sarhoş olmasına rağmen bu yöndeki çabalarının

boş olduğunu anladı; konuyu değiştirdi. "Biliyor musun" dedi daha alçak bir sesle, "tüneli buldular."

"Duydum."

"Gittikçe yaklaşıyorlar."

"Buldular mı..."

"Hayır. Henüz bulamadılar. Fakat bir haftaya kalmaz oraya varırlar." Bir an Joey Hanover'e baktı, hâlâ terliyor ve tahta iskemlesinde ileri geri sallanıyordu. Çiftçi Mint yeniden Simon Trout'a dönmeden önce güldü ve el çırpı. "Bir şeyler yapmamız gerekecek" diye sürdürdü konuşmasını. "Bir önlem almamız gerekecek, alacağız da. Onlar bulmadan önce..."

"Joey'a söylendi mi?"

"Ben ve Oğul zamanını bekliyoruz. Ona söylenmesi gerek. O da bizden biri olduğuna göre artık."

"Benden nefret eder, anlıyorsunuz." Joey gösterisini sürdürüyordu. "Evet öyle. Nefret etmeli. Yirmi yıldır benimle yaşıyor. Ve şişman." Joey bir elini yüzünün üzerinden geçirdi. "Öyle şişman ki." Birden durdu. "Özür dilerim" dedi. "Bundan sonraki dizeyi hatırlayamıyorum." Üzerinde dineldiğı iskemleden indi ve boynuzların ağırlığı altında başa öne eğik, yerine çöktü. Bece-riksizce başından çıkardı boynuzları ve masanın üzerine önüne koydu. Oğul Mint gözünü ondan ayırmıyordu, onu üzüntüyle ya da sıkılmış değil de gülerek sarsıldığını görmekten şaşkındı. Miğferle alay ettiğini düşündü, öfkeyle uzandı miğferi almak için. "Bu kıymetlidir" dedi. "Bu bizim değerli mirasımızdır."

Joey şimdi daha yakından bakıyordu boynuzlara, yontulmuş ve cilalanmış kemikler çok eski olmalıydı. "Şeref duydum. Sahiden. Onurlandım. Ben dizelerimi hatırlayamayışına gülüyordum yalnızca. Ama önemi yok artık, anlıyorsunuz. Hiç önemi yok. Özgürüm."

"Joey!" Sağ omzunun üzerinden bir yerden gelen yüksek bir ciyaklamayla irkildi. Lola Trout'tu bu, her nasılsa sandalyesinden yardımsız ayağa kalkmış, masanın çevresinden yürüyerek gelmişti. "Ne yapabilirsin sen, Joey, biliyor musun?" Müthiş bir hakaret bekleyerek, başını iki yana salladı. "Salonun çevresinde dolaştırabilirsin beni!" Genel bir mırıltı dolaştı salonda, herkes şaşkın, onaylıyordu bu öneriyi: Böyle bir şeye davet edil-

mek büyük bir şerefti; Joey ise gülümseyerek yerinden kalktı Lola'yı kollarına almak için. Beklenmedik ağırlık altında sendeledi, fakat hemen doğruldu ve büyük bir sarhoş gücüyle, yüzü enfiye renkli elbisenin katları arasına gömülü, kadını salonun bir ucundan öbür ucuna taşımayı becerdi. En sonunda onun yeniden sandalyesine oturturken, "İşte" dedi. "İyi miydi?" Hızlı hızlı soluk alıyordu.

"Dokunaklıydı!" Ama yaptığı geziden açıkça hoşlanmıştı kadın. "Birkaç ders alman gerek" diye ekledi. "Sonra her yere taşıyabilirsin beni."

Joey böyle bir tekliften sonra önünde eğildi, tam iskemlesine dönmek üzereyken Çiftçi Mint kolundan yakaladı ve salonun bir köşesine götürdü onu. "Şöyle gidelim" dedi. "Sana bir şey söyleyeceğim." Avuçlarına tükürdü, saçlarına sürdü ellerini ve Joey'a çok ciddi ve ağır ağır bir şeyler açıklamaya başladı. Ama o an iki adam da öyle sarhoştur ki, çok ateşli bir biçimde birbirilerinin onaylıyor olmalarına rağmen, hiçbirinin ne konuştukları hakkında en küçük bir fikri yoktu. "Sizinle beraberim!" diye bağıyordu Joey. "Sizi hiç, hiç bırakmayacağım!"

"İyi bir çocuk bu" diye bağırdı cevaben Çiftçi Mint. Köpeğine sesleniyor da olabilirdi. "Çok iyi bir çocuk bu!" Üzerindeki çatı kırışından sarkan bir yosun parçasını yakaladı bütün gücüyle, yosun yüzüne ve omuzlarına düştü, sonra da olduğu yerde sızdı. Oğul Mint bu alışverişi seyretmekteydi, babası yere düşer düşmez ayağa kalktı, kasketini giydi, ona doğru gitti, bir çuval çürümüş yosunu taşır gibi rahatlıkla sırtladı. Babasını taşıyıp götürürken, "Hepsi doğru" dedi Joey'a. "Size ne anlattıysa hepsi doğru."

"Elbette ki doğru!" Joey onun ne kastettiği hakkında bir fikri olmasa da çok ısrarlıydı. "Çok doğru!"

Mintlerin gidişi konuklar için genel bir toparlanma işaretiydi, ama Joey ancak sendeleye sendele dışarı çıkıp da arabasını görünce anımsadı Floey'in kendisini beklemekte olduğunu. Floey, arabanın direksiyonunda parmaklarıyla trampet çalarak onu bekliyordu, Joey arabaya yaklaşırken bir bacağıyla havayı tekmeledi ve çok yüksek sesle bir şarkıya başladı: "Sabaha kadar eve gitmeyeceğiz, ey sevgili Floey. Hayır, sabaha kadar eve

gitmeyeceğiz. Sabaha kadar eve gitmeyeceğiz. Hani o şey, neydi, görününceye kadar.”

Floey arabanın kapısını açarken, “Bir dakikaya kadar görürsün beni” dedi. “Elimde bir baltayla arkada görürsün beni.”

“Aile toplantısı, sevgili Floey.”

“Ne zamandır burada bekliyorum, biliyor musun? Kuş benim dondu donacak.”

“Çok, çok hoş bir aile toplantısı.”

“Ha, evet.” Arka koltuğa yığılırken onu seyretti. “Umalım ki, doğum hakkını bir tabak çorbaya satmamışsındır.”

Hafif bir “çorba”lı inilti geliyordu arkadan, ama Floey duymadı bunu, yüzünde, tatmin olmaktan gelen sert bir gülümseme, kocasını eve götürmeye koyuldu Colcorum’un karanlık cad-desinden.

Augustine Fraicheur, çizgili perdesinin aralığından bu sahneyi seyrediyordu. “Ama ne gösteri” dedi ortaya yüksek sesle. “Evangeline’e anlatmaya sabırsızlanıyorum. Nasıl bir çılgılık atacak kim bilir!”

Hanoverler arabayla Pilgrin Vadisi’nin yanından geçerken Joey arka koltukta uzanmış mırıldanıyordu: “Anneye bir küçük öpücük. Öp beni, Anacığım, bak ölüyorum.” Birden kalkıp oturdu, “Flo” dedi. “O, tünelde bir şey varmış dedi bana.”

Ortada

Üç haftadır yeraltı geçidinde çalışıyorlardı; iki grup her girişin bir ucundan yavaş yavaş orta noktaya, bütün umutlarının dayandığı yere doğru ilerliyordu: üç tane madeni paranın ve tünelin kireçtaşı tavanındaki kırmızı işaretin bulunuşuyla umutları yükselmiş, bu ağır yolculuklarının seyrince rastladıkları başka "bulgular"la daha da artmıştı. Erken tunç çağından yaprak şeklinde bir kılıç parçası; erken cilalı taş devrinden iki adet süslemesiz çanak; erken tunç çağından iki broş ve iki kemik cımbız bulmuşlar ve çıkarmışlardı. Böylece, binlerce yıla uzanan bir sürekliliğin kanıtlarını görüyorlardı şaşkınlıkla; bütün bu el yapısı şeyler ya toplanmış ve daha sonraki bir dönemde tünele getirilmişti ya da geçidin kendisi, kuşaklar boyunca kutsal bir yer olarak kabul ediliyor ve tümülüs bir giriş yeri işareti olarak görev görüyordu.

Fakat hâlâ çözölemeyen bir şey vardı. Mark'ın görmüş olduğu kırmızı işaretler başka yerde de bulundu – kimi zaman kırmızı aşı boyasıyla çiziktirilmiş, kimi zamansa kayağantaşıyla kargacık burgacık yazıyla kazınmış olarak. Mark "L.M. 1586" olarak okumuştı, ama diğerleri "T.M. 1750", "O.M. 1690", "J.M. 1827" ve kabataslak yazılmış "George. 1894" işaretlerine de rastlamıştı. Bu harflerin anlamı önceleri açık değildi, fakat neyi gösterdiklerini saptamak zor değildi: geçit on dokuzuncu yüzyıl gibi geç bir tarihten, tümülüsün bir dişbudak korusuy-

la tamamen örtülü bulunduğu bir dönemden beri biliniyor ve kullanılıyordu. Fakat, eğer böyle idiye, neden mezarın içinden hiçbir şey götürölmemişti? Asılmış adam, gizli girişin bekçisi hiç bozulmamış olarak kalmıştı?

Soğuk bir şubat sabahı toplandıklarında hâlâ tartışmakta oldukları sorulardı bunlar. Bütün belgeler, o gün merkezi bölgeye çıkacaklarını gösteriyordu; açıkçası oraya çıkmaları da gerekiyordu, çünkü hedeflerine giderek daha çok yaklaşırlarken yollarını tıkayan çeşitli engellerle karşılaşmışlardı – yığın yığın kireçtaşı döküntüsü, sahte dönemeçler, yerinden kopmuş iri kayalar. Ama onlar yılmadan ilerlemiş, şimdi de son hareket için hazırıldılar.

Küçük gruplar halinde toplanmışlardı, solukları, dondurucu havada buza kesiyordu. "Peki bu M nedir?" Julian soruyordu. "Bilen var mı? Tabii" diye aceleyle sürdürdü konuşmasını kimsenin bir cevap vermesini beklemeden, "bir adın başlangıcı olmayabilir de. Ritüelleşmiş bir işaret olabilir."

"Yanlış yola sürükleyici bir şey olabilir mi?" diye sordu Martha tatlılıkla. "Ya da geri zekâlının biri?"

"Tanrının kutsal adı ne?" Mark bunu daha önce düşünmüştü, ama ancak şimdi söylüyordu. "Söylendiğinde dünyanın sonunu getirecek bir ad?"

"Ben bilseydim" diye cevap verdi Martha, "tabii herkesin önünde söylemezdim size."

Owen Chard yanmayan piposunun ucunu ısıırıyordu, şimdi yavaşça ağzından çekti. "Ben söyleyeyim size M'nin ne olduğunu" dedi. "Mint anlamına geliyor."

Mark, aniden ortalık sessizleşince, "Sanırım, işe girişme zamanı geldi" dedi.

Ve böylece yolları açılmış oldu. Owen ile Julian korulukta ki gizli girişe gitti, Mark ile Martha ise tümölüsün son bölmesinden yolculuklarını sürdürdüler. Aylarca önce ilk başladığı günden beri kazılarda çalışmakta olan çeşitli yardımcılar her iki girişte bekleyecekti. O günün gidişi içinde bir zamanda buluşacaklar ve yeraltında el sıkışacaklardı.

Mark hâlâ sakınarak ilerliyordu; geçitin şimdiye kadar keşfettikleri bölgelerinde bile kayma ya da kaya düşmesi tehlikesi vardı, Martha'nın önünde ilerlerken konuşmuyordu. Toprağın

derinine inerlerken, sadece kireçtaşındaki tabana sürtünen çizmelerinin sesi duyuluyordu; fakat geçit boyuna aşağıya doğru iniyor gibi görünmesine rağmen tavanı giderek yükseliyordu, çok geçmeden başlarını eğmeden ya da çömelmeden oldukça rahat ilerleyebiliyorlardı. Mark'a öyle geliyordu ki, tasarımın bir parçasıydı bu: tüneli kazanlar böyle kararlaştırmıştı: tapınanlar toprağın yüzeyinden ilerledikçe ve bu tören yolunun merkezine yaklaştıkça, ilk kez serbestçe yürüyebileceklerdi.

Son bölüme varmışlardı artık, orta alan, belki de yüzyıllardır orada durmakta olan fakat Mark'a, kendine bile açıklayamadığı nedenlerden dolayı son zamanlarda ya da aceleyle dikilmiş gibi gelen iri kireçtaşı parçalarından bir duvarla saklı duruyordu. Fakat bundan hiç kimseye söz etmedi Mark. Buna benzer bir duvar da geçidin öteki ucunu kapatıyordu, şimdi son bir çabayla iri parçaları hep birlikte birer birer kaldırmaya çalışıyorlardı. İki grup da birbirini işitemiyordu, çünkü orta alan herhangi bir sesin öte tarafa geçmesini önüyor gibiydi, fakat aynı hızla ilerliyorlardı. Zor ve rahatsız bir çalışmaydı bu, fakat engelleri kaldırdıklarında ne bulacakları korkusuyla karışık olsa bile, duydukları heyecan güç veriyordu onlara. Toprağın altında, hiç kimsenin girmesinin düşünülmediği bir yerdeydiler, iri taş parçaları ise olması gerekenden daha ağır, hantal ve garip geliyordu onlara. Her iki grup da başlarının üzerinde bir yerde bir hareketin yankısını duyarak birden durdu; fakat hemen zayıflayıp kayboldu, daha da hızlı sürdürdüler çalışmalarını. Sonunda yarıp geçtiler, önleri açıldı.

Aynı zamanda orta bölgeye adım attılar. Kayanın kenarına oyulmuş küçük bir tünelden başka hiçbir şeyin bulunmadığı, açık, yuvarlak bir boşlukta buldular kendilerini. Tavan daha yüksekti burada, kireçtaşının parlayan gizli kısımlarını görüyorlardı; dev bir koninin tabanındaymış gibi geliyordu onlara, başlarının üzerindeki derinliğe baktıklarında, üzerinde durdukları toprak o kadar sağlam görünmüyordu. Yerin altında bir mağaradaydılar, ama bir akıntı alıp götürebilirdi onları; taş, suya ve buluta dönebilirdi çevrelerinde; hiç kimse bir söylemiyordu ama, herkesin bunu hissettiğini biliyorlardı. Yerde birkaç kaya parçası saçılmış durumdaydı, ince bir su yolu, altlarındaki

boşluklarda kaybolup gitmeden önce bir açı yaparak bir duvarın içine doğru akıyordu. Dördü, kendiliğinden bir daire oluşturmuş sessiz duruyor, yalnızca, yakınlarında bir yerde sürekli damlayan suyun zayıf yankısını duyuyorlardı.

Sonsuza kadar orada kalabilirlerdi, fakat Mark sessizliği bozdu, "Durun" dedi, "bir fikrim var." Yana oyulmuş küçük açıklığa doğru gitti ve yanına çömeldi. Bir şey dinliyor gibiydi, ama ötekiler, belki de bu yerin boşluğundan hevesleri kaçmış, onu izlemek için hiçbir çaba göstermedi. "Bir dakika" dedi. Sonra da başını eğdi ve yan tünelin içine süründü. Seyyar lambalarından birini yanına almıştı, ışık birden azalınca Martha kendi el fenerini yaktı ve Mark'ın içinde kaybolduğu açıklığa doğru çevirdi. Islak duvarlar parlıyordu çevresinde, fakat kısa süre sonra el feneri titreşmeye ve zayıflamaya başladı, sonunda söndü.

Birkaç saniye geçti geçmedi, küçük tünelin içinden döne döne gelen ve başlarının üzerindeki mağaranın içine yukarıya doğru yükselen bir çığlık –ya da bir seslenme– duydular. Mark'ın ani sesiyle, Julian elindeki seyyar lambayı düşürdü ve o da söndü. Bir an, çevrelerindeki karanlıktan, hiçbirinin sesi çıkmadı, çünkü öncekine benzemeyen bir karanlıktı bu, gecenin karanlığından daha yoğun bir şey. Kokusunu duyabiliyorlardı onun, ıslak, he-yula gibi, tehdit edici; tadını bile duyabiliyorlardı.

"Aman Tanrım!" dedi Martha en sonunda. "Kimin suçu bu?"

"Kimsenin suçu değil" diye sert bir cevap verdi Julian ona, korkusu öfkesini daha da artırmıştı. Yere düşürdüğü lambayı eliyle aramak için yere eğildi fakat Martha'nın bacağına dokundu, kadın dehşet içinde bağırdı. "Panikleme" diye fısıldadı, o sinirli haliyle, Martha'nın çığlığından başlarının üzerine kaya parçaları düşeceğini düşünüp korkmuştu. "Benim, ben."

"Paniklemedim. Yalnız, bana dokunma."

"Sakin olun." Uzaktan Owen'ın sesiydi bunu söyleyen; fakat yalnızca bir yankı oyunuydu bu, çünkü hemen yanlarındaydı o. "Julian'ın ve benim el fenerlerimiz var hâlâ." Bir an bula-madılar fenerleri, oysa bellerine asılıydı: zifiri karanlıktan öyle şapşallaşmışlardı ki, kendi bedenlerinin yerini yitirmişlerdi. Sonunda el fenerlerini yakabildiler, fakat çifte ışık içinde, bir karanlık denizinde kaybolmuşlar gibi geldi onlara. İçine düşebileceklerle-

ri mağaralar varmış gibi, sakınarak hareket ediyorlardı, karanlık dalgalanıyordu çevrelerinde. Mark'ın girdiği tünelin ağzını bulduklarında bile karanlığın ötesini göremediler. "Kesinlikle onun sesiydi" dedi Owen. "İpe ihtiyacımız olacak. Ve de uygun lam-balara. Çıkabilir diye ben burada kalacağım, siz ikiniz gidin ve yardım getirin."

Julian Hill'i geri dönmesi için iknaya gerek yoktu, fakat Owen'ın yetkeyi böyle birden üzerine alması Martha'nın canını sıktı. "Araya girmekten nefret ederim ben" dedi. "Şimdi onu bulmaya çalışsak daha iyi olmaz mı?" Konuşurken ayaklarını hareket ettiriyordu; hareketsiz kalmaktan hoşlanmıyordu, çünkü o zaman toprağın içine emilmekten korkuyordu.

"Bak." Owen el fenerini tünelin içine tuttu, fakat fenerin ışığı ancak üç-beş santimetre içeriye uzanıyor, sonra karanlık emiyordu onu. "Burada derin çukurlar olabilir. Başka geçitler olabilir. Sonsuza kadar kaybolabiliriz."

"Sanıyorum" diye cevap verdi Martha, "bu kez haklı olablirsin." Böylece Julian ve o geri döndüler, ötekilerin kendilerini beklediği ana girişe doğru aceleyle gittiler. Owen orta dairede yere oturdu, piposunu çıkardı, dişlerinin arasında sımsıkı tuttu ve ötekilerin dönmesini bekledi.

Mark Clare'e ne olmuştu? Ne olabileceğini düşünmeden girmişti tünele. Sırf kısa bir süre onlardan ayrılmak istemişti. Bu kutsal yerde, arkadaşına gereksinimi yoktu. Girişte sürünmeye başlar başlamaz sesleri kaybolmuştu, hemen huzur içinde hissetti kendini. Bu yüzden güvenle ilerledi – seyyar lambanın ışığını önüne çevirmişti, öne doğru eğilmiş emekliyordu. Dar bir geçitti bu, eni bir metreden fazla değildi, ellerini yanlara değdirdiğinde, ana tünelde kullanılandan daha kuru ve daha sert taştan yapıldığını fark etti. Kayanın kendisi değişmişti; granit sertliğindeydi bu.

Her iki yanında da gizli bölmeler ya da geçitler yok gibiydi, bu yüzden ilerlemesini sürdürdü. Yüksek sesle, "İşte bu" dedi. Gerçekten de, ötekilerin beklediği çemberden uzak, aşağıdaki kutsal yolda ilerliyor gibi geliyordu ona. Birkaç dakika sonra, "İşte bu" diye tekrarladı. "İşte bu, hakikat ve ışık." Önünde bir şekil gördü, durdu ve dikilmeye çalıştı. Fakat tam o sırada başının gerisi bir şeye çarptı; öne doğru sendeledi ve düştü.

Siluet

Mark o şok sonrasında hâlâ düşmekte olduğunu düşünüyordu, ama elini ileri uzattığında yerde upuzun yattığını fark etti. Orada ne kadar zamandır yattığını bilmiyordu, ama çekinerek ve sakıntıyla kalkmaya başladı. Hareket etmek istediği için değil, sırf bunu hâlâ yapabildiğinden, şu anda içini sarmış olan sevinç duygusunun yaralanmasının bir ödülü olmadığından emin olmak için. Ama bir yerine bir şey olmadığını hemen anladı. "Melekler beni aşağı çekmiş olmalı" dedi yüksek sesle. O zaman Kathleen geldi aklına.

Düşmeden önce taşıdığı lamba, bir-iki metre önünde, iki iri kaya arasında yerde duruyordu, ışığı yukarı doğru, hafifçe yana yatmıştı, bir ışık merdivenine benziyordu. Mark, başının üzerinde, düşmüş olması gereken yere kadar gözleriyle izledi onu: geçidin, üzerinden yere yuvarlandığı kırık kenarını, başını çarptığı alçak kenarı görebiliyordu, öte yandaysa geçidin devam ettiğini görebiliyordu. Öyleyse bu çukur, ya da krater geçidi ikiye ayırıyordu; yeraltı dünyasında böyle bir şey mümkünse, bir tür tuzak olabilir. Ama yine de kurtarıcıların kendisini kolayca bulabileceklerini anladı: sesleri, lambaları ve ipleriyle gelebilirlerdi; kendisini buradan alırlar ve yüzeye, açık havaya çıkarabilirlerdi. Ama yine de henüz buradan gitmek istediğinden emin değildi.

Onların lambaları. Birden kendi lambasının yaydığı elektrik ışığı sinirine dokundu, kapatmak için ona doğru gitti; merdiven,

bir an sanrı gibi havada asılı kalan bir art-imge bırakarak yok oldu. Tekrar yere, düşmüş olduğu noktaya oturdu, taşa yaslandı. Hemen yanı başında oturan bir arkadaş gibi hoşuna gitti karanlık. Fakat karanlıkta kalamazdı: orada otururken bile, dış dünyadan sahneler ve imajlar yükseliyordu içinden, sessiz bir gösteri şeklinde karşısında belirliyordu. Renkler, hareketler, resimler, hep birlikte hikâyeler yaratıyordu önünde. Sessizce yürüyen figürler vardı – figür değil, belirsiz şekilde birbirine karışan yüzleri olan gölgeler. Sonra, ışıktan tekerler vardı. Sarmallar. Işıktan kordonlar. Renk atışları. Burası bile hayaletlerle doluydu, fakat onları aşağı doğru izlemeye, kovmaya çalıştığında nereden geldiklerini anlamıyordu. İçinin en derin yerinden çıkıyor olmalıydılar, ama yine de tamamen kişilik dışıydılar: gerçek kökenleri yok gibi görünüyordu.

Sessizce başka imgeler yükseldi önünde – bir tarlada oyun oynayan çocuklar, Augustine’in avlusundaki kırık heykeller, Pilgrin Vadisi’nin bayırı. Şimdi bile bütün bu şeyleri sonsuza kadar arkasında bırakabileceğini biliyordu; ama o zaman, karanlığın içinden Jude fırlıyordu. Köpek, evet, Kathleen’e bağımlı olan bir başka canlı şeydi. Fakat istem dışı bir anıdan başka bir şey değildi bu; Jude, ışığın art-imagesi gibi, unutulmuş içinde eridi gitti. Her şey çok dayanıksızdı, oluşan ve sonra çözünen imgeler kadar dayanıksız, Mark’ın kafasındaki elektriksel etkinlik kadar dayanıksız. Fakat bu dayanıksızlık ortadaydı, gerçektir. Yaşamın kendisiydi, küçük köpeğin, nasıl, kendisinin de paylaştığı bir genel çaresizliğin bir simgesi olduğunu anlıyordu. Belki de bu dayanıksızlığı geride bırakmak kolay olurdu, fakat kendisini her zaman durduran şey, bir tür acıma – insanlık durumuna bir acıma – olamaz mıydı?

Şimdi, ilk olarak korkusuzca, Kathleen’in gömme törenini düşünmeye başladı. Gelecek hafta yapılacaktı, fakat bütün o ağır işleyen araştırma ve soruşturma işlemi, zamanın akışı dışında oluyor gibi gelmişti ona, çünkü kendi bahtsızlığının değil, Kathleen’in bahtsızlığının bir uzantısıydı bu. Bütün bu dönem içinde gömme törenini, bir sonsuz uykuya yatırma, sonsuzlukla bir uzlaşma olarak değil, onun ölümünden daha az beklenmedik ve keyfi olmayan bir sonlanma olarak düşünmüştü. Her şey

tamamlanmamış, uygunsuz, avuntusuzdu. Ama şimdi, yerin altında karanlıkta otururken, bu tamamlanmamışlık, bu dayanıksızlık korkulacak ya da pişman olunacak bir şey değildi artık. Kabullenilecekti, artık korku da hissetmiyordu. Sakinleşti – ya da daha çok, onu saran, kendi bilincinin parıltısını ve yongalarını silen çevresindeki dünyanın varlığını hissetmeye başladı. Sanki bunlar, insan imgelerini, suyu nasıl emiyorlarsa o kadar kolaylıkla, alıp götüren gözenekli taşlar gibiydi.

Nicedir uyuyor olmalıydı, tekrar başını kaldırdığında konum değiştirdiğini, yerde kıvrılmış yatmakta olduğunu anladı. Fakat böyle bile olsa, gözleri açık uyumuş olmalıydı, çünkü karanlığa alışmıştı: karanlık, ışığı geçirmez direngen bir ortam değildi artık, bir iç basıya cevap olarak batıyor ve sürükleniyor, dalgalanıyor ya da sönüyor gibiydi. Sarsılıp kendine geldiğinde, uzakta, ölmekte olan bir aleve, yıkılmış taşların ısıltısına, ışıktan hayalete benzer, daha soluk bir karanlık şerit fark etti. Karşısında, kayaya oyulmuş bir kemer vardı, o kemerin ötesinde de bir girinti görebiliyordu, karanlığın yüzündeki bu zar zor algılanan pus havada uçuşuyor gibi görünüyordu; ayağa kalktı ve ona doğru yürümeye başladı. Kemerin altına adım attı ve birden durdu; durdu, çünkü bu yeraltındaki kutsal ziyaretinin sonuna gelmiş olduğunu hissediyordu. Bu küçük bölme toprağın altındaki evdi.

Önünde, daha soluk karanlıkta kendisine bir sunak gibi gelen, iki metre yüksekliğinde uzunca bir yassı taş vardı. Üzerinde bir şey duruyordu. Ellerini öne uzatmış, kararsızca ona doğru ilerledi, fakat bu şeyin taştan yapılmamış olduğunu fark edince soluk soluğa geriledi. Başka bir şeydi. Denemek için tekrar dokundu ve titreyen parmaklarının altında ağacı hissetti. Bir buçuk iki metreye yakın uzunlukta tahta bir kutuydu bu. Tahtadan bir tabut. Ellerini kendisine yakın tarafı üzerine koydu, parmaklarıyla, ağaca oyulmuş çentikleri ya da olukları izledi. Daha dokunuşta bile bunlar birtakım harfler oluşturuyor gibiydi.

İki adım geri attı, bir karara varmaya çalışıyormuş gibi bir an delicesine baktı sunağa ve taşların arasında sağlama aldığı ışığı getirmek için geriye gitti. Sonra küçük kare odaya döndü, ışığı açtığında, bu tahta kutunun ya da tabutun, bir tek parça ağaç-

tan yapılmışçasına ustaca kapatılmış olduğunu gördü. Kapağın konumunu belirtecek silik bir oluk vardı yalnızca, ve çevresinde de sıkı ağaç şeritler – içine bir şey saklanmışa benziyordu. Mark sunağa doğru yükselince, bu tabutun üst yüzeyinde, kırmızı aşı boyasıyla çizilmiş, dizleri göğsüne doğru bükülmüş uzanmakta olan bir figürün silüetini fark etti. Dokunmuş olduğu sözcükler neydi peki? Ağaca kazınmış sözcükler. Yere diz çöktü ve ışığı tabutun kenarına tuttu; orada “Yaşlı Adam” yazısını belirgin olarak gördü. Bu sözcüklerin ne zaman oraya kazınmış olduklarını bilmesi mümkün değildi, fakat Mark en azından aramakta olduğu merkeze –başlangıca– artık ulaşmış olduğunu biliyordu. Dört bin beş yüz yıl önce adına tümülüsün yapıldığı cesetti bu, kutunun içindeki şekli temsil eden kırmızı aşıboyasıyla çizilmiş silüet – tabii, hâlâ tanınabilir bir şekil kalmışsa eğer. Organik kalıntıların, böyle sıkıca kapatılmışsa, yüzyıllarca saklanabileceğini biliyordu. Ama kesinlikle ne kadar zaman?

Ve neden bu kadar uzun süre gizlenmişti? Neden hâlâ gizleniyordu? Soruşturmasının sonuna gelmişti, ama ne geriye ne de ileriye görebiliyordu. El fenerini söndürdü, başını eğip ellerini yeniden tahtadan küçük sandığın üzerine koydu. Alec insan vücudunun kozmik kalıntılar içerdiğini söylemişti, ölmüş yıldızlardan yadigârdı vücut. Başka yerde değilse bile, burada gerçekte bu: toprağın üzerinde ve altında yıldız ışığı vardı. Pilgrin Vadisi’ne gelmiş olanlar bu vücudu ululamak, fakat aynı zamanda yıldızlara tapınmak için gelmişti; bunu yaparken de bir ışık çemberi yaratmışlardı, başının üzerindeki taşlardan daire gibi. Sonsuzluğu da görmüştü, çünkü burada ne başlangıç ne de son vardı. “Kathleen” dedi.

Bir başka zamana girmişti, karısının var olmaya devam ettiği bir zamana. Her zaman kalabilirdi burada, bunu kabul etmez yalnızca Kathleen ile değil bütün ölümlerle barış içinde hissetti kendini. Ve onları düşündüğünde, geçmişini düşündüğünde, uzayda buranın sessizliği gibi sessizlik içinde sürüklenen yıldız ışığının devamlı kazılan hareketini görüyordu yalnızca. Evet, buradaki sessizlik ölümlerin sessizliğiydi, kendisinden önce gelmiş ve onu sanki elinden tutmuş da yeraltına getirmiş olanların sessizliğiydi. Yaslandığı taşı, üzerinde durduğu kayaydı onlar.

Dünyanın kendisi olmuşlardı. Zamanın ne olduğunu biliyordu artık: hiçbir canlının anlayamayacağı şeye bulunmuş sözcüktü bu, çünkü onu anlamak için onun dışında olmak gerekirdi. Ancak ölmüş olanlar kavrayabilirdi zamanı, çünkü zaman, Tanrı'ydı. Ve yerin altındaki evde hiçbir korku hissetmiyordu artık.

Sonra sesler işitti. Onu kurtarmaya gelenlerdi bunlar, isteksizce çukura girdi yeniden ve yukarı dünyaya götürülmeyi bekledi.

ALTINCI BÖLÜM

Her türlü biyüünün mutlaka yanlış ve anlamsız olduğunu söylemek, bir boş tekrar, nerdeyse bir totolojidir; çünkü gerçek ve yararlı olsaydı, biyüülikten çıkar bilim olurdu.

Altın Dal
J.G. FRAZER

Aldebaran

Aldebaran. YAŞLI. ADAM. Kulübesinin penceresinde batmakta olan güneşe bakarken Damian Fall'un aklına gelen söz-cüklerdi bunlar. İşte kendi hayatı da böyle batmaktaydı. Ufukta titriyormuş gibi seyrediyordu onu, o kadar yakındı ki, Pilgrin Vadisi'nin içine iniyormuş gibi görünüyordu. Sonra işaretparmağını hafifçe yaladı ve yukarı, ölen yıldıza doğru tuttu.

Bu gece vadideki her sesi işitmişti. Mark Clare yerin altındaki mağaradan kurtarılrken bağırışları ve gülüşleri işitmişti; sonra, çok daha sonra, Mintlerin tümülüsün yanında yüksek sesle tartıştıklarını işitmişti; fakat ortalık çok sessizdi artık, yalnız başınaydı. Akşam karanlığının önündeki havayı koyulaştırmasını seyrederken, kafatasının altında bildik bir huzursuzluk, bir hareketlilik vardı; sanki orada bir şey yoldan çıkmış, yön değiştirmiş gibiydi.

Başında gürültüler – hayır, gürültüler değil, sesler vardı, hastalık taşıyan bir rüzgâr gibi yükseliyordu bu sesler. Ve ona öyle geldi ki, bu kulübe de bir tümülüstü, fakat içinde kendisinin yanında başkalarının da barındığı bir tümülüs. Gölgeler etrafında dönüyordu odanın içinde, bir zamanlar burada yaşayan insanların gölgeleri idi bunlar, önünden geçiyor ve tekrar geçiyorlardı. Birden kaba bir gülüş duyuldu: Damian elini ağzına tuttu, çılgınca baktı çevresine.

Fakat gölgeler onu duymamıştı. Gitmişlerdi artık, onların

yerine daha büyük bir karanlık gelmişti, pencere camlarının da karardığını dehşetle fark etti – canlanmışlardı. Hayatla titriyorlardı, bir adım atınca ışığın üzerini saran iri sinek sürülerini gördü. Daha sonra Damian onların kendisine ulaşmaya çalıştıklarını fark etti; o karanlıkta bile, gözleri üzerindeydi. Sinekler pencere camlarını yemişler de odaya girmişler gibi kollarını delice sallamaya başladı çevresinde. Hafifçe sallanarak, yerinde tam bir çember çizdi, çevresine baktığında sinekler gitmişti. Pencere camları yeniden tertemizdi, günün son ışıkları içeri giriyordu.

Kulübesinin duvarı üzerindeki gravürleri bu gri ışıktaki seyreliyordu; artık hareketsiz görünmüyorlardı, içlerine yaşam girmiş gibiydi. Ülker takımyıldızının arabası kımıldamaya ve balkımaya başladı; Batlamyus, zafer sevinci içinde güneşin cıvalı bir imgesini havaya kaldırmadan önce karşıdan Damian’a bakıyordu; Kopernik sağ elinin işaretparmağıyla usturlabını döndürüyor, sonra parmağına bulaşmış tozu yalıyordu; Tycho Brahe, kadife bir perde üzerine iştirmiş olduğu yapay yıldızlara dokunuyordu, aynı zamanda keşif giysili yaşlı adam ağaçtan bir borunun içinden şaşkınlıkla izliyordu olanları. Kısa peruklu iki adam vardı, karanlıkta ahşap bir döşeme üzerinde yürüyorlardı Damian duvara tutturulmuş kasalarındaki iki büyük saatin vuruşlarını işitiyordu. Gözleri yıldız ışığına alıştıkça onların sekiz kenarlı bir odanın içinde durduklarını gördü, şimdi, adamlardan biri açık bir pencere önünde duran büyük pirinçten bir dörtlük aracına* doğru gidiyordu. “Görüyor musun” diyordu arkadaşına, “Ekinoks eğim açısı nasıl değişti?” Damian bu sözlerin kendi sözleri olduğunu, ama yine de olmadığını biliyordu. Geriye doğru yürüdü, bir ahşap döşemede kendi ayak kabıların sesini duyabiliyordu. “Evet” dedi. “Değişti.” Fakat şimdi duyduğu tek şey saatlerin tik-taklarıydı.

Kulübeden ayrılma zamanı gelmişti. Belki de geceleyin güvende olabilirdi. Karanlıkta, saldırganlarından gizlenebilirdi. Çünkü, her şeye rağmen, saldırmaya değer değil miydi – hiçbir şey başaramamış, var olmayı hak etmemiş olan kendisi? Burada kalamazdı, yerden yüksekte olan bu evde, o kadar açıktaydı ki burada. Perdeleri kapatmak üzereydi, fakat daha sonra kendini

* Dörtlük aracı = Teleskopların bulunuşuna kadar kullanılan bir gökbilim aracı. (ç.n.)

kontrol için silahına el attı; hayır, çünkü bu, bir şey içine kapanmak olabilirdi. Işık yok, elektrik ışığı yok; onlar hapisane ışıklarıydı. Onları yaksa kendi gölgesine takılabilirdi gözü – korkuyordu, düpedüz korkuyordu kendi Gölgesinden. Ceketini aldı ve koşarak çıktı kulübeden, ayrıldıktan sonra kapının hâlâ açık kaldığından emin olarak. Bu akşam vadiye açık olsundu kapı.

Arabasına bindi ve gittikçe artan karanlığın içinden Holblack Moor'daki gözlemevine yollandı, huzuru orada bulacağını biliyordu. Biraz sonra kubbenin altında güvende olacaktı, Pilgrin Vadisi'nden çıkarken, yanında oturan birine nasıl görüldüğünü merak ederek kendiyile eğlendi. Başını çevirdi ve görünmez arkadaşına gülümsedi, karanlık pencereye vurmuş yüzünün profiliydi bu. Ben hiç de bunun gibi değilim, dedi. Gerçekte ben değil ki o.

Gözlemevine vardığında kimse yoktu; bütün gece çalışmak için oraya gelen Brenda ya da Alec için bile çok erkendi vakit. Hafif bir hava mırıldanarak bürosuna girdi, hemen ardından koridordan hızla gözlemevine geçti. Bir düğmeye bastı, aradaki kapıyı hızla çarpıp kilitlemek için dönerken kırmızı ışıklar içinde kaldı. Sonra sırtı duvara dayalı durdu. Kendi uçuşunun üzerinde duruyor, aşağıya bakıyordu, düşmekten korkuyordu.

Aldebaran. Dev yıldız her zaman olduğu gibi onu bekliyordu. Dünyadaki bütün iç çekmeleri ve gözyaşlarını denetleyen yıldızdı o, Ay nasıl gel-gitleri denetliyorsa. Bunu daha başından beri biliyor olmalıydı, ama neden bu kadar önemliydi şimdi? Zaman sona ermesin diye kızıl Aldebaran'ı gözlemeliydi. Ama zaman nasıl sona erebilirdi? Evrenin şekliydi o.

Gözlemevinin tabanının altındaki kontrol odasına girmek için metal merdivenleri indi, sönük spektografin hafif sesleri selamladı onu. Gözlemevindenden gelen kırmızı ışık bu loş gizli odaya giriyordu; başının üzerindeki uçsuz bucaksız boşluktan çıkan tayf çizgilerinin yazıcıdan çıkışlarını seyretti; bu yıldız ışığı binlerce yıl yaşlıydı ama çizgilere, renk şeritlerine şimdi geçiyor, diriliyor, farklı örneklerle dönüşüyordu, kayıp renkler canlanıyor, vuruşlar şekle dönüşüyordu. Başkaları, gece göğüne bakıp da, ısı dalgalarının esintisiyle savrulan, uçarı atmosferin kararttığı ancak sönük bir ışık görebilirken, Damian, Aldebaran'ın, uzun

zamandır ölmüş olan birinin tayfsal elyazısına benzeyen bu çizgilerde ortaya çıkan gerçek kimliğini görebiliyordu. Evet, bu oydu işte. Aldebaran'ın hayaletiydi kendisini kovalayan. Hayalet odada kendisiyle birlikteydi. Gözleri acıyordu, elini yüzünde gezdirdi.

Ama bu neydi? Olamazdı. Seyrettikçe, tayf çizgileri tayfın sonundaki daha kısa mavi dalga boylarına doğru taşınmaya başladı; çizgiler bir araya geliyor, çok büyük bir güçle sıkıştırılıyordu. O ise bunun neden böyle olduğunu biliyordu. Maviye kayma, dev yıldızın artık uzaklaşmadığı anlamına geliyordu; onun tayfın kırmızı ucundan mavi ucuna geçişi dünyaya doğru hareket ettiği anlamına geliyordu. Çok büyük bir hızla yaklaşıyordu. Heyecanla, hızlı çalışma moduna sızır gibi görünen, foton sayar dedektöre koştu; ona yaklaştığında ve oradayken bile, ekranda, evrenin arka-plan ısı radyasyonunu ölçen rakamlar çok hızlı dönüyordu. O seyrederken sayılar yükseliyordu, sayılar birbirinin içine öyle hızla karışıyordu ki, birbirine sarılan bir dizi yüze benziyordu.

İnsanı sersemleten sarmallar içinde tanıdığı yüzler görerek saatlerce onları seyredebilirdi. Fakat biliyordu artık. Sonunda, evrenin uzun süren sancısı bitmişti. Başlangıç noktasından kaçışı bir sona varmıştı. Genişlemek bitmişti, şimdi ona doğru koşuyordu. Damian'a. Sanki bir şey onu üfürüp atacakmış gibi, aletlere tutundu. Her zaman beklediği ve hep korktuğu andı bu.

Foton dedektöründen uzaklaştı, tekrar kubbeye tırmandı; gece göğünün inleyişini duyabileceğini düşünerek aniden durdu. İşte bunun için görmüştü titreşen sinekleri. İşte bunun için kulübede eski sesleri işitmişti: gizlice yaklaşan evrenin sıcaklığı uyandırmıştı onları, kendilerini bu kadar zamandır hapiste tutan kozmosun ölümünü kutlamaya başlamışlardı. Ayaklarının altında yer titriyordu: evet, yerin altından gelmişler, oluşturuldukları morarmış göğü selamlıyorlardı. Bunlar, karşısında gördükleri gölgelerdi. Gözlerini kapadığındaysa Pilgrin Vadisi'ndeki, alevler içinde hâlâ yanan ağaçları görebiliyordu.

Ama neden sona ulaşmamıştı henüz? Evren, akla hayale sığmaz doğum ânına dönerken büzülüyor idiyse, hemen olması gerekmez miydi bunun? Zamanın ve uzamın baskıları tersine

döner dönmez ve evren kendi üzerine katlanır katlanmaz, bu çözülüş dış zamanda oluşmayacak mıydı – bir anlamda, zaman ortadan kalktıktan sonra oluşmayacak mıydı? Belki de olmuştu bu. Belki de evrenin çöküşü gerçekleşmiş, bir başka şekle dönüşmek üzere başlangıç zamanını geçmişti.

Hayır. Böyle olamazdı. Çevresinde hâlâ bir dünya vardı. Kendisi yaşıyor ve hareket ediyordu. Hâlâ vardı, yoksa neden bu kadar acı çeksindi? Hayır. Sadece Aldebaran'dı bu. Sadece kıızıl yıldız her zamanki yerinden sarsılmıştı. Aldebaran, nasılsa, kendi küresinden düşmüştü; Damian, sonsuzluğun içini gören birinin görme gücüyle, onun düşüşünü Pilgrin Vadisi'ndeki karışıklıklarla ilişkilendiriyordu. Gölgeler ve sesler, ne olursa olsun, gerçektir; onu uyarmaya gelmişlerdi. Adam. Yaşlı adam. Elektronik kameranın yakaladığı zayıf vuruşları yorumlayan ekrana doğru gitti: burada, ekranda dev yıldızın imgesi vardı, üzerindeki aydınlık ve karanlık lekeler onun artık sabit bir parlaklık olmadığını, dev bir çırpınış içinde bükülüp parçalandığını düşündürüyordu. Bütün bu imgeler, yıldızın her an biraz daha sıkıştığını ve dünyaya her an biraz daha yaklaştığını göstererek renklerini yitiriyordu. Evren dağılmıyordu da, sadece, takımyıldızından kaymış bir tek dev kıızıl yıldız şimdi Damian'a doğru geliyordu. Damian o sıcakta midesinin crimekte olduğunu hissetti. Tekrar ekrana baktı, bilgisayarın ışıktan kareler ürettiğini gördü, bunlar dağılıyor ve ekranın kenarlarında titreşiyordu. Aynı ekranda kendi yüzünün yansıdığını gördü, kızıla batmış ama ağzı, gözleri kapkaranlık.

Gözlemevinin öteki yanına geçti ve derin bir iç çekişle kubbeyi açtı. Tavandaki iki yarımküre ağır ağır birbirinden ayrıldı, her zaman olduğu gibi yıldız ışığı doldu içeri. Damian her zamanki gibi sakın sakın gökyüzüne bakmak ve üzerinde parlayan tanıdık takımyıldızlarını tanımak istedi; fakat başının üzerinde sallanan, düşmeye hazır dağınık ışık noktaları gördü yalnızca. Bunların aralarındaki uçurumların, bu zamana, kendi varlığının da içinde bulunduğu bu zamana ait olmayan karanlık girdapların ta içine baktı. Hiç yıldız yoktu, gökyüzünü süslemek için seçtiğimiz sözcükleri gördü yalnızca. Parlak noktalar, uzun zaman önce ölmüş nesnelerden gelmekteydi, gözle görü-

nen gökkubbe, akla sığmaz boşluklardan bilinmeyen bir hedefe doğru burgaçlanan, ölmekte olan bir güç dalgasından başka bir şey değildi artık. Evren, şeyin üzerine kurulmuş bir yapıydı... neyin üzerine kurulmuş? Hiçbir şeyin. Yukarı baktıkça bir boşluk korkusuyla doluyordu içi, var olmama korkusu. Ve bir hiçe dönüştü. Gözlemevinin bir köşesine doğru süründü, dizlerini göğsüne çekti, evrenin uçsuz bucaksız boşluğu altında sinmiş bir şekilde yere oturdu.

Yeniden Dirilticiler

"Dikkat edin. Sallamayın." Yeraltı geçidinde üç adam vardı, ikisi, siyah plastik bir örtüye sarılı iri bir şeyi taşıyor, üçüncüsüse elinde bir lamba onların önünde yürüyordu. Ama onların gerçekte ışığa ihtiyaçları yoktu: iki taşıyıcı gittikleri yolu o kadar iyi tanıyordu ki, yüklerinin ağırlığına karşın, tüneldeki her bükümünü ve eğimi sezerek yürüyordu. Yerin altında ne zaman gezintiye çıksalar içlerinde hissettikleri değişikliklere de alışkındılar: bilinen, sıradan zamanın ülkesinden çıkmışlardı, seslerinin yankısı, çevrelerinde hissettikleri öteki yankılar gibiydi. Zaman üzerlerine geriye kıvrılıyor, onların etrafını çeviriyor ve onları koruyordu. Sıradan benliklerini yitirmiş ve bu gücün hizmetkârları olmuşlardı sanki – belki de, bu geçidi yapmış, kendilerinin ataları olduklarına inandıkları kişilerden hiç de farklı değildiler.

"Güvenli ellerde o. Hiç kimse bundan daha güvenli olamaz. Bu yeryüzünde hiç." İlk taşıyıcı bir an için durdu ve gerideki arkadaşına baktı. "Ne söylüyorsun, Oğul?"

"Evler kadar güvenli. O aptallar böyle demiyorlar mıydı ona? Toprağın altındaki ev?"

"Yüksek sesle konuşma." Mintlerin önünde lambayı taşıyan Simon Trout parmağını dudaklarına götürdü. "Dinliyor olabilirler."

"Burayı tek dinleyenler hakkımızda her şeyi biliyor." Çiftçi Mint söylüyordu bunları. "Sesimizi tanırlar." Gerçekten de,

yalnızca ölüler işitebilirdi onları: Köylülerin cesetleri her zaman yeraltındaki bu yuvarlak boşluğa, taştan çemberin merkezine getirilirdi; arkeologların ışıklarını kaybettikleri, kayanın içine oyulmuş bu çukurda, cesetler yakılmaya hazırlanır, yakma törenlerinde çıkan dumanlar, bir koniye çok benzeyen bu hava bacalarına ve yarıklara yükselirdi.

“Hâlâ yaşayanlardan söz ediyorum ben” diye açıkladı Simon Trout. “Dinliyor olabilirler. Yeryüzünde, hâlâ nöbette olabilecek olanlardan söz ediyorum.”

“Gözleyen falan yok. Endişelenme.” Çiftçi Mint oğluna işaret etti ve yüklerini tekrar aldılar yerden. “Hepsi evlerindedir şimdi.”

Mark Clare’in, bir kenarına “Yaşlı Adam” yazısı kazınmış tahtadan tabutu bulduğu gizli bölmeden kurtarıldığı geceydi. Meslektaşlarının umutla bekledikleri bir buluştu bu, Mark o çukurdan çıkarılır çıkarılmaz bu bölgedeki kazıyı örgütlemeye başlamışlardı. Çukurun kendisi tamamen açılmalıydı, fakat arkeologlar fark etmişti ki, orta alanda hiçbir şey kalmamış olsa da, oradaki kayaların yanlarında kül izleri vardı; ve mağaranın tavanı, yapılan ilk gözlemde, hafifçe yanmış ya da kararmış görünüyordu. Tam bu geçitlerin birleştiği yerde ateşler yakılmış olmalıydı. Fakat en önemli şey, Mark Clare’in bulduğu tabuttu; bu tahta sandığın yerinden alınması, açılması ve içindekiler incelenmesi gerekecekti. Yani, Damian Fall’un kulübesinde otururken kahkahalar işitmiş olması doğrudu: en sonunda araştırmalarının bitmiş ve tümülüsün sırrının çözülmüş olmasını fark eden arkeologların gülüşleriydi bu. Tabutun içinde kimin olduğu –kral, astronom ya da büyücü– besbelli, Pilgrin Vadisi’nde var olan kültün nesnesiydi; tümülüs onun gizemine giriş yeri-ydi, taş çemberse onun gücünün simgesi.

Gece yarısı çoktan geçmişti şimdi, gecenin en karanlık bölümünün örtüsü altında, üç adam, o kadar iyi tanıdıkları geçitten dışarı tırmanmaya başladı. Fakat görülmekten korkmalarına gerek yoktu: Çiftçi Mint’in tahmin ettiği gibi, ötekiler saatlerce önce evlerine gitmişti. Simon Trout, soğuk gece havasına çıkmadan önce lambayı elleriyle koruyarak, koruluğun altında gizli girişten dikkatle çıktı. Çiftçi Mint ile Oğul Mint, tahta tabutu

dış dünyaya çıkıncaya kadar sırasıyla kaldırarak ve iterek onu izledi. Kalın plastik örtü içinde sarılı tuttukları tabutu, sert top-
rak üzerine dikkatle bıraktılar. "Yavaşça bırak onu yere" diye
fısıldadı Çiftçi Mint. "Kendi yerine yavaşça uzat."

"Ayrılmak zorunda değildi" diye fısıldadı Oğul Mint. "Ge-
celeyn çıkarılması gerekmezdi. Hem de böyle." Arkadaşları an-
ladı onun ne demek istediğini – tahta tabut ve onun sakini yanlış
yerdeydi, hemen hemen yanlış boyutta. Yanlış zamanda. Oğul
Mint bir an için tabutun içinden gürültüler işittiğini sandı.

"Geri gelecek. Oğul. Zamanı gelince geri gelecek. O anlar."

Simon Trout ürkek ürkek etrafına baktı ve tarlanın öte ucun-
daki Damian Fall'un kulübesini gördü. "Şimdi kim oturuyor
orada?" diye sordu evi göstererek. "Kim'o?"

Oğul Mint bıyık altından güldü. "Ondan zarar gelmez, gel-
meyecek. Saatlerce önce gittiğini gördüm onun. Mezbahaya gi-
den bir koyun gibi. Şimdi orada yalnızca melekler kaldı. Koru-
yucu melekler."

Oğlu konuşurken, Çiftçi Mint yere eğildi ve elini saygıyla ta-
butun üzerinden geçirdi. "Onu eve alamayız" dedi, onların dü-
şüncesini önceden bilirmiş gibi. "Çünkü onu orada arayabilirler.
Colcorum'a da götüremeyiz onu. Çok fazla yabancı var. Affınızı
dilerim" diye ekledi kasketini Simon'a doğru kaldırarak, köyde
oturuyordu o, "fakat orada yabancılar *var*. Bunun için, Oğul'un
ve benim güzel bir planımız var."

Simon Trout sabırsızlığını ve endişesini saklayamıyordu.
"Nasıl bir plan bu?"

Oğul Mint avucunu ileri uzattı ve öbür eliyle üzerine vurdu.
"Joey Amca'ya götürürüz onu" dedi. "Joey Hanover'e yani."

"Ama..."

Çiftçi Mint aldı sözü. "Aileden o, öyle değil mi? Bizlerden
biri. Geyik boynuzunu taktı." Kıkır kıkır güldü. "Hiç kimse kuş-
kulanmaz ondan, değil mi? Hiç kimse bilmez bir bağı olduğunu,
değil mi?"

"Bilmez!" Oğul Mint babasının omzuna vurdu. "Joey
Amca'dan şüphelenseler, şüphelenseler..." Uygun bir ad arıyo-
rdu. "Miss Evangeline'den şüphelendikleri kadar şüphelenir-
ler."

“Ona söylediniz mi?” Simon Trout biraz kuşkulu gibiydi.
“Onu uyardınız mı?”

“Öyle fazla şey söylemedik. Ama iyi çocuktur o. Anlayacaktır.” Oğul Mint’e işaret etti ve yeniden tabutu kaldırdılar yerden. “Dikkatli ol” dedi. “Onu uyandırmak istemeyiz. Henüz olmaz.”

Benim İhtiyarım

Hanoverlerin Cobb yakınındaki evlerine arabayla geldiklerine şafak sökmek üzereydi, fakat Joey çoktan uyanmıştı; soğuga rağmen kırmızı bir sabahlıkla küçük ön bahçesinde dineliyor, bir sopayla dondan sertleşmiş toprağı eşeliyordu. Bunu yaparken bir de şarkı tutturmıştu:

*"Oh I do like to be the seaside -
Even when it is very cold -
Oh I do like to be beside the sea"*

Simon Trout ve iki Mint bahçe kapısına açarlarken "Merhaba!" dedi. "Erken kalkmış kuş kim, kurt kim?"

"Sana ufak bir sürprizimiz var, Joey." Çiftçi Mint ciddi ciddi bakıyordu ona. "Bizde bu var."

"Siz söylemeyin, ben bulayım." Joey gözlerini kapadı. "Benim kaynanam. İcini doldurdunuz."

"Yaklaştın. Ama bulamadın. Sen söyle ona, Oğul."

"Aileden biri, Amca. O konuda haklısın."

Joey birden sapsarı oldu, elindeki sopa buzlanmış yere düştü. "Şeyle ilgili..." Öksürdü, başını iki yana salladı, ve yeniden başladı. "Annemle ilgili değil, değil mi?"

"Yo, hayır." Çiftçi Mint gözlerini ondan alamıyordu. "Ondan uzak mı uzak. Ondan derin mi derin."

Joey garip şekilde gevşedi. "O zaman, sürpriz ne?"

"Arkada." Oğul Mint, geldikleri, dökülmekte olan yeşil kamyoneti göstererek söyledi bunu. "İyi bir eve ihtiyacı var, gerçekten."

Joey onun gösterdiği yöne baktı ve güldü. "Benim ihtiyar kamyoneti izle derdi. Bunu biliyor musunuz?"

Gülmek sırası Çiftçi Mint'e gelmişti. "İhtiyar bu defa kamyonette."

"Bab-... demeyin sakın."

"Hayır. Söyledim sana. Daha aşağılara in. Daha uzağa."

"O zaman onu içeri davet etmem mi gerekiyor?" Joey Hanover gülümsüyordu. "Burası korkunç soğuk, değil mi? Rüzgâr da esince?"

"Soğuğa aldırdığı yok onun. Nasıl diyorlardı ona, oğul, hani soğuğu fark etmiyor?"

"Soğuk geçirmez, baba."

"O ölü" dedi Simon Trout acıklı bir sesle. "Hem de uzun bir zamandır ölü."

Joey şaşkın şaşkın baktı onlara, sonra da gülmeye başladı. "Bildim" dedi. "Bu sizin her zamanki eski âdetlerinizden biri, değil mi?" Bunun yine ritüel bir "deneme" olduğunu sanıyordu, Colcorum'daki akşam yemeğinde takmış olduğu bir çift boynuz gibi. "Getirin içeri o zaman. Onunla ne yapmamı istiyorsunuz? Başımın üzerine mi koyayım?" Ve Joey eve davet etti onları.

"İyi yutuyor yemi" diye fısıldadı Simon, Çiftçi Mint'e.

"Hiç de yutmuyor. Henüz değil. Ama Joey'un söylediğini yapacağız. Onu içeri getireceğiz. Onun burayı seveceğine dair bir his var içimde."

Üçü kamyonete gitti ve hâlâ siyah örtüye sarılı tabutu önce ön bahçeye, sonra da evin içine getirdi. Yüklerini ağır ağır taşıyorlardı, yakın çevreye bir sessizlik çökmüş gibiydi; onu eşikten içeri alırlarken kuş filan sesi yoktu çevrede. Parlak mavi bir sabahlık giymiş olan Floey Hanover ön odada bekliyordu. Tabutu yere indirirlerken onlara dikmişti gözlerini. "Öksürükten mi gitti zavallı?" Fakat fazla hoşlanmışa benzemiyordu.

Espriyi beğenmiş olan Joey bir uzman gözüyle inceliyordu

plastik kılıfı. "Eski halı oyununa benziyor bu, Flo" dedi. "İnsan Tokası'nı hatırlıyor musun?"

Çiftçi Mint plastik örtüyü dikkatle açmaya başladı, Floey havayı kokladı. "Bu, şey gibi" dedi, "telefon santrallerindeki o şeylerden biri gibi kokuyor. Bilirsin. Laleyle kafiyeli." Joey onu dinlemiyordu. Tahta tabut ağır ağır ortaya çıkarken büyülenmiş gibi seyrediyordu. Floey konuşmayı kesti, o da şaşkınlıkla tabuta bakıyordu. Odada bir hava değişikliği oldu; Hanoverlere genişlemiş ya da kararmış gibi geldi oda, ve sanki ellerin de uzun ince bir direk, bir telin üzerinde dengede duruyormuş da hafifçe bir yandan öbür yana sallanıyormuş gibi.

"Şimdi bu" dedi Çiftçi Mint gururla, "ailenin başı. İlk Mint bu, Joey. Yaşlı olanı. Anlat ona, Oğul."

"Evet. Anlat bana." Joey, kırmızı aşı boyayla çizilmiş dizleri göğsüne çekilmiş figürün siluetinden gözünü ayıramıyordu.

"Kaç yaşında, bilmiyoruz" diye başladı Oğul Mint. "Tam yılı belli değil."

"Ya da yüzyılını, Oğul. Unutma, yüzyılını da bilmiyoruz." Çiftçi Mint bunu bir zafer edasıyla eklemişti, sanki karışıklık ne kadar fazla olursa, şimdi etrafında toplandıkları şeyin önemini artıracakmış gibi. Sanki kaos, desenin bir parçasıymış gibi.

"Ama onun, gömüldüğü yer kadar yaşlı olduğunu biliyoruz. Taşlar kadar eski. O hep bizimleydi. Hep yerin altındaydı."

"Hep bize kol kanat geriyordu, Joey."

"O bir Mint. İşte o bu. Mintler de hep kol kanat germişlerdir ona."

Joey, kuzeninin ocağı üzerine asılmış atalarının portrelerini düşünüyordu. "Onu yerin altında sakladığınızı mı söylediniz?"

"Onun toprağı. Kendi toprağı altında." Çiftçi Mint çok temkinli bir hareketle ellerini ceplerine soktu. Sonra da, eskil tabutun yerin altındaki odada nasıl gizlenmiş olarak tutulduğunu; nasıl, kuşaklar boyunca insanların atalarını ululamak ya da yatıştırmak için oraya geldiklerini anlatmaya başladı. Yeraltının ne zaman bulunduğunu kesin olarak hatırlamıyordu, onun bulunmadığı, fakat devamlı olarak kullanılmış olduğu olasılığı da her zaman vardı. İlk atalarının vadiden getirilip oraya gömüldüğü zamandan beri kullanılıyordu belki de. Ve Joey'a bu

dinlenme yeriyle ilgili hikâyeler – tarihler– olduğunu söyledi. İnsan kurbanlarla, dik duran taşların merkezindeki ufak çukura dökülen kanla, törenle öldürölme zamanındaki kehanetle ilgili hikâyeler.

“Şimdi böyle şeyler yapmıyoruz, Amca.” Oğul Mint ona güven vermek istiyordu. “Yüzyıllarca geride kalmış bunlar.”

“O kadar eskide değil” diye ekledi Çiftçi Mint aceleyle. Joey bir şey söylemiyordu, fakat onun anlattıklarını dinlemeye devam ediyordu. Herhangi bir akrabanın ölümünde, cesetin yeraltına indirilip yeraltının orta bölümünde nasıl yakıldığını; ölünün küllerinin daha sonra Colcorum ve Pilgrin Vadisi çevresindeki tarlalara nasıl serpildiğini. Ve her beş yılda bir köylülerin geçide nasıl törenle indiklerini, bir tören alayıyla yuvarlak orta alana geçtiklerini, sonra ufak tünelden kutsal kapalı yere yürüdüklerini – nasıl, oradaki tabutun çevresinde toplanıp onun içindeki ruha dua ettiklerini. Tabii, son yangına kadar dışbudak ormanının gizlediği tümölüs hakkındaki her şeyi biliyorlardı. Ama bu her zaman kendi sınırlarının dışı olarak kabul edilmişti. Asla dokunmamışlar ya da açmamışlardı onu, çünkü başka hikâyeler vardı – belli zamanlarda, oranın ilk oturanlarının, nasıl vadide tümölüse doğru tırmandıklarının görüldüğü; oranın nasıl, ölülerin yaşayanları yakaladıkları talihsiz bir nokta olduğu hikâyeleri.

“Benim anam babam” dedi Joey, “Benim anam babam orada öldü.”

Bir başka hikâye daha vardı – eğer bu tabut açılacak olursa, ölüler mezarlarından ayağa kalkacak ve Pilgrin Vadisi’ni ele geçirecekti. “İşte bunun için onu oradan uzaklaştırmak zorunda kaldık” diyordu Çiftçi Mint. “Kendi arazisinden. Kendi tüneline. Onu korumak için. Onlardan.”

“Yani?”

“Onlar. Uzmanlar, ya da kendilerine ne diyorlarsa onlar. Huzuru bozuyorlardı. Yaptıkları tek şey bu.” Floey Hanover’in bir gülüşü ya da bir alayı susturmaya çalışan sesi duyuldu; Çiftçi Mint konuşurken sabahlığının cebinden bir mendil çıkarmış, ağzına bastırıyordu. “İşte bunun için” diye ekledi Çiftçi Mint, “onu oradan uzaklaştırmak zorunda kaldık.”

"Kaç yaşında olduğunu söylemiştiniz onun?" Joey kırmızı aşboya siluete dikmişti gözünü yeniden.

"Yüzyıllarca yaşlı." Çiftçi Mint tabuta doğru gitti ve baktı, onun sahibi olmaktan övünüyor gibiydi. "Ta başlangıca kadar gider bu."

"Başlangıç mı?"

"Tam olarak dile getiremiyorum. Her şeyin başladığı. Çıktığı zamana. Bilirsiniz..." İkircimliydi, sonra da sustu.

"Ama ne biliyorsunuz" diye sordu Joey, "hâlâ içinde birinin bulunduğunu?"

"Ağırlıktan hissediyoruz. Onun ağırlığını hâlâ hissediyoruz. Bundan endişeniz olmasın."

Floey için çok fazlaydı artık bu, ağzından mendili aldı ve kahkahayla gülmeye başladı. "Açın sandığı!" diye bağırdı. Sesinde bir isteri edası vardı. "Parayı alın ya da sandığı açın!" Hızla yerinden kalktı ve odadan çıkmaya hazırlandı. "Özür dilerim" dedi. "Harcayacak bir penim var."

Dört adam bir an sessizleştiler. "Ee, ne yapmamı istiyorsunuz?" Joey karısının düşürdüğü mendili aldı ve alnını sildi.

Oğul Mint, konuşmak için izin ister gibi babasına bakıyordu. "Onu saklamanızı istiyoruz."

"Saklamamızı!"

"Bir süre için. Onlar onu aramaktan vazgeçinceye kadar. Sonra gelip sizden geri alacağız."

"Ona dokunmak zorunda değilim, değil mi?"

"Lafın gelişi bu, Amca. Sırf lafın gelişi."

"Ama nereye koyacağım bunu? Onu."

Eve girdiği andan beri konuşmak isteyen Simon Trout konuşma fırsatı yakalamıştı şimdi. "Soğuk bir yere" dedi. "Ve de karanlık."

Çiftçi Mint aldı sözü. "Mevsim kış, değil mi? Hava yeterince soğuk. Bahçede barakaya benzer bir şey var mı?"

"Var."

"Oraya koyun. Orada mutlu olur. Çok mutlu."

Floey odaya dönmüştü. "İlk kez" dedi, "ilk kez bahçemizde bir ceset oluyor." Kocasına doğru gitti ve sımsıkı yakaladı kolunu.

Çiftçi Mint yumuşak bir sesle, "Aile bu" dedi Joey'a. "Senin ailen bu. Bizlerden biri." Joey ise, kayıp ailesini düşünerek, köklerini düşünerek, geldiği uzak geçmişini düşünerek, burada hissettiği huzur düşünerek, evet anlamında başını salladı.

Yeşil Parmaklar

"Dur söyleme. Tahmin edeyim." Evangeline Tupper, Hannoverlerin ön odasında oturuyordu. "Oyunları severim." Floey'in aylarca önce St. Gabriel Sahili kayalıklarından aldığı iri amoniti havada tutuyordu. "Dilimin ucunda."

Hermione onu aldı elinden ve kulağına götürdü. "Sanıyorum" dedi, "Amazonlarla ilgili bir şey bu..."

"Ama bu pembe!"

"...ya da bir dinsel tarikatla."

"Bu bir amonit." Joey bahçeden içeri girdi, kalın bahçe eldivenlerini çıkarmak için ön odanın eşiğinde durdu.

Evangeline tiksindirici gibi izliyordu bu seremoniyi. "Sevgili Joey" dedi. "Bana kalırsa çok yeşil parmaklarınız var?"

"Biraz önce barakadaydım" dedi; ve ânında pişman oldu bunu söylediğine.

"Soğanlar ve onun gibi şeyler mi?"

"Onun gibi şeyler."

"Joey büyük bir otçuldu" dedi Floey. "Eskiden beri öyle tanınır." Fakat ses tonundan, bahçeler ya da bahçedeki barakalar filan gibi konular üzerinde durmak istemediği belliydi ve hemen Evangeline'e döndü. "Gözlemevinde ne oldu Joey'a anlat."

"Yo hayır." Evangeline ellerini dizleri arasında sıkıştırdı. "Bilirsiniz, hiç dedikodu yapmam ben." Aslında, son on dakikadır dedikodudan başka laf etmemiştir. "Gerçekten, adını etmeye

değmeyecek kadar kötü bir şey." Hanoverler sabırla bekliyordu konuşmasını. "Pekâlâ. Kazandınız. Şey..." Joey'un, kullanacağı o masum deymi bağışlamasını rica etti. "Pilgrin Vadisi'nde oturan o garip küçük insani yaratığı bilirsiniz?"

"Çiftçi Mint mi?" Joey'ın sesinde belli bir sakıntılılık vardı.

"Hayır. O Azrail değil." Hermione, Joey ile Mintler arasındaki aile bağlarından hiç söz etmemişti Evangeline'e; böyle nispeten açık bir nefret ifadesi kullanması bundandı. "İsyankârın biri ise de. Öteki. Bilirsiniz. O çirkin küçük kulübede yaşayanı. Astronom."

"Onunla hiç tanışmadım."

"Gerçekten mi? Neyse. Artık çok geç."

"Devam et." Hermione birçok kez dinlemişti bu hikâyeyi, gittikçe sabırsızlanıyordu.

"O astronom." Evangeline bir Woodbine çıkardı, cümlesini tamamlamadan sigaranın ucunu avucuna birkaç kez vurdu. "O astronom gözlemesinde tamamen çıldırdı. Havlıyor, Joey. Düpedüz havlıyor. Kıvrılmış, top haline gelmiş buldular onu, gökyüzü çöktü diye bağıryormuş. Peri masallarındaki o adam gibi. Boyuna Yaşlı Adam'dan ya da Yaşlılar'dan söz ediyormuş."

Joey birden dikkat kesildi. "Neymiş o?"

"Bilirsin. Eski şeyler."

"Doğru dürüst anlat hikâyeni" dedi Hermione, sesi bayağı sert çıktı. "Bir yıldızdan söz ediyormuş. Aldebaran."

"Tamam. Buna benzer bir sürü saçmalık." Evangeline hâlâ yakmamıştı sigarasını, küçük, altından bir Rolex çakmak araştırıyordu çantasında. "Sonunda bir iğne yapmak zorunda kaldılar. Söylemesi bile çok korkunç, değil mi?"

"Zavallı adam" dedi Joey. Karşıdan Floey'e bakıyordu, oysa kucağında sımsıkı bastırdığı ellerini inceleyip duruyordu.

"Biliyorum." Evangeline içini çekti, ağzından tavana yükselen duman halkaları çıkardı. "Eski günlerde olsaydı kırbaçlardı onu. Fakat ilerleme kaçınılmaz. Ee, sizde ne haberler var?"

Floey hâlâ ellerine bakıyordu. "Hiç. Bizde yeni bir şey yok."

"Ha, sonra, tabii" dedi Evangeline, nefes almak için bir an durduktan sonra, "öteki büyük facia. Kazılardaki." Floey ve Joey

kısaca birbirlerine baktılar, fakat Evangeline onların bu suç ortağı bakışlarını yakalamıştı. "Sanıyorum, dedikoducu kancığın biri anlatmış size? İnsanlar ne kötü."

"Bize anlatmış mı? Ne anlatmış bize?" Joey bir melodi mırıldanıyordu ağzının içinde, fakat Evangeline onun kızardığını derhal fark etti.

Hermione bunu gördü. "Boş ver" dedi Evangeline'e. "Büz o torba ağzını."

"Seni rezil. Torba lafını ağzına alma. Kadın çorabından söz et sen." Çok yavaş söylemişti bunları, fakat gözü Hanoverlerin üzerindeydi hep. "Ya da gerekirse, taytlardan. Ama torba deme. Asla deme. Şimdi. Ne diyordum?" Woodbine'ından uzun bir nefes daha çekti, ötekiler susuyordu. "Ha evet. Bir şey çalındı. Çok eski bir şey yürütüldü." Tam o anda Floey'in de kızardığını, Joey'unsa elinde olmadan, kapının dışında çıkardığı bahçe eldivenlerine baktığını gördü. "Tabii, hepimiz Mintlerden şüpheleniyoruz, ta, mezardaki matrak küçük harfleri bulduğumuzdan beri. Bu da bana hatırlatıyor." Başını bir yana eğdi ve Joey'a gülümsedi. "Bir şey olduğunu biliyordum. Siz de köyde Mintlerin yemeğindeymişsiniz, öyle mi?"

"Evet" diye cevapladı, biraz umutsuzca. "O gece için bir şeyler oynamamı istemişlerdi."

"Ne büyük incelik." Birkaç saniye baktı ona. "Tabii bu çalınan şeyin değeri çok büyük. Bir an için olsun Mintleri suçlamıyorum, fakat soyguncular soluğu hapiste alacak. Sonsuza kadar, belki de."

Floey yerinden fırladı. "Ben yukarı çıkmalıyım" dedi. "Köprücük kemiğimde bir ağrı var."

"Dikkat et." Evangeline'in birden keyiflendi sanki. "Elinde kala kala köprücük kemiği kaldı."

O odadan ayrılınca bir sessizlik oldu, neden sonra kocası bozdu sessizliği. "Tabutlardan açılınca" dedi bir espri geldi aklına..."

"Tabutlardan söz etmedim ben." Evangeline çok gergindi. "Nerden geldi aklına bu fikir?"

Joey giderek telaşlanıyordu. "Evet, ettiniz. Tabutlar dediniz. İşittim sizi. Kesinlikle tabutlar dediğinizi duydum."

Hermione onun Mintlerle ilişkisi hakkında her şeyi biliyordu, şimdiyse onun şöyle ya da böyle bu hırsızlık işine karışmış olduğunu tahmin ediyordu. "Tekere çomak sokmaktam nefret ederim, Evangeline..." Arkadaşının tüyleri diken diken oldu bu deyimini duyunca. "En az iki kez söz ettin tabutlardan."

"Ettim mi gerçekten? Ne kadar ilginç. Sapıtıyor olmalıyım. O astronom gibi. Kesinlikle sapıtıyorum." Joey'un alt dudağını nasıl ısırıldığını gördü. Hızla ayağa kalkarak, "Gidip Floey'i göreyim" diye ekledi. "Köprücük kemiğini çok merak ettim, doğrusu." Odadan çıktı, fakat üst kata Floey'e gideceği yerde, parmaklarının ucunda mutfağı geçti, bahçeye çıkan arka kapıyı açtı: garip bir şey vardı burada. Duyumsadı bunu. Berbat Mintlerle ilgili bir şey. Bahçeye çıktı ve pencerenin altında çömelerek bahçedeki barakaya koştu. Fakat oraya yaklaşırken başının döndüğünü hissetti, bir an, çürümekte olan kapıya yaslandı; bir an babasının hayali belirdi gözünde, ölmüş. Elini yüzüne tuttu ve geriye döndü; barakanın kapısını açmak istemedi -onu önleyen bir şey vardı- açacak yerde çatlak ve kirli pencereden içerisini gözledi. Önce iki yeşil gübre çuvalından, birkaç çiçek saksısından, eski bir tırmık ve bozuk bir çim biçme makinesinden başka bir şey göremedi. Fakat o sırada, alçak bir rafın altında, yerde yatan, üzeri boş patates çuvallarıyla örtülü büyük bir şey çarpı gözüne. Bunun hemen o olduğunu anladı. Ve korktu. Geriye, mutfağa koştu, birden Floey'i buldu karşısında, elindeki bıçağı kaldırmış orada dineliyordu. "Yapma!" diye çığlık attı Evangeline.

"Neyi yapmayım?" Floey de çığlıkla cevap verdi. Her ikisi de korkmuştu. "Keki mi?" Öteki elinde susamlı bir İskoç keki vardı.

"Yapma..." Evangeline korkusunu bastırmaya çalışıyordu. "O pembe fundaları sakın kesme. Gelecek yıl çok güzel gelişirler." İki kadın bakıştılar, her biri ötekinin ne bildiğini ya da ne tahmin ettiğini bilmiyordu.

Gürültüden korkmuş olan Joey da mutfağa gelmişti. "Biri bir sakarlık mı yaptı?"

"Ben bir şey çıtlattım" dedi Evangeline, kapıya doğru ilerlerken. "Sizin harika çiçekler hakkında." Her nedense, onlarla

yalnız kalmak istemiyordu artık, Hermione'ye seslendi. "Miss Crisp." Saatine bir göz attı. "Miss Crisp! Yola düzülmenin zamanı!" Şimdi yan yana durmakta olan Hanoverlere dönüp baktı. "Burada ne kadar erken kararıyor hava, değil mi? Hem soğuk da çıktı. Çok soğuk."

İyi Düşün

Mavi Köpek'teki odalarına döndüklerinde telefon çalışıyordu; Evangeline cevaplamak için koştu. "Buyurun" diye bağırdı. "Ben Miss Tupper!"

"Öyle mi gerçekten? Bana Winston Churchill gibi geldi de." Augustine Fraicheur, öğle yemeği öncesi içkisinin keyfinde, şaka yapıyordu. "Sesler ne kadar aldatıyor insanı, değil mi?"

"Başka şeylerle birlikte."

Elindeki cine bakarak gülümsedi. "Herhangi bir *haber*?" Augustine, çok şaşırtıcı bir şey beklermiş gibi son sözcüğün üzerine basıyordu.

"Aslında" diye cevap verdi, kendiliğinden, bir Woodbine daha çıkarmak için elini çantasına atarken. "İnanılmaz bir dedikodu var bende." Sigarasını yakmak için durdu. "Ama size anlatayım mı, anlatmayayım mı, bilmiyorum."

"Zalim!" Zevkle çığlık attı.

"Cidden. Beklemen gerekecek."

"Dayanamam."

"Ama söz veriyorum, ilk öğrenenler arasında siz de olacaksınız."

"Delirmeye başlıyorum galiba."

"Zavallı Damian Fall gibi mi?"

"Fall bir astronomdu. Ben bir antikacıyım. Çok daha dayanıklı bir tür. Haydi, uzun etme de polis çağırmadan söyle bana."

"Aslında polis çok uygun olurdu. Böyle miydi o deyim?"

"Evet, öyle derler." Augustine sabırsızlanıyordu.

"Şey." Sigarasından çok uzun bir nefes çekti. "Vadiden çalışan o tabutu hatırlıyor musun?"

"Sizin arkadaşlarınızın kazıp çıkardığı o berbat şey mi?"

"Biz kazıp çıkarmadık. Nerede bulunacağını biliyorduk biz." Sesinin tonundan, bütün o kazı işini kendisinin örgütlediği açıkça anlaşılıyordu. "Ama şimdi yeniden bulduğum şey, işte o muhteşem şey. Tahmin edemezsin nerede?"

"Otelin mutfağında mı?"

"Hanoverlerin bahçesindeki barakada." Tam o anda Hermione Crisp bir adım ileri attı, elini uzattı, ama sonra duraksadı. "Düpedüz onların barakasında. Saki'nin kısa öykülerinden birini hatırlatmıyor mu sana bu?"

"Sakinin bir içki olduğunu sanıyordum ben."

"Şekerim, sana da her şey içki gibi gelir zaten." Augustine'in tepkisi beklediğinden daha küçük olmuştu, birden ondan sıkıldığını hissetti. "Dinle. Kesmeliyim şimdi. Mark Clare'e telefon edip tabut hakkındaki iyi haberi vermem gerek."

Augustine'in cevabını beklemeden alıcıyı yerine koydu, Mark'ın numarasını çevirmek üzereydi ki, Hermione elini telefonun üzerine koydu. "Yapma" dedi.

"Neden, Bebek, tırnaklarının kırmızısı ne güzel bugün."

"Yapma bunu. Joey'u anlatma ona." Hanoverlerden ayrılır ayrılmaz, Evangeline, bahçedeki barakada gördüğü tabutu heyecanla anlatmıştı ona; Hermione öyle fazla şaşmamıştı, fakat yeni dostları için bir korku sarmıştı içini. Floey'in, kocasının ailesini bulduğunu açıklaması bir kez daha hoşuna gitmişti, Evangeline'in bu birleşmeyi bozması için bir neden görmüyordu. Augustine'le yaptığı bu konuşmayı dinlemiş olsa bile, Floey'e o tabutu oradan uzaklaştırmalarını söylemeye karar vermişti. Çok geç olmadan. "Mark Clare'i arama" dedi.

"Ona söylemek zorundayım, Bebek. Bu budala herifler iyi bir dramı sever." Hermione başını iki yana salladı, ve içini çekecek tavana baktı, sonra kararını verdi: kapıya doğru gitti, kilitledi, ve anahtarı kolalı beyaz gömleğinin göğüslüğünden içeri bıraktı. Sonra odanın bir köşesinde bırakılmış bir bavula gitti,

genellikle bavulu bağlamak için kullanılan kalın iki ip parçasını aldı. Evangeline'e doğru yürüdü, bileklerinden yakaladı ve sımsıkı tuttu. Evangeline şaşkın şaşkın izliyordu bütün bu olanları, sanki kendisine değil de bir başkasına yapıyormuş gibi. "Bebek" diye fısıldadı, "pek kadınca bir şey değil bu yaptığın."

"Bir kadının, kadının yapması gereken şeyleri yaptığı zamanlar vardır." Evangeline'in bileklerini o iple bağladı.

"Yeni bir oyun mu bu, Bebek? Öyle ise, kuralları bana söyleyen iyi olur."

"Oyun moyun değil." Şimdi de Evangeline'in ayak bileklerini iskemleye bağlıyordu. "Hanoverlere bir süre dokunmamalı-sın. Zamana ihtiyaçları var."

"Bebek." Evangeline'in sesi sertleşmeye başlamıştı. "Çok fena yanılmıyorsam, bağladın beni. Bir Mormon kadını gibi."

"Sesini çıkarma. Bir defacık olsun."

Banyoya gitti ve bir top plastik bantla döndü. "Hermione, güzelim." Evangeline bu yeni gelişmeden dehşete düşmüştü. "Her zaman ne derim sana, hatırla. İyi düşün." Hermione plastik banttan bir parça kopardı. "İyi düşün!" Ve Evangeline'in ağzına yapıştırdı.

Birkaç saniye sonra Hermione telefonu aldı ve Hanoverlere telefon etti, fakat cevap veren olmadı. Bunun üzerine oturdu ve bekledi, arkadaşı Evangeline iri iri açılmış gözlerini evirip devirirken, kısık sesle uğunup dururken taş gibi soğuk seyretti onu.

Tam bu sırada Augustine Fraicheur, Aç Eşek'e gitmek üzere antikacı dükkânından ayrıldı; başında hovardaca yana eğik hasır şapkası, dış kapıyı kilitlemeye çalışırken uçtu başından. Mark Clare ile Martha Temple yanına doğru yürürken yakaladı şapkayı. "Merhaba" dedi, konuşması biraz kekeleme gibiydi. İkisi de siyah giyinmişti, hafifçe kıkırdedi. "Sevgili dostlar, sanki... şeyden gelmiş gibisiniz... Oo, özür dilerim." Birden bu sabah Kathleen'in gömüldüğünü anımsadı. "Çok özür dilerim. Unutmuşum."

"Aldırmayın, Mr. Fraicheur." Martha Temple matemdeki baş kişi olma rolünü üstlenmiş gibiydi. Gömme töreninden sonra Mark'la "ilgileneceğini" bildirmişti arkadaşlarına; Mark yalnız gitmek istiyordu, elinden geldiğince duymamış göründü söyle-

nenleri, ama Martha onunla, bekleyen arabaya doğru vakur bir tavırla gitti, Lyme Regis'e ağır ağır giderlerken, törene katılmış olan meslektaşlarını hatırladı. "Böyle ufak işler" diye ekledi, "herkesin aklından çıkabilir."

Augustine acele konuyu değiştirmek istiyordu. "Aksilik" dedi çabuk çabuk, "biraz fazla *préoccupé*'ydim.* Sevgili arkadaşımız Miss Tupper demin telefon etti de..."

"Ya öyle mi?" Martha Temple merakı tazelenmiş olarak baktı ona. "Biz de onu görmeyi bekliyorduk bugün."

"...olağanüstü haberleri vardı." Cinin etkisiyle gözleri parlıyordu, cebinden çıkardığı mendille kuruladı gözlerini. "Çok olağanüstü."

Mark, başını eğmiş, önünden geçip dairesine girmek için bekliyordu. Ama Martha ilgilenmeye başlamıştı. "Ne haberi?"

"Aslında ona bırakmak gerekir, tabii." Augustine ikircikliydi, fakat kendini tutamadı. "Kaybettiğiniz tabutla ilgiliydi. Onu bulmuş."

Mark ilk kez onun yüzüne baktı, Augustine ise korktu. "Bulmuş mu?"

"Hanoverlerde bulduğunu söylüyor. Onların bahçesindeki barakada."

"Biliyordum!" Aslında Martha Temple, Hanoverleri şöyle böyle hatırlıyordu, son birkaç günü de onlardan başka herkesten kuşkulanarak geçirmişti. "Hem de bir barakada."

Mark sakın duruyordu. "Bunu ne zaman söyledi size?"

"Birkaç dakika önce. Ben tam kendime koca bir bardak cin dolduruyordum. Nasıl yapıldığını bilirsiniz. İşte o zaman o telefon etti. Çok heyecanlıydı."

Mark yanından geçti, merdivenleri tırmandı, ötekiler ardından geliyordu. Dairesine girdiğinde Jude onu karşılamak için bekliyordu, köpeği görünce gömme töreninde geride bıraktığı bütün hüznün yeniden canlandı. Köpeği aldı, yüzünü tüylerinin arasına gömdü.

"Düşünsenize" dedi Martha, "hemen aramanız gerekmez mi Evangeline'i? Şu âna kadar hapiste olması gereken birçok kimse var."

* *Préoccupé* = Fr. Kafam meşgul (ç.n.)

Köpeği istemeyerek yere bıraktı, telefona gitti. Martha ne konuştuğunu dinlemek için kıvranırken, alçak bir sesle birkaç saniye konuştu. "Miss Crisp'ti konuştuğum" dedi. Martha yüzünü buruşturdu. "Evangeline'in Londra'ya döndüğünü söylüyor."

Bu sır konusunda bütün olanlardan kendisinin sorumlu olduğunu düşünen Augustine sinirlendi. "Evangeline her zaman güvenir bana ve Londra'dan söz etmedi! Londra sözü çıkmadı ağzından."

"Polis." Martha çok kesindi. "Hemen polis çağırmalıyız. Onlara anlatacak bir sürü şeyim var."

"Hayır. Henüz olmaz. Bir düşüneyim." Mark bundan sonra atılacak adımı düşünürken, gömme töreninden imgeler belirdi kafasında. Bir kez daha açık mezarın başındaydı, karısının tabutunun toprağa indirilişini seyrediyordu; tabutun üzerine toprağın atılışını görüyordu. Bir an, o şaşkın halinde, ona öyle geldi ki, Hanoverler karısının tabutunu çalmış olabilirdi. "Martha. Sen ve ben hemen Hanoverlere gidiyoruz. Evangeline yanlış anlamış olabilir. Bilmiyorum ki..." Eliyle alnını ovuşturup duruyordu boyuna. "Mr. Fraicheur, siz de acaba..."

"Her şeyi yaparım. Her şeyi."

"Siz de benim iki meslektaşına telefon edip olanları anlatabilir misiniz?" Ama yine de bütün bunlar anlamsız geliyordu ona. Ve Mark konuşurken köpek hâlâ ayaklarının dibinde yatıyordu.

Deniz Kabuğu

Mark Clare ile Martha Temple uğradığında, Hanoverler Cobb boyunca bir gezintiden yeni dönmüşlerdi; arkeloglar küçük arka odaya alınır alınmaz, Evangeline Tupper'ın yanılmış olabileceği – ya da, daha büyük bir olasılıkla Augustine Fraicheur'ün onun kuşkularını abartmış olabileceği geldi ikisinin de aklına. Onlara kahve koyarken Floey'in davranışı bundan daha sakın olamazdı. Hanoverler, bu beklenmeyen ziyaretten bile özellikle şaşırılmış görünmüyorlardı, fakat bir açıklama bekledikleri belli idi. Ama ne Mark ne de Martha nasıl başlayacağını bilemiyordu – yani, Martha barakayı hatırlayınca kadar. Yavaşça, bahçeye bakan pencereye doğru gitti. "Baharda burası ne güzel olmalı. Her şey yeniden canlandığında." Durdu. "Hanımelleriniz var mı?"

"Umarım." Floey şimdi hafif titremekte olan kendi parmaklarına baktı. "Şampiyonlarımız, huysuzlarımız da var."

"Karanfillerimiz" diye çevirdi Joey. "Ve kadifelerimiz."*

Martha sevgiyle gülümsedi Floey'a. "Zamanını boşa geçirmeyenleri gerçekten kıskanıyorum."

"Joey bulaşıcı tarhlarında çok heveslidir."

"Çok görmek isterdim. Dışarı çıkabilir miyim?" Hanoverlerin birden ne kadar sinsileştikleri dikkatini çekti, fakat tam

* Floey yine sözcükleri birbirine karıştırıyor; "Campion" yerine "Champion", "Agrimony" yerine "Acrimony" diyor. (ç.n.)

bu anda bitişik odada telefon çaldı. Joey cevap vermek için çıktı: Hermione'ydi bu, Evangeline'in tabutu bulduğunu ve Augustine'e telefon ettiğini hızlıca açıkladı. "Evangeline bir süre ağzını açmayacak" diyordu telefonda. "Ama uzun sürmez bu."

"Bilmemiz iyi oldu" dedi Joey düşünmeksizin. "Çok merci." Fakat alıcıyı yerine koyduğunda yüzü bembeyazdı. Bir an, pencereden boş boş bakarak ve yanaklarını tapışlayarak durdu. Sonra Mintlere telefon etti, durumu kısaca anlatırken, Çiftçi Mint bahçede tavuklara yem vermekte olan oğluna işaret etti. On beş dakika içinde orada olacaklarını söyledi. Joey belli belirsiz bir melodi mırıldanarak odaya döndü.

"Diyorduk ki" diyordu Martha canlı canlı, "bahçenizi görmek isterdik. Değil mi Mark?"

Mark bir şey demedi; yukarı bakamıyordu. "Evet" dedi. Kathleen'in cenaze törenindeki çiçekleri düşünüyordu – yas tutanların sanki insana saygı yerine simgesel bir ölüm oyunu oynuyormuş gibi kestikleri ya da kökünden söktükleri çiçekleri. "Evet, tabii."

Joey, "Bahçe yılın bu zamanında hiç de hoş değildir" derken kapıyı sıkıca kapadı arkasından. Mintler gelip de tabutu oradan alıncaya kadar onları burada tutması gerektiğini biliyordu. "Ama bu bana bir zamanlar bildiğim bir şarkıyı anımsattı. Yıllar geçti üzerinden. Duymak ister miydiniz?" Kollarını ileri uzattı ve bir dizi üzerine çöktü, fakat o dikkat çekici durumda dondu kaldı. Hiçbir sözcük gelmiyordu aklına. "La, la, la" diyordu, "bir şey, la, la, la küçük bir olayla ilgili. Ne aptalım. Ve bir vücut vardı içinde bir yerde." Sonra birdenbire durdu, hantal hantal ayağa kalktı.

"Çok güzeldi" dedi Martha elini çırparak. "Ne güzel bir ders oldu bu. Hepimize."

"Biraz daha kahve?" Floey çok nazik olmuştu ötekilere karşı.

"İyi olur." Martha, Mark'a doğru baktı, konuşmasını istemesine, fakat o yine bir şey demedi. Onun yerine kendisi neşeli davranmaya çalışıyordu. "O kadar güzel ki" dedi, "kazılardan bir süre uzak kalmak. Sanırım orada başımıza gelenleri duymuşsunuzdur?"

Floey kahve güğümünü sımsıkı tutuyordu. "Ah. Sırf dedi-kodu. Nasıldır bilirsiniz."

"Tabii bilirim. O zaman eski bir el yapısı şeyin çalındığını duydunuz?"

"Çalındı mı?"

"Götürüldü. Geceleyin kaçırıldı. Bu ülkede bugüne kadar bulunmuş en değerli şeylerden biriydi."

Joey konuşmaya başladı: "Ne kadar değerli olduğunu nasıl biliyorsunuz..."

Karısı bir bakışla susturdu onu. "Bu konuda bir şey duymadık, değil mi Joey?"

"Hayır, kuşlar söylemedi, Floey."

"Sahi mi?" Martha artık emindi burada bir yaramazlık olduğundan ve eğlenmeye başladı. "Ufacık, minicik bir kuş da mı haber getirmediy?"

"Hayır" Joey çok sertti. "Biz bir şey bilmiyoruz."

Martha, Mark'a döndü. "Sanırım" dedi, "onlara sen söylemek zorundasın. En iyisi bu." Anlamıştı ki, Evangeline yanlış yere kuşkulanmışsa bile, hiç kimse kendisini suçlayamazdı; o zaman biraz rahatladı. "Bilmek hakları."

"Neyi bilmemiz?" Floey öfkelenmiş görünüyordu.

Mark gerçekten ne söyleyeceğini bilmiyordu; başı önüne eğikti, konuşurken koltuk kumaşından bir ipliği çekiştirip duruyordu. "Bir şans" dedi. "Yalnızca bir olasılık..."

Martha'ya göre çok yavaştı. "Evangeline Tupper bahçenizdeki barakada bir tabut olduğunu söyledi bize. Her ne kadar garip görünüyorsa da."

"Ne gülünç şey bu" dedi Joey, ne yapacağını bilemiyordu.

"Ne gülünç, değil mi?" diye tekrarladı karısı.

"Gerçekten de çok gülünç" diye cevap verdi Martha. "Ama eminim mantıklı bir açıklaması vardır bunun. Bahçenizde neden bir tabut saklamak isteyesiniz ki?"

Joey yutkunmakta zorluk çekiyordu. "Sanmıyorum..."

Martha ayağa kalkarak ondan önce davrandı. "O zaman, bahçenize minicik bir göz atmamıza izin verirseniz, hepimiz ikna olmuş oluruz."

"Yapamazsınız" diye cevap verdi Floey, o da ayağa kalkmıştı. "Bahçe kapısı kilitli. Anahtarı da kaybettim."

"Ne garip." Martha pencereye doğru yürüdü. "Ya o, o şey yığını..."

“Kuru dallar” dedi Joey alçak bir sesle.

“Ama o kuru dal yığını, oraya yeni konmuş gibi görünüyor.” Boynunu ileri doğru uzattı ve bahçeye giriş kapısının yarı açık olduğunu fark etti. “Acaba” dedi tatlılıkla, “gidip burnumu pudralayabilir miyim?” Cevap beklemeden odadan ayrıldı, fakat birkaç saniye sonra Floey, şöminenin üzerinde bir şey alarak arkasından gitti.

Böylece iki erkek odada yalnız kaldılar, gerçekten birbirine söyleyecek şey bulamıyorlardı. Joey sessizliğe dayanamadı. “Biliyorsunuz, değil mi?” dedi.

Mark iç geçirdi ve gülümsedi ona. “Bazen” dedi, “bir şey *bildiğimi* hiç sanmıyorum.”

Joey dikkatle baktı ona, koyu renk elbisesinin kolundaki bandı ilk kez fark etti. “Özür dilerim” dedi, “fark etmemiştim...” Kathleen’in intiharını duymuştu, fakat Mintlerin tabutla eve gelişinden beri gerçekten bunu düşünmemişti.

Mark elini kaldırdı. “Hayır. Üzülmeyin. Her şey bitti.” Törenden beri hatırlayamadığı sözcükleri bulmaya başlıyordu artık. “Bunu doğal bir şey, kaçınılamaz bir şey gibi düşünebildiğim sürece, devam edebilirim. Bir ara yeraltındaki geçitte kapalı kaldığımı duymuş muydunuz?” Joey baş salladı. “İşte orada ilk kez farkına vardım. Hiçbir şeyin gerçekte ölmediğini ilk kez anladım. Sırf zamanın tuzağına yakalandığımız için, gidilecek sadece bir yön var kabul ediyoruz. Ama öldüğümüzde, zamanın dışına çıktığımızda, her şey geri dönüyor.” Joey istekle dinliyordu onu. “Her şey başka her şeyin bir parçası...” Mark kesti konuşmasını, “...bilmiyorum. Bir anlamı var mı sizce bunların?”

“Elbette. Nasıl anlamı olmaz ki? Hepimizin başına gelenlerden sonra?”

Mark pek anlamadı bu sözleri. Düşüncelerini tamamlamak istiyordu. “Ve biliyorsunuz” diye sürdürdü, “birisi bana çok güzel bir şey söyledi. Bedenlerimizin ölü yıldızlardan oluştuğunu söyledi. Onların ışıklarını içimizde taşıyoruz. Bunun için her şey geriye gidiyor. Her şey desenin bir parçası. Kökenimizi içimizde taşıyoruz, geriye dönünceye kadar hiç rahatlayamayacağız da.”

Joey Hanover, dua ediyormuş gibi ellerini birleştirmişti. “Evet. Bunu da biliyorum. Buraya neden geldim sanıyorsunuz?”

Ben de kendi geçmişimi arıyordum.” Bir an durdu. “Ve onu sizden niçin almak zorundaydık, sanıyorsunuz?”

“Onu mu?”

“Tabuttaki yaşlı adamı. O da bizden bir parça, anlıyorsunuz.”

Dışarıda bir itiş kakış ve bir gürültü oldu; her iki erkek korkuyla birbirlerine baktı ve koridora koştu. Martha Temple yerde yatıyor, Floey Hanover ise, elindeki deniz kabuğunu sallayarak onun üzerinde dineliyordu. “Bahçeye girmeye çalıştı” dedi. “Ben de ona hafifçe... şey yaptım – neydi o sözcük Joey, hani atılma ile kafiye?”

Sonunda

Floey ciddi ciddi elindeki deniz kabuğunu Mark Clare'e uzattı. "Aleyhime kanıt olarak kullanabilirsiniz." Sonra kapının zili çaldı, Mark öyle irkildi ki, fosil elinden düştü, koridorun halısı üzerinde pat diye bir ses çıkardı. Floey şimdiden polisin geldiğini sanmıştı, kapıya gitti ve gösterişle açtı. Mintler duruyordu kapıda, ikisi de ellerindeki kasketlerini büküp duruyorlardı. "Nerde o?" diye sordu Çiftçi Mint.

"Tam karşında."

"Hayır. Joey değil. O nerede? Yaşlı adam?"

"Bahçedeki barakada." Onun içeri girmesi için kenara çekildi kapının önünde. "Ama artık çok geç."

Mintler tam bahçeye koşup tabutu yeni bir güvenli yere götürmek üzereyken iki araba göründü caddede: Augustine Flaicheur'ün biraz aşırı heyecanlı telefon konuşmasıyla tehlikeyi haber almış olan Owen Chard ile Julian Hill, Mark Clare'e yardıma gelmişti. Üzerlerinde hâlâ törendeki siyah giysiler vardı. Çiftçi Mint onları karşılamak üzere döndü ve oğluna fısıldadı: "Yabaları çıkar."

Oğul kamyonete koştu, kamyonetin arkasına daldı ve elindeki aletlerle geri çıktı; Julian ile Owen bahçe kapısını açmak üzereyken ortalarında belirdi ve babasıyla birlikte Hanoverlerin evinin eşiğinde durdu.

"Aman Tanrım. Aman Tanrım." Owen karşılarında duran

iki adama bakıp kafa sallıyordu. "On yedinci yüzyıla döndük, öyle mi?"

"Yüzyıl filan umurunda değil benim" diye cevap verdi Çiftçi Mint. "Daha fazla yaklaşmayın. Bir adım daha atmayın."

"Sizler de" diye tekrarladı Oğul. Tam bu anda, son birkaç dakikada olanlardan şaşkına dönmüş olan Floey bir çığlık attı ve ön kapıyı çarparak kapattı.

Julian Hill ilerlemeye çalışıyordu fakat Oğul Mint yabasını savurunca geriledi. "Bizler yalnızca arkeoloğuz" diyordu. "Biz bir bulguyu incelemek istiyoruz yalnızca."

"O bir bulgu değil" diye bağıırıyordu Çiftçi Mint. "O bir Mint. İçimizden biri. Joey! Joey!" Joey bağıırışı işitti ve kuzeninin ne söylediğini duymak için ön kapıyı açtı. "Joey! Yak onu. Onlar ele geçirmeden yak ihtiyarı. Geri gönder."

"Onu yakmak mı?" Joey inanamıyordu.

"Hayır!" diye bağıırdı Julian. "Bize teslim et onu. İncelememiz gerek."

"Sen ne yapacağını bilirsin Joey." Çiftçi Mint çok yavaş konuşuyordu. "Bizden alınamaz o. Evine gönder onu."

Joey kapıyı kapadı ve bu konuşmayı duymuş olan Mark'ı karşılamak üzere döndü. "Beni durdurmaya mı çalışacaksınız?" dedi yumuşak bir sesle.

Mark geriledi. "Bilmiyorum." Nedense Joey'a yalvaran kendisi olmuştu şimdi. "Bir şey bilmiyorum."

"Bu benim ailem. Sizlerinki gibi."

Mark elini Joey'un omzuna koydu, ama onu önleyici bir hareket değildi bu. "Bu senin kararın olacak" dedi. "Biz kendi ölümüzü gömmek zorundayız."

Joey gülümsedi. "Evet. Doğru. Yıldızlar hakkında ne demiştiniz?" Mutfığa girdi, kendine gelmeye başlayınca inlemekte olan Martha Temple'in üzerinden atladı, bahçeye çıktı.

Barakayı açtı ve eski tahta tabutun yanına diz çöktü. Tabutun kenarına kazılı olan sözcükleri parmağıyla izledi, sonra da yüksek sesle, "Ben son kişiyim. Dünyada seninle konuşan son kişiyim. Varlığın sonuna yaklaşıyor" dedi.

Tabut kaldıramayacağı kadar hantaldı, barakanın döşemesi üzerinde sürüdü ve bahçeye çıkardı; sonra hızlı hızlı soluyarak

ayağa kalktı, çömelmiş figürün kırmızı silüetini inceledi. "Seni görmeliyim" dedi. "Binlerce yıl sonra, biri görmeli senin yüzünü. Görülmeden ayrılamazsın bizlerden." Derin bir iç çekerek tekrar barakaya girdi ve bir çekiç ve keskiyle dışarı çıktı. Omzunun üzerinden sıkıntıyla eve baktı, fakat Floey'in perdeleri çekmiş olduğunu görünce rahatladı. Keskiyi tabutun yıpranmış oyugu içine dikkatle soktu ve çekiçle içeri gönderdi, yukarı doğru çekip tahtada ufak bir çatlak ya da yarık meydana getirdi. Hiçbir ses çıkmadı. Derin bir soluk alışa benzer bir ses beklemişti, fakat tabuttan ses çıkmıyordu: Kendisini birisi bekliyormuş gibi çok garip bir duygu içindeydi. Tabutun kenarında bir yerden, çok nazik bir şekilde kapağı açmaya çalışıyordu. Nihayet kapak kurtuldu.

Bir an açamadı onu. Baş eğik, sert toprağa diz çöktü, ellerini üzerine koydu. "Bağışla beni" dedi. Sonra da kapağı kaldırdı.

Gördü onu. Silüetteki gibi ayakları karnına çekik uzanmıyordu ceset. Küçük bedenli bir insan şekli, ince kolları ve elleri göğsünde çaprazlanmış sırtüstü yatıyordu. Joey onun yüzüne bakabileceğini hissettiğinde, çukur gözler nerdeyse bir acıma duygusuyla ona dikilmiş gibiydi. O zaman bir şeyler başladı. Joey şaşkınlık içinde, buruşmuş yüze, kol ve bacaklara bakıyordu, çünkü bunlar başka bir güçle birleştirilmişti – birden bir müzik yayınına başlayan bir radyoyu seyrediyordu sanki. Sesler vardı. Joey, eli ağzında, dönüyor, dönüyordu. İnsan sesleriydi bunlar, ama farklı tonlardaydılar, tam bu anda Joey'a öyle geldi ki, bunlar ilk seslerdi – yazıyı değil de konuşmayı bilen sesler. Bulutsuz gökyüzü gibi. Küçük figüre gözünü dikip baktığında başka sesler sardı çevresini, ya da düşünceler, bir insan düştən uyanmış da konuşmaya başlamış gibi, sese dönüşüyordu.

Zaman. Bir başka zaman. Ellerini gökyüzüne kaldırıyor, sesi vadinin üzerinde yükseliyor, kendi notalarıyla hayvanları çağırıyor, su sesi, rüzgârda sallanan ağaç sesi çıkarıyordu. Çünkü bu dünyada ses her şeyin ruhudur, bu ise onun içinde yükseliyor. Önder. Hezeyan içinde taş sesi çıkarıyor, kehanetin sesi bu. Onlara kendi düşlerini yorumluyor: ellerini kaldırıyor ve onlarla konuşuyor. Başlangıca o denli yakınız ki, içinden geldiğimiz ilk

ânın, karanlığın düşlerini görüyoruz. Başlarımızın üzerindeki ışığa ulaşmaya çalışmamız bundan. Onlara gökyüzünü anlatıyor. Ellerini kaldırıyor ve onlara geceyi anlatıyor. Üzerimizdekiler ateş değil ruhlardır, bizden önce gelip yolumuzu aydınlatanların ruhları. Ölülerin gözleri bunlar, hep bizi gözlüyorlar. Umutlarımızdır bunlar: Onun için bu kadar uzaklar, aralarındaki karanlık bundan. Uzak sözcüğü bunlar. Düş sözcüğü bunlar. Aynı desen içinde kendi ateşlerinizi yakmalısınız. Ateşlerinizi buraya, vadiye, gökyüzü desenine yerleştirin. Ve böylece yıldızları eviniz yapın.

Joey bütün bunları duyuyor ve ağlıyor. Çevresinde dönüyor, zaman onun çevresinde dönüyor; ellerini, şaşkın, tabuta doğru uzatıyor. Fakat tabut orada değil artık. Zaman dönüyor. Bir zaman var, diyor, yedi mavi ateşin ufuk üzerinde yükseldiği ve kırmızı gözün onları gözlediği bir zaman var. Sıcaklığın zamanını işaret ediyorlar, ve bu zamanın geri dönmesi için onları taşın içine oymanız gerek. Onların kalıbını taşa oyun. Taştan gökyüzü. Yedi yıldızın vadisinde. Ben burayı seçtim. Toprağı dinledim ve onu seçtim. Dorukta parlayan güçlü yeşili seçtim, ve yerin altındaki kutsal yolu seçtim. Buraya kur. Ateşle toprağı temizle ve dairenin dışına yürü. Vecdi ve kehaneti meydana getiren toprağı ölç. Taştan evi daire içine kur. Ve senden uzağa çağırıldığında beni buraya getir. Böylece taşlar denizin kenarından oyuluyor, yukarı kaldırılıyor ve tahta yollar boyunca taşınıyordu, başıboş yolları ve orman ve yamaçtan bir geçit yanarak açılıyordu önlerinde. Ayaklarını sürüyerek ve şarkı söyleyerek. Taştan evi yapıyorlar. Tek yolu işaret ederek. Yalnızca bir yol. Altta. Ancak yerin altındaki yoldan yürüyebilir.

Zaman. Daha çok zaman. Bizden ayrılışının bölünmez ânı. O öldü ve biz bağırsıklarımızla sessizliği değiştirdik. Tepenin yamacındaki ağıt. Bir yokluk. Bir içeriye bükülme. Ve böylece biz onu vadi boyunca, oyulmuş ağaçtan bir tabut içinde taşıdık. Alayı selamlamak için ta uzakta bir duman, ve hayvanlar saygıyla başlarını eğiyor. Kuşlar ağaçlarından kalkıyor, kanat üstüne kanat. Son evine götürülüyor o, kılavuzun ölmesi gereken yerin altındaki tansık yolculuk.

Bizi götüren kişi önündekinin ellerini tutuyor, ardından

gelenin ellerini tutuyor. Çember çizen yıldızlar gibi, yeryüzünde çember çizen kuşaklar gibi. Çemberin içinde hapsolmuş. Bir ahit. Ellerimizi kaldırıyoruz, avuçlarımız havaya dönük, aşağıya gidenin onuruna güneşe bakıyor.

Zaman. Bir başka zaman. Joey dönüyor, dönüyor, çizgileri vadiden gelen rüzgârla belirsizleşiyor. Oradakileri işitiyor, fakat konuşamıyor. Zamanın dışından gelen sesleri yanıtlamıyor. Eski sesler.

Rüzgârın sesi. Havanın sesi. Işığı karanlığa döndüren ne, nehri bir yönde aktıran ne? Yumuşak bir sesle konuşuyoruz birbirimizle, çünkü yasa bu ve seslerimiz aramızda dolaşan hayvanların sesleriyle karışıyor. Biz ancak onların bildiklerini biliyoruz: biz ancak dünyanın ağırlığını biliyoruz ve de çevremizdeki sayısız kokuları. Deri, Kürk. Deniz. Irmak. Toprağın üzerinde uyuyanların kokusu, mağaralara sığınanların kokusu. Hayvanlar arasında yatanların ve kendi türleri arasında yatanların. Kan. Işıktaki çığlık atarak bize yeni gelmişlerin kokusu, bizden ayrılmak üzere olanların kokusu. Bütün bildiğimiz bu.

Her şey düşüyor. Taşı yemiş olan hayvan düşüyor. Sonra taş da düşüyor elden. Ölüm geliyor, gidiyor. Bizi, bir sürüyü güden bir köpek gibi güderek, derenin kenarı boyunca sürüyerek, avucuyla yerde devirerek. Eller boyunda. Neden buraya terk edildik, bilinmeyen bir yere, iki-üç adım atabildiğimiz bu yeryüzüne? Dünya hâlâ yabancı bize, her ufuk bir tehlike çizgisi. Günlerini yaşayan adamı düşün: güneş bir arkasında, bir önünde. Karanlığa düşünceye kadar değişen ışık arasında, içinde yürümek zorunda. Bundan fazlası değil. Hiç fazlası değil. Bir ağaca bağlı ölü bir kuş gibi dünyaya bağlı.

Değişim zamanı bu, onun ölümünün önceden haber verdiği garip zaman. Dev höyüğe, taştaki dehşete ve altımızdaki karanlık dünyaya dikmişiz gözlerimizi. Umutsuzluğumuz bir taş gibi. Ağlayarak bir yandan öbürüne dönüyoruz. Zaman. Bir başka zaman. Bir başka şafak. Büyük güneş. Yükselen kızıl güneş. Aleve buzla dokunan, tepeleri mora çeviren. Tarlaların üzerine taşın gölgeleri, hayvanların gölgeleri, bedenlerimizin ince gölgeleri düşüyor. Güneş doğdukça ve bu vadiyi ışığa boğdukça. Burası, bizim evimiz. Bir başkası yok.

Joey, kendi düşünden uyanır gibi görüldüğünde hâlâ o yüzü seyrediyor. Bahçesine dönmüş, bir kez daha tabutun üzerine eğiliyor. Şimdi, bu yaşlı yüzde başka yüzler görüyor – anasının yüz hatlarını görüyor, elini uzatıyor ve ona sesleniyor. Babasını görüyor, mor çiçeklerden yapılmış bir yataktan kaldırıyor onu. Bu yüzde, kendisinden önce gelmiş olan herkesin yüzlerini görüyor. Tanıdığı bütün insanların yüzlerini. Sevdığı bütün insanlarda gördüğü, tanıdığı insan yüzü bu. Joey ağlıyor, gözyaşları eskil insan şekli üzerine düşüyor.

Ve, tabutun içindeki yüzü seyrederken, içinde şekillerin hareket ettiği bir manzara gördü. Fakat değişen, şekil değiştiren şeyin yüzün kendisiydi. Yaşlı yüz dönmeye, zayıflamaya başladı, tıpkı kum üzerinden geçen ve çizgileri, şekilleri dağıtan bir rüzgâr gibi. Bir başka zamana giren. “Sonunda sen de bizi gördün” dedi. “Sonunda gördün bizi.”

Işık

Tam bu anda, Evangeline Tupper kurtulmuş, Hermione'yle birlikte bir taksi içinde, zafer sevinciyle belirmişti evin dışında. "Şimdi" diyordu, "gitmemi izin verdiğine sevinmiyor musun? Şu aptal adamlara bak, bir." Bahçe yolunda ilerledi. "Beni çözmek zorunda kaldı." Bunları kime söylediği belli değildi. "Kadın Dudakları!" Yabalarını savurmakta olan Mintleri görünce durdu. "Ne oluyor Allah aşkına burada?"

Julian şiddetle döndü ona. "Görmüyor musunuz? Bizi içeri bırakmıyorlar. Tabut içerde, ellerinde."

"Size bunu söyleyecektim" dedi gülerek. "Saatlerce önce." Mintlere doğru yürüdü ellerini yabalarının üzerine koydu. "Üslubunuza bayılıyorum sizin" dedi. "Fakat her şeyin bir sınırı var. Köy hayatında bile." Önlerinden yürüdü, Hanoverlerin kapısını çaldı, sonra da dönüp diğerlerine el salladı.

Floey kilidi çevirir çevirmez iterek açtı kapıyı, ona hiç bakmadan mutfığa yürüdü, Mark, Martha'nın üzerine eğilmiş duruyordu. Onu orada yerde yatar görünce gülümsedi Evangeline. "Sarhoş mu?" diye sordu.

Hafifçe sızlanmakta olan Martha hemen iyileşti. "Mutlaka bilmek istiyorsan, kocaman bir şeyle başıma vurdular."

"Yıldızlar görünmüştür, değil mi? Yazık." Martha'nın alnındaki zedelenmeyi bir klinik uzmanının soğukkanlılığıyla inceledi, tam dokunmak üzereydi ki, Martha silkinerek kaçırdı başını.

“Böyle bir zamanda” diye sürdürdü konuşmasını hayal kırıklığı içinde, “en kişisel felaketler bile bir kenara bırakılmalıdır.” Bir şey anımsamaya çalışıyor gibi Mark’a bakıyordu. “Ceset nerede? Gerçek vücut demek istiyorum.”

“Dışarıda.”

Evangeline mutfak kapısına koştu, fakat kilitliydi. Döndü, Floey, arkasında, kollarını kavuşturmuş duruyordu. “Buraya kadar, Miss Evangeline Tupper” dedi. “Daha ilerisi yok.”

“Sizin yerinizde olsam o kadar emin olmazdım bundan.” Kadının yanından geçti ve bahçeye bakan arka odaya gitti. Floey’in çektiği ağır perdeleri açtı, tam bu sırada Joey tabutu büyük bir odun yığınının üzerine sürüklemekteydi. “Kesin şey bu...” Sözcüğü bulamıyordu. “...Onu durdurmalıyım.” Fakat çok geçti artık; gözlerinin önünde odunları ateşe verdi Joey. Mutfaka koştu, yüksek sesle bağırarak kapıya yüklendi; fakat kapı açılmadı, kendisi geriye doğru sendeleyerek Martha Temple’in üzerine yuvarlandı, o da acı bir çığlık attı kendisi gibi. “Kişisel rahatı düşünecek zaman değil” dedi Evangeline. “Yapacak işim var benim.”

Deli gibi çevresine bakınıyordu, mutfak masasının üzerindeki kızartma aletini kaptı; bahçe kapısının camından fırlatmak üzereyken Mark Clare durdurdu onu. “Hayır” dedi. “Şimdi değil. Çok geç artık.”

İkisi birlikte arka odaya döndüler ve pencereden dışarıya baktılar. Alevler tabutun kenarını yalamaya başlamıştı. Joey’un ağzından çıkan soluk nefesi görebiliyorlardı; tabut ve eskil vücut ateşin içinde yok olurken o şarkı söylüyordu. Floey, Martha’nın arka odaya gelmesine yardım etti, hepsi birlikte dumanın gökyüzüne yükselişini seyretti. Mintler de görüyordu bunu. Yabalarını yere bıraktılar ve bahçenin ortasında durdular. Hermione de Owen ve Julian’la birlikte onlara katılmıştı. Hepsi birlikte dumanın gökyüzüne ağışını seyrediyordu.

Evangeline birden babasının yanında dineldiğini anladı; gülümseyerek ona döndü. Onunla konuştu, ama ses çıkmıyordu ağzından. Mark yine Kathleen ile beraberdi, her zaman öyle olacağını biliyordu. Joey, en sonunda ona dönmüş olan ana babasını kollarıyla sarmıştı. Hermione’nin ise, St. Gabriel’in çocukları,

bir zamanlar uçmaya çalışmış olan çocuklar sarmıştı çevresini. Mintler yanlarında başkalarının da olduğunu bilmek için geriye bakmak zorunda değildi: sessizce dinelip seyreden bir yığın insan. Fakat hiç korku hissetmiyorlardı. Her zaman kendilerine anlatıldığı gibiydi. Hiç kimse ölmemişti, toplantının tam bu ânında derin bir iç çekişi yükseldi yerküreden ve yukarı, yıldızlara doğru gitti.

Şimdi yine yalnız başlarına idiler. Şimdi, çocukturlar, ana babaları elleri hafifçe üzerlerinde, arkalarında duruyordu. Aynı zamanda yaşlılar şimdi, dünyadan yorulmuş ve uykuyu özlüyorlar. Yıllar hafifçe sürünerek geçmiş yanlarından, kanatlar kanadı gibi. Bütün bunlar zaman dışı bir anda oldu ve zaman dışına gitti. "Tamam, bitti" dedi Çiftçi Mint oğluna, duman giderek daha da soluklaşıyordu. "Artık güvende o."

Eskil şekil yukarı havaya doğru – Mark Clare'in yeniden dünyaya döndüğü Lud Mouth'ın üzerine; kayıp çocukların düştüğü St. Gabriel Yarı'nın üzerine; Kathleen Clare'in ölmüş olduğu Swithin Sütunu üzerine, Pilgrin Vadisi'nin ve onun eski istirahat yerinin üzerine doğru uçup giderken sessizdiler. Sonunda serbest bırakılmıştı. İlk çerçeveye dönmüştü o. Küller gökyüzüne yükseliyordu, giderek daha yükseğe, Aldebaran'a ve öteki yıldızlara çıkıyordu, sonunda ışığın içinde yitip gitti.

Belirsizlik İlkesi

Sonsuzluğun içine çekileyim. Hiçbir şeyin bilinemediği karanlığın içine. Bir zamanlar, gök boşluğunun içinde sıçrayan ışıktan yaratıklar vardı, devinimlerinin çizdiği şekiller boşluğu doldururdu. Ama yaratıklar çok geçmeden kayboldu ve yerlerinde, birbiri içinde dönen, şarkıları dünyanın bütün tellerinde titreşen büyük kristal küreler belirdi. Bu armoniler uzun sürmeyecek kadar güzeldi. Bir saat, Tanrı'nın soluk ellerinde tik-tak çalışıyordu, vakit çok geçti zaten. Evet. Düzenegün tekerleri dönmeye başladı. Neydi o Derbili Joseph Wright'ın tablosu? Bir kez görmüştüm. "Deney" miydi adı? Işığın, çan biçimindeki bir kavanozun içinden parıldayarak nasıl yukarı doğru fırladığını ve bütün gökyüzünü kapladığını anımsıyorum. Ama bu da söndü: elektriksel güçler gök boşluğunu yaladığında, geniş fırınların üfürdüğü rüzgârlar mum alevini söndürdü.

Ama tarlalar hep vardı, hatta ateşlerin ötesinde zaman tarlaları. Sonsuzluğa erişen boş uzam. En azından bunu düşünürdüm çocukken. Sonra bir belirsizlik ürpertisi geldi. Zaman kalmamıştı geriye. Ne de içinde yüzülecek uzam. Ve her şey uzaklaşmaya başladı. Artık dalgalardan, onların, var olmayan nesnelerin peşini bırakmayan izlerinden başka şey yoktur artık. Şurada, Yabancı adlı bir yıldız. Şurada, Büyülü adlı bir yıldız. Bundan sonra, bu düş geçtikten sonra, evet, sonra? O zaman ne şekil alacaktı karanlık? Ben... Damian Fall gölgesine döndü.

Neyi gözleyeceğimizi biliyorsunuz tabii? Evet, Aldebaran. Güneşten yüz yirmi kere daha parlak.

Yanan yıldız. Kırmızıymış gibi görünüyor, ama renkler birsamdaymış gibi değişiyor. Gökyüzünün bu aynı bölgesinde, Hyades adlı, yerden en uzak bir mesafede olduğu sanılan küçük ışık konileri görüyordu – çevrelerinde girdaplanan gaz bulutları içinde parlayan soğuk kızıl yıldızlar. Ve onların yakınında, her yıldıza yapışmış gibi görünen, mavi ışığının kıyıları ve iplikçikleri sonsuz karanlık içine yayılan mavi bir bulutsuluk içine karışmış Ülker takımyıldızları. Bu kümelerin gerisinde, uçsuz bucaksız Yengeç Bulutsusu’nu görebiliyordu, yerden o kadar uzaktı ki, bu uzaklıktan bir pus ya da buluttan öte bir şey değildi, gözde, bir patlamanın art-imgesi gibi kalan bir bulanıklık. Damian daha ötesini de görebiliyordu. Yukarıya bakıyor ve görebiliyordu. Gökadaları. Bulutsular. Başı boş dolaşan gezegenler. Fır fır dönen diskler. Parlak yıldızlararası kalıntılar. Sarmallar. Milyonlarca güneş içeren parlak izler. Boyalı bir yüzey üzerindeki fırça izlerine benzeyen karanlık. Soluk aylar. Işık titreşimleri. Bütün bunlar, geçmişten gelen hayalet imgeler, Damian’ı şaşkına çeviren sisi kaplıyordu. Açık denizde dalga yemiş bir teknedeyim, etrafımda simsiyah dalgalar. İlk insanların göklerde gördüğü şey buydu – üzerinde sürüklenmekte oldukları, ne olduğu bilinmeyen bir deniz. Şimdi de biz, dalgalarla dolu bir evrenden konuşuyoruz. İlk söylenceye dönmüşüz. Yıldızlar gerçekten de yolumu aydınlatmak için tutulmuş meşalelerse ya? Onların, başlangıçta, gökyüzünde ışıktan yaratıklar belirmeden bile önce, gördüklerini görüyorum. İlk insanın gökyüzünü görebiliyorum.

Evet, Aldebaran. Bir zamanlar bu bölgenin, Boğa takımyıldızında bir yüzün dış çizgilerini oluşturduğu sanılırdı. Gölgesine gülümsedi. Ama Ülkerler, gerçek şekilleri olmayan üç yüz yıldız içerir. Sadece yanan, yok olan, dışa doğru kaçışan. Son bulut izleri de şimdi savrulmuş, bütün gece gökyüzü yeniden ortaya çıkmıştı, öyle parlak ve açıktı ki, Damian Fall elini ona doğru uzattı; sonra gökyüzünü büyük bir tekerlek üzerinde döndürebilirmiş gibi bileğini çevirdi. Bir an için, başını hareket ettirdiğinde, yıldızlar onunla birlikte hareket ediyormuş gibi

göründü. Dairesel hareketi neden en yetkin şey gibi düşünüyoruz? Bir başlangıcı ve sonun olmadığı için mi?

Zaman. Bir başka zaman. Pencereden, yatağının sınırlarından dışarı bakıyor. Ama hiçbir şey göremiyor artık. Işıkla dolu gökyüzünden başka.

İlk Işık, Peter Ackroyd'un oldukça kapsamlı romanlarından biri ve çok anlamlı bir yapıya sahip.

İngiltere kırsalında çok eski zamanlardan kalma bir höyüğün bulunuşuyla başlayan roman, höyükle bir şekilde ilgisi olan birçok karakter etrafında şekilleniyor. Teorisini kanıtlama çabası içinde olan arkeolog Mark Clare, kökenlerini arayan eski komedyen Joey Hanover, yıldızlardan geçmiş görebilen Damien Fall ve höyüğe karanlık bir sırta bağlı olan Mint ailesi aynı yerde buluşur.

Bir tapınma yeri olduğu düşünülerek kazılmaya başlanan höyüğün, aslında gizli bir mezarı da içinde bulundurduğu fark edilince sorular başlar. Binlerce yıllık bu mezar kime aittir, taşlardaki işaretlerin sırrı nedir ve bize zaman kavramı hakkında ne söylemektedir?

İlk Işık, gökyüzü ile yeraltının öyküsünü birleştirerek okuyucuya sunarken, gizemli havasıyla insanı saran bir roman. Ackroyd, günümüz insanını anlatırken bir yandan da zaman kavramının ve kutsallığın gerçek anlamını sorguluyor.

ISBN 978-975-08-1271-2

9 789750 812712